אבע אגדות
פון תלמוד

אַלע אגדות פון תלמוד

א זאמלונג פון אלע מעשיות, לעגענדען, פאבעלען, אלעגאריען, אנעקדאטען, היסטאריש און ביאגראפישע ערצעהלונגען, פאעטישע און פילאזאפישע פערל פון

גאנץ תלמוד בבלי און ירושלמי

צין דריי טייל

איבערזעצט פון ת ש ר " ק

נ ו י א ר ק

Publication Office: 185-187 East Broadway, New York

ת ר פ " ב

COPYRIGHT 1922

By ISRAEL J. ZEVIN

LEGENDS OF THE TALMUD

אלע אגדות פון תלמוד
צוויטער טייל: בבלי

אינהאלט פערצייכנים

פון צווייטען טייל

דיזער אינהאלט פערצייכנים צייגט אָן ווי צו געפינען יעדען ענין אין דיזען בוך און אויך אין גמרא.

פאר יעדע מסכת איז דאָ א בעזונדער אינהאלט פערצייכנים.

נאָך דעם טיטל פון יעדען ענין געפינט זיך א ציפער. נאָך דעם ציפער קומט א העברעאישער מספר. דער ציפער צייגט אויף וועלכער זייט אין דיזען בוך דער מאמר געפינט זיך. דער העברעאישער מספר צייגט אָן דעם דף אין דער גמרא.

צום ביישפיעל: דער ערשטער מאמר פון מסכת בבא קמא איז געצייכענט: "געגומען רעשטע מיט א פאטש, 5, לו" מיינט עס אז דיזע מעשה'לע געפינט זיך אויף זייטע 5 אין דיזען בוך און אין גמרא, אין מסכת בבא קמא, דף לו.

אין די אגדות פון מסכתות ירושלמי און א פאָר מסכתות בבלי ווערען אָנגענעבען די פרקים אנשטאט די דפים, דאס איז וויל דיזע מסכתות זיינען נית געדרוקט אין אלע דרוקען נלייך מיט די זעלבע גרויס פון די דפים.

בבא קמא

1. געגומען רעשטע מיט א פאטש, 5, לו.
2. א מיטעל פטור צו ווערען פון געלד, 15, כט.
3. א האָלץ טרעגער און טראָגט א גוטען קאָפ, 15, ל.
4. א משל מיט צוויי וויבער, 7, ס.
5. ר' גמליאל און זיין קנעכט טבי, 7, עד.

6. א גנב איז ערגער פון א גזלן, 8, עט.
7. א גזלן אויף פיער פים, 9, פ.
8. א קלוגער איינפאל אבער ס׳האט ניט געהאלפען, 9, צ.
9. גזלנים העלפט קיין תשובה, 10, צד.
10. א שלעכטער געשעפט, 10, צט.

בבא מציעא

1. א מענש וועט ניט געהן געגען זיך, 14, כח.
2. א מיטעל פטור צ וועלן פו געלד, 15, כט.
3. א האלץ טרעגער או טראגט א גוטען קאפ, 15, ל.
4. אז׳ האנדעלט מען מיט תקיפים, 15, לט.
5. פאר אידישע ארבייטער קען מען ניט יוצא זיין, 16, מט.
6. דער חרם אויף רבי אליעזר, 17, נט.
7. זיך איינגעקויפט א צרה, 20, ס.
8. וועמעס לעבען איז בילכער? 20, סב.
9. זעהר רעכט אויף זיי, 21, עג.
10. זיי שרייען צו דער וואנד, 21, עה.
11. אן ארימאן איז אימער געראטט, 21, פג.
12. די חרטה פון א צדיק, 22, פג־פד.
13. א פרוי׳ם אבשעצונג פון איהר מאן, 25, פד.
14. ר׳ יוחנן און ריש לקיש, 26, פד.
15. א נדול האלט זיך קליין, 28, פד.
16. רב דער מערטירער, 29, פה.
17. גוטסקייט ברייגט גוטע רעזולטאטען, 30, פה.
18. ר׳ טרפון און זיין איניקעל, 30, פה.
19. א קדרצער און פאסט לאנגע תעניתים, 31, פח.
20. אליין לערנען איז ניט דער עיקר, 32, פח.
21. צדיקים אין גן עדן, 32, פח.
22. אויסגעזאגט א סוד פון הימעל, 33, פח.
23. א חכם יא, א רבי ניט, 34, פה־פו.
24. דער טויט פון רבה בר נחמני, 35, פו.

25. דאנקבארקייט, 37, פו.
26. א מענש דארף אבהיטען עטיקעטע, 38, פו.
27. אברהם אבינו'ס געסט, 38, פו.
28. אברהם דער פאטער פון יצחק, 39, פז.
29. אז מען האקט האלץ פליהען שפענער, 39, קו-קח.
30. די גן עדן בלעטער, 40, קיב.

בבא בתרא

1. דער קנעכט וואס איז געווארען א מלך, 41, ג-ד.
2. ברוגז געמאכט אליהו הנביא, 44, ז.
3. דער תלמיד האט געלערנט דעם רבי'ן, 44, ח.
4. פדיון שבויים די גרעסטע מצוה, 46, ח.
5. דער דין וועגען שנארערס, 47, ט.
6. וועגען צדקה, 47, ט.
7. פערשעהמט זיין מוטער, 48, ט.
8. א קשיא אזיפ'ן רבונו של עולם, 48, י.
9. א חלום מיט א בעדייטונג, 49, י.
10. פערקוקט א אריטאן, 50, י.
12. א זיכערע זאך, 51, י.
13. זיך איינגעקויפט יאחרצן, 51, יא.
14. א זיכערער ארט פאר אוצרות, 52, יא.
15. נארען און קינדער זיינען נביאים, 53, יב.
16. איוב דער פערטיידיגער, 54, טז.
17. איוב דער פילאנטראפ, 55, טז. זעה רי"ף.
18. א פרייוד און א פיינד, 55, טז.
19. איוב'ס דריי גוטע פרייונד, 56, טז.
20. די וועלט דארף האבען צלעמען, 57, טז.
21. אברהם אבינו'ס וואונדערליכער שטיין, 57, טז.
22. לינזען דער סימבאל פון טרויער, 58, טז.
23. בן גמלא דער פרייונד פון קינדער, 58, כא.
24. דער צער פון תלמידי חכמים, 59, כב.
25. בל תשחית, 61, כו.
26. צדיקים נאך זייער טויט, 62, נח.

27. דעם מכשף׳ס שטראף, 63, נח.
28. די פערשטעלטע צוואה, 63, נח.
29. די חכמה פון רבי בנאה, 64, נח.
30. א פראקטישער בישפיעל, 66, ס.
31. צופיעל מרויער איז א שווערע לאכט, 67, ס.
32. די משלים פון רבה בר בר חנה, 68, עג־עד.
33. משלים פון ר׳ יוחנן און אנדערע, 74, עד.
34. די וואונדערליכע גראז, 76, עד.
35. די שטראף פון שר של ים, 77, עד.
36. די גרויסע בריליאנטען פון ירושלים, 77, עח.
37. דער פאטער טהוט בעסער ווי דער זוהן, 78, צ.
38. אברהם אבינו דער וועלט קאפיטאן, 78, צא.
39. קלייניליכע זאכען, 79, צח.
40. אלעס טהאן צו מענשען ניט אנקומען, 79, קי. ברכות ירושלמי.
41. לאה׳ס שוואכע אויגען, 80, קכג.
42. דער רבי און זיינע תלמידים, 81, קל.
43. דער פערטריבענער זוהן, 81, קלג.
44. ניט געפאלגט די צוואה, 82, קלג.
45. ניט א נאר נאר סתם א הציק, 83, קנת.
46. ניט שענד און ניט לויב, 84, קסד.
47. דער פעלשער, 84, קסז.

סנהדרין

1. בעסער פערשעהמט ווערען איידער פערשעהמען, 86, יא.
2. די קללה פון קריעג, 87, ז.
3. די שטימע פון חימעל, 88, יא.
4. די פארזיכטיגקייט פון א תלמיד חכם, 89, ז.
5. ר׳ יחזקה בן בבא׳ס העלדענטהאט, 89, יד.
6. געוואלט אויסמיידען כבוד, 90, יד.
7. א שעהנער קבלת פנים, 90, יד.
8. שוועער צו משפט׳ן א מלך, 91, יט.

9. זיך בעוואַרענט געגען זיתד, 92, יט.
10. דער שעהנסטער דור, 92, ב.
11. ארתטער און ארונטער, 93, כ.
12. א מאַנ׳ס ערשטע ווייב, 93, כב.
14. ניט געגלויבט דעם בעל תשובה, 94, כת.
15. א אידישער שטייער איינמאַהנער, 94, כה־כט.
16. ניט יעדער מאַיאַריטעט איז אַ גערעכטע, 95, כו.
17. אויסגעזאַגט א סוד פון חדר, 96, לא.
18. נתן מיט די ליבטיגע שטראַהלען, 96, לא. זעה רש״י, אויך סדר חדורות ערך נתן.
19. א פערשפּעטיגטע תשובה, 102, לז.
20. ווארום אַדם איז בעשאַפען אן איינציגער, 103, לז.
21. די שטראַף פערזאַמט ניט, 104, לז.
22. דער ערשטער מענשענמאַרד, 104, לז.
23. פון דער לונג אויף דער צונג, 104, לח.
24. די בעשאַפענג פין אַדם הראשון, 105, לח.
25. פין רבי מאיר׳ס משלים, 107, להּ־לט. זעה רש״י, אויך מהרש״א.
26. די קלוגע פרינצעסין, 108, לט.
27. דער קיסר און רבן גמליאל, 109, לט.
28. דעם אפיקורס שטראַף, 110, לט.
29. איין זון בעלייבט די גאַנצע וועלט, 111, לא.
30. איין ענטפער אויף אַלע קשיות, 112, לט.
31. גאַט האַט פיינט מסירות, 112, מג.
32. א אידישער זינדיגער, 113, מד.
33. די פערבינטענע מתים, 113, מה. זעה רש״י, אויך ירושלמי סנהדרין פ״ו.
34. אַן אומ׳כבוד פאר׳ן בעשעפער, 116, לז.
35. די שטראַף פון כבוד זוכער, 117, נב.
36. דער תלמיד חכם און דער עם הארץ, 117, נב.
37. אדם הראשון א וועגעטאַריאַנער, 118, נט.
38. צו וואַס קנאה קען בריינגען, 118, נט.
39. פלייש פון הימעל, 119, נט.

40. די הייליגע קעלבער, 119, סג.
41. מוטער ליעבע, 120, סג.
42. ווארום אידען האָבען געדיענט געצען, 120, סג.
43. דער קליינער געצענדיענער, 121, סג.
44. די הייליגקייט פון שבת בעשטעטיגט, 121, סה.
45. וואונדער פון צדקים, 122, סה.
46. וואודער פון שווארצקינסטלער, 123, סז.
47. דער לעצטער טאָג פון רבי אליעזר, 124, סח.
48. אן אידעאלער לעבען, 126, עו.
49. איין שטראָף און א צווייטע, 126, פב.
50. אברהם אבינו אויף דער פראָבע, 127, פט.
51. בעווייזע אויף תחית המתים, 129, צ-צא.
52. א קומער רוקען אָבער א גלייכער קאָפּ, 130, צא.
53. דאָס רעכט אויף ארץ ישראל, 131, צא.
54. גענומען וואָס זיי האָט געקומט, 132, צא.
55. א צוואה קען מען ניט ענדערען, 133, צא.
56. דער גוף און די נשמה, 134, צא.
57. ווען די זון געהט אונטער, 135, צא.
58. די מארטירער פון טהאָל דורא, 135, צב.
59. א פערדיענטער פאָטש אין פנים, 136, צג.
60. די שטראָף פון פאלשע נביאים, 137, צג.
61. גלות צוערשט און גאולה נאָכדעם, 138, צד.
62. דער אויל האָט בעזיעגט דעם שווערד, 139, צד.
63. סנחריב'ס מפלה, 139, צה.
64. חוד'ס ברירה, 141, צה.
65. דער נס מיט הזקיהו המלך, 143, צו.
66. בלאדן בן בלאדן, 144, צו.
67. נבוזראדן'ס לעצטער האָמער, 144, צו; גיטין נז.
68. קברים שעהנער פון פאָלאָסטען, 145, צו.
69. אן אמת'ע שטאָדט, 146, צז.
70. משיח'ס צייטען, 147, צז.
71. אזוי ענטפערט מען א נאַר, 148, צח.
72. ווען קומט משיח? 148, צח.

73. אז מען האָט א טאָכטער, 150, ק.
74. יסורים דארף מען אָננעהמען פאר ליעב, 150, קא.
75. יסורים בריינגען צו תשובה, 151, קא. זעה ירושלמי סנהדרין, פרק יא.
76. ירבעם'ס שווינדעל, 152, קא.
77. ירבעם דער כבוד זוכער„ 153, קב.
78. זייער הכמה האָט זיי בעפרייט, 153, קד.
79. א געוויין ביינאכט, 154, קד. זעה איכה רבתי.
80. ניט דער מענש דארף שטראָפען, 155 קד.
81. ווען שונאים ווערען פריינד, 155, קה.
82. די בייזע רגע, 156, קה.
83. בעסער א קללה פון א פריינד איידער א ברכה פון א שונא, 157, קה-קו.
84. בלעם'ס עצה, 157, קו.
85. דער אייזעל האָט געוואָלט הערנער, 158, קו.
86. היט אייך פון א נסיון, 159, קז.
87. נח דער צדיק, 159, קה.
88. געגעבען צו פערזוכען עולם הבא, 160, קח.
89. נאָר צו מענשען ניט אָנקומען, 160, קח.
90. א שמועס צווישען אליעזר און שם, 161, קח.
91. די רשעים פון סדום און עמורה, 162, קט. זעה ספר הישר.
92. צוגעצאָהלט דעם גנב, 166, ספר הישר.
93. צוויי פרויען, 169, קט-קי.
94. פאר וואָס משה איז בעשטראָפט געוואָרען, 170, קיא.
95. געדולדיג צו אלעמען, 171, קיא.

מכות

1. רבי עקיבא'ס טרייסט, 172, כד.

שבועות

1. א בעריהמער קומט שלאָגען, 174, מו.

עדיות

1. כבוד מוז מען פערדיענען, 175, משנה, פרק ג.

עבודה זרה

1. די אומות העולם פאר'ן געריכט, 177, ב.
2. ווי גאָט לאַכט, 178, ג.
3. פאר וואָס אידען ליידען, 179, ד.
4. די אידען און די תורה, 180, ב-ג.
5. פאלשע גרים, 180, ג.
6. אדם'ס שרעק, 181, ח.
7. אידען זיינען די טייערסטע עדעלשטיינער, 182, ה.
8. רבי און אנטאנינוס, 183, י. זעה סדר הדורות.
9. אן עצה אין פינאנס, 185, י.
10. עצות אין דיפלאָמאַטיע, 186, י.
11. די טאָכטער פון אנטאנינוס, 187, י.
12. דער באנד פון פריינדשאפט, 188, י-יא.
13. אונקלס דער גר, 188, יא.
14. עשו געגען יעקב, 189, יא.
15. דער טעות פון א געצענדענער, 190, טז.
16. ר' אליעזר און ר' חנינא, 190, יז-יח.
17. פערברענט מיט דער תורה, 193, יח.
18. דער גאָט פון מאיר, 195, יח.
19. אן אונגליקליכער שפּאַס, 197, יח. זעה רש"י.
20. גאָט'ס שעהנע מעשים, 198, כ.
21. גוטע וועכטער, 198, מ.
22. וואָרום גאָט דולדעט געצענדיענכט, 199, נד.
23. פון וואָס קומט אייפערזוכט? 200, נה.
24. נסים וואָס זיינען בלויז א צופאַל, 200, נה.
25. עולם הזה און עולם הבא, 201, סה.

הוריות

1. ניט דורך חכמה וועלט מען רייך, 203, י.
2. א צדיק מעג אויך גענישען עולם הזה, 204, י.
3. פאר דעם כבוד פון דער תורה, 204, יג־יד.

פרקי אבות

ערשטער פרק, 208.
צווייטער פרק, 210.
דריטער פרק, 213.
פערטער פרק, 215.
פינפטער פרק, 218.
זעקסטער פרק, 220.

אבות דר׳ נתן

1. איבערטרייבען טאָהר מען ניט, 223, פרק א.
2. וואַרום משה האָט צובראָכען די לוחות, 226, פרק ב.
3. זיין צדקה האָט איהם פערחיט, 22, פרק ג.
4. די מצה פון הכנסת כלה, 227, פרק ד.
5. צדקה איז בעסער פון קרבנות, 228, פרק ד.
6. שעדליכע עקשנות, 229, פרק ד.
7. די ערשטע יאָהרען פון רבי עקיבא, 229, פרק ו; ירושלמי שבת, פו.
8. אליעזר בן הורקנם, 231, ו.
9. איוב און אברהם, 235, ז.
10. ניט אלעס דערצעהלט מען א ווייב, 236, ז.
11. די הייליגקייט פון ארבייט, 237, יא.
12. אחרן דער שלום מאכער, 238, יב.
13. וואו משה׳ס נשמה איז בעהאלטען, 239, יב.
14. דער דור הפלגה און די אנשי סדום, 240, יב.
15. די גרויסע נחמה, 240, יד.
16. וואונדער זיך ניט אויף יוסף הצדיק, 242, טז.
17. משלים וועגען יצר הרע, 244, טז.

18. דער געהויבענער מאַמענט, 245, מז.
19. טרייהיים בריינגט פריהיים, 245, יז.
20. גאָט׳ס צאָרן, 246, יז.
21. דער מענש איז א קליין וועלטעלע, 246, לא.
22. צדקה אוֹן משפט, 247, לג.
23. א דריפאַכער אונגליק, 248, לח.
24. גאָט׳ס משפט איז געראַכט, 249, לח ; תנא דבי אליהו רבה, 5.
25. עם האָט זיך ניט געלוינט, 250, מא.

סופרים

1. פערענטפעדט מיט א משל, 252, פרק א.
2. די איבערזעצונג פון דער תורה, 253, טו ; ספר החשמונים, הקדמה לס׳ הישר.
3. אויף א לעבעדינען לאָזט זיך ניט טרייסטען, 255, כא.

שמחות

1. מען מאַהר ניט שרעקען א קינד, 256, פרק ב.
2. מיטגענומען זיין עשירות, 256, פה.
3. פאטערליעבע אוֹן ליעבע צו דער תורה, 257, ח.
4. צוליעב זיין פאַטער׳ס כבוד, 258, יב.

כלה

1. רבי עקיבא האָט געטראָפען, 259.
2. רבי עקיבא׳ס חכמה, 260.
3. ר׳ עקיבא ערציהט א קדיש, 261.

כלה רבתי

1. פון די קליינע קינדער׳ס וועגען, 262, פרק ב.
2. די פרוכט פון שלום בית, 263, פרק ג.
3. איידען וועלען ניט אריינגעלאָזען, 263, פרק י ; זעה אָנפאנג מדרש רבה, איכה.

דרך ארץ רבה

1. א בעזוך ביי פילוסופוס, 266, פרק ה.
2. א גאסט דארף מען אכטען אזן היטטען, 267, פרק ה.
3. ניט נעפאלגט דעם בעה"ב, 267, פרק ו.
4. הללי"ם פרוי, 269, פרק ו.
5. כללים וועגען טיש עטיקעטע, 269, פרק ט.
6. דרי אומגעקומען צוליעב א קליינינקויט, 270, פ"ט.

זכרם

2. דער שרעק פון די נוי'אישע מלכים, 273, קטז.
1. עד פערלאזט זיך ניט אויף סברות, 272, צו.

מנחות

1. משה אזן די תורה, 274, כט.
2. פון א וויין וועלט אן ערנסט, 275, לב.
3. א קליינע מצוה — א גרויסער שכר, 276, מד.
4. וואס מויג אונז דער יהום? 278, נג.
5. אברהם'ס מדיינס, 278, נג.
6. דאס נעבענשטע לאנד פון שבט אשר, 280, פה.

חולין

1. מעשה'לעך וועגען רבי פנחס בן יאיר, 282, ז.
ירושלמי דמאי, פרק א.
2. רבי חניא'ס נעזונדהייטס רעגלען, 285, כד.
3. שונא מתנות יחיה, 286, מד.
4. א וואונדערליכע אפעראציאן, 286, נו.
5. דער נאטורפארשער, 287, נז.
6. א משל בעגען א מרשעת, 288, נח. זעה מתרש"א.
7. דער לייב פון חימעל, 288, נט.
8. געוואלט זעהן נאט, 289, ס.

9. א צושטערטע סעודה, 290, ס.
10. ער גיט אָבער ער נעהמט ניט, 290, ס.
11. די זון און די לבנה, 291, ס.
12. די תפלה פון צדיקים, 292, ס.
13. דער גוטער צדוקי, 292, פז.
14. יעקב און די שטיינער, 293, צא.
15. דעם מלאך׳ס בקשה, 294, צא.
16. מען טאָהר ניט נאָרען א גוי, 294, צד.
17. אן אונגליק צוליעב א שפאָס, 294, צד.
18. דער אמת מחזם וועה, 295, צד.
19. געפונען די רעגדלעך, 295, קה.
20. אָבגעטהאָן דעם דלות, 296, קה.
21. זאָל איהם גאָט שטראָפען, 297, קי.
22. וועניג רעספעקט, 297, קלז.

בכורות

1. רבי יהושע ב״ח גיוועזענט א וועטע, 298, ח־ט.
2. א כבוד וואָס איז אן אום־כבוד, 305, לא.
3. אונשטערבליכקייט, 305, לא.
4. א צושטרענגע שטראָף, 306, לו.
5. דאָס געזעץ פון אפאָזיציאָן, 307, מה.

ערכין

1. די רעפארמען האָבען ניט געטויגט, 309, י.
2. דעם מענשען׳ס הכמה טויג ניט, 310, י.
3. א וואונדערליכער שפיעל אינסטרומענט, 310, י־יא.
4. דער בונט ביים ים סוף, 311, טו.
5. דעם מענשען׳ס צונג, 311, טו.
6. א ברכה וואָס איז א קללה, 312, טז.
7. זיי האָבען פיינט מוסר, 312, טז.
8. ניט געוואָלט פערשעהמען, 313, טז.

תמורה

1. דער רבי און דער תלמיד, 314, טז.
2. די בעגעגענים, 315, טז.

מעילה

1. א קאפיטעל אידישע צרות, 316, יז. זעה רש"י.

תמיד

1. אלכסנדר מוקדזן"ס 10 פראגען, 320, לא.
2. אלכסנדר מוקדזן מאכט א רייזע, 322, לא.

נדה

1. וועגען עסען און טרינקען, 325, כד.
2. וואן דער מענש וועדט געבוירען, 325, ל.
3. מיט א גוטען נאמען בענשט מען זיך, 326, לג.
4. אז מען רעדט איז ניט אומזיסט, 326, סא.
5. וואן צייהנער זיינען איבריג, 327, סח.

השמטות

(זייטען 328-334)

1. צו ערנסט מיז מען זיין גוט געשטימט, שבת, דף ל.
2. נאטורווייסענשאפט, שבת, דף עז.
3. וועי עס אבטעט שבת וועדט רייך, שבת, קיט.
4. דער טייערער געזוירען שבת, שבת קיט.
5. דערקענט דעם גנב, בבא מציעא, כד.
6. געשיאדען אויף א פאלשען אמת, נדרים כח.
7. ארים אבער שטאלץ, נדרים, מט.

מסכת בבא קמא

1

נעמומען רעשטע מיט א פאטש

חנן בישא (דער שלעכטער) האָט איינעם נעגעבען א פאטש. דער געפאטשטער האָט איהם פערקלאָגט בײַ רב הונא. האָט רב הונא נע׳פסק׳ענט אז חנן זאָל דעם מאן בעצאָהלען א האלבען רענדעל שארענערזאץ. חנן האָט ארויסגענומען א רענדעל און געבעטען אז דער קלעגער זאָל איהם געבען א האלבען רענדעל רעשטע. אָבער אזוי ווי א שלעכטער מענש האָט שלעכטע געלד, איז דער רענדעל געווען אזוי אָבגעריבען אז דער קלעגער האָט עם ניט געקענט אויס־בייטען. האָט איהם חנן אראָבגעלאָזען נאָך א פאטש און האָט איהם אוועקגענעבען דעם גאנצען רענדעל.

2

צו שפּעט צום שכל נעקומען

די רבנן האָבען געזאָגט: "א מענש זאָל ניט ווארפען קיין שטיינער פון זיין הויף אין גאָס אריין."

אָבאָל איז געווען אזא מעשה. איינער, א מאן, האָט ג׳ע־רייניגט זיין פעלד, פלעגט ער די שטיינער וואָס ער האָט אויסגעגראָבען פון זיין פעלד שליידערן אין גאָס אריין. א פרומער מאן וואָס האָט דאָס איין מאָל געזעהן, האָט ער געזאָגט: "דו פוסטער יונג אייגער! פאר וואָס ווארפסטו שטיינער פון אָרט וואָס איז ניט דיינער אין אָרט וואָס

איז דיינער?" יענער מאַן, וואס האָט די שטיינער נעווּאָר־
פען, האָט געלאָכט פון דעם פרומען מאַן. וואס הייסט, ער
וואַרפט שטיינער פון אַן אָרט וואס איז ניט זיינער? די פעלד
איז דאָך זיינע!

צייטען בייטען זיך, און עס איז אמאָל נעקומען א צייט
וועו דער מאַן איז געווען געצוואונגען זיין בעלד צו פער־קויי־
פען. איינמאָל, וועו ער איז נעגאַנגען אין גאַס, האָט ער זיך
אָנגעשלאָגען אָן די שטיינער וועלכע ער האָט אליין אָנגעווּאָר־
פען, און וועו ער האָט דערפיהלט דעם וועהטאָג, איז ער צום
שכל נעקומען און האָט אויסגערופען:

"יענער פרומער מאַן איז געווען נערעכט וואס ער האָט
מיך געווארנט ניט צו וואַרפען קיין שטיינער פון אַן אָרט
וואס איז ניט מיינער אין אַן אָרט וואס איז מיינער. די פעלד
איז איצט ניט מיינע, אבער די גאַס איז מיינע אזוי וויי
אלעמענס".

3

עולא'ס טרייסט

ביי רב שמואל בר יהודה איז נעשטאָרבען זיין טאָכטער.
האָבען די רבנן נעזאָגט צו עולא'ן: "קום, לאָמיר איהם
טרייסטען". עולא וועלכער האָט געוואוינט אין ארץ ישראל
און איז דערפאר נעווען ביי זיך שטאלץ, האָט נעענטפערט:
"וואס נעהען מיך אָן די טרייסט וועלטער פון די מענשען פון
בבל? אז זיי טרייכטען אימיצען בעלייגען זיי נאָט".

עולא האָט זיך אָבנעטיילט פון די רבנן און איז אייעק
אליין. וועו ער איז נעקומען צו רב שמואל האָט ער איהם אזוי
נעטרייסט:

"מיר זעהען פון דער תורה אז דער אויבערשטער האָט
פערהיט די צוויי זינדיגע נאציאָנען מיאב און עמון פון אוי־
טערגאַנג בלויז דערפאר וויל פון זיי האָבען נעדארפט
ארויסקומען די צווויי פרומע טייבעלעך רות המואבית און
נעמה העמונית. ד' ין טאָכטער, רבי, וואָלט דער אויבערשטער
נעמיט געלאָזט לעבען וועו ער וואָלט נעוואוסט אז עס דאר־
פען פון איהם ארויסקומען גוטע קינדער."

4

א משל מיט צווי וויבער

רב אמי אין רב אכי זיינען געזעסען ביי ר' יצחק נפחא (דער שמיער). האָט איינער געבעטען אז ר' יצחק זאָל זאָגען עפעס הלכה, דינ־ב וואָס מען מעג טחאָן און וואָס מען טאָר ניט. דער אנדער־ער האָט געבעטען אז ער זאָל זאָגען אגדתא, שעהנע מעשה'לעך אין משלים. ר' יצחק האָט אָנגעהויבען זאָגען אגדתא, האָט דער ערשטער, וואָס האָט געוואָלט הלכה, איהם ניט געלאָזען. האָט ר' יצחק אָנגעהויבען צו זאָגען הלכה, האָט דער אנדערער איהם ניט געלאָזען.

"איך וועל אייך געבען אויף דעם א משל", האָט ר' יצחק געזאָגט צו זיי. "א מאן האָט געהאָט צווי וויבער. איינע איז געווען א יונגע, די אנדערע איז געווען אן אלטע. די יונגע פלעגט ביי איהם פון קאָפ אויסרייסען די וויסע האָאר און די אלטע פלעגט רייסען די שווארצע האָאר. וואָס איז געווען דער סוף? דער מאן איז געבליבען פליכעוואטער."

5

רבי גמליאל אין זיין קנעכט טבי

רבי גמליאל האָט געהאָט א קנעכט, טבי האָט ער גער־הייסען. איז ער געווען נאָר ניט ווי אלע קנעכט, נאָר א מענש וועמען עם האָט זיך געפאסט צו זיין פריי אזוי ווי אלע מענ־שען. רבי גמליאל האָט איהם זעהר שטארק געוואלט פריי לאָזען, אבער עס איז נעגען דעם רין צו בעפריען אן אייביגען קנעכט, סיידען זיין האָר שלאָגט איהם און מאכט איהם א פעהלער. דאָן וועלט דער האָר בעשטראָפט מיט דעם וואָס ער מוז דעם קנעכט פריי לאָזען.

רבי גמליאל האָט זיך אויסגערעכענט, אז עס וואלט פאר טבי'ן זיך געלוינט צו פערלירען אן אויג, אבי נאָר צו זיין א פרייער מענש. האָט רבי גמליאל זיין פלאָן דורכגע־פיהרט. און ער האָט זיך מיט דעם זעהר געפרעהט. נאָכדעם האָט ער זיך געטראָפען מיט רבי יהושע. "וווייסטו, אז טבי מיין קנעכט איז בעפריים געוואָרען?" האָט רבי גמליאל געזאָגט. "וווי אזוי?" האָט רבי יהושע געפרעגט. "איך האָב

איהם בלינד געמאכט אויף אן אויג," האָט רבי גמליאל געענטפערט. "דיינע רייד האָבען קיין ווערטה ניט," האָט רבי יהושע געזאָגט, "וויל עס זיינען דערבייַ ניט געווען קיין ערות, און אויף דיינע אייגענע רייד קען מען דיך ניט קנס'ענען, אז דו זאָלסט בעפריַען דיין קנעכט."

6

א גנב איז ערגער פון א גזלן

ביי רבי יוחנן בן זכאי האָבען די תלמידים געפרעגט: "פאר וואָס האָט די תורה אויף א גנב געשטעלט א גרעסערע שטראָף ווי אויף א גזלן?" האָט זיי ר' יוחנן געענטפערט: "דער גזלן האָט קיין מורא ניט פאר גאָט און ער האָט קיין מורא ניט פאר לייטען, אָבער דער גנב, פאר לייטען האָט ער יא מורא און פאר גאָט ניט."

7

א גזלן איז פיער פים

אמאל איז אין ארץ ישראל געווען א פרומער מאן וואָס האָט נעליטען אויף א שוועכע הארץ קראנקהייט. דאָקטוירים האָבען געזאָגט, אז באר איהם איז ניטא קיין אנדער רפואה ווי ווארימע מילך ערשט פון די אייטער. האָט מען איהם געבראכט א ציגע און מען האָט זי צוגעבונדען צו די פים פון זיין בעט, און דער קראנקער פלענט זויגען ביי איהר די מילך.

איינמאל זיינען אריינגעקומען דעם פרומען מאנ'ס פריינד איהם מבקר חולה זיין. און ווען זיי האָבען דערזעהן די ציגע, זיינען זיי אוועק צודריק, זאָגענדיג: "ער האלט ביי זיך אין הויז א בעוואָפענטען רויבער, און מיר קומען צו איהם אויף א בעזוך!"

אין ארץ ישראל איז געווען פערבאָטען צו האלטען א בהמה דקה, וויל ישוב ארץ ישראל איז זעהר וויכטיג און דעם שאדען וואָס א בהמה דקה מאכט אויף די פעלדער קען מען ניט אויסצאָהלען מיט געלד, און דערפאר האָבען די חברים פון דעם פרומען מאן נערעבענט פאר אן עבירה וואָס ער האָט אריינגעבראכט א ציגע אין הייליגען לאנד.

שפּעטער האָבען זיי זיך אוועקגענעזעצט, נאָכגעזוכט די פערזאָנענהייט פון דעם פרזמען מאן און זיי האָבען אויסגעפונען, אז ער האָט אויף זיך ניט געהאט קיין זינד, אויסער די וואָס ער האָט געלאָזט אריינברייגען א ציגע אין ארץ ישראל.

8

א קלוגער אינפאל, אבער ס׳האָט ניט געהאָלפֿן

אמאל האָט זיך געטראָפען אזא מעשה. א מאן האָט אראָבערייכען ביי א פרוי איהר מוך פון קאָפּ. איז זי געקומען צו ר׳ עקיבא קלאגען אויף דעם מאן וואָס האָט איהר אזוי מביש געווען. האָט ר׳ עקיבא געפֿרעגט אז דער מאן זאָל איהר בעצאָהלען פיער הונדערט גילדען שאדענערזאץ. "איך בעט דיך, רבי, גיב מיר א ביסעל ציים", האָט דער מאן געבעטען. ר׳ עקיבא האָט איהם געגעבען ציים. איז דער מאן אוועק און האָט זיך אויסגעשטעלט ביי דער טהיר פון דער פרוי׳ס הויז און געווארט ביז זי וועט ארויסקומען. וען זי האָט זיך בעוויזען, האָט ער פאר איהרע אויגען צובראָכען א לייטענעם קרינעל אין וועלכען עס איז נעווען א ביסעל אויל. וען די פרוי האָט נעזעהן די אויל זיך ניסען אויף דער ערד, האָט זי זיך פערגעסען אויף שטאָטעק, האָט אליין אבגעדעקט איהר קאָפּ, געטונקט איהר הענד אין דעם אויל און זיך נעשמירט דעם קאָפּ. דער מאן האָט צונערופען א פאָאר מענשען זיי זאָלען אויך זעהן וואָס די פרוי טהוט, און זאָלען קענען דיענען אלס עדות.

נאָכדעם איז דער מאן געקומען צו ר׳ עקיבא און האָט נעזאָגט: "אָט צו אזא פרוי דארף איך נעבען נאָנצע פיער הונדערט גילדען פאר אָברעקען איהר קאָפּ? זי טהוט עס אליין פאר א קאָפּעלע אויל!" האָט איהם ר׳ עקיבא געענטפערט:

"זיך אליין קען א מענש טהאָן שאדען, און כאָטש ער טאָר דאָס ניט טהאָן, דאָך פון שטראָף איז ער פריי, אבער א פרעמדער אז טהוט איהם שאדען פערדיענט א שטראָף."

9

גזלנים העלפט קיין תשובה

רויבער און פּראָצענטניקעס וואָס ווילען תשובה טהאָן און געבען צדקה דאַרף מען ביי זיי ניט אָננעהמען, ווייל זיי מיינען ניט ערנסט.

איינער אַזאַ מאַן האָט געוואָלט תשובה טהאָן. האָט זיין פרוי צו איהם געזאָגט: "דו פּוסטער קאָפּ! אויב דו ווילסט תשובה טהאָן אויף אַן אמת, וועסטו דאַרפען אַוועקגע־בען אַפילו דיין גאַרטעל." האָט דער מאַן חרטה בעקומען און איז געבליבען ביי זיין אָנגערויבטע געלד. אָט דאַן האָבען די רבנן געזאָגט אַז ביי רויבער און פּראָצענטניקעס וואָס ווילען תשובה טהאָן דאַרף מען גאָר נישט אָננעהמען.

10

א שלעכטער געשעפט

אַ פרוי איז געקומען צו רבי חייא, איהם געצייגט א רענ־דעל און געפרעגט אויב עס איז אַ גוטער. "עס איז א גו־טער", האָט רבי חייא געענטפערט. אויף מאָרגען איז די פרוי געקומען מיט אַ טענה: "איך האָב געצייגט אַנדערע מענ־שען און זיי האָבען מיר געזאָגט אַז דער רענדעל איז אַ פאַל־שער." הייסט עס אַז צוליעב רבי חייא'ס שלעכטע מבינות האָט זי אָנגענומען אַ פאַלשען רענדעל. האָט רבי חייא געזאָגט צו רב, זיין נעפע וועלכער איז אויך געווען זיין קאַסירער: "געה און בייט דאָס איהר אויס פון מיין געלד, און פער־שרייב אין מיין בוך אַז איך האָב פערלאָרען אַ רענדעל צו־ליעב אַ שלעכטען געשעפט."

11

דער לייב פון בבל

איינער אַ מאַן האָט אָנגעצייגט אַ גוי ווי צו גנב'ענען שטרוי ביי אַן אַנדערען. אַז ער איז געקומען צו רב האָט איהם רב געזאָגט: "זאָלסט ניט צייגען אַזעלכע זאַכען." האָט

דער מאן מיט א צו לחכעים נעזאגט: "איך וועל יא צייגען!"

רב כהנא וועלכער איז דאן נעווען ביי רב אין חויז חאט ניט נעקענט צוזעחן די חוצפה און ער חאט דעם חצוף צו־בראכען דעם קארק.

"איך חאב מורא אז דו וועסט דערפאר בעשטראפט ווע־רען פון דער רעגירונג", חאט רב נעזאגט, "בעסער נעה אוועק אין ארץ ישראל, און נעהם אויף זיך א תשובה אז דו זאלסט ביי רבי יוחנן זיעבען יאהר קיין קשיות ניט פרעגען."

ווען רב כהנא איז נעקומען אין ארץ ישראל חאט ער ע־טראפען ריש לקיש'ן אויפלערנען מיט די תלמידים דעם שיעור וואס ר' יוחנן חאט מיט זיי נעלערנט. ריש לקיש איז נעווען ר' יוחנן'ס שוואגער און מיטהעלפער, און עס איז נעווען זיין ארבייט אויפצוהאלטען מיט די אנדערע תלמידים דאס וואס ר' יוחנן חאט אין דעם טאג זיי נעלערנט. רב כהנא חאט זיך אוועקגעשטעלט אין נענומען פרעגען א קשיא נאר א קשיא אן אליין פערגעסערט, און נעצייגט זיינע בקיאות אין קענטשאפט. ריש לקיש איז אוועק צו ר' יוחנן אין חאט צו איהם נעזאגט: "א לייב איז נעקומען פון בבל. זאל דער רבי זיצען וואס ער חאט צו טהאן מארגען." דאס איז נעווען א וואכענונג אז ר' יוחנן זאל גוט אויפלערנען דעם שיעור וואס ער חאט נעראדט זאגען דעם אנדערן טאג.

אויף מארגען אז רב כהנא איז נעקומען אין ר' יוחנן'ס בית מדרש צום שיעור, חאט מען איהם אוועקגעזעצט אין דער ערשטער פון די זיבען רייהען תלמידים. די תלמידים זיינען נעווען אויסגעזעצט אין זיבען קרייזען. די בעסטע תלמידים אין דער ערשטער רייהע און די אנדערע לויט זייערע גראדען, אין די הינטערשטע זעקס רייהען. ר' יוחנן חאט נעמומען זאגען איין שטיקעל חלכה און רב כהנא חאט געשוויגען, ניט געפרעגט קיין קשיות. חאט מען איהם אי־בערגעזעצט אין דער זעקסטער רייהע. ר' יוחנן חאט גענאגט נאר א תורה און רב כהנא חאט וויערער ניט געפרעגט קיין קשיא, כאטש וועלען חאט ער זעהר נעווואלט פרעגען, נאר ער חאט דאך צוגעזאגט זיעבען יאהר קיין קשיות ניט צו פרעגען ביי ר' יוחנן. חאט מען איהם איבערגעזעצט אין דער פינ־סטער רייהע. און אזוי חאט מען איהם אבנערוקט וויייטער און וויייטער, ביז עס איז איהם אויסגעקומען צו זיצען אין דער לעצטער רייהע, מיט די שוואכסטע תלמידים. נאכדעם חאט ר' יוחנן גענאגט צו ריש לקיש:

"דער לייב וואָס דו האָסט מיר נעזאָגט וועגען איהם, איז נעווארען א פוקס."

רב כהנא האָט זעהר טיעף נעפיהלט די ערנידריגונג וואָס מען האָט איהם אזוי מביש נעווען פאר אזוי פיעל תלמידים. שטיל־ערהייבט האָט ער א תפילה געטהאָן און נעזאָגט: "רבונו של עולם! אָט דער בזיון וואָס איך בין אריינגעשטאנען וואָס מען האָט מיר איבערנעזעצט אין די זיבען רייהען, זאָל מיר זיין פעררעכענט פאר די זיבען יאָהר שווייגען וואָס רב האָט מיר פערזאָגט." און גלייך דערויף איז רב כהנא אריינגעשטאנען פון דער לעצטער רייהע וואו ער איז נעזעסען, איז צוגענאנגען צו ר' יוחנן און האָט נעזאָגט: "זאָל דער רבי איבערזאגען פון אָנפאנג." ר' יוחנן האָט נעכומען זאָגען אין הלכה און רב כהנא פרעגט איהם א קשיא, ער זאָגט איבער נאָך א תורה און רב כהנא פרעגט ווידער א קשיא. ביי יעדער קשיא חייסט ר' יוחנן איהם איבערזעצען אין א נעהנ־טערער רייהע, פון דער זיבעטער אין דער זעקסטער, אין דער פינפטער, ביז רב כהנא איז ווידער נעזעסען אין דער ערש־טער רייהע. ר' יוחנן איז נעזעסען אויף זיבען קישענס. און אז רב כהנא איז שוין נעווען אין דער ערשטער רייהע, האָט ער נאָך ניט אויפגעהערט צו פרעגען קשיות. ביי יעדער קשיא פלעגט זיך ארויסגלימשען א קישען פון אונטער ר' יוחנן. איינע נאָך די אנדערע האָבען זיך די קישענס ארויס־נענלימשט ביז ר' יוחנן איז נעבליבען זיצען אויף דער ערד.

ר' יוחנן איז שוין דאָן נעווען אן אלטער מאן. ער האָט נעהאָט זעהר לאנגע ברעמען צוליעב וועלכע ער האָט ניט נעקענט זעהן. האָט ער נעבעטען זיינע תלמידים זיי זאָלען איהם אויפהויבען די ברעמען. זיי האָבען איהם די ברעמען אויפנעהויבען מיט א זילבערנע לעפעלע. ר' יוחנן האָט א קוק נעטהאָן אויף רב כהנא און האָט בעמערקט זיין צושפאל־טענע ליפ, האָט זיך איהם אבנעדאכט אז רב כהנא לאכט פון איהם. דאָס האָט ר' יוחנן זעהר שטארק וועה נעטהאָן, און פלוצלונג איז רב כהנא נעשטאָרבען.

אויף מאָרגען האָט ר' יוחנן נעזאָגט צו די רבנן: "איהר האָט נעזעהן ווי דער מאן פון בכל האָט נעלאכט פון מיר?" האָבען די רבנן נעענטפערט: "דאָס איז ביי איהם אזא נע־וואוינהייט. ער האָט אזא ליפ." זעגן ר' יוחנן האָט דאָס נע־הערט, איז ער אוועק צו דער הייהל וואו רב כהנא'ס קערפער איז נעלענען. ביי דעם ארויננאנג האָט ער נעפונען א גרויסע

שלאנג וואם האָט זיך צוואמענגעדרעהט ווי א קנויל מיט'ן עק אין מויל און פעשטעלט דעם וועג. האָט ר' יוחנן געזאָגט צו דער שלאנג: "נעהם ארויס דיין עק פון מויל און לאָז א רבי'ן אריין צום תלמיד". די שלאנג האָט זיך ניט געריהרט. "לאָז אריין א חבר צו א חבר". די שלאנג האָט זיך אלץ ניט געריהרט. "לאָז אריין א תלמיד צו א רבין". ערשט דאן האָט די שלאנג פריי נעמאכט דעם וועג.

ר' יוחנן האָט נעזאָגט א תפילה און האָט רב כהנא'ן צוריק לעבעדיג געמאכט. "וועז איך וואלט געוואוסט אז דער האר האָט ניט געלאכט פון מיר, נאָר דאָס איז ביי איהם אזא געוואוינהייט, וואלט עס מיך ניט פערדראָסען", האָט ר' יוחנן געזאָגט, "אבער' יעצט, אז די זאך איז קלאָר געוואָרען, קום און פערבלייב מיט אונז." האָט רב כהנא געענטפערט: "אויב דו דענקסט, אז דו קענסט ווידער בעווייזען א נס, אז דו וועסט מיך ווידער קענען צוריק לעבעדיג מאכען אויב איך וועל דיך פרעגען א קשיא, וועל איך נעהן מיט דיר, אויב ניט, איז בעסער איך זאָל נעהן אהיים און זיך ניט אייגשטעלען אין סכנה".

נאכדעם האָט ר' יוחנן איהם אויפגעהויבען, געבראכט אין בית המדרש, געלאָזט איהם פרענען אלע קשיות וואָס ער האָט געוואָלט, און איהם אלעס פערענטפערט. און צו זיינע תלמידים האָט ר' יוחנן געזאָגט: "איהר מיינט, אז ביי אייך אין ארץ ישראל געפינט זיך די תורה? ביי זיי, אין בבל, נעפינט זי זיך!"

מסכת בבא מציעא

1

א מענש וועט ניט געהן געגען זיך

ביי דעם פאָטער פון רב פפא איז פערלאָרען געגאנגען אן אייזעל. מענשען האָבען דעם אייזעל געפונען און רב פפא'ס פאָטער איז געקומען צו רבה בר רב הונא און געפאָרערט או די מענשען זאָלען איהם דעם אייזעל אומקעהרען. האָט צו איהם רבה געזאָגט: "נעה בריינג עדות או די ביזט ניט א שווינדלער און דאָן קענסטו נעהמען דעם אייזעל." יענער האָט געבראכט די עדות. פרעגט זיי רבה: "איהר קענט איהם פאר א שווינדלער?" די עדות האָבען געמיינט או ער פרעגט זיי, אויב זיי קענען איהם או ער איז ניט א שווינדלער, האָבען זיי געענטפערט: "יא!"

"איהר זאָגט או איך בין א שווינדלער?" האָט רב פפא'ס פאָטער אויסגערופען צו די עדות.

"מיר האָבען געזאָגט או די ביזט ניט א שווינדלער", האָבען די עדות געענטפערט.

האָט רבה בר רב הונא געזאָגט: "עס פערשטעהט זיך או א מענש וועט ניט געהן געגען זיך און בריינגען עדות וואָס זאָלען איהם בעשולדיגען."

2

א מיטעל פטור צו ווערען פון געלד

ווער עס וויל פטור ווערען פון א ירושה זאָל טראָגען קליידער פון טייערע שטאפען וואָס רייסען זיך גיך, זיך בע־נוצען מיט טייערע גלאזוואַרג יואָס ברעכען זיך שנעל, און בעשעפטיגען טאָג ארבייטער און ניט שטעהן דערביי ווען זיי ארבייטען.

3

א האָלץ טרעגער און טראָגט א גוטען קאָפ

רבי ישמעאל דער זוהן פון רבי יוסי איז געגאנגען אין וועג. איז איהם אָנגעקומען אנקעגען א האָלץ טרעגער. דער האָלץ טרעגער איז געווען זעהר מיעד און האָט זיך אָבגע־שטעלט אָבצורוהען. זאָגט ער צו רבי ישמעאל: "בעפריי מיך פון מיין פעקעל." פרעגט איהם רבי ישמעאל: "וואָס איז ווערטה דיין בינטעל האָלץ?" האָט יענער געענטפערט: "א האָלבער גילדען." רבי ישמעאל האָט איהם געגעבען א האָלבען גילדען און האָט די האָלץ מפקיר געווען אז יעדער איינער זאָל דאָס מעגען צונעהמען.

אויב האָט האָלץ איז הפקר, בין איך בילכער, טראַכט זיך דער האָלץ טרעגער און לייגט זיך צוריק ארויף דעם בינ־טעל האָלץ אויפ'ן שולטער. זעהענדיג אז עד האָט דאָ צו טהאָן מיט א גרויסען אָרימאן, האָט רבי ישמעאל איהם ווי־דער בעצאָהלט א האַלבען גילדען און האָט דאָס האָלץ ווידער מפקיר געווען. אָבער זעהענדיג אז דער האָלץ טרעגער וויל ווידער צונעהמען די האָלץ פאר זיך, האָט רבי ישמעאל גע־זאָגט: "עס איז הפקר פאר אַלעמען, אויסער דיר."

4

אזוי האנדעלט מען מיט תקיפים

צו מרי דער זוהן פון איסק איז געקומען א ברודער פון דער שטאָדט חוזאי און געזאָגט: "גיב מיר א חלק

אין דעם טאטע'ס ירושה!" האָט מרי נעענטפערט: "איך פון דיר נאָר ניט!" דער ברודער פון חוזאי איז געקומען צו רב חכרא'ן און האָט איהם דערצעהלט די נאכצע נעשיבטע, ווי זיין פאָטער האָט אכאָל פערלאָזן, ויין שטאָדט און האָט זיך בעזעצט אין חוזאי. דאָרט האָט ער התונה נעהאָט און נעהאט קינדער. דער עלטערער ברודער איז אזוי צורניק אין זייער פאָטער'ס שטאָדט און דאָרט איבערגענומען, זיין פערמעגן און זיינע גיטער. דער פאָטער איז אין א צייט ארום געשטאָרבען, און יעצט איז ער, דער איננסטער ברודער, געקומען מאָהנען זיין חלק, זאָגט דער עלטערער אז ער קען איהם נאָר ניט!

"ער האָט רעכט וואָס ער זאָגט אז ער קען דיך ניט", האָט רב חכרא ערקלעהרט. "מיר זעהען דאָך אז יוכה האָט זיינע ברידער דערקענט, אָבער זיי האָבען איהם ניט דערקענט. וויל וועו ער איז פון זיי אוועק האָט ער נאָך קיין באָרד ניט געהאט, און נאָכדעם אז די ברידער האָבען איהם וויעדער געזעהן האָט ער שוין געהאט א באָרד און האָט אויסגעזעהן ווי א גאנץ אנדער מענש. אזוי איז מיט דיר אויך. דו פילייכט קענסט איהם, אָבער ער קען דיך ניט. בעסער ברייגג עדות אז דו ביזט זיין ברודער".

"איך האָב עדות", האָט דער איננערער ברודער גענטפערט, "אָבער זיי האָבען מורא פאר מיין עלטערען ברודער, ווייל ער איז א גרויסער תקיף."

אויב אזוי", האָט רב חכרא געזאָגט צום עלטערען ברודער, "נעה דו און ברייגג עדות אז ער איז ניט דיין ברודער".

"דער דין איז", האָט דער עלטערער ברודער גע'טענה'ט, "אז דער וואָס מאָהנט, יענער דארף ברייגגן די בעווייזע".

"אזוי איז דער דין, אָבער פאר אזעלבע תקיפ'ים ווי די פסק'ענען מיר אנדערש," האָט איהם רב חכרא געענטפערט.

5

פאר אדישע ארבייטער קען מען ניט יוצא זיין

ר' יוחנן בן מתיא האָט איינמאל געהייסען זיין זוהן ער זאל נעהן דינגען ארבייטער. דער זוהן איז געגאנגען, האָט געדונגען די ארבייטער און האָט מיט זיי אָבגעמאכט אז אויסער זייער בעשטימטען לוין זאלען זיי אויך קריגען עסען.

ווען דער זוהן איז געקומען צום פאָטער און האָט איהם דערצעהלט ווי ער האָט מיט די ארבייטער אָבגעמאַכט, האָט ר' יוחנן געזאָגט: "מיין זוהן! דו האָסט מיט זיי אָבגערעדט זיי צו געבען עסען און האָסט ניט געזאָגט וואָס דו וועסט זיי געבען צו עסען. און יעצט אז דו וועסט פאר זיי מאכען אפילו אזעלכע גרויסאַרטיגע מאָהלצייטען ווי אין שלמה המלך'ס צייטען, וועסטו פאר זיי אלץ ניט יוצא זיין, ווייל זיי קומען ארויס פון אברהם יצחק ויעקב. איידער זיי פאנגען אָן צו ארבייטען, געה און זאָג זיי, אז מעהר ווי ברוויט מיט לינזען קענען זיי ביי אונז ניט פאַרערען."

.6

דער הרם איף רבי אליעזר

רבי אליעזר בן הורקנוס איז געווען אייגער פון די גרעסטע אידישע געלעהרטע פון זיין צייט. ער איז געווען א שוואָגער פון רבן גמליאל, דער גרינדער פון דער גרויסער ישיבה אין יבנה. רבי אליעזר האָט אין פיעלע זאכען ניט נעקענט אייניגטימען מיט די מייסטע אידישע חכמים, און איין טאָג האָבען זיי זיך געגען איהם אזוי ארויסגעשטעלט, אז וואָס ער האָט געזאָגט האָבען זיי זייער רייד ניט אָננגענומען און האָבען געזאָגט פערקעהרט.

"אויב דער דין איז אזוי ווי איך זאָג", האָט רבי אליעזר אויסגערופען, "וועט דיזער באָקסער בוים אייך איבערציינגען."

אין אן אויגענבליק איז דער באָקסער בוים אויסגעריסען געוואָרען פון זיין אָרט און איז געפלויגען תוכדערט מאָאָס ווייט.

"מיר נעהמען ניט אָן קיין בעווייז פון א באָקסער בוים". האָבען די חכמים געענטפערט.

"זאָל דיזער וואָסער שטראָם איבערציינגען אז איך האָב רעכט", האָט רבי אליעזר געזאָגט.

גלייך דאָרויף האָט דער שטראָם אָנגעהויבען צו געהן צוריק.

"אויף א וואָסער שטראָם איז ניטא וואָס זיך צו פערלאָזען", האָבען די חכמים געענטפערט.

"די וועגט פון בית המדרש וועלען צייגען אז דער דין

איז ווי איך האָב גע׳פסקנ׳ט", האָט ר׳ אליעזר געזאָגט.

האָבען די וועלט נענומען זיך בויגען אום אייגצופאלען.

אָבער ר׳ יהושע האָט אויף די וועלט אָנגעשריען: "אז תלמידי חכמים שפארען זיך אייגע מיט די אנדערע איבער א דין, טאָ וואָס האָט איהר זיך אריינצומישען?" זיינען די וועלט געבליבען הייגגען ניט אהער, ניט אהין. זיי זייגען ניט איינגעפאלען צוליעב דעם כבוד פון ר׳ יהושע און זיי האָבען זיך ניט אויסגעלייבט צוליעב דעם כבוד פון ר׳ אליעזר. און ביז היינטיגען טאָג זיינען זיי פערבליבען אזוי הייגגען.

"פון הימעל וועט מען אייך איבערציינען אז איך האָב רעכט!" האָט רבי אליעזר נאָכדעם אויסגערופען.

איז ארויס א בת קול פון הימעל און האָט אויסגערופען: "וואָס וויל איהר האָבען פון רבי אליעזר? דער דין איז אלע מאל אזוי ווי ער זאָגט."

האָט זיך אויפגעשטעלט רבי יהושע און האָט אויסגערופען:

"די תורה איז ניט מעהר אין הימעל, וויל אויף בארג סיני האָט זי גאָט אוועקגעגעבען אויף דער ערד. אין א בת קול דארפען מיר ניט פאלגען, וויל אין דער תורה וואָס גאָט אליין האָט אונז געגעבען אויף בארג סיני שטעהט: "אחרי רבים להטות", מען דארף זיך האלטען ביי דער מעהרהייט!"

צו יענער צייט האָט ר׳ נתן זיך געטראָפען מיט אליהו׳ן. "וואָס טהוט יעצט הקדוש ברוך הוא?" האָט ר׳ נתן געפרעגט. "ער לאכט און זאָגט: "מיינע קינדער האָבען מיך בעזיגט, זיי האָבען מיך מנצח נעווען, מיינע קינדער!"

אין יענעם טאָג האָט מען געבראכט אלע זאכען וואָס ר׳ אליעזר האָט מטהר געווען אין מען האָט זיי פערברענט אין פייער. נאָכדעם האָבען די תלמידי חכמים אָנגעהאלטען א בעראטהונג און האָבען ר׳ אליעזר׳ן אין חרם אריינגעלעגט.

נאָכדעם ווי זיי האָבען דאָס געטהאָן, האָבען זיי געזאָגט: "ווער וועט נעהן אן איהם אנזאָגען?" האָט רבי עקיבא געזאָגט: "איך וועל נעהן, וויל טאָמער וועט דאָס איהם אָנזאָגען א ניט פאסענדער מענש, וועט ער ארויפברענגען דעם צארן פון דעם גרויסען מאן און די וועלט קען דורך דעם חרוב ווערען".

וואָס האָט רבי עקיבא געטהאָן? ער האָט זיך אָנגעטהאָן אין שוואַרצען, האָט זיין קאָפ אויך ארומגעדעקט מיט

שוואַרצען און האָט זיך אַוועקגעזעצט אַ פיער איילען ווייט פון רבי אליעזר, ווייל נעבען איינעם וואָס איז אין חרם, טאָר מען צו נאָהענט ניט זיצען.

"עקיבא! וואָס איז מיט דיר היינט? ביזט עפּעס ניט ווי אַלע מאָל", האָט ר' אליעזר געפרעגט.

"רבי!" האָט ר' עקיבא טרויעריג געענטפערט, "מיר דאַכט, אַז דיינע חברים שיידען זיך אָב פון דיר".

ר' אליעזר האָט אַלעס פערשטאַנען. ער האָט געריסען קריעה, אַראָבגענומען די שיך, אזוי ווי אן אבל, האָט זיך אַוועקגעזעצט אויף דער ערד און פון זיינע אויגען האָבען זיך גענומען גיסען טרעהרען. און פאַר דעם צדיק'ס טרעהרען איז די וועלט געשטראָפט געוואָרען. עס איז געוואָרען אן אונגערעטעניש אויף אליווענבוימער, אויף ווייץ און אויף גערשטען. אַנדערע זאָגען, דאָס אפילו די טויג אין דער האַנד פון אַ פרוי איז קאַליע געוואָרען. און אין יענעם טאָג פלעגט יעדע זאַך וואָס ר' אליעזר אויף דעם אַ קוק טהאָן, גלייך פערברענט ווערען.

רבן גמליאל איז צו יענער צייט געפאָהרען אויף אַ שיף. איז אָנגעקומען אַ שטורם און די שיף האָט געהאַלטען ביים זינקען. האָט רבן גמליאל געזאָגט צו זיך: "עס שיינט מיר, אַז דאָס איז צוליעב דעם, וואָס מיד האָבען אַריינגעלעגט רבי אליעזר אין חרם". האָט זיך רבן גמליאל אַ שטעל געטהאָן אויף די פיס און האָט אַזוי געזאָגט: "רבונו של עולם! דו ווייסט גאַנץ גוט, אַז ניט פאַר מיין כבוד און ניט פאַר דעם כבוד פון מיין פאָטער האָב איך דאָס געטהאָן, געטהאָן האָב איך עס צוליעב דיין אייגענעם כבוד, כדי איינער, אַ יחיד, זאָל זיך ניט ארויסשטעלען געגען אַ רבים און בריינגען צו מחלוקות." באַלד איז דער ים שטיל געוואָרען.

אימא שלום, די פרוי פון רבי אליעזר, וועלכע איז געווען די שוועסטער פון רבן גמליאל, האָט זייט מען האָט איהר מאַן אין חרם אַריינגעלעגט, גענומען אויף איהם אויפפאַסען, אַז ער זאָל קיין תחנון ניט זאָגען. זי האָט מורא געהאַט, טאָמער וועט ער דאַן אויסבעטען אַ שטראָף אויף זיינע געגנער. איינמאָל, בעת רבי אליעזר האָט געדאַווענט, האָט אן אָרימאַן אָנגעקלאַפּט, זיך געשטעלט ביים טיהר. איז אימא שלום אַרויס איהם געבען אַ שטיקעל ברויט. ווען זי איז צוריק אַריין אין הויז, האָט זי איהר

מאן נעפונען זאָגענדיג תחנון. "די האָבט שוין נע'חרג"עט מיין ברודער!" האָט זי אויסגעריפען. און דערווייל איז ארויס א בעריכט פון רבן גמליאל'ס הויז, אז ער איז טאקע נעשטאָרבען.

7

וך איינעקומט א גרוס

אן אלטער קנעכט, א געצענדיגער, וועלכער האָט שוין ניט נעטוינט צו קיין ארבייט אין זיין בעל חבית האָט אים ניט נעווואלט האלטען, איז נעגאנגען אין האָט זיך אבגעפארבט זיין לאפ אין זיין באָרד. נאכדעם איז ער נעקומען צו רבא'ן אן נעזיגט: "קוים מיך!" האָט רבא אידם נעענטפערט: "איך האב נעמוג אידישע פריסע לייט צו שפיזען." דער קנעכט איז נאכדעם אוועק צו רב פפא בר שמואל. האָט איהם יענער אבגעקויפט.

איין טאג זאָגט רב פפא צום קנעכט: "ברוינע מיר א טרונק ווַאסער." דער קנעכט איז נענאנגען, האָט אבגעוואשען די פּאָרב פון זיין קאפ אן זיין באָרד, אן זיינע האָאר זיינען צוריק נעוואָרען ווייס ווי שנייא. "יעהסט," האָט דער קנעכט נעזאָגט צו רב פפא, "איך ב[illegible] עלטער פון דיין טאטען."

רב פפא האָט אייגנעזעהן אז ער האָט זיך אויסנעקויפט אן אומזיסטען קנעכטניק, האָט ער אים זיך נעזאָגט דעם פסוק פון משלי (י"א): "אין צדיק דערהאלט זיך ארויס פון א צרה און אן אנדערער באלט ערשיין אויף זיין אָרט".

8

ווער שטעהט אויף פון בלעטער?

איינמאל איז פאר די תלמידי חכמים פּאָרנעבראכט נעווואָרען אזא פראגע:

וען צוויי משנשען נעהען אין א וויטען וועג, זעהר וויט פון א ישוב, און אויגער פון זיי האָט בלוט אויף קרינגל וואסער, וזאָס איז נענוג בלוט צו דערהאלטען דאָס לעבען פון אין מענטש. טא וווּ זאָל זי טהאן? זאָלען זיי בוידע טרינקען און שמארבען ציזאמען, אדער עס זאָל טרינקען איינער און ראטעווען כאטש זיין איינעם לעבען?

בן פטירא האָט געזאָגט: "בעסער זאָלען זיי ביידע טרינקען און שטאַרבען צוזאַמען, איידער עס זאָל טרינקען איינער און צוזעהן דעם טויט פון זיין חבר."

רבי עקיבא האָט געזאָגט: "די תורה האָט אונז גע־לערנט: "דיין ברודער זאָל לעבען מיט דיר. דאָס צייגט, אַז דיין לעבען איז בילכער פון דיין מיטמענשענ'ס".

9

זעהר רעכט אויף זיי!

רב סעורס, דער ברודער פון רבא, פלעגט פאַנגען מענשען וואָס פלעגען זיך אייפפיהרען ניט אָרענטליך און זיי איינ־שפאַנען אין דעם רייטוואָגען פון זיין ברודער רבא. האָט רבא געזאָגט: "דו טהוסט גוט. זעהר רעכט אויף זיי! דען מיר האָבען געלערנט, אַז איינער וואָס פיהרט זיך ניט אויף אָרענטליך מעג מען איהם פערשקלאַפען."

.10

זיי שרייען צ דער וואַנד

דדיי מינים מענשען קלאָגען זיך און שרייען, אָבער קיינער קען זיי העלפען. און דאָס זיינען זיי: דער וואָס האָט געלד און לייהט דאָס אַוועק אָהן עדות. דער וואָס האַלט זיין געשעפט אויף אַ גוי'ס נאָמען און דער גוי נעהמט עס אַמאָל אַוועק. און דער וואָס לאָזט זיין ווייב הערשען איבער איהם.

11

אַן אָרימאַן איז אימער גערעכט

ביי רבה בר בר הנה האָבען לאַסט־טרעגער צובראָכען אַ פאַס וויין. האָט ער ביי זיי צוגענומען זייערע מאַנטלען. די לאַסט־טרעגער זיינען אַוועק צו רב און זיך בעקלאָגט. רב האָט געהייסען, אַז רבה זאָל זיי צוריקגעבען די מאַנטלען. "איז דאָס אַזוי דער דין?" האָט רבה געפרעגט. רב האָט

איהם געענטפערט: "אזא מענש ווי דו דארף האנדלען בעסער פון דעם דין." רבה האט זיי די קליידער אָבגענעבען. די לאסט טרעגער, זעהענדיג אז זיי זיינען תקוף, האבען זיי נענומען קלאגען: "מיר זיינען ארימע מענשען, מיר האבען א גאנצען טאג שווער נעארבייט און מיר זיינען הונגעריג און האבען ניט וואס צו עסען." האט רב נע־ פסקנ'ט, אז רבה זאל זיי בעצאהלען פאר א טאג ארבייט.

12

די חרטה פון א צדיק

רבי אלעזר ברבי שמעון האט זיך איינמאל נעמראפען מיט א רעגיערונגם בעאמטען וואס פלענט כאפען נגבים. האט איהם ר' אלעזר נעפרעגט: "זאג מיר, ווי געפינסטו זיי אוים? די נגבים ווייסען דאך ווי זיך צו בעהאלטען. אפשר כאפסטו נאר נאנץ אונשולדיגע מענשען און די אמת'ע גנבים לאזטו נעהן?" האט דער בעאמטער נעענטפערט: "וואס קען איך העלפען? איך בין א דיענער ביים קעניג און מוז עפעס טהאן."

"קום, איך וועל דיך לערנען ווי דו זאלסט זיך בענעהמן," האט ר' אלעזר נעזאגט. "נעה אריין אין א שפיז נעוועלב אום פיער אוהר, די צייט ווען מענשען קומען דארט עסען און טרינקען, און האלט דיינע אויגען אפען אויף די מענשען וואס זיצען דארט. זעהסטו אימיצען טרינקען ווין און ער האלט דעם בעכער אין האנד אין דרעמעלט, זאלסטו ערשט טענס נאכפרעגען אויב ער איז א בן הורה און ער שטעהט אויף זעהר פריה לערנען. אויב ער איז דאס ניט, זאלסטו נאכפרעגען אויב ער איז א נאכט ארבייטער. און אויב דאס אויך ניט, זאלסטו וויסען, אז ער איז א גנב און דו קענסט איהם נעהמען."

דעם בעאמטען איז דער פלאן זעהר נעפעלען נעזוארען. א קורצע צייט שפעטער האט פון דעם נעהערט דער קעניג און ער האט נעשיקט א בעפעהל צו ר' אלעזר מיט די ווער־ טער: "דער וואס קען נעבען אוא קלוגען פלאן זאל אליין דעם פלאן דורכפיהרען." האט מען ר' אלעזר נעבראכט פאר'ן קעניג און מען האט איהם נעגעבען דעם אמט צו כאפען גנבים.

עס פערשטעהט זיך, אַז ר׳ אלעזר האָט זיין אַמט ריכטיג אָבגעהיט. איינמאָל האָט צו איהם געשיקט ר׳ יהושע בן קרחה אַ שליח מיט די ווערטער: "דו עסיג, דער זוהן פון וויין! (דו רשע דער זוהן פון אַ צדיק!) ביז וואַנען וועסטו איבערגעבען מענשען פון גאָט׳ס פאָלק צו דער הריגה?" האָט ר׳ אלעזר געענטפערט: "די דערנער ראָט איך אייס פון דעם אידישען גאָרטען." האָט איהם ר׳ יהושע צוריקגע־שיקט אַ תשובה: "וואָס האָסטו צו טהאָן מיט דעם גאָרטען? זאָל דער בעל הבית פון גאָרטען אַליין אויסראָטען די דער־נער."

איינמאָל, אַז ר׳ אלעזר איז געגאַנגען אין גאַס, האָט איהם בעגעגענט אַ וועשער, האָט ער איהם נאָכגעשריען: "עסיג דער זוהן פון וויין!" ר׳ אלעזר׳ן האָט ער פערדראָסען, האָט ער געזאָגט: "ווען ער איז אַזאַ עזות פּנים איז אַ סימן אַז ער איז אַ פערברעכער." האָט ער געהייסען מען זאָל איהם פאַנגען. שפּעטער אַז ר׳ אלעזר האָט זיך אַ ביסעל פון זיין כעס אָבגעקיהלט, איז ער געגאַנגען אין געפענגניס איהם צו בעפרייען. אָבער אין דער צייט האָט מען יעגעם שוין אויפ־געהאַנגען. האָט ר׳ אלעזר זיך אַוועקגעשטע[illegible] אונטער דער תליה און געוויינט. זיינען מענשען צוגעגאַנגען און האָבען געזאָגט: "רבי, עס זאָל דיך ניט פערדריסען. ער און זיין זוהן האָבען בעגאַנגען גוואַלדיגע פערברעכענס פאַר וועלכע, לויט דעם דין, קומט זיי די גרעסטע שטראָף."

דערצעהלט די גמרא ווייטער, אַז אַפילו דאַן האָט זיך ר׳ אלעזר ניט געקענט בערוהיגען. און ער האָט אויף זיך אַליין גענומען אַ שווערע שטראָף. ביינאַכט פלעגט ער זיך אינטער־בעטען און איבערדעקען מיט פילצצייג און פריה מאָרגענס פלעגט מען פון אונטער איהם ארויסנעהמען גאַנצע שיסלען מיט דעם בלוט וואָס האָט גערונען פון זיינע וואונדען. אויף מאָרגען פלעגט איהם זיין פרוי מאַכען זעכציג מינים גע־ריכטען פון געקאָכטע פייגען און ער פלעגט עסען און ווידער געזונט ווערען. אַז ער פלעגט זיך לייגען שלאָפען, פלעגט ער זאָגען צו זיינע ווייטאָגען: "קומט, גוטע ברידער!" און אַז ער פלעגט אויפשטעהן, פלעגט ער זאָגען: "יעצט געהט אייך, ווייל איך דאַרף לערנען." זיין פרוי האָט אַזאַ שווער לעבען ניט געקענט אַריבערטראָגען, און איינמאָל, ווען זי האָט געהערט ווי ער שמועסט זיך אַזוי מיט זיינע וואויטאָגען איז זי אין כעס געוואָרען און האָט געזאָגט:

"דו אַליין האָסט אויף זיך געבראַכט די יסורים און דו האָסט אויסגעבראַכט מיין פאָטער'ס געלד אויף דיינע עסענס און די בעט געצייג!" איז זי אַוועק פון איהם צו איהר פאָטער. ר' אלעזר איז געבליבען אַליין.

דערווייל האָט זיך געמאַכט, אַז אַ שיף וועלכע איז געווען אין מיטען יב האָט געהאַלטען אין זינקען דורך אַ שטורם. האָבען די מאַטראָזען גאָט געבעטען, אַז ער זאָל זיי רעטען צוליעב דעם זכות פון ר' אלעזר און זיי זיינען גע־רעטעט געוואָרען. ווען זיי זיינען געקומען אויף דער יבשה, זיינען זעכציג פון די מאַטראָזען געקומען צו ר' אלעזר אין הויז און יעדער פון זיי האָט איהם געבראַכט אַ בייטעל גאָלד, און זיי האָבען אויך געמאַכט די זעכציג מינים געריכטען פון געקאָכטע פייגען וואָס ער האָט געדאַרפט האָבען צו פערריכטען זיין געזונד.

די פרוי פון ר' אלעזר האָט אין אַ קורצער צייט אָנגע־הויבען צו בענקען נאָך איהם, און זי האָט געזאָגט צו איהר טאָכטער: "געה אַריבער און זעה וואָס דיין פאָטער מאַכט." אַז זי איז געקומען, האָט ר' אלעזר געזאָגט: "געה און זאָג דיין מוטער, אַז מיינע עשירות איז נאָך גרעסער פון זייערע." וואַהרשיינליך האָט ער געמיינט פון איהר משפחה. דאַן איז די פרוי צוריקגעקומען.

ר' אלעזר איז פאָלקאָמען געזונט געוואָרען און ער האָט אָנגעהויבען צו געהן אין בית המדרש, אָבער די אַנדערע תלמידי חכמים האָבען מיט איהם געפיהרט קריעג. אַ צייט פאַר זיין טויט האָט ער געזאָגט צו זיין פרוי: "איך ווייס, אַז די רבנן זיינען אויף מיר בייז און זיי וועלען מיר ניט טהאָן מיין רעכט נאָך מיין טויט לייט מיין יוערדע, בעט איך דיר, אַז דו זאָלסט מיך בעהאַלטען אין אונזער אייבער שטיבעל."

די פרוי האָט אַזוי געטהאָן ווי דער מאַן האָט איהר גע־הייסען, און כאָטש אַלע האָבען געוואוסט, אַז ר' אלעזר איז שוין טויט, פלעגען מענשען נאָך אַלץ קומען צו זיין הויז צו האָבען אַ דין תורה. דער קלעגער מיט דעם אָנגעקלאָגטען פלעגען זיך שטעלען ביי דער טיהר. פריהער פלעגט איינער פאָרלייגען זיינע טענות, נאָכדעם פלעגט דער אַנדערער אָנ־געבען זיינע טענות. און צולעצט פלעגט אַ שטימע פון אייבער שטיבעל אויסרופען: "דער האָט רעכט און יענער איז אונגערעכט."

איינמאל האָט זיך די פרוי פון ר' אלעזר צוקריגט מיט א שכנה, האָט איהר די שכנה געזאָגט: "דו זאָלסט ניט קומען צו קבר ישראל אזוי ווי דיין מאן!" וועז די רבנן האָבען פון דעם געהערט, האָבען זיי געזאָגט: "מען קען שוין די זאך ניט לאָזען געהן אזוי ווייטער. מען מוז איהם צוזעהמען." אַנדערע זאָגען, אז ר' שמעון בן יוחאי, דער פאָטער פון ר' אלעזר, איז צו די תלמידי חכמים גיקומען אין חלום און האָט געזאָגט: "איין טייבעלע האָב איך צווישען אייך און איהר לאָזט איהר ניט קומען צו מיר." וועז די רבנן זייגען געקומען אין געוואָלט דעם נרויסען תנא טהאָן זיין רעכט, האָבען די שטאָדט לייט ניט געלאָזט איהם צוזעהמען, ווייל אין דער גאַנצער צייט וואָס ר' אלעזר איז געלעגען האָט קיין בייזע חיה זיך בעווייזען אין שטאָדט. האָבען די רבנן אַבגעוואַרט ביז ערב יום כפור, וועז די שטאָדט לייט זייגען נעווען פערטהאָן אין צוגרייטען זיך צום תענית, זיי האָבען געשיקט קברות לייט, וועלבע האָבען דעם קערפער ארויסגעטראָגען אויף א מטה און אַבגעטראָגען אין דער הייהל וואו רבי שמעון בן יוחאי איז געלענען.

13

א פרוי'ס אַבשטיגג פון איהר מאן

רבי האָט געשיקט א שליח צו רייזען איהם א שדוך מיט דער אלמנה פון רבי אלעזר. האָט די אלמנה געענטפערט: "א כלי וועלכע איז בענוצט געוואָרען פאר הייליגע זאכען טאר מען ניט בענוצען פאר זאכען וואס זיינען וואכעדיג." מיט דעם האָט זי געמיינט צו זאָגען, אז מראַיז דעם וואס רבי איז געווען אזוי גרויס, איז ער נאך ניט נעקומען צו די נרויסקייט פון איהר מאן.

רבי האָט אַבער דעם שדוך מיט אַבנעלאָזען אזוי זיך און ער האָט צו איהר וויידער געשיקט דעם שליח מיט די וועמער: "מעגליך אז אין תורה איז ער נעווען נרעסער פון מיר, אַבער אין מעשים טובים ווער איז נרעסער?" האָט די אלמנה געשיקט צוריק זאָגען: "דאָס וואס דו זאָגסט, אז ער איז נעווען נרעסער פון דיר אין תורה ווייס איך ניט, אַבער אין מעשים טובים ווייס איך, אז ער איז נעווען נרעסער. ער האָט אויף זיך נענומען אזוי פיעל יסורים."

14

ר׳ יוחנן און ריש לקיש

איין טאָג האָט ר׳ יוחנן זיך געבאָדען אין ירדן. האָט איהם דערזעהן ריש לקיש, וועלכער איז דאַן געווען דער אָנפיהרער פון אַ באַנדע רויבער, און איז אַריינגעשפּרונגען אין וואַסער נאָך איהם. די צוויי האָבען זיך איינער דעם אַנדערען אַ ווייילע אָנגעקוקט און בעטראַכט. "מיט דיין כח קען מען לערנען אַ סך תורה, האָט ר׳ יוחנן געזאָגט. "און דיין שעהנקייט פּאַסט זיך פאַר פרויען," האָט איהם גע־ענטפערט ריש לקיש.

"אויב דו וועסט תשובה טהאָן און אָנהויבען צו פיהרען אַן אָרענטליכען לעבען, וועל איך דיר געבען מיין שוועסטער, וועלכע איז נאָך שעהנער פון מיר," האָט ר׳ יוחנן געזאָגט.

ריש לקיש האָט דעם פאָרשלאַג אָנגענומען. אָבער ווען ער איז אַרויס פון וואַסער זיך אָנצוטהאָן זיינע קליידער, האָט ריש לקיש ניט געקענט אַזוי לייכט שפּרינגען ווי פריהער. דער יאָך פון דער תורה וואָס ער האָט אויף זיך גענומען האָט איהם שוין אָבגעשוואַכט.

ר׳ יוחנן האָט איהם גענומען אַהיים, האָט מיט איהם געלערנט תנ"ך און משנה און האָט איהם געמאַכט פאַר אַ גרויסען מענשען. איינמאָל האָט מען אין בית המדרש זיך אַזוי געלערנט : אַ שווערד, אַ מעסער, אַ דאָלך, אַ לאַנגער שפּיעז, אַ סערפּ און אַ שנייד מעסער נעהמען אָן טומאה פון דער צייט וואָס זיי ווערען פאָלקאָמען פערטיג. און ווען ווערען זיי פאָלקאָמען פערטיג? האָט ר׳ יוחנן געזאָגט, אַז פון דעם מאָמענט וואָס זיי זיינען גערייניגט אין קאַלך אוי־ווען. ריש לקיש האָט געזאָגט, אַז פון דער צייט וואָס זיי זיינען אָבגעשוויינקט געוואָרען אין וואַסער און זיי בעקומען אַ בליאַסק. ר׳ יוחנן האָט עס פערדראָסען וואָס ריש לקיש האָט געזוכט איהם איבערצושפּאַרען, האָט ער געמאַכט אַ שטעכינע בעמערקונג : "אַ גזלן פערשטעהט זיך אויף געוועהר וואָס ער דאַרף צו זיין מלאכה."

ריש לקיש, וועמען מען האָט שוין יעצט גערופען רבי שמעון בן לקיש, האָט די בעליידיגונג ניט געקענט פערטראָ־

גען און ער האָט איהם געענטפערט: "וואָס פאַר אַ טובה האָכטו מיר געטהאָן? דאָרט האָט מען מיך גערופען רבי און דאָ רופט מען מיך רבי!"

"אין האָב דיר געטהאָן די גרויסע טובה וואָס איך האָב דיך געבראָכט אונטער די פליגלען פון דער שכינה," האָט ר' יוחנן איהם צוריק געענטפערט.

פון גרויס אויפרעגונג זיינען זיי ביידע קראַנק געוואָרען, און ריש לקיש האָט געהאַלטען ביים שטאַרבען. זיין פרוי, וועלכע איז געווען אַ שוועסטער פון ר' יוחנן, איז געקומען צו איהר ברודער און האָט גענומען וויינען, זאָגענדיג: "ראַטעווע מיין מאַן, צוליעב מיינע קינדער, זעה אַז איך זאָל ניט בלייבען אַן אלמנה." האָט איהר ר' יוחנן געענטפערט מיט אַ פסוק פון ירמיה (מ"ט): "לאָז איבער דיינע יתומים צו מיר און איך וועל זיי ערנעהרען און דיינע אלמנות זאָלען זיך אויף מיר פערלאָזען."

ריש לקיש איז געשטאָרבען. נאָך זיין טויט האָט ר' יוחנן חרטה בעקומען און האָט זיך שטאַרק גענומען צום האַרצען. האָבען זיינע תלמידים געזאָגט: "ווער וועט געהן איהם פרעהליכער מאַכען? זאָל געהן ר' אלעזר בן פדה, ווייל ער האָט אַ שאַרפען קאָפּ און קען גוט לערנען." איז ער געגאַנגען, האָט זיך אַוועקגעזעט פאַר איהם, און אויף יעדע תורה וואָס ר' יוחנן האָט געזאָגט, האָט ר' אלעזר בעוויזען, אַז ער זאָגט ריכטיג.

"דו מיינסט, אַז דו ביזט אַזוי ווי ריש לקיש?" האָט ר' יוחנן געזאָגט, "ריש לקיש איז געיוען גאַנץ אַנדערש. אַז איך פלעג זאָגען אַ תורה פלעגט ער ביי מיר פרעגען פיער און צוואַנציג קשיות און איך פלעג איהם ענטפערען פיער און צוואַנציג תירוצים, און ממילא פלעגט מיר די זאַך ווערען קלערער. אָבער דו האַלטסט אַלץ איז בריינגען בעווייזע אַז איך זאָג ריכטיג. איך ווייס דען ניט אַז איך זאָג ריכטיג?"

און ר' יוחנן איז אַרויסגעגאַנגען מיט אַ צובראָכענער האַרץ, גערוטען אויף זיך די קליידער, געוויינט און געשריען: "וואו ביזטו ריש לקיש? וואו ביזטו ריש לקיש?" און ער האָט אַזוי לאַנג געשריען ביז זיין מה האָט זיך געריהרט. האָבען זיינע תלמידים ניט געקענט צוזעהן זיינע גרויסע יסורים, האָבען זיי גאָט געבעטען און ער איז בעפרייט געוואָרען פון זיין שווערען לעבען.

15

א גדול אז האלט זיך קליין

רבי שמעון בן גמליאל און רבי יהושע בן קרחה און נאך גרויסע תנאים זיינען געזעסען אין בית המדרש אויף בייגקלעך און האבען געלערנט. רבי אלעזר בר' שמעון און רבי זיינען געזעסען באר זיי אויף דער ערד. האבען זיי זיך אזוי אויסגעצייכענט מיט זייערע קשיות און תירוצים, דאם די וואם זיינען געזעסען אויף די בייגקלעך האבען נעזאגט: "מיר טרינקען זייערע וואסערען (עס הייסט, מיר לערנען פון זיי תורה) און זיי זיצען אויף דער ערד!" האט מען באר זיי געמאכט ביינקלעך און מען האט זיי ארויפגעזעצט.

רבי שמעון בן גמליאל וועלבער איז געווען רבי'ס באטער, האט ניט געוואלט לייגען וואם מען האט זיין זוהן ארויפגעזעצט אויף א ביינקעל, ווייל ער האט מורא געהאט באר אן עין הרע. האט ער געזאגט: "וואם האט איהר געטהאן? איך האב אין אייניגען זוהן און איהר ווילט איך זאל איהם פערליירען." האט מען רבי'ן צוריק אוועקגעזעצט אויף דער ערד. "וואם איז דאם?" האט רבי יהושע בן קרחה פראמעסטירט, "דער וואם האט א טאטען דער דארף ניט לעבען, און ווער עס האט ניט א טאטען דער דארף ניט לעבען?" מיינען האט ער געמיינט ר' אלעזר'ן וועלבער איז געווען א יתום. האט מען איהם אויך איבערגעזעצט אויף דער ערד. אבער ר' אלעזר אליין איז מיט דעם ניט געווען צופריעדען. ער האט בעסער געוואלט בלייבען אויפ'ן ביינקעל, דען עם האט איהם שטארק פערדראסען וואם מען האט איהם געשטעלט אויף איין שטופע מיט רבי'ן. פון דאן פלעגט רבי אלעזר ביי יעדער געלעגנהייט זוכען צו בעווייזען אז רבי'ס תשובות און ערקלערונגען האבען קיין ממשות. רבי האמ זיך די זאך גענומען צום הארצען און ער האט זיך בעקלאגט ביי זיין פאטער. האט איהם ר' שמעון בן גמליאל געענטפערט: "מיין זוהן, נעהם זיך ניט צום הארצען, ווייל ער איז א לייב דער זוהן פון א לייב, און דו ביזט א לייב דער זוהן פון א פוקס." און אזוי האט זיך דער גרויסער ר' שמעון בן גמליאל זיך געמאכט קליין און אבגענעבען כבוד צו א מענשען וועמען ער האט געהאלטען גרעסער פון זיך.

16

רבי דער מארטירער

רבי איז געווען זעהר א קראַנקער מענש. זעקס יאָהר האָט ער געליטען אויף שטיין קראַנקהייט און זיבען יאָהר אויף צאָהנוועטאָג. און געקומען זיינען די קראַנקהייטען אויף איהם אלס א שטראָף פאַר דעם וואָס ער האָט ניט בע־וויזען קיין רחמנות אויף א קאַלב, און אוועק זיינען די יסורים ווען ער האָט ארויסגעצייגט רחמנות אויף עטליכע קליינע קעצעלעך.

די מעשה איז אזוי געווען.

איינמאָל איז רבי געשטאַנען נעבען א שלאַכט הויז. האָט זיך דאָרט געפונען א קעלבעל וואָס מען האָט איהר גע־האַלטען גרייט צו דער שחיטה. די קעלבעל איז ענטלאָפען פון די מענשען וואָס האָבען געוואָלט איהר לעבען נעהמען און זי האָט זיך בעהאַלטען אונטער רבי'ס פאָלע. האָט רבי געזאָגט צו דער קאַלב: "געה, ווייל אויף דעם ביזטו געשאַ־פען געוואָרען." האָט מען אין הימעל שטאַרק פעראיבעל געהאַט וואָס רבי האָט אַזוינס געזאָגט, אז גאָט האָט בע־שאַפען לעבעדיגע ברואים כדי מענשען זאָלען זיי קוילען. האָט מען אין הימעל געזאָגט: "דערפאַר וואָס ער האָט קיין רחמנות געהאַט אויף דער קעלבעל זאָלען אויף איהם קומען יסורים."

דרייצעהן יאָהר איז נאָכדעם רבי קראַנק געווען און האָט געליטען גרויסע יסורים. רבי איז פון זיינע יסורים בעפרייט געוואָרען דורך אן אנדער צופאַל.

איינמאָל האָט א דיענסט געקעהרט זיין הויז. קעור־רענדיג האָט זי געפונען עטליכע ניי געביירענע קעצלעך, האָט זי זיי געוואָלט ארויסוואַרפען אין דרויסען. רבי האָט דאָס דערזעהן האָט ער געזאָגט: "לאָז זיי צורוה!" זיי זיי־נען גאָט'ס בעשעפעניסען. ער האָט אויף זיי רחמנות, דאַר־פען מיר אויך רחמנות האָבען אויף זיי." האָט מען אין הימעל געזאָגט: "דערפאַר וואָס ער צייגט ארויס רחמנות וועלען מיר זיך מרחם זיין אויף איהם."

17

נוטסקייט בריינגט נוטע רעזולטאטען

רבי איז איינמאל נעקומען אין דער שטאדט וואו ר' אלעזר בר' שמעון האט אכאל געלעבט. האט ער זיך נאכ־געפרעגט: "האט יענער צדיק איבערגעלאזען א זוהן?" האט מען איהם געענטפערט: "יא, ער האט א זוהן, אבער ער איז גאנץ אנדערש פון זיין פאטער. ער לאזט זיך פער־פיהרען פון ניט אנשטענדינע פרויען." האט רבי דעם בהור נעגנומען צו זיך אהיים, האט איהם נענעבען דעם טיטעל "רבי", כדי ער זאל האבען רעספעקט באר זיך אליין און וויסען אז ער דארף זיך אויפפיהרען ארענטליך, און נאכדעם האט ער איהם איבערגענעבען צו זיין מוטער'ס א ברודער, ר' שמעון בן איסי בן לקוניא, אז ער זאל כיט איהם לערנען. יערען טאג פלעגט דער בחור אלץ שרייען: "איך ווייל נעהן צוריק אין מיין שטאדט." האט רבי צו איהם גענאגט: "מע: האט דיך נעמאכט באר א חכם, א גאלדענעם מאנטעל האט מען דיר אנגעטהאן, און רבי רופט מען דיך, און דו שרייסט דו ווילסט צוריק אהיים!" האט דער בחור נעענטפערט: "איך ווער דאם מעהר ניט זאגען. איך ווער זיך האלטען ביי מיין שבועה וואם איך האב נענעבען און זיך ניט בעטען צוריק אהיים."

ווען ער איז נרויס נעווארען איז ער נעקומען, זיך אוועק־נעזעצט אין רבי'ס ישיבה לערנען. רבי האט דערהערט זיין שטימע, האט ער נעזאגט: "איך הער א קול וואס איז עהנ־ליך צו רבי אלעזר בר' שמעון'ס." האט מען איהם נעענט־פערט: "דאם איז זיין זוהן." האט זיך רבי שטארק נע־פרעהט.

18

ר' טרפון און זיין אייניקעל

רבי איז איינמאל נעקומען אין דער שטאדט וואו רבי טרפון האט אכאל נעלעבט. האט ער נעפרעגט ביי די שטאדט לייט: "האט יענער צדיק וואס פלעגט זיך שווערען ביי זיי־נע קינדער איבערגעלאזען א זוהן?" (ר' טרפון האט נעהאט

א געוואוינהייט זיך צו שווערען ביי זיינע קינדער.) האָט מען איהם געענטפערט: "קיין זוהן האָט ער ניט איבערגעלאָזען, אבער אן אייניקעל יא — דער זוהן פון זיינע א טאָכטער. אבער ער איז זעהר וויים פון זיין פרומען זיידען. ער לאָזט זיך פערפיהרען פון אויסגעלאָכענע פרויען". רבי האָט איהם געלאָזט בריינגען צו זיך און האָט געזאָגט צו איהם: "אויב דו וועסט תשובה טהאָן וועל איך דיר געבען מיין טאָכטער." האָט ער תשובה געטהאָן. מאָנכע זאָגען אז ער האָט מיט רבי'ס טאָכטער החתונה געהאַט און נאכדעם האָט ער זיך מיט איהר געגנט, אין אנדערע זאָגען אז ער האָט מיט איהר נאָר ניט חתונה געהאַט. דאס האָט ער אזוי געמאַכט כדי מען זאָל ניט זאָגען אז ער האָט תשובה געטהאָן צוליעב א פרוי.

19

א קודצער און פאַסט לאנגע העניתים

וועז רבי זירא האָט געהאַלטען אין פערלאָזען בבל צו געהן נאָך ארץ ישראל האָט ער פריהער געפאַסט הונדערט תעניתים, אז ער זאָל פערנעסען אלעם וואס ער האָט געלערנט אין בבל (תלמוד בבלי), וויל די סיסטעם פון לערנען אין ארץ ישראל איז גאנץ אנדערע, אן איינפאַכע און מיט וועניגער פלפול. נאכדעם האָט ער געפאַסט נאָך הונדערט תעניתים אז ר' אלעזר זאָל ניט שטארבען אין זיין צייט און עס זאָלען אויף איהם ניט פאַלען די קהל'שע עסקים וועלכע ר' אלעזר פלעגט בעזארגען. צולעצט האָט רבי זירא געפאַסט נאָך הונדערט תעניתים אז דער פייער פון גיהנם זאָל אויף איהם קיין שליטה האָבען. נאכדעם האָט ער פאר דרייסיג טעג צייט געמאַכט אויף זיך פראָבען. ער פלעגט אויסהייצען דעם אויוון, אריינקריכען אין פייער און דער פייער פלעגט איהם גאָר ניט שאדען. איינמאָל האָט מען איהם געגעבען א בייז אויג, האָט ער זיך צוגעברענט די זייטען. האָט מען איהם דערפאר א נאמען געגעבען "דער קורצער מיט די צוברענטע זייטען."

20

אליין [illegible]נען אין ניט דער עיקר

ריש לקיש האָט אַמאָל בעצייכענט די קברים פון די רבנן. די קברים זיינען שוין געווען אַלט און פערלאָזען און פון א סך האָבען שוין געפעהלט די מצבות. ווען ער האָט גענומען זוכען דעם קבר פון רבי חייא האָט ער איהם ניט געקענט געפינען. האָט דאָס איהם שטאַרק באַנג געטהאָן און ער האָט אויסגערופען: "רבונו של עולם! שוין זשע בין איך ניט ווערט אַז איך זאָל געפינען דעם קבר פון דעם צדיק? האָב איך דען ניט געלערנט תורה אַזוי ווי ער?" אין אַרייס אַ בת קול פון הימעל און האָט געזאָגט: "תורה פאַר זיך אַליין האָסטו טאַקע געלערנט אַזוי ווי ער, אָבער לערנען מיט אַנדערע אַזוי ווי ער האָט נעטהאָן, דאָס האָסטו ניט."

21

צדיקים אין גן עדן

רבי זירא האָט איינמאָל אַזוי דערצעהלט:

"נעכטען האָט זיך צו מיר בעוויזען אין חלום רבי ייסי, דער זוהן פון רבי חנינא. האָב איך איהם געפרעגט: "נעבען וועמען זיצסטו דאָרט אין גן עדן?" האָט ער מיר געענטפערט: "נעבען ר' יוחנן." "און ר' יוחנן נעבען וועמען זיצט ער? "נעבען ר' ינאי". "און ר' ינאי נעבען וועמען?" "נעבען ר' חנינא". "און ר' חנינא נעבען וועמען?" "נעבען ר' חייא".

האָב איך געפרעגט: "פאַרוואָס זיצט ניט ר' יוחנן נעבען ר' חייא'ן?" האָט ער מיר געענטפערט: "אין אַן אָרט וואו עס ברענען פאַקלען און עס פליהען פונקען פייער, ווער דאַרף עס דאָרט האָבען אַ שמיעד צו בלאָזען אין אַ בלאָזאַק? עס איז דאָ גענוג פייער אָהן איהם."

חביבא בר סורמקי דערצעהלט אַזאַ געשיכטע:

"איך האָב געקענט אַ תלמיד חכם וואָס אליהו הנביא פלעגט צו איהם אָפט אריינקומען. איינמאָל האָב איך בעמערקט אַז אין דער פריה זיינען די אויגען זיינע געווען גוט און אין אבענד האָבען זיי אויסגעזעהן ווי אָנגעברענט פון אַ פייער. האָב איך איהם געפרעגט וואָס דאָס בעדייט.

האָט ער מיר אַזוי דערצעהלט: "איך האָב געבעטען אליהו'ן ער זאָל מיר צייגען ווי די צדיקים געהען ארום אין הימעל. האָט מיר אליהו געזאָגט אַז אויף אַלעמען מעג איך קוקען, נאָר ניט אויף דעם שטוהל אויף וועלכען עס זיצט ר' חייא. האָב איך איהם געפרעגט ווי אַזוי איך זאָל דערקענען ר' חייא'ס שטוהל, האָט ער מיר געגעבען אַזאַ סימן: ביי די אַנדערע שטוהלען דרעהען זיך ארום מלאכים און זיי העל־פען די צדיקים ארונטערצוגעהן און ארויפצוגעהן, אָבער ר' חייא געהט אַליין ארויף און אַראָב. איך האָב זיך ניט גע־קענט איינהאַלטען און האָב דאָך אַ קוק געטהאָן. זיינען ארויס צוויי פייערדיגע פונקען און האָבען מיר א שלאג גע־טהאָן און מיר קאַליע געמאַכט די אויגען. אויף מאָרגען בין איך געגאַנגען אויף דעם קבר פון ר' חייא און האָב איהם געזאָגט אַז איך לערן זיין ביילאגע (תוספתאָ) וואָס ער האָט גענעבען צו דער משנה, און איך בין געהיילט געוואָ־רען."

22

אויסגעזאָגט א סוד פון הימעל

אליהו איז געווען אַן אָפטער אריינגעהער אין רבי'ס ישיבה. איין טאָג האָט ער זיך פערשפּעטיגט. האָט איהם רבי געפרעגט ווארום ער האָט זיך פערשפּעטיגט, האָט אליהו אזוי געענטפערט: "ביז איך וועק אויף אברהם'ען און העלף איהם אָבוואשען די הענד, און ווארט ביז ער דאַווענט אָב, און איך לייג איהם ווידער שלאָפען, און אזוי אויך מיט יצחק'ען און מיט יעקב'ען, געהט אַוועק די צייט." האָט רבי געפרעגט: "פאַר וואָס זעהסטו ניט אַז זיי זאָלען אַלע דריי דאַוונען צוזאַמען?" האָט אליהו געענטפערט: "ווען אַלע דריי צוזאַמען זאָלען תפלה טהאָן איז זייער זכות אַזוי גרויס, דאָס זיי קענען אראָבבריינגען משיח'ן פאַר דער צייט."

"זיינען דאָ אויף דיזער וועלט מענשען מיט אַזאַ גרויסען זכות?" האָט רבי געפרעגט.

"יאָ עס זיינען דאָ", האָט אליהו געענטפערט. "דאָס זיינען ר' חייא און זיינע זיהן".

רבי האָט גוזר תענית געווען און גערופען ר' חייא'ן מיט זיינע זיהן אין שוהל. ר' חייא האָט אַ זאָג געטהאָן "משיב

הרוח", האָט גענומען בלאָזען אַ ווינד. ער האָט אַ זאָג גע־טהאָן "מוריד הגשם", האָט אָנגעהויבען צו געהן אַ רעגען. האָט ער געוואָלט זאָגען וואָס ווייטער שטעהט, "מחיה המתים", האָט די וועלט אַצימער געטהאָן. אין הימעל האָט מען אָנגעהויבען פרעגען: "ווער האָט עס אָבגעטראָגען אַ סוד פון הימעל אויף דער ערד?" האָט זיך ארויסגעוויזען אַז דאָס האָט געטהאָן אליהו. האָט מען געבראכט אליהו'ן און מען האָט איהם געשלאָגען מיט זעכציג פייערדיגע ריטער, ווייל צוליעב איהם האָט עס שוין געהאַלטען דערביי אַז אַלע מתים זאָלען צוריק לעבעדיג ווערען. אָבער אליהו הנביא האָט זיך פאַרשטעלט פאַר אַ פייערדיגען בער, איז אריינגע־לאפען אין שוהל און האָט צושטערט דעם דאוונען.

23

א הכם יא, א רבי ניט

שמואל ירחינאה איז געווען רבי'ס לייב־ארצט. איינמאָל איז רבי קראַנק געוואָרען אויף די אויגען. האָט שמואל גע־וואָלט איהם אריינגיסען א מעדיצין אין די אויגען, אָבער רבי האָט געזאָגט אַז ער וועט דאָס ניט קענען פערטראָגען. האָט שמואל געזאָגט: "לאָמיך דיר די מעדיצין אָנשמירען אויף די אויגען לעפלעך". האָט רבי אַלץ מורא געהאַט אַז ער וועט עס ניט קענען פערטראָגען. האָט שמואל אריינגעגאָסען די מעדיצין אין אַ פוסטען רעהר, דאָס אונטערגעלייגט רבי'ן צוקאַפענס, און די שטאַרקייט פון די מעדיצין איז דורכגע־דרונגען דעם קראַנקענ'ס קאָפּ ביז עס איז אריין אין זיינע אויגען און ער איז געהיילט געוואָרען.

רבי האָט פיעל מאָל געוואָלט געבען סמיכה צו דעם וואונ־דערליכען דאָקטאָר וואָס האָט אויפגעהאַלטען זיין געזונד, אָבער עס האָט זיך איהם ניט איינגעגעבען צוליעב פערשיע־דענע אורזאַכען. רבי האָט די זאַך זיך שטאַרק גענומען צום האַרצען, אָבער שמואל האָט איהם געטרייסט, זאָגענדיג:

"מען האָט מיר געצייגט דעם ספר פון אדם הראשון אין וועלכען עס איז אויסגשריבען די צוקונפט פון יעדען מענשען אויף דער וועלט. דאָרט האָב איך געלעזען: שמואל ירחינאה וועט האָבען דעם טימעל חכם, אָבער ניט דעם טימעל רבי."

24

דער טויט פון רבה בר נחמני

רבה בר נחמני האָט זיין לעבען פערלאָרען צוליעב פער־פאָלטנג. מוסרים זיינען געקומען צום קעניג און האָבען אויף איהם געזאָגט: "עס איז דאָ אַ מאַן ביי אידען וואָס עס קומען צו איהם צוועלף טויזענד מענשען איין חודש אין זומער און נאָך צוועלף טויזענד מענשען איין חודש אין ווינטער, צו הערען זיינע דרשות, און דערווייל דרעהען זיי זיך אַרויס פון צאָהלען דעם מלך'ס צינזען, ווייל די קאָלעקטאָרען גע־פינען זיי ניט אין דער היים." מיינען האָבען די מוסרים געמיינט רבה בר נחמני צו וועטען אידען פלעגען קומען אין ניסן צו הערען די דינים פון פסח און אין תשרי צו הערען דינים פון סכות.

די רעגיערונג האָט אַרויסגעשיקט אַ בעאַמטען, האָט ער שוין רבה בר נחמני'ן ניט געפונען. ער איז ענטלאָפען פון פומבדיתא, איז געגאַנגען פון שטאָדט צו שטאָדט ביז ער איז צוריק געקומען אין פומבדיתא, מיינענדיג אַז דאָרט וועט איהם שוין דער רעגיערונגס בעאַמטער מעהר ניט זוכען. אָבער דער בעאַמטער איז איהם נאָכגעלאָפען פון שטאָדט צו שטאָדט, ביז ער איז אויך אָנגעקומען אין פומבדיתא.

דער בעאַמטער איז גראַדע אַריינגעפאָהרען אין דער אכסניא וואו רבה האָט זיך בעהאַלטען. האָבען די דיענער געבראַכט אַ טיש פאַר דעם בעאַמטען און איהם געגעבען צו טרינקען צוויי כוסות וויין. נאָכדעם האָבען זיי דעם טיש צוגענומען פון איהם. צוויי איז אַ גראַדע צאָהל, און אַ גראַדע צאָהל צו טרינקען איז געווען פערדעכענט פאַר אַ שעדליכע זאַך. האָט זיך דעם בעאַמטען'ס קאָפּ אומגעדרעהט און זיין פּנים האָט זיך פאַרקעהרט ריקווערנזס.

די דיענער פון דער אכסניא זיינען געקומען צו רבה'ן און האָבען געפרעגט: "וואָס זאָלען מיר מהאָן? ווי זאָלען מיר איהם רעטען? ער איז דאָך אַ בעאַמטער פון דער רע־גיערונג." האָט רבה זיי געענטפערט: "שטעלט צוריק דעם טיש פאַר איהם, ניט איהם נאָך אַ כוס וויין צו טרינקען, נאָכדעם נעהמט דעם טיש צוריק אַוועק, וועט ער געהיילט ווערען."

מען האָט אזוי געטהאָן און ער איז געהיילט געוואָרען. "איך פערשטעה," האָט ער געזאָגט, "אז דער גרויסער מאן וועמען איך זוך געפינט זיך דא." האָט ער נאָכגעזוכט אין האָט איהם געפונען. האָט דער בעאמטער אזוי געזאָגט: "איך וועל פון דאנען אוועקגעהן, אויב מען וועט מיך אפילו הרג'ענען וועל איך איהם ניט ארויסגעבען, אבער טאָמער וועט מען מיך סתם מאטערען, וואָס ־אָס איז אמאָל ערגער פון טויט, וועל איך איהם אפשר ארויסגעבען."

דער בעאמטער האָט רבה'ן ארויסגעפיהרט אין א ציטער און האָט פארשלאָסען די טיהר הינטער איהם. האָט רבה געזאָגט א תפלה און עס איז איינגעפאלען א וואנד. נאכדעם איז ער ענטלאָפען אין א וואלד און האָט זיך נעזעצט אויף דעם וואָרצעל פון אן אבגעהאקטען טייטעלבוים אין געגומען לערנען. גראדע צו יענער צייט האָט מען אין הימעל געלערנט א דין וועגען נגעים, און מען האָט זיך דערט ניט געקענט איינינען וועגען דעם דין, אויב עס איז טהור, אדער טמא. איז געבליבען אז מען זאל ברייננען רבה בר נחמני אין הימעל און פרעגען ביי איהם. האָט מען געשיקט נאך איהם דעם מלאך המות.

אבער אזוי ווי רבה האָט געהאלטען בסדר אין לערנען, האָט דער מלאך המות ניט געקענט ציהמען צו איהם. דערווייל האָט אבנעהויבען צו בלאָזען א ווינט און האָט נערוישט צווישען די צווייגען. רבה האָט געמיינט אז דאָס זעהן סאלדאטען איהם באנגען, האָט ער זיך ערשראָקען און האָט געזאָגט: "בעסער שטארבען איידער אריינצופאלען אין די הענד פון דער רעגיערונג." און ווען ער איז געשטארבען, האָט ער אויסגערופען: "טהור, טהור!" איז ארויס א בת קול פון הימעל און האָט געזאָגט: "האוויל איז צו דיר, רבה, וואס דיין קערפער איז נעווען טהור, און דיין נשמה איז ארויס מיט טהור."

ווען אביי און די רבנן האבען זיך דערוואוסט פון רבה'ס טויט, זיינען זיי ארויס איהם מקבר זיין, אבער זיי האבען ניט געוואוסט וואו ער געפינט זיך. זיינען זיי נעגאנגען אין פעלד, ביז זיי האבען געזעהן ווי פיינעלעך שטעהן אויף איין ארט און האלטען אויסגעשפרייט זייערע פליגלען, אזוי ווי זיי וואלטען בעשיצט איהיצען פון דער זון. האבען זיי געזאגט: "אט דארט מוז ער זיין."

דרויי טעג און דרויי נעכט האָט מען רבה'ן בעקלאגט.

נאָכדעם איז פון הימעל אַראָבגעפאַלען אַ צעטעל מיט'ן אויפשריפט: "ווער עס שיידט זיך יעצט אָב פוי עם טרויער זאָל זיין אין הרם." האָט מען איהם בעקלאָגט גאַנצע זיבען טעג. איז נאָכדעם אַראָבגעפאַלען אַ צעטעל שוין מיט אַן אַנדער אוישריפט: "יעצט קענט איהר געהן לשלום אַהיים."

אין דעם טאָג וואָס רבה בר נחמני איז געשטאָרבען האָט זיך אויפגעהויבען אַ שטאַרקער שטורם ווינד, האָט אַוועקגעטראָגען אַ גוי'אישען סוחר וואָס איז געפאָהרען ריי־טענדיג אויף אַ קאַמעל, און האָט איהם פערטראָגען פון איין זייט ברעג טייך און איהם געשליידערט אויף דעם אַנדער זייט ברעג טייך.

"וואָס איז אַזוינס היינט געשעהן?" האָט דער סוחר געפרעגט ביי מענשען.

ס'טייטש, דו ווייסט ניט?" האָט מען איהם געענט־פערט. "רבה בר נחמני איז דאָך היינט געשטאָרבען." האָט דער סוחר אויפגעהויבען זיינע אויגען צום הימעל און האָט אַזוי געזאָגט: "רבונו של עולם! די גאַנצע וועלט איז דיינע, און רבה בר נחמני איז אייך דיינער — דו ביזט זיינער און ער איז דיינער, טאָ וואָס איז די וועלט שולדיג? פאַרוואָס ווילסטו איהר חרוב מאַכען?" איז באַלד דער שטורם שטיל געוואָרען.

25
דאַנקבאַרקייט

רבי שמעון בן הלפתא איז געווען אַ שווערער מענש, אַ פעט לייכיגער. איינמאָל אין אַ זעהר וואַרימען טאָג איז ער געזעסען אויף אַ שפּיץ בארג. זיין טאָכטער איז געזעסען נע־בען איהם. האָט ער געזאָגט צו איהר: "טאָכטער מיינע! בלאָז אויף מיר אַ ביסעל מיט'ן פאָכער און איך וועל דיר דערפאַר גיבען אַ בינטעל שמעקעדינע בלומען." דערווייל האָט אָנגעהויבען צו בלאָזען אַ געשמאַקער ווינטעל. האָט רבי שמעון געזאָגט צו זיין טאָכטער: "ווי דענקסטו, ווי פיעל אַן ערך בינטלעך בלומען קומט ארויס דעם בעשעפער פון אַזאַ קיהלען, מחיה'דיגען ווינטעל?"

26

א מענש דארף אבהנען עטקעטע

ר' תחום בר חנילאי זאגט:

א מענש דארף זיך ניט פיהרען אנדערש ווי די עטיקעטע פון דעם ארט אין וועלכען ער נעפינט זיך. משה האט פער־ בראכט פערציג טעג אין היכעל האט ער ניט נעגעסען. די מלאכים וואס זייכען ארונטער אויף דער ערד, וועו זיי האבען בעזוכט אברהם אבינו, האבען נענעסען.

אבער קען דאס זיין אז די מלאכים האבען טאקע נער נעסען? עס הייסט נאר זיי האבען זיך נעמאכט ווי זיי עסען.

27

אברהם אבינו נעסט

רבי חמא בר חניא דערצעהלט אזוי:

דאס איז נשואין דעם הדיכטן מאן נאכדעם ווי אברהם האט זיך מל נעווען. איז דער אייבערשטער נעקומען איהם מבקר חולה זיין, און יעצעם טאג האט דער אייבערשטער ארויסגענומען די זון פון איהר שייד, אום עם זאל ווערען א נדויסע היץ און מענשען זאלען ניט נעהן אין וועג, און אברהם אבינו זאל זיך ניט דארפען בעמיהען אויפצוזעהמען דורכריזענדע.

אברהם אבינו האט נעהייסען זיין דיכטער אליעזר, ער זאל ארויסגעהן אין הדויסען און זוהן אויב עם נעהען דאך דורך רייזענדע. אליעזר איז ארויס און האט קיינעם נעפונען. "איך נלויב דיר ניט," האט אברהם אבינו נעזאגט און איז אליין ארויסגעגאנגען. ביי'ם טיהר האט ער נעזוהן די שכינה.

די דרי מלאכים וואס האבען בעזוכט אברהם אבינו זיינען נעווען מיכאל, גבריאל און רפאל. מיכאל איז נעקומען אנזאגען שרה'ן אז זי וועם האבען א זוהן, רפאל איז נעקומען הוילען אברהם'ן, און גבריאל איז נעקומען איבערקעהרען סדום. מיכאל איז מיסגעגאנגען מיט גבריאל'ן אום צו רעטען לוט'ן פון דער איבערקעהרענים.

28

אברהם דער פאטער פון יצחק

דעם טאג וואס אברהם האט ענטוואוינט זיין זוהן יצחק, האט ער געמאכט א גרויסע סעודה. האבען די גוים צווישען זיך געמורמלט: "האט איהר אזוינס געזוהן? א זקן מיט א זקנה האבען אריינגענומען אן אונטערגעזאנקענעם קינד פון גאס און זיי זאגען אז עס איז זיער זוהן. און דאס איז נאך נים בעטג פאר זיי — זיי מאכען א גרויסען מאהל־ציים אייבערריידען דעם עולם אז דאס איז מאקי זיערער."

אז אברהם האט געהערט וור מען רעדט אזוי וועגען זיין קינד, האט ער אינגעלאזרען אז זיך די גרעסטע מענער פון זיין ציים, און אונזער מומער שרה האט איינגעלאדען די פרויען פון יענע מענער, און ערשט אייבע פון די פרויען האט מיטגעבראכט איהר זוהן, אבער זיין זויגערין האט זי מיט מיטגעבראכט. און א נפ איז געשעהן מיט אינזער מוטער שרה וואס איהרע צווי בריסט האבען זיך נעפעסנט וויי צוויי קוואלען און די האט אלע קינדער נעסאבען צו זויגען.

דאך האבען שלעכטע מענשען נים אויפגעהערט צו בעריידען. זיי האבען נעזאגט: "סילא, עס קען אמאל טרעפען אז א פרוי פון נייכציי יאהר זאל ווערען א מוטער, אבער ווי קען א מאן פון הונדערט יאהר ווערען א פאטער?"

גלייך נאכדעם איז יצחק'ס געשטיפלט נעוויקרען זעהר עהנליך צו אברהם'ס, און דאס האבען אלע נעזאגט: "אברהם הוליד את יצחק," אברהם איז דער פאטער פון יצחק.

29

אז מען דארף הערען פלוצעם שופר

רבה, דער זוהן פון רב הונא האט נעדאכט א וואלד ביים ברעג פון א טייך. האבען מענשען איהם נעהאלטען פאר זאל אויסראטעו א טייל פון וואלד, אויב מיר צו מאבען דעם וועג אין טייך באר ייפען. "יצחק ויעקב" "יצחק ויעקב" אז איך וועל אויס־הארעו נייעע בייכער?" "יצחק ויעקב" בין רב הונא נעוואכט, "היי עם יעקב" דא נאך יעקב בין בירדע דינסטן, און די

בעלי בתים פון יענע וועלדער וועלען זייערע בוימער סיינמאל ניט אויסהאקען — טאָ וואָס לוינט עס זיך?"

א צייט שפעטער איז רבה בר רב נחמן דורכגעפאהרען דעם טייך אין א קליין שיפעל, האט ער דערזעהן דעם וועלדעל וואָס איז געשטאנען ביים ברעג טייך. "וועמעס איז דאָס?" האט ער געפרעגט. האט מען אים געזאגט אז דאָס געהערט צו רבה בר רב הונא. רבה בר רב נחמן האט עס גערעכענט פאר אן אונרעכט וואָס דער אנדער רבה האט זיין וואלד ניט געלאזט אויסהאקען, און ניט פריעגדיג, אויב יענער האט עפעס אן ערקלעהרונג צו געבען, האט ער געזאגט צו די מענשען: "האקט!" האבען זיי געכומען זאקען די בוימער. וועז רבה בר רב הונא איז געקומען און געפונען רבה בר רב נחמן האקען זיין וואלד, האט ער מיט כעס אויסגעריפען: "דער וואס האקט די בוימער זאלען ביי אים אבנעהאקט ווערען זיינע צוויינגען." מיינען האט ער געמיינט, אז יענעס קינדער זאלען שטארבען. אין עס ווערט דערצעהלט, אז דעם גאנצען לעבען פון רבה בר רב הונא האבען ביי רבה בר רב נחמן קיין קינדער זיך נעהאלטען.

30

די גן עדן בלעטער

רבה בר אבוה האט זיך געטראפען מיט אליהו'ן. האט אים אליהו ארויסגעפירט אין גן עדן און געזאגט צו אים: "שפרייט אוים דיין מאנטעל, קלייב אן אין נעהם מיט פון יענע גן עדן בלעטער." רבה האט אזוי געטהאן. וועז ער איז ארויסגענאנגען האט ער געהערט א שטימע זאגען: "רבה עסט אויף זיין חלק עולם הבא." רבה האט גלייך אויסגעטרייסעלט זיין מאנטעל און אוועקגעוואָרפען די בלעטער. אבער דער זיסער ריח פון די בלעטער האט זיך אויסגעזאפט אין דעם מאנטעל. האט ער דעם מאנטעל פערקויפט פאר צוועלף טויזענד רעגדלעך, און אזוי ווי ער האט פון דעם געלד קיין הנאה געוואלט האבען, האט ער דאָס צוטיילט צווישען זיינע אייידעמס.

מסכת בבא בתרא

1

דער קנעכט וואָס איז געוואָרען א מלך

הורדוס איז געווען א קנעכט ביי די חשמונאים. האָט ער געוואָרפען אַן אויג אויף א מאָכטער פון די חשמונאים. איין טאָג האָט ער געהערט א בת קול אויסרופען: "א קנעכט וואָס וועט זיך בינטעווען דיזען יאָהר וועט האָבען הצלחה." האָט הורדוס אויסגע'הרג'עט אלע מענער און האָט איבער־געלאָזען די מיידעל, וועלכע איז נאָך דאַן געווען זעהר יונג, כמעט א קינד. ווען די מיידעל האָט אָנגעהויבען צו פער־שטעהן אז הורדוס מיינט איהר צו נעהמען פאַר א ווייב, איז זי ארויף אויף א דאַך און האָט הויך אויפ'ן קול אויסגערופען:

"ווער עס וועט קומען און זאָגען אַז ער שטאַמט ארויס פון די חשמונאים, זאָלען אַלע וויסען, אַז ער איז א קנעכט, ווייל פון די חשמונאים איז קיינער ניט פערבליבען, אויסער א קליין מיידעל, און דיזע מיידעל וועט באלד שטארבען!"

אין גלייך ווי זי האָט דאָס ארויסגעזאָגט האָט זי זיך אָראָבגעווארפען פון דאַך אויף דער ערד און זי איז גע־שטאָרבען.

הורדוס האָט איהר קערפּער געהאַלטען אין האָניג זיבען יאָהר, כדי עס זאָל אָנהאַלטען די פרישקייט. ער האָט גע־וואָלט אַז מען זאָל גלויבען אַז זי לעבט נאָך און אַז ער האָט חתונה געהאַט מיט א בת מלך.

וויסענדיג אַז די אידישע געלעהרטע זיינען געגען איהם, האָט ער זיי אַלעמען אויסגע'הרג'עט. ער האָט איבערגעלאָזען

בבא בן בוטא, כדי ער זאָל האָבען ביי וועמען אַן עצה צו פרעגען.

נאָכדעם האָט ער פאר בבא בן בוטא געמאַכט א קרוין פון אינעל־פעל, וואָס האָט שטעכעדינע האָאָר, אַזוי ווי נאָד־לען. און ווען ער האָט בבא'ן די קרוין אָנגעטהאָן האָט ער איהם מיט די שפּיצינע נאָדלען דורכגעלעכערט די אויגען און איהם בלינד געמאַכט.

ווען בבא בן בוטא איז שוין געווען בלינד און האָט שוין ניט געקענט זעהן, איז הורדוס צו איהם געקומען און גע־זאָגט:

"זעה וואָס דער שלעכטער קנעכט האָט געטהאָן! ער האָט אויסגע'הרג'עט די חשמונאים און ער האָט אויסגע'־הרג'עט די אידישע געלעהרטע."

בבא בן בוטא האָט ניט געוואוסט ווער עס רעדט צו איהם, האָט ער געזאָגט: "וואָס קען איך איהם טהאָן?"

"שילט איהם!" האָט געזאָגט הורדוס, וועלכער האָט גע־וואָלט אויסגעפינען וואָס אידען דענקען פון איהם.

"אין קהלת שטעהט אַז אפילו אין די געדאַנקען טאָר מען אַ מלך ניט שילטען", האָט בבא בן בוטא געענטפערט.

"אָבער דער דאָזינער איז דאָך ניט אַן אמת'ער מלך", האָט הורדוס ווייטער געזאָגט.

"ווען אפילו ער זאָל זיין אַזוי אַ רייכער מאַן", האָט בבא בן בוטא געענטפערט, "טאָר איך איהם אויך ניט שילטען, ווייל עס שטעהט ווייטער אין קהלת, אַז אפילו אין דיין שלאָף צימער זאָלסטו א רייכען מאַן ניט שילטען. און ווען אפילו ער זאָל זיין בלויז אַ נשיא, שטעהט עס געשריבען אין דער תורה אַז דו זאָלסט ניט שילטען אַ נשיא וואָס געפינט זיך אין דיין פאָלק."

"דאָס איז גערעדט ווען ער פיהרט זיך אויף ווי א איד," האָט הורדוס ווייטער גענומען העצען, "אָבער דיזער האַנ־דעלט ניט ווי א איד."

"איך האָב מורא פאר איהם", האָט בבא בן בוטא גע־זאָגט.

"דאָ איז קיינער ניטאָ, בלויז איך און דו,"

"עס איז אָבער דאָ א פסוק אַז א פויגעל קען אויך אָב־טראָגען."

זעהענדיג אַז בבא בן בוטא וויל איהם אַלץ ניט שילטען, האָט הורדוס געזאָגט:

"ווען איך וואָלט געוואוסט אַז די אידישע געלעהרטע זיינען אַזוי עהרליך און פאָרזיכטיג וואָלט איך זיי ניט אויס־גע'הרג'עט. אָבער יעצט, אַז איך האָב שוין דאָס אָבגע־טהאָן, וואָס קען איך טהאָן אום זיך אויסצולעזען פון מיין פער־ברעכען?"

ווען בבא בן בוטא האָט זיך דערוואוסט ווער עס רעדט צו איהם, האָט ער איהם אַזוי געענטפערט:

"דער וואָס האָט אויסגעלאָשען די ליכט פון דער וועלט, דער זאָל צוריקגעבען דער וועלט איהר ליכט. דער וואָס האָט בלינד געמאַכט די אויגען פון דער וועלט, דער וואָס האָט אויסגעהרג'עט די תכמים, וואָס זיינען די אויגען פון דער וועלט, דער זאָל זיך אָבגעבען מיט דער ארבייט פון אי־בערבויען דעם בית המקדש, וועלכער איז אויך די אויג פון דער וועלט."

"איך האָב מורא", האָט הורדוס געזאָגט, "אַז די רוימישע רעגיערונג, וועלכע געוועלטיגט איבער אונז, וועט מיר ניט געבען די ערלויבניס דאָס צו טהאָן."

"אויב דו ווילסט יוצא זיין פאַר דער רוימישער רעגיערונג, דאַן טהו אַזוי", האָט בבא געזאָגט, "שיק אַ שליח נאָך רוים ער זאָל כלומר'שט דאָרט אָנפרעגען. זאָל דער שליח זיך זאַ־מען אַ יאָהר אויף דער רייזע אַהין, זאָל ער זיך זאַמען נאָך אַ יאָהר דאָרט אין רוים, און די רייזע צוריק זאָל ביי איהם אויך נעהעמען אַ יאָהר, און דערווייל וועסטו שוין האָבען די אַלטע געביידע ארונטערגעוואָרפען און אַ נייע וועט שטעהן אויף איהר אָרט."

הורדוס האָט אַזוי געטהאָן. אין דריי יאָהר אַרום איז דער שליח געקומען און האָט איהם איבערגעגעבען די תשובה פון דער רוימישער רעגיערונג: "אויב דו האָסט נאָך ניט איינגעבראָכען דעם אַלטען בנין, זאָלסטו אויף ווייטער ניט ארונטערוואַרפען. אויב דו האָסט אַרונטערגעוואָרפען דעם אַלטען בנין און קיין נייעם האָסטו נאָך ניט געבויט, זאָלסטו ניט בויען. נאָר אויב דו האָסט שוין אַרונטערגעוואָרפען און אויסגעבויט, זאָלסטו וויסען אַז דו ביזט ניט מעהר ווי אַ קנעכט, אַ חצוף, וואָס טהוט אַליין זאַכען און פרעגט ניט. דו מיינסט אַז דו ביזט אַ גרויסער העלד מיט דעם וואָס דו האָסט אויסגע'הרג'עט אַלע גרויסע אידישע מענער, אָבער מיר האָבען דיין גאַנצען יהוס שוואַרץ אויף ווייס, אַז דו ביזט ניט קיין מלך און ניט אַ בן מלך."

הורדוס האָט אָבער דערווייל די ארבייט פון דעם בית חמקדש פערענדיגט, און מען דערצעהלט, אַז ווער עס האָט ניט געזעהן דעם בנין פון הורדוס, האָט קיינמאָל געזעהן אַ שעהנעם בנין אין זיין לעבען.

רבה דערצעהלט אַז הורדוס האָט דעם בית חמקדש גע־בויט פון גרינעם און ווייסען מירמעלשטיין. אַנדערע זאָגען אַז דערצו איז געווען נאָך אַ דריטער סאָרט מירמעלשטיין וואָס האָט געהאַט דעם קאָליר פון זאַמד. איין רייהע שטיינער איז געווען אַריינגענומען אינוועניג און די אַנדער רייהע איז גע־ווען ארויסגעשטעלט. הורדוס האָט געוואָלט די ווענד בעפּוצען מיט גאָלד, האָבען די רבנן געזאָגט אַז עס איז בעסער אַזוי אָהן גאָלד, ווייל די קאָלירען פון די שטיינער האָבען געמאַכט אַן איינדרוק אויף דער אויג, אַזוי ווי א ים וואָס זיינע וועלען הויבען זיך ארויף און אַראָב.

2

ברוגז נעמאַכט אליהו הנביא

אַמאָל איז געווען אַ גוטער פרומער מאַן צו וועמען אין הויז עס פלעגט אַריינקומען אליהו הנביא. איינמאָל האָט דער גוטער פרומער מאַן צוגעבויט אַ פאָדערשטיבעל צו זיין הויז, כדי מענשען זאָלען ניט קענען אַזי לייכט אַריינ־קומען. ווען אליהו הנביא האָט דערזעהן די פאָדערשטיבעל, איז דאָס איהם ניט געפעלען געווען, ווייל דאָס האָט שווער געמאַכט פאַר די אָרימע לייט צו קומען בעטען אַ נדבה. איז אליהו ברוגז געוואָרען און האָט אויפגעהערט צו קומען צו דעם גוטען פרומען מאַן.

3

דער תלמיד האָט געלערנט דעם רבין

איינמאָל איז אין ארץ ישראל געווען אַ הונגער. רבי (אַזוי האָט מען גערופען רבי יהודה הנשיא) וועלכער איז געווען זעהר רייך, האָט געעפענט זיינע שפּייכלערס וואָס זיינען געווען אָנגעלאָדען מיט תבואה און האָט אויסגערופען: "זאָלען קומען און נעהמען די וואָס האָבען געלערנט תנ"ך,

אָדער משנה, אָדער גמרא, הלכה אָדער אגדה, אָבער די עמי הארץ, וואָס קענען גאָר ניט לערנען זאָלען ניט קומען."

איינער פון זיינע תלמידים, יונתן בן עמרם, האָט זיך פאַרשטעלט אַז מען זאָל איהם ניט דערקענען, און ער האָט זיך געלאָזט מעלדען צווישען די אָרימע לייט וואָס זיינען געקומען נאָך שטיצע. "רבי, שפּייז מיך!" האָט יונתן געבעטען. רבי האָט איהם ניט דערקענט, האָט ער איהם געפרעגט: "זאָג מיר, מיין זוהן, האָסטו עפּעס געלערנט תורה?"

"ניין!" האָט יונתן געענטפערט.

"אויב דו האסט ניט געלערנט", האט רבי געזאגט, "טאָ פאַר וואָס קומט דיר אַז איך זאָל דיר געבען עסען?"

"מיט וואָס בין איך ערגער פון אַ ראב, אָדער אַ הונד?" האט יונתן גע'טענה'ט. "אויף זיי האָט גאָט אויך רחמנות און שפּייזט זיי מיט אַלע בעשעפענישען צוגלייך, כאָטש זיי זיינען קיין פיינע ברואים."

רבי האט איינגעזעהן, אַז די טענה איז אַ גערעכטע, האָט ער איהם געגעבען צו עסען. אָבער פון דעסטוועגען האט עס רבי'ן פערדראָסען און ער האט בעדויערט: "וועה איז מיר וואָס איך האָב געגעבען פון מיין ברויט צו אַן עם הארץ!"

האט שמעון, דער זוהן פון רבי, געזאָגט צו זיין פאָטער: "טאַמער איז דאָס געווען דיין תלמיד יונתן בן עמרם. ער האָט זיין גאַנצען לעבען ניט געוואָלט ציהען אַ נוצען פון דער תורה, און דערפאַר האָט ער זיך פערשטעלט פאַר אַן עם הארץ ווען ער איז געקומען בעטען שפּייז."

האט מען נאָכגעזוכט און מען האָט אויסגעפונען אַז דאָס איז טאַקע געווען יונתן. נאָכדעם האָט רבי אויסגע־רופען: "זאָלען אַלע קומען. לערנער און ניט לערנער."

רבי איז געווען אין דער מיינונג, אַז אַלע אונגליקען אויף דער וועלט קומען צוליעב די עמי הארץ. און ער האָט געהאט אַז אורזאַכע צו גלויבען אַזוי. די מעשה דערפון איז אַזוי געווען:

איינמאָל איז צוגע'גנב'עט געוואָרען די קעניגליכע קרוין, האָט די רעגיערונג בעפוילען אַז די איינוואוינער פון דער

שטאדט טבריא זאלען פאר דער גבה בעצאהלען, דערפאר וואס זיי האבען נוט געהאט נענוג ועכטער אין שטאדט. זיינען די שטאדט ליט געקומען צו רבי'ן און געבעטען: "זאלען די רבנן ביישטייערען". האט רבי זיי ערקלעהרט דעם דין, אז תלמידי חכמים זיינען פטור פון אזעלכע צינזען. ווען די מענשען פון טבריא האבען דאס נעהערט, האבען זיי געזאגט: "אויב אזוי, וועלען מיר ענטלויפען". האט רבי זיי נעענטפערט: "לויפט!"

אין א העלפט פון די איינוואוינער ענטלאפען. האט דש קעניג ארונטערנעלאזט א העלפט פון דער שטראף. אין נע קומען די פערבליבענע חעלפט אין ווידער נעבעטען ביי רב· או די רבנן זאלען ביישטייערען. האט רבי נעזאגט: "מיין!" האבען זיי נעזאגט: "מיר וועלען ענטלויפען". האט רבי נע־ זאגט: "לויפט!" אין די אנדער העלפט אויך ענטלאפען. עס איז פערבליבען בלויז איינער, א ווועשער. האט מען די שטראף ארויפגעלייגט אויף דעם ווועשער. אין דער ווועשער אויך ענטלאפען און עס איז נעווארען אוים קרוין! האט רבי נעזאגט: "זעהט איהר אז גלע צדות קומען אויף דשר וועלט נאר צוליעב די עמי הארץ!"

4

פּדיון שבוים די גרעסטע מצוה

איפרא הורמיז, די מוטער פון שבור מלכא (קעניג פון פערזיען), האט געשיקט א בייטעל מיט רענדלעך צו רב יוסף אז ער זאל דאס פערווענדען אויף א גרויסע מצוה. אביי האט איהם בעוויזען אז פדיון שבוים איז די גרעסטע מצוה.

5.

דער דין וועגען שנאָרעדס

אן אָרימאן וואָס איז ארומגעגאנגען איבער די הייזער איז געקומען צו רב פּפּא בעטען שטיצע. רב פּפּא איז געווען דער גבאי פון די שטאָדטינע צדקה, אָבער רב פּפּא האָט איהם גאָרנישט געגעבען. האָט רב סמא געזאָגט צו רב פּפּא: "אויב דער האַר האָט איהם גאָרנישט געגעבען וועט איהם אן אנ־דערער אויך ניט געבען, קומט דאָך אויס דעם אָרימאן צו שטאַרבען פון תונגער."

"דער דין איז אָבער אז אן אָרימאן וואָס געהט ארום איבער די הייזער דאַרף מען איהם פון דער שטאָדטינע צדקה ניט געבען," האָט רב פּפּא געענטפערט.

"דאָס מיינט, אז מען דאַרף איהם ניט געבען פיעל, אָבער א ביסעל דאַרף מען איהם יאָ געבען," האָט רב סמא ערקלעהרט.

6

וועגען צדקה

ר' אלעזר האָט געזאָגט: "דער וואָס מאַכט דעם אנדערען געבען צדקה איז נאָך גרעסער פון דעם וואָס ניט אליין."

ווידער האָט ר' אלעזר געזאָגט: "אין דער צייט וואָס דער בית המקדש איז געשטאַנען האָט א מענש געגעבען זיין שקל פאַר א קרבן און זיין זינד איז איהם פערגעבען גע־ווארען. און יעצט אז מיר האָבען קיין בית המקדש, בלייבט פאַר'ן מענשען צו טיילען זיין ברויט מיט'ן חונגעריגען."

נאָך א זאַך ווערט דערצעהלט אין נאָמען פון ר' אלעזר: "פאַר וואָס איז צדקה געגליכען צו א פּאַנצער? אזוי ווי א פּאַנצער בעשטעהט פון שופּען, און יעדער פון די שופּען איז א טייל פון דעם פּאַנצער, אזוי איז אויך מיט צדקה. יעדע קליינע מטבע ווערט צוגערעכענט צו א גרויסען חשבון."

7

פערשטעהמט זיין מוטער

רב ששת אזן רב אהדבוי זיינען געזעסען ציזאמען אזן נעלערנט. רב אהדבוי האָט געפרעגט א קשיא, רב ששת האָט איהם נעענטפערט. האָט רב אהדבוי געזוכט שפאסען פון רב ששת, אז ער פערשטעהט ניט דעם ענין. רב ששת האָט זיך פון דעם זעהר געערגערט. פאר דעם איז רב אהדבוי נעשטראָפט געוואָרען. ער איז געוואָרען שטום אזן ער האָט פערגעסען אלעס וואָס ער האָט געקענט. איז נעקומען די מוטער פון רב אהדבוי, וועלכע איז אויך געווען די אם פון רב ששת, אזן האָט נעזוכט קלאָגען אויף דעם אונגליק וואָס האָט געטראָפען איהר זוהן. אָבער רב ששת האָט זיך אויף איהר ניט אומגעקוקט. האָט זי אָנגעצייגט אויף איהר האַרצען אזן האָט נעוואָגט צו איהם: "זעה, אָט פון דיזע בריסט האָסטו נעזויגען אזן יעצט, צוליעב דיר, איז מיין זוהן פעראונגליקט געוואָרען." האָט רב ששת תפלה געטהאָן אזן רב אהדבוי איז געהיילט געוואָרען. אזן דערפאר וואָס צוליעב איהם האָט זיין מוטער זיך נעדאַרפט אזוי ערניידריגען, האָט מען רב אהדבוי נענעבען דעם צונאָמען: "עולא משגש ארהתיה דאימיה." עס הייסט "דאָס קינד וואָס האָט ארָאבגעפיהרט פון וועג זיין מוטער."

8

א קשיא איבן רבונו של עולם

טורנוסרופוס, דער רשע, האָט איינמאל נעפרעגט ביי רבי עקיבא'ן:

"אויב אייער נאָט האָט אזוי ליעב ארימע לייט, טאָ פארוואָס שפייזט ער זיי ניט?"

"ער שפייזט זיי ניט כדי מיר זאָלען זיי שפייזען, אין פאר דער מצוה זאָלען מיר בעפריט ווערען פון גיהנם שטראָף," האָט רבי עקיבא ערקלעהרט.

"פערקעהרט!" האָט אויסגערופען טורנוסרופוס. "אָט

דערפאַר וואָס איהר העלפט די אָרימע לייט קומט אייך ניהנם. איך וועל דיר געבען אַ משל. אַ מלך איז אַמאָל אין כעס געוואָרען אויף זיינעם אַ קנעכט, האָט ער איהם אַריינ־געזעצט איז געפענגנים און ער האָט אָנגעזאָגט, אַז מען זאָל איהם ניט געבען ניט עסען, ניט טרינקען. האָט זיך געפונען איינער אַ מאַן און האָט איהם יאָ געגעבען צו עסען און צו טרינקען. נו, אַז דער מלך האָט געהערט פון דעם דאַרף ער ניט ווערען אין כעס?"

"ניין", האָט רבי עקיבא געענטפערט, "דיין משל איז ניט ריכטיג. איך וועל דיר געבען אַן אַנדער משל. אַ מלך איז אַמאָל אין כעס געוואָרען אויף זיין זוהן. האָט ער איהם אַריינגעזעצט אין געפענגנים און האָט אָנגעזאָגט, אַז מען זאָל איהם ניט געבען ניט עסען, ניט טרינקען. איז געגאַנגען איינער אַ מאַן, האָט דעם בן מלך געגעבען צו עסען און טרינקען. ווען דער מלך האָט פון דעם געהערט, ווי יענער האָט ו׳ המנית געדאַט אויף זיין קינד, האָט דער מלך געשיקט יענעם מאַן אַ מתנה."

9

אַ חלום מיט בעדייטונג

רבי יוחנן בן זכאי האָט איינמאָל, אום מוצאי יום כפור, געזעהן אין חלום דאָס די קינדער פון זיין שוועסטער וועלען אין דעם יאָהר פערלירען זיבען הונדערט רענדלעך. האָט ער זיי געצוואינגען צו געבען אַ סך צדקה. צו ענדע יאָהר, אום ערב יום כפור, איז נאָך ביי זיי פערבליבען זיבצעהן רענד־לעך. זיינען אַנגעקומען שלוחים פון קיסר אין האָבען דאָס ביי זיי צוגענומען. האָט ר׳ יוחנן בן זכאי געזאָגט צו זיין שוועסטער׳ס קינדער: "מעהר וועט איהר שוין קיין געלד פערלירען ווייל די לעצטע זיבצעהן רענדלעך פון דעם געלד וואָס איז אייך בעשערט געווען צו פערלירען האָט מען שוין ביי אייך צוגענומען."

"פון וואַנען ווייסטו דאָס?" האָבען זיי איהם געפרעגט.

האָט ער זיי דערצעהלט דעם גאַנצען חלום און פאַר וואָס ער האָט זיי געצוואינגען צו געבען אַזוי פיעל צדקה.

"טאָ פאַר וואָס האָסטו אונז ניט דערצעהלט פון דעם חלום?" האָבען זיי געפרעגט. "ווען מיר וואָלטען געוואוסט

וואלטען מיר די זיבציהן רעגרלעך אויך צוועקנענעבען אויף צדקה."

"איך האב דיך מעמראכט," האט ר' יוחנן בן זכאי ער־קלערט, "אז עס איז בעסער דאס איהר זאלט טהאן א מיצוה מיט'ן גאנצען הארצען, אזן ניט נעבען צדקה בלויז דערפאר וויל דאס נעלד דארפט איהר סיי ווי פערלירען."

10

פערשקט אן צדימאן

איינמאל, אז רב פפא איז ארויף די מדרש, האט זיך אויסגענליטשט זיין פוס אזן ער איז שיער נפאלען. האט ער נעזאגט: "וועז איך וואלט, אויף מיין שוכא נעזאגט נעווארען, טאקע נעפאלען אזן נע'הרג'עט נעווארען, וואלט איך דאך נעהאט אזא שטראף ווי א מחלל שבת אדער א נעטצענדיענער."

"אפשר," האבען צו איהם נעזאגט חייא בר רב, "אפשר איז אן ארימאן נעקומען דיר צו דער האנד אזן הי האסט איהם ניט נעהאלפען? מיר האבען דאך נעלערנט, אז ר' יהושע בן קרחה האט נעזאגט, אז דער וואס פערשקט אן ארימאן אזן דרעהט זיך ארום פון צדקה איז בדאדע אזוי ווי ער וואלט נעדיענט צו די שטערן, אדער צו נעטצען."

11

די מאכט פון צדקה

ר' יהודה האט אזוי נעזאגט:

צוהן מעכטיגע זאכען זיינען בעשאפען נעווארען אויף דער וועלט.

א פעלז איז מעכטיג, דאך אן אייזען צוהאקט איהם.
אייזען איז מעכטיג, דאך פייער מאכט איהם ווייך.
פייער איז מעכטיג, דאך גאסער לעשט איהם.
וואסער איז מעכטיג, דאך די וואלקענם טראגען איהם.
וואלקענם זיינען מעכטיג, דאך דער ווינד צוטרייבט זיי.
דער ווינד איז מעכטיג, דאך דער מענש פערטראגט איהם.

דער מענש איז מעכטיג, דאָך שוועק צוברעכט איהם.
שרעק איז מעכטיג, דאָך וויין ציהט איהם ארויס.
וויין איז מעכטיג, דאָך שלאָף וועכט איהם אויס.
שלאָף איז מעכטיג, דאָך דער טויט איז מעכטיגער.
אוֹן צדקה איז נאָך מעכטיגער פון די אַלע זאכען, וויל צדקה רעטעט פון טויט.

12

א זיכערע זאך

רבי דוסתאי ברבי ינאי האָט אזוי געזאָגט:

זעה דעם אונטערשיעד פון נאָט'ס זיטע ביז די זיטע פון א מענשען, א בשר ודם. די זיטע פון א בשר ודם איז, אז ווען א מענש בריינגט א גרויסע מתנה צום מלך איז דאָס א ספק, אפשר וועט דער קעניג די מתנה אָננעהמען, אוֹן אפשר וועט ער ניט אָננעהמען. אוֹן ווען מיר זאָלען שוין זאָגען, אז ער וועט די מתנה אָננעהמען, איז נאָך א ספק, אפשר וועט מען דעם מענשען לאָזען אַנקוקען דעם מלך אוֹן אפשר ניט. אָבער דער אייבערשטער איז נאָנין אַנדערש. וען א מענש גיט אפילו א קליינע מטבע צו אַן אָרימאַן, איז ער זוכה צו זעהן די שכינה.

13

דך איינגעקיפט יאָהרעס

בנימין הצדיק איז געווען דער גבאי פון דער שטאָדטיגע צדקה. איינמאָל, אין א הונגער יאָהר, איז צו איהם געקומען א פרוי אוֹן האָט געבעטען: "רבי, גיב מיר עפעס צו עסען." האָט ער איהר געענטפערט: "איך שווער דיר אז די צדקה קאַסע איז פוסט אוֹן ליידיג." האָט די פרוי געזאָגט: "רבי! אויב דו העלפסט מיר ניט, דאַן קומט אויס א מוטער מיט זיבען קינדער צו שטאַרבען פון הונגער."

הערענדיג אזעלכע רייד, האָט בנימין הצדיק, טראָצדעם וואָס ער אַליין האָט געליטען פון מאַנגעל אזוי ווי אַלע, געשפייזט די פרוי אויף זייגע אייגענע קאָסטען. א ציימ שפעטער איז ער קראַנק געוואָרען אוֹן האָט געהאַלטען ביי שטאַר-

בען. האבען די מלאכים אין הימעל געזאגט צו דעם אייבערשטען: "רבונו של עולם! דו האסט דאך געזאגט, אז ווער עס רעטעט איין אידישען נפש איז גלייך אזוי ווי ער וואלט גערעטעט א גאנצע וועלט, און בנימין הצדיק וואס האט גערעטעט א פרוי מיט זיבען קינדער זאל לעבען אזוי וועניג!" גלייך דארוף האט מען אין הימעל איהם צוגעלייגט נאך ציויי אן צוואנציג יאהר לעבען.

14

א זיכערער ארט פאר איצרות

די רבנן דערצעהלען א מעשה וועגען מינבז המלך, וועלכער האט אין א הונגער יאהר צוטיילט זייע אייגענע אוצרות און די אוצרות פון זייע עלטערען צו הונגעריגע. האבען זיך צוואמענגענומען זייע ברידער און די גאנצע משפחה פון זיין פאטער און זיי זיינען נעקומען צו איהם אזן האבען גענאגט:

"דיינע עלטערען האבען בעהאלטען אוצרות, נעזאמלט און פערמעהרט די אוצרות וואס זיי האבען בעקומען פון זייערע עלטערען, אבער דו פערשוועגדסט אי דיינע אוצרות, אי די אוצרות פון דיינע עלטערען."

האט מונבז המלך זיי אזוי נעענטפערט:

"מיינע עלטערען האבען בעהאלטען אונטען אין איך בעהאלט אויבען. מיינע עלטערען האבען בעהאלטען אין אן ארט וואו א פרעמדע האנד קען צוגעהמען, אבער איך האב בעהאלטען אין אן ארט וואו קיין פרעמדע האנד קען צוגעהמען. מיינע עלטערען האבען בעהאלטען א זאך וואס בריינגט קיין פראפיטען, עס בלייבט נאר דער קרן. איך האב בעהאלטען א זאך וואס בריינגט פראפיטען. מיינע עלטערען האבען בעהאלטען זייערע אוצרות אז אנדערע, עס הייסט יורשים, זאלען קענען געניסען. איך האב בעהאלטען אז איך אליין זאל קענען געניסען."

15

נארן אן קינדער זינען נביאים

ר׳ יוחנן האָט געזאָגט: ״זייט עס איז חרב געוואָרען דער בית המקדש איז די נבואה אוועקגענומען געוואָרען פון די נביאים אן איז איבערגעגעבען געוואָרען צו נארן אן קינדער.״

אָט איז א געשיכטע וואָס צייגט א ביישפיעל פון א נאר א נביא:

מר בר רב אשי איינמאָל, שטעהענדיג אין מערב פון מחוזא, געהערט א נאר פלוידערן: ״דער נייער ראש ישיבה פון מתא מחסיא וועט זיין א מאן וואָס שרייבט זיך אונטער טביומי.״

טביומי איז געווען מר בר רב אשי׳ס צונאמען. טביומי, אדער טב־יומי מיינט, אז אין זיינע צייטען האָבען אידען געהאט זעהר גוט אין האָבען פון צרות ניט געווואוסט.

האָט זיך מר בר רב אשי געטראכט: עס איז מיר געקומען די מלך׳דינע שעה, וויל איך בין דער איינציגער פון אלע רבנן וואָס שרייבט זיך אונטער ״טביומי.״

מר בר רב אשי איז אוועק אין מתא מחסיא, דאָס איז נעווען די שטאָדט סורא, וואו עס האָט זיך געפונען די גרויסע ישיבה. דאָרט האָבען שוין די רבנן געהאט בעשלאָסען צו מאכען רב אחא פון דפתי פאר זייער ראש ישיבה, אבער ווען זיי האָבען געהערט, אז מר בר רב אשי איז אנגעקומען אין שטאָדט, האָבען זיי נעשיקט צו איהם א פאָאר רבנן מיט איהם זיך צו בעראטהען. מר רב בר אשי האָט די צוויי רבנן פערהאלטען ביי זיך. האָט מען איהם געשיקט נאָך צוויי האָט ער די אויך פערהאלטען, און אזוי וויטער ביז עס איז נעווואָרען א גאנצער מנין. דאן האָט ער פאר זיי געזאגט א דרשה און איז נעווואָרען ראש ישיבה.

פון דעם זעהן מיר וויא נאר איז א נביא. יעצט וועלען מיר ברויננען א ביישפיעל פון א קינד, א נביא.

רב חסדא׳ס קליינע טאכטער איז געזעסען ביי איהר פאטער אויפ׳ן שוים. דערבי האָבען זיך געפונען רבא און רמי בר חמא. האָט רב חסדא געזאגט אין שפאס צו זיין קליינע טאכטער: ״וועמען פון די צוויי וויל־סטו פאר א התן?״ האָט די מיידעלע געענטפערט ״ביידען!״ האָט

רבא געזאָגט: "איך וויל זיין דער צווייטער מאַן." מיינען האָט ער געמיינט, אַז צוערשט זאָל מיט איהר חתונה האָבען רמי בר חמא, יענער זאָל איהר נאָכדעם גט'ען, און ער וועט איהר נעהמען ווען זי וועט ווערען אַ גרושה.

אין אַן אַנדער אָרט דערצעהלט די גמרא אַז די מעשה איז נאָכדעם טאַקע אַזוי געווען.

מיט רמי בר חמי האָט רב חסדא'ס טאָכטער געלעבט צעהן יאָהר און האָט קיין קינדער געהאַט. על פי דין האָט דער מאַן איהר געמוזט אָב'גט'ן. רבא האַט איהר געוואָלט נעהמען, אָבער זיינע חברים האָבען געמורמעלט, אַז עס איז ניט רעכט חתונה צו האָבען מיט אַ פרוי וואָס האָט געלעבט מיט אַ מאַן צעהן יאָהר און האַט קיין קינדער געהאַט. אָבער רב חסדא'ס טאָכטער האָט איהם פערטרויט איהרע געפיהלען און האָט געזאָגט: "די גאַנצע צייט האָב איך געטראַכט פון דיר און געהאָפט אויף דיר, אַז מיין קינדערשע נבואה וועט אַמאָל מקוים ווערען." דאַן האָט רבא מיט איהר חתונה געהאַט.

16

איוב דער פערטיידינער

איוב האָט געוואָלט בעפרייען די וועלט פון גיהנם שטראָף. ער האָט איינמאָל אַזוי געזאָגט צו דעם אייבערשטען: "רבונו של עולם! דו אַליין האָסט בעשאַפען די וועלט נאָך דיין אייגענעם ווילען. דו האָסט דעם אָקס בעשאַפען מיט צושפּאָלטענע פיס און דעם אייזעל האָסטו געגעבען פיס וואָס זיינען צוזאַמענגענומען. דו האָסט בעשאַפען דעם גן עדן און דו האָסט בעשאַפען דעם גיהנם. דו האָסט בעשאַפען מענשען מיט אַ יצר טוב און זיי זיינען צדיקים, און דו האָסט בעשאַפען מענשען מיט אַ יצר הרע, זיינען זיי רשעים. קיינער קען דיר פערווערען וואָס דו טהוסט, אָבער פאַר וואָס קומט די מענשען צו שטראָפען ווען זיי זיינען אַזוי ווי די האָסט זיי בעשאַפען?"

און וואָס האָבען איוב'ס חברים איהם געענטפערט? "דער אייבערשטער האָט בעשאַפען אַ יצר הרע, האָט ער דאָך אויך בעשאַפען פאַר איהם אַ געגען גיפט, און דאָס איז

די תורה. זאל דער מענש לערנען תורה וועט ער קענען בייקומען דעם יצר הרע."

17

איוב דער פילאנטראָפ

וויטער האָט רבא גע'דרש'ענט: וואָם האָט איוב געמיינט מיט דעם וואָם ער האָט געזאָגט (איוב כ"ט) "די ברכה פון דעם אונגליקליכען זאל אויף מיר קומען, צו דער הארץ פון דער אלמנה האָב איך געבראכט פריידען און געזאנג?"— מיט דעם איז פערבונדען אזא געשיכטע:

וועו אימיצער פלעגט שטארבען, פלעגט איוב פערנעמען זיינע גיטער און ווירטשאפטען איבער זיי. מענשען פלעגען מיינען, אז ער בערויבט די יתומים, אבער ער האָט געהאט אן אנדער צוועק ביי דעם. ער פלעגט זיך נאָכדעם שרכנ'ענען צו דער אלמנה, די מוטער פון די יתומים. מענער וואָם זיינען געשטאָרבען אין שדוכים האָבען געזעהן אז אזא רייכער און חשוב'ער מאן ווי איוב שרכנ'ט זיך צו דער אלמנה, האָבען זיי בעקומען צו איהר חשק און האָבען זיך אויך געשרכנ'ט צו איהר. איוב פלעגט דעם שדוך ניט אבלאָזען אזוי גיך, נאָר וועו ער האָט שוין געזעהן, אז די אלמנה האלט ביי קרינען א ריכטיגען חתן פלעגט ער זיך צוריקציהען. און אין פערלויף פון דער צייט פלעגט ער האָבען אויסגעבעפערט די גיטער און זיי געבראכט אין א ליהענדען צושטאנד. און נאָכדעם פלעגט ער די ניטער צוריק קעהרען צו די יתומים.

18

א פרייד אין א פיינד

רבה דערצעהלט אזוי:

וועו איוב האָט נעזעהן, אז עם זיינען אויף איהם געקומען אזוי פיעל צרות, האָט ער געזאָגט: "רבונו של עולם! אפשר האָסטו געמאכט א טעות און דו האָסט פערביטען איוב דיין פרייבר אויף א פיינד?"

"הער צו," האָט דער רבונו של עולם איהם געענטפערט, "איך וועל דיך פרענגען און דו זאָג מיר. א סך האָבר האָב איך בעשאפען אין דעם מענשען און פאר יעדע האָבר האָב איך

בעשאַפען אַ בעזונדער גריבעלע, כדי צוויי האָאָר זאָלען ניט זויגען זייער זאַפט פון איין גריבעלע. דען אויב צוויי וואָלטען געוואַקסען אין דער זעלבער גריבעלע וואָלט דער מענש בלינד געוואָרען. אַ האָאָר אויף אַ האָאָר האָב איך קיינמאָל ניט פערביטען, טאָ ווי וועל איך פערבייטען אַ פריינד אויף אַ פיינד? אַ סך טראָפענס וואַסער האָב איך בעשאַפען אין די וואָלקענס, און פאַר יעדען טראָפען האָב איך געמאַכט אַ בעזונדער פאָרעם, דען ווען צוויי טראָפענס וואָלטען אַרויס פון איין פאָרעם, וואָלט די וועלט געוואָרען אַ זומפּף. אַ טראָפען אויף אַ טראָפען האָב איך קיינמאָל פערביטען, טאָ ווי וועל איך פערבייטען אַ פריינד אויף אַ פיינד? אַ סך דונערען האָב איך בעשאַפען אין די וואָלקענס, און פאַר יעדען דונער האָב איך בעשאַפען אַן אַנדער אויס־וועג, ווייל ווען צוויי דונערען וואָלטען אַרויס פון איין אויס־וועג וואָלט די וועלט חרב געוואָרען. אַ דונער אויף אַ דונער האָב איך ניט פערביטען, טאָ ווי וועל איך פערבייטען, אַ פריינד אויף אַ פיינד? קענסטו די געמזע, די הירשין וואָס וואוינט אויף די בערג, וועלכע איז זעהר שלעכט צו איהרע קינדער? יעדען מאָל וואָס זי דאַרף אַ קינד געבוירען, נעהט זי אַרויף צום שפּיץ באַרג, כדי דאָס ניי געבוירענע קינד זאָל אַרונטערפאַלען און שטאַרבען. וואָס טהו איך? איך שיק צו אַן אָדלער וואָס כאַפּט אונטער דאָס קינד אויף זיינע פליגלען און ער ברייגנט עס צו דער מוטער און לייגט עס אַוועק פאַר איהר. און ווען דער אָדלער קומט אַ מאָמענט צו פריה אָדער אַ מאָמענט צו שפּעט, איז דאָס קינד טויט. אַ מאָמענט אויף אַ מאָמענט האָב איך ניט פערביטען, היינט ווי וועל איך פערבייטען אַ פריינד אויף אַ פיינד? איוב, דו רעדסט ניט קלוג!"

19

איוב'ס דריי גוטע פריינד

איוב'ס דריי גוטע פריינד האָבען געוואוינט ביי דריי הונדערט מייל ווייט איינער פון דעם אַנדערען. און דאָך, ווי איינעם פון זיי האָט עפּעס געטראָפען האָבען די אַנדערע גלייך פון דעם געוואוסט. ווי אזוי? עס זיינען דאָ אַזעלכע וואָס זאָגען אַז יעדער פון די פריינד האָט געהאַט אַ קרוין, און אויף יעדער קרוין זיינען געווען אויסגעקריצט די בילדער

פון די אַנדערע פרייַנד, און ווען איינעם פון די פרייַנד פלעגט טרעפען עפּעס אַן אונגליק פלעגט זיין בילד ווערען דונקעל.

אַנדערע זאָגען, אז יעדער פון די פרייַנד האָט געהאט בויכער, א בוך פאר יעדען פרייַנד, און ווען א פרייַנד פלעגט עפּעס טרעפען פלעגט זיין בוך אַנהויבען צו וועלקען.

רבא האָט געזאָגט: "אַט דאָס איז וואָס מען זאָגט א ווערטעל: אויב מען קען ניט האָבען אויפלכע פרייַנד ווי איוב'ס לוינט זיך ניט צו לעבען אויף דער וועלט."

20

די וועלט דאָרף האָבען אַלעמען

ביי רבי שמעון דער זוהן פון רבי איז געבוירען געוואָרען א טאכטער. האָט ער פון דעם געהאט גרויס פערדרוס. האָט איהם זיין באָטער געטרייסט: "א טאכטער איז מזל־דיג, וויל זי בריינגט קיינדער אויף דער וועלט." האָט צו איהם בר קפרא געזאָגט: "א נאַרישע טרייסט האָט דיך דיין פאָטער געטרייסט. לערנען האָבען מיר געלערנט אזוי: די וועלט קען ניט אויסקומען אָהן זכרים און נקבות, נאָר וועה איז צו דעם וואָס זיינע קינדער זיינען נקבות. וואויל איז צו דעם וואָס זיינע קינדער זיינען זכרים. די וועלט קען ניט אויסקומען אָהן דעם געווירין הענדלער און אָהן דעם גארבער. וועה איז צו דעם וועמעס פראָפעסיאָן איז גאר־בערי. וואויל איז צו דעם וועמעס פרנסה איז צו האנדלען מיט געווירצען."

21

אברהם אבינו'ס וואנדערליבער שטיין

די תורה דערצעהלט אז נאָט האָט אברהם'ן געבענשט מיט אלעם. וואָס מיינט עס?

רבי אלעזר המודעי זאָגט:

אברהם אבינו האָט ביי זיך אין הארצען געהאט א גרויסע קראפט פון אסטראָלאָגיע, פון זאָגען די צוקונפט לויט דיש טערען, און אלע מלכים פון מזרח און מערב

פלעגען קומען צו איהם און בעטען אז ער זאָל זיי זאָגען זייער צוקונפט.

ר׳ שמעון בן יוהאי זאָגט:

אברהם אבינו האָט געהאַט א טייערען שטיין, וועלכער פלעגט היינגען ביי איהם אויפ׳ן האַלז, און יעדער חולה וואָס פלעגט אויף דעם שטיין א קוק נעבען פלעגט גלייך געהיילט ווערען. און ווען אברהם אבינו איז פון דער וועלט אוועק, האַט דער אייבערשטער גענומען דעם שטיין און האָט איהם אויפגעהאַנגען אויף דער זון.

אביי האָט געזאָגט:

אָט דאָס איז וואָס מענשען זאָגען א ווערטעל: "ווען די זון שיינט אויף פערשווינדען אַלע ווייטאָגען."

22

לינזען דער סימבאָל פון טרויער

דעם טאָג וואָס יעקב האָט געקאָכט דעם טאָפּ לינזען, וועלכען עשו האָט ביי איהם אָבגעקויפט פאַר דער בכורה, איז אברהם אבינו געשטאָרבען. און יעקב האָט די לינזען געקאָכט אום צו טרייסטען מיט דעם זיין פאָטער יצחק. און וואָס עפּעס גראַדע מיט לינזען? ווייל אַזוי ווי א לינז איז קיילעכדיג, אַזוי איז אויך דער טרויער, וועלכער געהט אַרום און דרעהט זיך איבער דער וועלט פון מענש צו מענש. אַנדערע ערקלעהרען דאָס אַזוי: א לינז האָט קיין מויל אַזוי ווי עס האָט אַן אַרבעס אָדער א באָב, און אַן אבל קען אויך קיין מויל ניט עפּענען און זיצט ווי א שטומער.

23

בן גמלא דער פריינד פון קינדער

רב יהודה האָט געזאָגט:

געבענשט זאָל זיין דער אַנדענקען פון יענעם מאַן, יהושע בן גמלא, דען ווען ניט ער, וואָלט די תורה פערגעסען ווערען ביי אידען.

אַמאָל האָט זיך געפיתרט אַזוי: ווער עס האָט געהאַט

א פאטער, האט דער פאטער מיט איהם געלערנט, און ווער עס האט ניט געהאט א פאטער, האט ער נאר ניט געקענט. נאכדעם האט מען אויסגעפיהרט חדרים מיט מלמדים אין ירושלים. און דאן איז געווען צווי: ווער עס האט געהאט א פאטער פלעגט איהם דער פאטער צוועקפיהרען אין ירושלים לערנען, און ווער עס האט ניט געהאט א פאטער פלעגט בלייבען אין דער חיים און נאר ניט לערנען. האט מען שפעטער אויסגעפיהרט חדרים אין יעדען בעצירק. מען פלעגט דארט אריינגעהמען קינדער אין עלטער פון 16 און 17 יאהר, און ווען א רבי פלעגט אין כעס ווערען אויף א תלמיד פלעגט ער איהם ארויסווארפען פון חדר און דער אינגעל פלעגט מוזען בלייבען אן עם הארץ.

נאכדעם איז געקומען יהושע בן גמלא און האט אויסגעפיהרט, אז מען זאל עפענען חדרים אין יעדער פראווינץ און אין יעדער שטאדט, תלמידים זאלען אנגענומען ווערען אין עלטער פון זעקס און זיבען יאהר. און אזוי האבען אלע אידישע קינדער בעקומען די מעגליכקייט צו לערנען.

רב האט איינמאל געזאגט צו שמואל בר שילת, וועלכער איז געווען א לעהרער: "ביז זעקס זאלסטו ניט אננעהמען, אבער א קינד וואס איז שוין איבער זעקס זאלסטו אננעהמען. און זאלסט איהם שטאפען מיט תורה אזוי ווי מען שטאפט אן אזעל, ניט מיט געוואלד, נאר מיט גוטען. און אז די שלאנגט א קינד זאלסטו איהם שלאגען מיט א פאם פון וויבען לעדער. ווער עס לערנט זאל ער לערנען, און ווער עס לערנט ניט זאלסטו איהם אוועקזיצען צווישען אינגלעך ויאם לערנען גוט, ווען זייער בייישפיעל ווירקען אויף איהם אז ער וועט אויך קרינגען חשק צום לערנען.

24

דער צער פון תלמידי חכמים

רב דימי פון נהרדעא האט געבראכט אין פומבדיתא א שיף מיט געטריקענטע פייגען צו פערקויפען. האט דער ריש גלות געזאגט צו רבא'ן:

"נעה זעה, אויב ער איז א תלמיד חכם, זאלסטו זעהן,

אז דער מארק פון פייגען זאל זיין נעשלאָסען ביז ער וועט אויספערקויפען זיין סחורה."

רבא האָט די שליחות איבערגעגעבען צו רב אדא בר אהבה און האָט איהם אזוי נעזאָגט: "גיב א שמעק זיין פאס, אויב עס איז ווײַן, אָדער עסיג." דאָס מיינט, פערהער איהם, אויב ער איז א למדן, אָדער אן עם הארץ. רב אדא האָט ביי רב דימי א פרעג געטהאָן א דין פון טהרות, און יענער האָט ניט געוואוסט וואָס איהם צו ענטפערען.

"ביזטו דאָס רבא?" האָט רב דימי נעפרעגט.

האָט איהם רב אדא א זעץ נעטהאָן מיט זיין שטאָק אויף'ן שוך, אלס א צייכען פון שפאָט און ערניידרונג, און האָט נעזאָגט: "צווישען מיר און רבא איז ניט א גרויסער אונטערשיעד. דען איך בין דיין רבי און רבא איז דער רבי פון דיין רבי."

דעד סוף איז נעווען אז מען האָט דעם פייגען מארק ניט נעשלאָסען צוליעב איהם און רב דימי האָט נעהאָט גרויס שאָדען. איז ער נעקומען צו רב יוסף, דער ראש ישיבת, זיך קלאָגען: "זעה, וואָס פאר א שאָדען מען האָט מיר נעטהאָן." האָט רב יוסף אויסגעפופען: "דער וואָס האָט ניט פערזאָמט צו בעשטראָפען פאר די שאנדע וואָס דער מלך מואב האָט נעטהאָן צו מלך אדום, זאל ניט פערזאָמען צו בעשטראָפען די וואָס טהאָבע זדיר נעמאכט שאדען". גלייך נאָכדעם איז רב אדא נעשטאָרבען.

רב יוסף האָט זיך שטארק מצער נעווען און האָט מיט פערדרוס אויסגערופען: "דאָס האָב איך איהם געשטראָפט, וויי! איך טהאָב איהם פערשאָלטען."

"צוליעב מיר איז ער געשטאָרבען," האָט רב דימי נעזאָגט מיט וועהטאָג, "און אלץ צוליעב די פייגען וואָס איך טהאָב ניט געקענט פערקויפען!"

"ער איז בעשטראָפט נעווארען צוליעב מיר," האָט אביי בעדויערט, "וויי! רב אדא פלענט אלץ צוריידען די רבנן אז זיי זאלען בעסער נעהן לערנען ביי רבא'ן אויידער ביי מיר. ער פלענט צו זיי זאָגען: "אויידער איהר זאלט נעהן קייען ביינער און קנאָכען ביי אביי, נעהט בעסער עסען פעט פלייש ביי רבא."

"זיין שטראָף האָט געמוזט קומען צוליעב מיר," האָט רבא בעמערקט מיט טרויער, "ווייל איינמאָל אַז ער (רב אדא) איז געקומען צום קצב קויפען פלייש און דאָרט איז אייך געווען מיין דיענער, האָט ער געפאָדערט, אַז מען זאָל איהם פריהער געבען, ווייל ער איז גרעסער פון מיר."

רב נחמן בר יצחק האָט געזאָגט: "ער איז בעשטראָפט געוואָרען צוליעב דעם בזיון וואָס ער האָט מיר פערשאַפט." די מעשה פון דעם איז אַזוי געווען:

רב נחמן פלעגט יעדען שבת און יום טוב דרש'ענען פאַר'ן עולם, נאָר פריהער פלעגט קומען רב אדא און מיט איהם איינלערנען די דרשה. איינמאָל האָט זיך רב אדא פערשפּעטיגט, ווייל ער האָט געהאַט אַ וויכטיגע בעראַטהונג מיט אַנדערע צוויי תלמידי חכמים. דערווייל האָט זיך אָנגע־קליבען אַ גרויסער עולם און געוואַרט אויף רב נחמנ'ס דרשה. דער עולם איז געוואָרען אונגעדולדיג און האָט גע־נימען פאַרערען, אַז רב נחמן זאָל שוין עפּעס זאָגען. האָט רב נחמן געענטפערט: "איך וואַרט אויף דער מטה פון רב אדא." דערווייל איז אָנגעקומען אַ בעריכט, אַז רב אדא איז טאַרע געשטאַרבען. האָט מען אָנגענומען די כברה, אַז רב אדא איז געשטאַרבען פאַר דעם וואָס ער האָט געבראַכט רב נחמן אין אַ פערלעגענהייט.

25

בל תשחית

רבא, דער זוהן פון רב חנין, האָט געהאַט אַ טייטעלבוים וואָס איז געוואַקסען ביים זייט פון רב יוסף'ס וויינגאָרטען. פלעגען קומען פויגעלעך, מאַכען זייערע נעסטען אין דעם טייטעלבוים און נאָכדעם אַריינגעהן אין וויינגאָרטען און דאָרט טהאָן שאָדען. האָט רב יוסף געפאָדערט פון רבא'ן אַז ער זאָל אויסהאַקען דעם טייטעלבוים. "מיין בוים שטעהט ווייט גענוג פון דיין וויינגאָרטען," האָט רבא גע'טענה'ט. רב יוסף האָט צוריק גע'טענה'ט, אַז פאַר אַ וויינגאָרטען שטעהט דער טייטעלבוים צו נאָהנט.

"איך קען דעם בוים ניט אויסהאַקען," האָט רבא גע־

ענטפערט. "דען רב האי האט געזאגט, אז א טייטעלביים וואס וואקסט אויף איהם אפילו א קב (אזא מאאס) טייטלען טאהר מען איהם ניט אויסהאקען. און רבי חנינא האט דערצו צעהלט, אז א געוויסער מאן מיט'ן נאמען שכחת־ברי איז געשטארבען, וויל ער האט אבגעהאקט א פייגענבוים פאר דער צייט. אויב דער האר וויל אויסהאקען, זאל ער דאס אליין טהאן."

26

צדיקים נאך זייער טויט

רבי בנאה איז איינמאל נעגאנגען בעלד מעסטען אין מאבען פרישע צייכענס אויף די קברים פון די הייליגע. וועז ער איז נעקומען צו דער הייהל וואו עס ליענט אברהם אביהו האט ער נעטראפען אליעזר'ן, דעם קנעכט פון אברהם, שטעהן בייס ארויסגאנג. פרעגט אייהם רבי בנאה: "וואס טהוט יעצט אברהם אבינו?" ענטפערט אליעזר: "ער רוהט יעצט אין די ארעמס פון שרה און זי צערטעלט זיין קאפ."

"נעה זאג אייהם, אז בנאה ווארט דא ביים טיהר," האט ר' בנאה נעזאגט.

"דו קענסט אריינגעהן," האט אליעזר נעזאגט. "זאלסט וויסען זיין אז אויף דעם עולם האמת עקזיסטירט נאר די ריינע, גייסטינע ליעבע. דער מענש איז דא אויסגעטהאן פון אלע קערפערליכע נעפיהלען."

רבי בנאה איז אריין, אויסגעמאכטען די הייהל, נאכדעם איז ער אריין אין דער הייהל פון אדם הראשון. האט אדם נעזאגט צו אייהם: "דו קענסט קוקען אויף די וואס טראגען מיין נעשטאלט, אבער אין מיין אייגענעם נעשטאלט זאלסטו ניט קוקען." רבי בנאה האט בלויז נעזעהן די פיאטעס פון אדם הראשון און זיי האבען נעשיינט ווי צוויי ליכטינע זונען.

27

דעם מכשף'ס שטראָף

אמאל איז געווען א מכשף וואָס פלענט אויפגראבען קברים און גנב'ענען תכריכים. איינמאל אז ער האָט געוואלט בערויבען דעם קבר פון רב טובי בר מתנה, האָט איהם דער טויטער אָנגעכאפט פאר'ן בארד און האָט איהם ניט אָב־געלאָזען. אביי האָט אויף דעם מכשף רחמנות בעקומען, איז ער נעקומען און האָט געזאָגט צום נפטר: "איך בעט דיך, לאָז איהם אָב". האָט דער טויטער איהם אָבגעלאָזען.

א יאָהר שפעטער איז דער מכשף ווידער נעקומען צום זעלבען קבר, האָט דער טויטער איהם ווידער אָנגעכאפט פאר'ן בארד. איז נעקומען אביי בעטען ער זאל איהם אָב־לאָזען. אָבער דיזען מאל האָט דער טויטער דעם מכשף ניט אָבגעלאָזען, ביז מען האָט געבראכט א שער און מען האָט איהם די בארד אָבגעשוירען.

28

די פערשטעלטע צוואה

איינער א מאן האָט באר זיין טויט איבערגעלאָזען אזא צוואה: "פאר אין זוהן לאָז איך איבער א באם מיט ערד, פאר'ן צווייטען זוהן א באם מיט ביינער, באר'ן דרי־טען א באם מיט וואל".

קיינער האָט ניט פערשטאנען וואָס די צוואה האָט נעמיינט. זיינען די קינדער נעקומען צו רבי בנאה, ער זאל זיי ערקלערען וואָס די צוואה בעדייט.

"לאנד האָט ער איבערגעלאָזען?" האָט ר' בנאה נע־פרעגט.

"יא", האָבען די קינדער געענטפערט.

"פיהל האָט ער איבערגעלאָזען?"

"יא".

"בעט נעוואנד האָט ער איבערגעלאָזען?"

"יא".

"אויב אזוי איז די זאך גאנץ קלאָר", האָט רבי בנאה

ערקלערט. "איינער בעקומט די לאנד, דער צווייטער די פיה, דער דריטער די בעט געוואנד".

29

די הכמה פון רבי בנאה

א מאן האָט איינמאל אונטערגעהערט ווי זיין פרוי זאָגט צו איהר טאכטער: "פאר וואָס ביזטו ניט פאַרזיכטיג? אז די זינדיגסט דארפסטו זעהן אז קיינער זאל אויף דיר קיין חשד ניט בעקומען. אט בין איך א פרוי, א מאמע פון צעהן קינדער, און פון דיין פאָטער האָב איך בלויז אויגעם".

דער מאן האָט די ווערטער זיך גוט צריינגענומען אין קאָפּ. ער האָט צו זיין פרוי גארנישט גערעדט ויענען דעם, אבער אז ער האָט נעדארפט שטארבען האָט ער איבערגעלאָזען א צוואה, אז זיין נאכצער פערמעגען זאל איבערגעהן צו זיין איינציגען זוהן.

קיינער האָט אבער נעוואוסט ווער דער איינציגער זיהן איז. זיינען אלע זיהן נעקומען צו רבי בנאה, ער זאל זאָגען צו וועמען עס נעהערט די ירושה.

"נעהט צו אייער פאָטער'ס קבר", האָט רבי בנאה געזאָגט, "און שלאָגט איהם אייפ'ן קבר אזוי לאנג ביז ער ווערט אייך זאָגען וועמען פון אייך ער האָט נעמיינט".

זיינען די קינדער נעלאָפען צים בית עולם, אייבער אייגער, וועלכער איז טאקע נעווען דער ריבטיגער זוהן. ער האָט אין הארצען נעפיהלט אז ער איז צום פאָטער נעהנטער ווי זיי אלע, אין ער האָט בעבער נעוואָלט פערלירען די ירושה אוידער צו בעלויידיגען דעם קבר פון זיין פאָטער.

"די ירושה בעלאנגט צו דעם וואָס איז ניט געגאנגען", האָט רבי בנאה נע'פסק'ט.

די אנדערע ברידער זיינען געוואָרען שטארק בייז אויף רבי בנאה, זיינען זיי אוועק אין האָבען איהם פער'מסר'ט ביי דער רעגירונג מיט דיזע ווערטער: "ביי אידן איז דא אייגער א מאן וואָס מאַהנט אויף געלד ביי מענשען אָהן ערות און אָהן שום בעווייזע".

האָט מען רבי בנאה'ן צוגענומען און אַריינגעזעצט אין געפענגנים.

זיין פרוי האָט געזוכט אַ מיטעל ווי איהם צו רעטען, איז זי געפאַלען אויף אַ קלוגען פלאַן. זי האָט אויסגעטראַכט אַ ווילדע מעשה, וואָס זי האָט געוואוסט אַז די רעגירונגס בעאַמטע וועלען דאָס ניט פערשטעהן און זיי וועלען מוזען אָנקומען צו איהר מאַן, אַז ער זאָל זיי דאָס ערקלערען.

זי איז געקומען און האָט די רעגירונגס בעאַמטע דערצעהלט אַזאַ געשיכטע:

איך האָב געהאַט אַ קנעכט. זיינען געקומען גזלנים און האָבען איהם אָבגעהאַקט דעם קאָפּ, אַראָבגעשונדען זיין פעל, אויפגעגעסען זיין פלייש, אָנגעפילט זיין פעל מיט וואַסער און געגעבען צו טרינקען צו זייערע גוטע ברידער. און מיר האָבען זיי ניט געגעבען קיין בעצאָהלט און קיין לוין".

מיינען האָט זי געמיינט: איך האָב געהאַט אַ מאַן וואָס איז מיר געווען טריי ווי אַ קנעכט. געאַרבייט פאַר מיר און מיך אויסגעהאַלטען. זיינען געקומען שלעכטע מענשען און האָבען דעם קאָפּ פון מיין פאַמיליע אָבגעריסען פון מיר. זיי האָבען אַרונטערגעריסען זיינע קליידער און פערטרונקען דאָס געלד וואָס זיי האָבען ביי איהם געפונען. און איך בין געבליבען אָרים און אין גרויס נויטה.

די רעגירונגס בעאַמטע האָבען איהר ניט פערשטאַנען. האָבען זיי געזאָגט: "לאָמיר פרעגען דעם גרויסען אידישען הכם". האָבען זיי בעפרייט רבי בנאה פון תפיסה און האָבען ביי איהם געפרעגט די בעדייטונג פון דער מעשה וואָס די פרוי האָט זיי דערצעהלט. רבי בנאה האָט, ווי עס זעהט אויס, מורא געהאַט צו דערצעהלען אַז די פרוי האָט געמיינט איהם, טאָמער וועט זי בעשטראָפט ווערען פאַר טאַדלען די רעגירונג, האָט ער צו די בעאַמטע געזאָגט: "זי האָט אייך דערצעהלט אַ מעשה פון אַ באָק וואָס מען האָט ביי איהר גע'גנב'עט, זיין פלייש אויפגעגעסען און פון זיין פעל האָט מען געמאַכט וואַסער לאַגלען".

די רעגירונגס בעאַמטע איז דיזע ערקלערונג שטאַרק געפעלען געוואָרען און זיי האָבען געזאָגט: "אַזוי ווי ער איז אַ גרויסער חכם, זאָל ער זיצען אין שטאָדט טויער, יואו דער געריכט איז, און משפט'ן.

רבי בנאה האָט בעטראַכט די טיהרען פון דעם טויער,

אויף וועלכע עס האָבען זיך געפונען פערשידענע אויפשריפ־טען. איין אויפשריפט האָט זיך געלעזען: "א ריכטער וואָס ווערט אליין אָנגעקלאָגט אין א געריכט קען מעהר קיין ריכ־טער זיין".

"אויב אזוי", האָט רבי בנאה געזאָגט, "קען דאָך יעדער איינער וואָס האָט א הארץ אויף א ריכטער איהם שלעפען אין געריכט און מיט דעם ארונטערזעצען איהם פון ביינקעל. עס האָט געדאפט שטעהן אזוי: ווען א ריכטער ווערט פערקלאָגט אין אן אנדער געריכט און ער פערשפּיעלט, הערט ער אויף צו זיין ריכטער".

האָט מען די ווערטער איבערגעשריבען אזוי ווי ער האָט געזאָגט.

ווייטער האָט ער געפונען אזא אויפשריפט אויפ'ן טויער:

"די הויפט אורזאכע פון טויט בין איך, דאָס בלוט. די הויפט קוועלע פון לעבען בין איך, דער וויין".

"ניין! דאָס איז ניט ריכטיג", האָט רבי בנאה גע־זאָגט". עס קען דאָך אמאָל טרעפען אז א מענש זאָל אראָב־פאלען פון א דאָך אָדער פון א בוים. זאָלען מיר זאָגען אז ער איז געשטאָרבען צוליעב שלעכטע בלוטען? און ווידער איז אזוי: א מענש קען אמאָל האלטען ביי דער גסיסה, זאָלען מיר זאָגען אז ווען ער וועט טרינקען וויין וועט ער בלייבען לעבען? — דאָס איז ניט ריכטיג. עס האָט געדארפט אזוי שטעהן: די קוועלע פון אלע קראַנקהייטען בין איך, דאָס בלוט. די הויפט מעדיצין בין איך, דער וויין."

האָט מען אויף דעם טויער נעענדערט די אויפשריפט און מען האָט אָנגעשריבען: "דער אידישער חכם זאָגט: "די קוועלע פון אלע קראַנקהייטען בין איך, דאָס בלוט. די הויפט מעדיצין בין איך, דער וויין. דאָרט וואו עס איז ניטאָ קיין וויין מוז דער מענש אָנקומען צו רפואות".

30

א פראקטישער ביישפּיעל

רבי ינאי האָט אין זיין גאָרטען געהאַט א בוים וואָס איז אריינגעקומען אין גאַס. אין זיין נאַכבארשאפט איז געווען נאָך א מאַן וואָס זיינער א בוים איז אויך אריינגעקומען אין

נאָם. רבי ינאי האָט געדענקט אז די מענשען פון דער גאָס האָבען געדארפט זיין צופריערדען פון דעם בוים, וועמעס געדיכטער שאטען האָט זיי בעשיצט פון זון. אָבער די שכנים האָבען זיך בעקלאָגט אז די צוויינען פון רבי ינאי'ס בוים זיגן אויך פון דעם אנדערע'ס בוים פערשטעלען דעם וועג.

איז דער איינענטהימער פון דעם אנדער בוים געקומען צו רבי ינאי פרענען וואָס ער דענקט צו טהאָן. "גיה יעצט אהיים און קום צו מיר מאָרגען", האָט איהם רבי ינאי ענטפערט.

דער שכן איז אוועק. אין יענער נאכט האָט רבי ינאי געהויסען זיינעם א דיענער, ער זאָל ארונטערהאקען זיין בוים.

אויף מאָרגען, אז דער שכן איז געקומען, האָט צו איהם רבי ינאי געזאָגט: "נעה און זעה: אויב מיין בוים איז אונטערגעהאקט זאָלסטו אויך דיינעם אונטערהאקען, און אויב ניט דארפסטו דיינעם ניט טשעפען".

אָט אזוי האָט רבי ינאי דעם שכן נעצייגט א פראקטישען ביישפיעל. דער מענש דארף צוערשט זיך אליין אויסבעסערען, נאָכדעם זאָל ער אנדערע אויסבעסערען.

31

ציפיעל טרויער איז א שווערע לאסט

וועז דער בית המקדש איז חרב געוואָרען צום צווייטען מאָל האָבען זיך ביי אידען נעפונען א סך מענשען, פרושים, וואָס האָבען אויף זיך נענומען ניט צו עסען קיין פלייש און ניט צו טרינקען קיין וויין. איז צו זיי געקומען ר' יהושע און האָט צו זיי געזאָגט: "וואָרום עסט איהר ניט קיין פלייש און טרינקט ניט קיין וויין?" האָבען זיי געענטפערט: "ווי קענען מיר עסען פלייש וואָס דאָס פלענט מען מקריב זיין אויפ'ן מזבח און יעצט האָבען מיר מעהר קיין קרבנות? און ווי קענען מיר טרינקען וויין מיט וועלכען מען פלענט דעם מזבח בעגיסען און יעצט האָבען מיר מעהר קיין מזבח?"

"אויב אזוי," האָט ר' יהושע געזאָגט, "דארפען מיר דאָך קיין ברויט אויך ניט עסען, וויל זייט דער בית המקדש איז חרב געוואָרען האָט מען אָבגעשאפט קרבנות פון מעהל."

"האָסט גוט געזאָגט," האָבען זיי געענטפערט. "מען קען אויסקומען מיט פרוכטען אנשטאָט ברויט."

"פרוכטען האָבען מיר אויך ניט געדאַרפט עסען," האָט ר' יהושע געזאָגט, "ווייל פון פרוכטען פלעגט מען ברייגגען בכורים (די ערשטע פרוכט פון גאָרטען) אין ירושלים, און יעצט, אַז בכורים זיינען אָבגעשאַפט געוואָרען, דאַרפען מיר אפשר קיין פרוכטען אויך ניט עסען."

"אפשר קענען מיר אויסקומען מיט אַזעלכע פרוכטען פון וועלכע מען פלעגט ניט דאַרפען ברייגגען בכורים?" האָבען די טרייע קינדער פון ירושלים געענטפערט.

"לאָמיר אויפהערען צו טרינקען וואַסער," האָט ר' יהושע ווייטער געזאָגט, "ווייל מען האָט אָבגעשאַפט נכוך חמים."

האָבען די פרושים געשוויגען. זיי האָבען ניט געוואוסט וואָס צו ענטפערען. און ר' יהושע, זעהענדיג אַז ער האָט זיי געבראַכט צום שכל, האָט צו זיי געזאָגט:

"קינדער, קומט, איך וועל אייך עפּעס זאָגען. נאָר ניט טרויערען איז ניט מעגליך, ווייל עס איז אויף אונז דאָך געפאַלען אַזאַ ביטערע גזרה, אָבער צו פיעל טרויערען קען מען אויך ניט, ווייל מען קען אויפ'ן פאָלק ניט אַרויפלייגען קיין דינים מעהר ווי די מאַיאָריטעט מענשען קענען פערטראָגען."

32

די משלים פון רבה בר בר חנה

א.

רבה בר בר חנה האָט אַזוי געזאָגט:

מענשען וואָס פאָהרען איבער'ן ים האָבען מיר דערצעהלט פון די געפעהרליכע כוואַליעס וואָס זינקען שיפעי. "איידער אַזאַ כוואַליע קומט אָן", האָבען די רייזענדע דערצעהלט, "בעווייזט זיך פאָראויס א ווייסער ליכט שטראַהל, און מיר קלאַפּען אויף דעם מיט שטעקענס אויף וועלכע עס איז אָנגעשריבען גאָט'ס חייליגער נאָמען, און דאַן ווערט די כוואַליע שטיל."

ב.

און ווייטער האָט רבה אזוי געזאָגט:

רייזענדע איבער'ן ים האָבען מיר דערצעהלט:

"צווישען איין כוואַליע און די אַנדערע איז דאָ א שטרעקע פון דריי הונדערט מייל, און די הויך פון יעדע כוואַליע איז אויך דריי הונדערט מייל. איין טאָג זיינען מיר געגאַנגען אין יעגד אויפ'ן ים, האָט אונז א כוואַליע אויפגעהויבען ביז צו דעם אַרט וואו עס געפינט זיך דער קהענסטער פון אלע שטערען וועלכער איז געווען אזוי גרויס ווי א שייער פון פערציג מאָאָם זענעפט. און וועז די כוואַליע וואָלט אונז אויפגעהויבען א ביסעל העכער, וואָלטען מיר פערברענט געוואָרען פון חיץ. און מיר האָבען נעהערט ווי איין כוואַליע שרייט אויס צו דער דאָזיגער: יואב האָט זיך אויפגעהויבען אזוי הויך: "מיין הברתה! האָבטו עפעס איבערגעלאָזען אויף דער וועלט וואָס דו מאָסט גיט פערפלייצט, דאָס איך זאָל דאָס קענע פערניכטען?" און די אנדער כוואַליע ענטפערט: "וייסטו דען ניט די מאָבט פון דעם וועלט הערשער, וואָס לאָזט אונז ניט אַריבערגעהן ווייטער פון זאָמד, אפילו אויף אזוי וויט ווי די בריסטקייט פון א פאָדים?"

ג.

רבה האָט דערצעהלט:

איינמאָל האָב איך געזעהן הורמיז דעם מכשף וועלכער איז געלאָפען אויף די שפיצען פון דעם מויער וואָס רינגעלט אַרום די שטאָדט. אונטען האָט געריטען א רייטער אויף א פערד און האָט דעם מכשף ניט געקענט אַנטיאָגען. איינמאָל האָט דער מכשף אנגעזאָטעלט צוויי מויליאיזלען און האָט זיי געשטעלט אויף צוויי בריקען וועלכע זיינען געווען וויט איינער פון אנדערען און אבגעזונדערט מיט א טייך. דער מכשף איז געשפרונגען פון איין מויליאיזל צו דער אנדערער, און האָט דערבי געהאלטען צוויי כוסות וויין, און שפרינגענדיג האָט ער דעם וויין איבערגענאָסען פון איין בעכער אין דעם אנדערען און האָט אפילו א טראָפען ניט פערלאָרען. דער כוף איז געווען אז דער

מלך האט זיך פאר דעם מכשף אנגעהויבען צו שרעקען אוז ער האט נעגעבען א בעפעהל אז מען זאל איהם הרג'ענען.

ד.

איינמאל האב איך געזעהן א פראש וואס איז געווען אזוי גרויס וויי די שטאדט הגרוניא. אוז ווי גרויס איז נעווען די שטאדט הגרוניא? זי איז בעשטאנען פון זעכציג הייזער. איז נעקומען א שלאנג אוז האט איינגעשלונגען דעם פראש. נאכדעם איז נעקומען א וואראנע אוז האט איינגעשלונגען די שלאנג אוז זיך אוועקגעזעצט אויף א צוויג פון א בוים. יעצט קענט איהר זעהן ווי גרויס עס איז די שטארקייט פון דעם בוים.

וועז רב פפא בר שמואל האט דאס געהערט, האט ער בעמערקט: "יעז איך וואלט דערביי ניט נעווען אוז דאס אליין צוגעזעהן, וואלט איך דאס נאר ניט נעזואלט גלויבען."

ה.

איינמאל זיינען מיר געפאהרען אויף א שיף, האב איך נעזעהן א פיש. איז אין די נאזלעכער פון דעם פיש אריין א קלייניע חיה'לע אוז האט איהם דערשטיקט אויף טויט. דער ים האט דעם טויטען פיש ארויסגעווארפען צום ברעג אוז דער פיש, וועלכער איז נעווען זעהר גרויס, איז נעפאלען אויף דער יבשה מיט אזא קראפט דאס ער האט חרב נעמאכט זעכציג שטעדט. עס האבען פון איהם נעגעסען פרי־שערהייד די איינוואוינער פון זעכציג שטעדט אוז די איינ־וואויגער פון אנדערע זעכציג שטעדט האבען פון איהם נע־נומען גרויסע חלקים אויף אויסצוזאלצען. פון אייניעם פון זייניע אויגען האט מען ארויסגעצאפט דריי הונדערט קרינ־לער אויל.

אין צוועלף חדשים ארום, אז איך בין ווידער אהין נעקומען, האב איך נעזעהן ווי מענשען זענען אוים ברעטער פון די ביינער פון דעם פיש, אוז מיט די ברעטער בויען זיי אויף וויעדער די זעכציג שטעדט וואס דער גרויסער פיש האט חרוב געמאכט.

ו.

איינמאל זיינען מיר געפאהרען אויף א שיף. האבען מיר געזעהן א גרויסען פיש ביי וועמען אויפ'ן רוקען האט זיך אנגעקליבען זאמד. אויפ'ן זאמד איז געוואָרען א זומפּף מיט גרינעם גראָז. האבען מיר געמיינט אז דאָס איז א קליינער אינזעל. זיינען מיר אַרויף אויף דעם אינזעל, גע־מאַכט אַ פייער, און מיר האבען גענומען באַקען און קאַכען. ווען דער פיש האט דערפיהלט אז זיין רוקען ברענט האט ער זיך איבערגעקעהרט און מיר זיינען אַריינגעפאַלען אין וואַ־סער. און ווען ניט די שיף וואָלטען מיר זיכער דערטרונ־קען געוואָרען.

ז.

איינמאל זיינען מיר געפאָהרען אין א שיף. האבען מיר זיך באַגעגענט מיט א גרויסען פיש אזוי גרויס איז דער פיש געווען דאָס עס האָט אונז גענומען דריי טעג מיט דריי נעכט צו פאָהרען פון דעם פלוס־פעדער וואָס איז ביי איהם געווען ביים קאַפּ ביז צום פלוס־פעדער וואָס איז געווען ביי איהם נעבען עק. דער פיש איז געגאנגען נעגען ווינד און מיר מיט'ן ווינד. טאָמער מיינט איהר אז די שיף איז גע־גאנגען לאנגזאַם? האָט רב דימי אָבגעשאַצט אז עס האָט גענומען ביי דער שיף אָבצונעהן זעכציג מייל אזוי לאַנג ווי פיעל עס נעהמט אָנצואוואַרעמען א קליינע כלי וואַסער. ווען א מענש וואָס איז געשטאַנען אויף דער יבשה האָט געשאָסען מיט אַ פיילענבוינען אויף דער שיף, איז די שיף אוועק פון ציעל שנעלער ווי די קויל איז אָנגעקומען.

ח.

איינמאל זיינען מיר געפאָהרען אין א שיף, האבען מיר געזעהן אַ פויגעל שטעהן ביז די קניע אין וואַסער און זיין קאַפּ האָט געגרייכט ביז'ן הימעל. האבען מיר געדענקט אז דער וואַסער איז ניט טיעף ווייל עס גרייכט נאָר ביז די קניע פון דעם פויגעל, און מיר האבען געיואַלט ארונטערגעהן און זיך באָדען. איז ארויס א כת קול און האָט געזאָגט: "איהר זאָלט דאָ ניט ארונטערגעהן, ווייל ביי אן ארבייטער איז דאָ איינמאל אַרונטערגעפאַלען זיין האַק, איז שוין זיבען יאָהר

זייט די האק זינקט און האט נאך ניט דערגרייכט דעם גרונט. און ניט דערפאר ווייל דער וואסער איז אזוי טיעף, נאר ווייל דער וואסער איז זעהר שארף."

ט.

איינמאל בין איך געגאנגען אין מדבר. האב איך דארט געזעהן אזעלכע פעטע גענז ביי וועמען די פעדערען פלעגען ארויספאלען פון גרויס פעטקייט, און פון אונטען זיי האט געפלאסען א שטראם שמאלץ. האב איך די גענז גע־פרעגט: "האט אימיצער פון אייך מיין חלק עולם הבא?" האט איין גאנז מיד נעגעבען א פאלקע און די אנדערע א פליעגעל.

י.

איינמאל זיינען מיר געגאנגען אין מדבר. האט זיך צו אונז אנגעשלאסען אן אראבישער סוחר וועלכער האט גע־קענט ציינען גרויסע קונצען. ער פלעגט נעהמען א ביכעל ערד אין האנד, א שמעק טאבאק און זאגען: דער וועג פיהרט צו יענעם ארט און יענער צו יענעם ארט. האבען מיר איהם געפרעגט, ווי ווייט מיר זיינען פון יואסער. האט ער געבע־טען מיר זאלען איהם געבען א הויפען ערד. אז מיר האבען איהם געגעבען די ערד האט ער געזאגט: "אכט מייל". שפעטער, אז מיר זיינען אבגעגאנגען א ביכעל ווייטער, האב־בען מיר איהם ווידער געגעבען א הויפען ערד, האט ער גע־זאגט: "יעצט זיינען מיר בלויז דריי מייל ווייט." נאכדעם האבען מיר דיזען הויפען ערד איבערגעביטען אויף דעם פריהערדיגען, איהם אויסצופרובירען, אבער מיר האבען איהם ניט געקענט כאפען ביי א טעות.

יא.

אן אראבישער סוחר האט צו מיר איינמאל געזאגט: "קום מיט מיר און איך וועל דיר צייגען די אידען וואס זיינען אויסגעשטארבען אין מדבר" (נאכדעם ווי זיי זיינען ארויס פון מצרים). זיינען מיר געגאנגען און איך האב זיי אנגע־קוקט. זיי האבען אויסגעזעהן ווי פער'שכור'טע און זיי זיינען געלעגען אויפ'ן רוקען. ביי איינעם פון זיי זיינען די קניע געווען אויסגעבויגען ארויף. דער סוחר איז רייטענדיג אויף זיין קעמעל דורכגעגאנען אונטער די קניע און אויפהוי־

בענדי א שפּיעז אין האַנד האָט ער די קניע ניט געקענט גרייכען.

איך האָב אָבגעשניטען ביי איינעם פון די מתים א ווינ־קעל פון זיין טלית צוזאמען מיט א ציצה. האָבען זיך אונ־זערע קעמלען אָבגעשטעלט און ניט געוואָלט זיך ריהרען פון אָרט. "אפשר האָבטו עפּעס צוגענומען?" האָט דער סוחר געזאָגט. "עס איז א כלל אז איינער נעהמט עפּעס צו ביי זיי קען ער זיך ניט ריהרען ווייטער." האָב איך אומגעקעהרט די ציצה און די קעמלען האָבען גענומען געהן ווייטער. ווען איך בין געקומען צו די רבנן און זיי דערצעהלט וועגען דער ציצה וואָס איך האָב אָבגעשניטען אין מדרר, האָבען זיי פון מיר געלאכט. זיי האָבען געזאָגט: "צו וואָס האָסטו עס גע־טהאָן? דו האָסט געוואָלט וויסען אויב די ציצה איז געווען אויסגעפּלאָכטען לויט דעם דין פון בית שמאי, אָדער פון בית הלל, האָסטו געקענט זעהן ווי זיי זיינען געמאכט, און דאָס וואָלט דיר פערשפּאָרט צרות."

יב.

שפּעטער האָט מיר דער אַראַבישער סוחר געזאָגט: "קום און איך וועל דיר צייגען דעם בארג סיני". בין איך געגאנגען און האָב געזעהן ווי דער בארג סיני איז בעוואכט פון עגדישען און אז זיי זיינען געשטאנען האָבען זיי אויסגעזעהן ווי ווייסע אייזלען. איך האָב געהערט א בת קול זאָגען: "וועה איז מיר וואָס איך האָב געשוואָרען, און יעצט אז איך האָב שוין געשוואָרען ווער וועט מיך פון מיין שבועה פריי מאכען!" ווען איך בין געקומען אהיים און האָב דאָס דערצעהלט צו די רבנן, האָבען זיי געזאָגט: "יעדער וואָס האָט אַזא נאָמען ווי דיינער איז א נאַר און אן אייזעל. האָסט גלייך געדארפט זאָגען "איך בעפריי דיך פון דיין שבועה." דאָס איז דאָך די שבועה וואָס גאָט האָט געגעבען צו האלטען די אידען אין גלות."

זאָגט די גמרא, אז רבה בר בר חנה האָט געמיינט אז די שבועה איז די וואָס גאָט האָט געגעבען אז ער זאָל מעהר קיין מבול ניט בריינגען אויף דער וועלט און דערפאר האָט ער די שבועה ניט געוואָלט אויפלעזען.

יג.

ווידער האָט צו מיר געזאָגט יענער סוחר: "קום און איך וועל דיר צייגען די בני קרח וועמען די ערד האָט איינגע־

שלונגען." בין איך געגאנגען און האָב געזעהן אין יענעם אָרט צוויי שפּאַלטען אין דער ערד פון וועלכע עס איז געגאנגען א רויך. האָב איך גענומען א ביסעל פריש געשאָרענע וואָל, איינגעטונקט אין וואסער, האָב דאָס ארויפגעטהאָן אויף דעם שפּיץ פון א שפּיעז און דאָס אריינגעלאָזען אין דעם רויכיגען שפּאַלט. ווען איך האָב דעם שפּיעז ארויסגעצויגען האָב איך געזעהן אז די וואָל איז געווען צוברענט. "הער זיך איין וואָס זיי ריידען, די בני קורח", האָט דער סוחר צו מיר געזאָגט. און איך האָב געהערט ווי זיי זאָגען: "משה און זיין תורה זיינען אמת און מיר זיינען ליגנער."

"יעדען חודש", האָט מיר דער סוחר דערצעהלט, "קעהרט מען זיי איבער דאָ, אין גיהנם, אזוי ווי מען קעהרט איבער פלייש אין א טאָפּ, אום עס זאָל זיך בעסער קאָכען, און זיי זאָגען: "משה און זיין תורה זיינען אמת און מיר זיינען ליגנער."

יד

איינמאָל זאָגט צו מיר יענער סוחר: "קום און איך וועל דיר צייגען דעם אָרט וואו הימעל און ערד קומען זיך צוזאמען." בין איך מיט איהם אהין געגאנגען און האָב דאָרט געזעהן א פענסטער אויף א פענסטער. האָב איך גענומען מיין שפּייז־קאָרב, האָב אוועקגעשטעלט אין איינעם פון די פענסטער, פון הימעל, און זיך געשטעלט דאַוונען. ווען איך האָב אָבגעדאוועגט און געוואָלט צונעהמען מיין קאָרב האָב איך איהם דאָרט ניט געפונען. זאָג איך צום סוחר: "קען דען זיין אז דאָ זאָלען זיך געפינען גנבים?" האָט ער מיר געענטפערט: "אָט דער פענסטער וואו דו האָסט דיין קאָרב אוועקגעשטעלט איז א הימלישער ראָד וועלכער דרעהט זיך ארויף און אראָב. וואָרט דאָ אָב ביז מאָרגען אין א דיזער צייט, וועסט עס דאָ געפינען."

33

משלים פון ר' יוחנן און אנדערע

ר' יוחנן דערצעהלט:

איינמאָל זיינען מיר געפאָהרען אין א שיף, האָבען מיר געזעהן א פיש וואָס האָט ארויסגעשטעקט זיין קאָפּ פון וואַ־

סער אין זיינע אויגען האָבען געלויכטען ווי צוויי לבנות, אין פון זיינע נאָזלעכער האָט געפלאָסען א שטראָם וואסער אזוי נרויס ווי צוויי טייכען פון סוריא.

רב ספרא דערצעהלט:

אויגמאל בין איך געפאָהרען אין א שיף, האָב איך געזהען א פיש ארויסשטעקען זיין קאָפּ פון וואסער, און ער האָט געהאט הערנער אויף זועלכע עס איז געווען אָנגעשריבען: "איך בין פון די קלענערע בעשעפענישען פון ים. איך קום פון פאר דריי הונדערט מייל פון דאנען, און איך נעה יעצט נלייך צום לויתן אין מויל אריין, ער זאל מיך אויפעסען."

רב אשי האָט נעזאָנט או דאָס איז געווען א ים־ציגע וועלכע נראָבט אין אָבגרונד פון ים צו געפינען שפייז פאר זיך, און דערפאר האָט זי הערנער.

ר' יוחנן דערצעהלט:

אויגמאל זיינען מיר געפאָהרען אין א שיף, חאָבען מיר געזהען אין וואסער א קאָכטען אויסגעזעצט מיט פערל און בריליאנטען, און ארום דעם קאָסטען האָט זיך געפונען א פיש פון דעם כאָרט וואָס הייסט "כרשא". איז אויגער, א גרוטער שווימער, אריין אין וואסער ארויפצובריינגען דעם קאָסטען, איז דער פיש בייז געווארען אין האָט ביי איהם געוואָלט אָבריסען א זייט. האָט דער שווימער בעשפּריצט דעם פיש מיט עסיג, כדי דער פיש זאל ענטלויפען, און נאָכדעם איז דער שווימער ווידער אריין אין וואסער. איז ארויס א בת קול און האָט נעזאָנט: "וואָס ווילט איהר האָבען פון דעם קאָסטען? דאָס בעלאָנגט צו דער פרוי פון רבי חנינא בן דוסא. אין דיזען קאָסטען בעהאלט זי טליתים פאר די צדיקים אויף יענער וועלט."

רב יהודה הינדואה דערצעהלט:

אויגמאל בין איך געפאָהרען אין א שיף, האָב איך געזהען אין וואסער א טייערען שטיין ארום וועלכען עס האָט זיך נעפונען א האיפיש. איז א שווימער ארונטער אין וואסער דעם שטיין ארויסנעהמען. איז נעקומען דער האיפיש און האָט פאר כעס נעוואָלט אייגישלינגען אונזער שיף. איז נעקומע א וואראָנע און האָט אָבנעבייסען זיין קאָפּ. איז דער ים נעוואָרען רויט פון זיין בלוט. נאָכדעם איז נעקומען אן אנדער האיפיש און חאָט דעם שטיין אויפגעהאנגען אויף זיין טויטען חבר און איהם צוריק לעבעדיג נעמאכט. האָט

דער לעבעדיג געוואָרענער האַיפּיש וויעדער געוואָלט איינ־
שלינגען די שיף. איז וויעדער געקומען יענער פויגעל, האָט
איהם צום צווייטען מאָל אָבגעביסען זיין קאָפּ. דער שווי־
מער האָט א כאַפּ געטהאָן דעם טייערען שטיין און איהם
געוואָרפען צו דער שיף. נאָכדעם האָט ער געמאכט א פּראָ־
בע, אויב דאָס איז דער ריכטיגער שטיין. ער האָט עס ארויפ־
געלייגט אויף צוויי איינגעזאלצענע פויגלעך, זיינען די פויג־
לעך אוועקגעפלויגען מיט דעם טייערען שטיין אויף זיי.

רבי אליעזר און רבי יהושע זיינען געפאָהרען אין א שיף.
רבי אליעזר איז געשלאָפען און ר׳ יהושע איז געווען וואַכע־
דיג. פּלוצלונג האָט ר׳ יהושע א ציטער געטהאָן און ר׳
אליעזר האָט זיך אויפגעכאַפּט און געפרעגט: "וואָס האָכטו
זיך אזוי דערשראָקען, יהושע?" האָט יהושע איהם געענט־
פערט: "איך האָב געזעהן א גרויסע ליכט אין ים." האָט ר׳
אליעזר געזאָגט: "פיעלייכט האָסטו דאָס געזעהן די אויגען
פון דעם לויתן, אויף וועלכען א פסוק זאָגט, אז זיינע אויגען
לייכטען ווי דער מאָרגענשטערען."

34

די וואונדערליכע גראָז

רב אשי האָט געזאָגט:

רב הונא בר נתן האָט מיר דערצעהלט: איינמאָל זיי־
נען מיר געגאנגען אין מדבר, און מיר האָבען געהאט א זיי־
טעל פלייש מיט אונז. האָבען מיר איהם צושניטען, אויס־
געשניטען די אָדערען, כשר געמאכט און געלאָזט ליעגען
אויפ׳ן גראָז. ביז מיר האָבען געבראכט האָלץ, זיינען די צו־
שניטענע חלקים פלייש צוזאמענגעוואקסען און עס איז ווי־
דער געוואָרען א גאנצער זייטעל. האָבען מיר איהם אָבגע־
בראָטען.

אין צוועלף חדשים ארום, אז מיר זיינען ווידער געקו־
מען צו דעם זעלבען אָרט, האָבען מיר געזעהן ווי די קייחלען
גליהען נאָך. ווען איך בין געקומען צו אמימר און האָב איהם
דערצעהלט די געשיכטע, האָט ער מיר דעם וואונדער אזוי
ערקלערט:

"יענע גראָז בעזיצט אזא נאטירליכע אייגענשאַפט גאַנץ
צו מאכען, און יענע האָלץ האָט אזא נאטור וואָס זיינע קויח־
לען האלטען אָן דעם פייער פאר א לאנגע צייט."

35

די שטראַף פון שר של ים

ר׳ יהודה האָט אזוי געזאָגט אין נאָמען פון רב:

ווען גאָט האָט געהאַלטען אין בעשאפען די וועלט האָט ער געזאָגט צום שר של ים: "עפען אויף דיין מויל און שלינג איין אַלע וואַסערען פון דער וועלט." האָט דער שר של ים געענטפערט: "רבונו של עולם! עס איז מיר גענוג ווען איך וועל קענען אויסהאַלטען דאָס וואָס איך האָב שוין." הערענ־דיג אזא תשובה האָט איהם דער אויבערשטער בעשטראָפט מיט טויט.

36

די גרויסע ברילאַנטען פון ירושלים

רבי יוחנן האָט געזאָגט:

אין דער צוקונפט וועט דער אויבערשטער בריינגען טיי־ערע שטיינער און פּערל וואָס זיינען דרייסיג איילען די לענג און דרייסיג די ברייט און ער וועט אין זיי אויסהאַקען פענס־טער וואָס וועלען זיין צעהן איילען ברייט און צוואנציג איי־לען הויך, און ער וועט זיי אריינשטעלען אין די טויערען פון ירושלים.

איינער פון די תלמידים וואָס האָט דאָס געהערט האָט לאַכענדיג געזאָגט: "היינטיגע צייטען זעהט מען ניט ברי־ליאַנטען וואָס זאָלען זיין אפילו גרויס ווי די איי פון א טויב. היינט ווי קען עס געמאָלט זיין אַז עס זאָלען זיך געפינען אַזעלכע גרויסע פּערל און עדעל שטיינער?"

א צייט שפּעטער איז דער תלמיד געפאָהרען אויפ׳ן ים. איז מיט זיין שיף געשעהן אַן אונגליק און עס איז געזונקען. ווען דער תלמיד איז געווען אויפ׳ן גרונד פון ים האָט ער געזעהן ווי מלאכים זעגען גרויסע ברילאַנטען און פּערל וואָס זיינען דרייסיג איילען ביי דרייסיג, און זיי האַקען אויס אין די שטיינער פענסטער צעהן איילען די ברייט און צוואנציג די הויך. האָט דער תלמיד געפרעגט: "צו וואָס איז דאָס אַזוינס?" האָט מען איהם געענטפערט: "דאָס זיינען די פענסטער וואָס דער אויבערשטער וועט אריינשטע־

לעז אין די טויערען פון ירושלים.״ דער תלמיד איז צוריק־
געקומען צו רבי יוחנן און האָט געזאָגט: ״דרי״ן רבי! דיר
פאסט זיך צו דרש׳ענען. אזוי ווי דו האָסט געזאָגט, אזוי
האָב איך טאקע געזוהן.״

״דו פוסטער יונג!״ האָט רבי יוחנן אויסגערופען. ״אזן
אויב דו וואָלסט דאָס ניט געזוהן וואָלסטו ניט נענטויבט?
דו מאכסט שפאָט פון די רייד פון חכמים!״ רבי יוחנן
האָט אויף איהם א קוק געטהאָן און פון דעם תלמיד איז נע־
וואָרען א הויפען ביינער.

37

דער פאָטער טהוט בעסער וי דער זהן

דער פאָטער פון שמואל פלענט אויפערקויפען זיין
תבואה אין דער צייט פון דרעשען, ווען תבואה איז געווען
ביליג, און ניט האלטען אויף יקרות. דער זהן, שמואל, פלענט
זיין תבואה האלטען אויף שפעטער, אין דער צייט ווען עס
ווערט טייערער, אבער ער פלעגט עס בערקויפען אזוי ביליג
ווי אין דער צייט פון דרעשען.

האבען די חכמים געזאגט, אז דער פאָטער האָט געטהאָן
בעסער פאר׳ן זהן, ווייל מיט דעם וואָס ער האָט פון אנפאנג
פערקויפט ביליג האָט ער געבראכען דעם יקרות, אז עס זאל
שפעטער ניט טייערער ווערען.

38

אברהם אבינו דער וועלט קאפיטאן

חנן בר רבא האָט געזאגט אין נאמען פון רב:

יענעם טאג אין וועלכען אברהם אבינו איז פון דער
וועלט אוועק, האבען זיך די גרעסטע לייט פון יענעם דור
אויסגעשטעלט אין א שורה און געזאגט:

״וועה איז צו דער וועלט וואָס האָט פערלאָרען איהר
פיהרער און וועה איז צו דער שיף וואָס האָט פערלאָרען איהר
קאפיטאן.״

39

קליינליכע זאכען

אין ספר בן סירא איז געשריבען:

אַלעס האָב איך געוואויגען אויף א וואָג און איך האָב קיין לייכטערע און קיין קליינליכערע זאַך ווי קלייען ניט גע־פונען, און קליינליכער פון קלייען איז אן איידים וואָס זיצט ביים שווער אויף קעסט, און קליינליכער פון אַן איידים איז אַן אָרימאַן, אַן אורח, וואָס נעהמט אריין אַן אנדער אורח, און קליינליכער פון אַן אורח איז א מענש וואָס גיט א תשובה איידער ער הערט אויס גוט וואָס מען פרעגט איהם.

40

אַלעס טהאַן — צו מענשען ניט אַנקומען

אין שופטים (י"ח) ווערט דערצעהלט ווי די שלוחים פון שבט דן האָבען געפונען יהונתן, א יונג פון שבט לוי, וועלכער האָט זיך פערדונגען צו זיין א גלח ביי געצענדיענער.

דערצעהלט די גמרא, אַז די שלוחים האָבען דעם אינגעל אַזוי געפרעגט: "ווי קומט דאָס צו דיר? דו שטאַמסט דען ניט פון משה'ן? היינט ווי שיקט עס זיך, אַז דו זאָלסט ווערען א גלח ביי געצענדיענער?" האָט ער זיי געענטפערט: "איך האָב מיר בקבלה פון מיינע עלטערען, אַז בעסער זאָל זיך א מענש פערדינגען צו עבודה זרה איידער אָנצוקומען צו לייטען."

עס מיינט ניט גראַדע עבודה זרה, נאָר עס מיינט וואָס נאָר פאַר אַן אונווירדיגע ארבייט וואָס איז ניט לויט דעם מענשען'ס כבוד, אַזוי ווי רב האָט געזאָגט צו רב כהנא: "שינד אָב א נבלה אין מיטען מאַרק, אַבי צו פערדיענען אויפ'ן לעבען, און זאָג ניט: איך בין א גרויסער מאַן און עס פאַסט מיר ניט אַזאַ ארבייט."

יהונתן האָט שפּעטער תשובה געטהאָן און האָט גע־ענדערט זיין נאָמען אויף שבואל (וואָס מיינט: זיך אומגעקעהרט צו גאָט). דוד המלך, זעהענדיג אַז שבואל האַלט געלד זעהר טייער, האָט ער איהם געמאַכט פאַר זיין שאַצמייסטער. ווען שלמה איז געוואָרען מלך האָט ער ארונ־

טערגעווארפען זיין פאטער׳ס מיניסעטריום, אין שבואל וועלכער איז געווארען אויס שאצמייסטער, האט זיך נעניטען צו זיין אלטער פראפעסיאן — ער איז ווידער געיוארען א גלח אין א קלויסטער פאר געטשלעב, כאטש ער אליין האט ניט געגלויבט אין די געטצען. אז אימיצער פלעגט אירם בריינגען אן אקס, א בארג, אדער א צינגלע פאר א קרבן צום געטשלע, פלעגט איהם דער אידישער גלח זאגען: "וואס טויג דיר אויסברויגנען א גאנצע בהמה? דער געטש ניט ער עכט, ניט ער טרינקט, ניט ער קען טהאן נוטב, ניט ער קען טהאן שלעכטס." דער נאריישער נעציענדיענער פלעגט בלייבען אין א פערלעגענהייט און פרעגען: "וואס דען זאל איך טהאן? ווי זאל איך אויסבעטען א ביסעל מזל בויס געטשלע?" פלעגט דער גלח ענטפערען: "נעה בריינג מיר א טעלער וווייסען מעהל און א צעהנדליג אייער אויף דעם, און דערפאר וועל איך פאר דיר אויסבעטען א ביסעל מיל." יענער פלעגט די זאכען בריינגען, אין אז ער פלעגט צוועקגעהן, פלעגט דער גלח זיך מאכען א מאהלצייט.

איינמאל האט איהם איינער געפרעגט: "אייב די געטשקעס קענען גארנישט אויפטהאן, טא וואיוב נארסטו מענשען?" האט דער גלח נעענטפערט: "איך טהו דאס, כדי איך זאל האבען אויף צו לעבען."

41

לאה׳ס שוואנע איינען

לאה האט נעהאט שוואנע אויגען, ווערט דערצעהלט אין חומש, און רב האט נעזאגט אז דאס איז א קאמפליימענט פאר איהר און ניט א פעהלער. לאה האט בעקומען שוואנע אויגען דורך אזא נעשיכטע:

איינמאל האט לאה נעהערט צוויי מענשען רעידען צווישען זיך אזוי: "רבקה האט צוויי זיהן און לבן האט צוויי טעכטער. די עלטערע מיידעל ווערט נעהמען דעם עלטערען בחור, און די איינגערע — דעם איינגערען."

האט לאה נענומען נאכפרעגען וואס פאר א מענש דער עלטערער בחור (עשו) איז און וואס פאר פערבראנגט זייט צייט. האט מען איהר נעענטפערט אז ער איז א יעגער און אז ער בעוויבט מענשען. "און וואס טהוט דער אינגערער?" האט זי נעפרעגט. האט מען איהר נעענטפערט: "א פרומע־

אין א חיים זיצער." (דאָס איז געווען יעקב) האָט לאה געווינט אזוי לאנג ביז עס זיינען ביי איהר ארויסגעפאלען די אויגענברעמען.

42

דער רבי אין זיינע תלמידים

רבא האָט אייגמאל געזאָגט צו רב פפא אזן צו רב הונא: "זען אייגער וועט קומען צו אייך מיט מיינעם א געשריבענעם פסק דין אזן איהר וועט אין דעם זהן עפעס א ווידערשפרוך, זאָלט איהר עס ניט צורייסען ביז איהר וועט קומען צו מיר אזן מיך וועגען דעם פרעגען. אויב איך וועל עם אייך קענען ערקלערען וועל איך דאָס טהאָן, אזן אויב ניט וועל אייך צוריקגעהמען מיין פסק דין. נאָך מיין טויט זאָלט איהר מיין פסק דין ניט צורייסען אזן אויך ניט לערנען פון דעם א ביישפיעל. צורייסען זאָלט איהר ניט, דען וועז אייך וואָלט געלעבט וואָלט אייך פילייכט אייך געקענט ערקלערען דאָס וואָס שיינט ביי אייך צו זיין ניט רעכט. אזן קיין ביישפיעל זאָלט איהר פון דעם לערנען, ווייל א ריכטער קען נאָר אורטיילען פון דעם וואָס זיינע אויגען זעהן".

43

דער פערטריבענער זהן

יוסף בן יועזר האָט געהאָט א זהן וואָס האָט זיך אויפגעפיהרט ניט וויי עם געהערט צו זיין. דער פאָטער האָט געהאָט א בעכער פול מיט רענדלעך, אזן ניט יועלענדיג אז דער זהן זאָל איהם ירש'ענען, האָט יוסף בן יועזר מנדר געיועזן דאָס געלד פאר'ן בית המקדש. דער זהן איז אוועק אזן האָט התונה געהאָט מיט דער טאָכטער פון דעם יואוועליר וואָס פלענט מאכען קרוינען פאר יגאי המלך.

וועז זיין וויב האָט א קינד געבוירען האָט איהר מאן, דער פערטריבענער זהן, נעקויפט פאר איהר א פיש. אויפשניידענדיג דעם פיש האָט ער אין איהם געפונען א טייערען פערל.

"הער צו, מיין מאן", האָט די יונגע פרוי געזאָגט.

"טראָג דאָס ניט צום קעניג, ווייל זיי וועלען דאָס ביי דיר צונעהמען פאר קליינגעלד. טראָג דאָס בעסער אוועק צום שאצמייסטער פון בית המקדש, וועלבער דארף דאָס האָבען פאר'ן אפוד. אָבער דו זאָלסט אויף דעם קיין פריוז ניט שטעלען, ווייל אויב דו וועסט אויף דעם שטעלען א קליינעם פריוז וועסטו שוין ניט קענען בעטען מעהר, נאָר דו זאָלסט לאָזען דעם שאצמייסטער אבשאצען פיעל דאָס איז וועהרטה".

האָט ער געטהאָן אזוי ווי זיין וויב האָט איהם נעראטהען און האָט דעם טייערען פערל נעבראכט אין בית המקדש. דער שאצמייסטער האָט דעם פערל אבגעשאצט אין דרייצעהן בעבער מיט רערנלעך, און ער האָט צום יונגען מאן געזאגט: "זיבען האָבען מיר, אָבער זעקס פעהלען אונז". האָט דער יונגער מאן געענטפערט: "ניט מיר די זיבען און די זעקס וואָס אייך פעהלען שענק אוך אויפ'ן בית המקדש".

האָט מען פערשריבען אין די ביבער: "יוכף בן יועזר האָט אריינגעטראָגען אין בית המקדש אויף בעבער מיט רענדלעך, אָבער זיין זוהן האָט נעשענקט זעקס".

אנדערע זאָגען פערקערט. מען האָט אין די ביבער פערשריבען: "יוסף בן יועזר האָט אריינגעבראכט א בעבער מיט רענדלעך, אָבער זיין זוהן האָט ארויסגענומען זיבען בעבער מיט רענדלעך."

44

ניט נעפאַלגט די צוואה

די רבנן האָבען דערצעהלט אזא געשיכטע:

איינער א מאן האָט נעהאָט קינדער וועלבע האָבען זיך ניט ארענטליך אויפגעפיהרט, האָט ער נענומען און האָט אָבגעשריבען אלע זיינע גיטער צו יונתן בן עוזיאל. וואָס האָט יונתן בן עוזיאל געטהאָן אז דער מאן איז געשטאָרבען? א דריטעל האָט ער פערקויפט, א דריטעל האָט ער מנדב נעווען פאר צדקה, און א דריטעל האָט ער אומגעקעהרט צו דעם פערשטאָרבענעם'ס קינדער.

וען שמאי האָט פון דעם דערהערט איז ער נעקומען צו יונתן בן עוזיאל, איהם פירהאלטען פאר וואָס ער האָט ניט נעפאלגט די צוואה.

האָט יונתן נעזאגט צו שמאי: "אויב דו קענסט צוריק

קריגען דאָס וואָס איך האָב פערקויפט און דאָס וואָס איך האָב אַוועקגעגעבען אויף צדקה, קענסטו דאַן צוריק קריגען דאָס וואָס איך האָב אומגעקעהרט צו די יורשים".

שמאי איז אַוועק צופריעדען וואָס יונתן האָט איהם בעזיעגט און ער האָט אין שפּאַס אויסגערופען

"אַי, האָט מיר בן עוזיאל דערלאַנגט!"

45

ניט א נאַר נאָר סתם א הצוף

אַ יונגער בחור'ל וואָס איז נאָך ניט געווען קיין צוואנ־ציג יאָהר אַלט האָט פערקויפט זיין פאָטער'ס גיטער. נאָכ־דעם האָט ער חרטה בעקומען אויף דעם פערקויף און ער איז געקומען צו רבא'ן צו האָבען אַ דין תורה מיט די קויפער. די קרובים פון דעם בחור'ל האָבען איהם אָנגעלערנט: "אַז דו וועסט קומען צו רבא'ן זאָלסטו עסען טייטלען און די קערנער זאָלסטו וואַרפען איהם אין פּנים". דער בחור'ל האָט אַזוי געטהאָן, און ווען רבא האָט געזעהן זיין אויפפיהר האָט ער בעשלאָסען אַז דער בחור'ל האָט קיין שכל און רבא האָט געזאָגט: "זיין פערקויף איז קיין פערקויף ניט".

ווען מען האָט געדאַרפט אויסמאַכען דעם פּאַפּיער וואָס מאַכט בטל דעם פערקויף, האָבען די קויפער אָנגעלערנט דעם בחור'ל אַז ער זאָל זאָגען צו רבא'ן: "א גאַנצע מגלת אסתר קאָסט אָנצישרייבען אַ גילדען און פאַר אַזאַ פּאַפּיערל וואָס דער רבי שרייבט אָן פערלאַנגט ער אויך אַ גילדען!" דער בחור'ל האָט די קויפער געפאָלגט און האָט אַזוי גע־זאָגט.

"אויב אַזוי, האָט ער דאָך שכל", האָט רבא געזאָגט, "איז זיין פערקויף אַ ריכטיגער פערקויף".

"ס'טייטש!" האָבען די קרובים פּראַטעסטירט. "דיזע ווערטער האָבען איהם די קויפער אויסגעלערנט!"

"ווען ער קען אַזעלכע רייד פערשטעהן און האָט שכל זיי איבערצוזאָגען איז גענוג אַ בעווייז אַז ער פערשטעהט וואָס ער האָט צו טהאָן. און דאָס וואָס ער האָט אויף מיר געוואָרפען די קערנער פון די טייטלען איז דאָס סתם חוצפה", אַזוי האָט רבא גע'פּסקנ'ט.

46

ניט שענד און ניט לויב

פאר רבי'ן איז איינמאל געבראכט געוואָרען א וועקסעל וועלכער איז געווען צוזאמענגעלייגט און צוקנייטשט. רבי האָט אין דעם וועקסעל ניט געקענט זעהן דעם דאטום. "אפשר איז דער דאטום פערלאָרען געגאנגען צווישען די קנייטשען?" האָט געזאָגט רבי שמעון זיין זוהן. רבי האָט נאָכגעזוכט און האָט דעם דאטום געפונען. נאָכדעם האָט רבי ווידער גענומען צייגען אז דער וועקסעל איז ניט מיט אלעמען. "וואָס ווילסטו פון מיר?" האָט זיין זוהן רבי שמעון געזאָגט. "ניט איך האָב דעם וועקסעל געשריבען, יהודה חייטא האָט עס געשריבען".

"רייד ניט קיין לשון הרע!" האָט רבי זיך אָנגעבייזערט. "עס איז גענוג פאר דיר צו זאָגען אז דו האָסט דעם וועקסעל ניט געשריבען. צו וואָס דארפסטו ריידען אויף אן אנדערען?"

אן אנדער מאָל האָט זיך געמאכט אזא געשיכטע.

רבי שמעון איז געזעסען און האָט געזאָגט תהלים אין געגענוואַרט פון רבי, זיין פאָטער. רבי האָט בעמערקט די שעהנע שריפט פון דעם ספר תהלים און ער האָט אויסגערופען: "ווי שעהן און ווי פינקטליך דאָס איז געשריבען!"

"ניט איך האָב דאָס געשריבען, דאָס האָט געשריבען יהודה חייטא", האָט רבי שמעון געענטפערט.

"רייד ניט קיין לשון הרע!" האָט רבי אויסגערופען.

רב דימי ערקלערט די זאך אזוי: א מענש דארף ניט צופיעל ריידען וועגען די מעלות פון דעם אנדערען, ווייל פון צופיעל ריידען וועגען יענעם'ס מעלות קען ער אויך ארויפקומען אויף יענעם'ס חסרונות.

47

דער פעלשער

א מאן האָט געהאט א וועקסעל אויף וועלכען עס זיינען געווען אונטערשריבען רבא און רב אחא בר אדא. ווען

רבא האָט נעזעהן דעם וועקסעל האָט ער נעזאָגט: "ערש־טענס איז דאָס ניט מיין אונטערשריפט, און צווייטענס שרייב איך זיך קיינמאָל ניט אונטער פריהער, פאר רב אהא". האָט ער דעם מאן נעלאָזט בינדען און יענער האָט זיך מודה נעווען אז ער האָט נעפעלשט די אונטערשריפטען. "מילא", האָט רב נעזאָגט, "מיין אונטערשריפט איז דיר נעווען לייכט נאָכצומאכען וויל איך בין יונג און האָב א גליכען כתב, אָבער ווי האָכטו געקענט נאָכמאכען די האַנד־שריפט פון רב אהא וועלכער איז שוין אן אלטער מאן און זיין האַנד ציטערט?" האָט דער פעלשער אויסגעזאָגט אז ווען ער האָט נעדארפט פעלשען די חתימה פון רב אהא האָט ער זיך נעשטעלט אויף א שאָקעלדינען בריק.

מסכת סנהדרין

1

בעסער פערשעהמט ווערען אידער פערשעהמען

רבן גמליאל האָט איינמאָל געהייבען אז מען זאָל איהם צוזאמענרופען זיבען תלמידי חכמים אום צו מאכען אן עיבור יאָהר. אין דער פריה, ווען ער איז אריינגעקומען אין זיין אויבערשטיבעל, וואו אזעלבע אפיפות פלענען אבזעהאלטען ווערען, האָט ער דאָרט געפונען אבט אנשטאט זיבעו. דער דין איז אז ביי אזא אפיפה קענען אנטיל נעהמען נאָר די זיבען וואָס זיינען איינגעלאדען געווארען פאר דעם צוועק.

"דער וואָס איז נעקומען ניט געבעטענערהייד זאָל אזוי טט זיין אזן ארונטערגעהן", האָט רבן גמליאל געזאָגט.

האָט זיך אויפגעשטעלט שמואל הקטן און האָט געזאָגט:

"איך בין נעקומען אהן אן איינלאדונג, און ניט איך בין נעקומען אנטיל נעהמען אין בעשטימען דעם עיבור, איך בין בלויז געקומען צוזעהן און לערנען ווי דאָס נעהט צו."

"זיץ, מיין זוהן", האָט רבן גמליאל געזאָגט, "דו קענסט דאָ פערבלייבען. דו ביזט אפילו נענוג פאכענד אז מען זאָל אלע יאָהר מיט דיר מאכען דעם עיבור, נישטמעהר, דער דין איז אז דעם עיבור מאכט מען נאָר מיט די וואָס זיינען לכתחלה איינגעלאדען געווארען פאר דעם צוועק."

שפעטער האָט מען זיך דערוואוסט אז ניט שמואל הקטן איז נעקומען אונגעבעטענערהייד, נאָר אן אנדערער. שמואל האָט נענומען די שולד אויף זיך כדי יענער זאָל ניט פערשעהמט ווערען.

אזא פאל איז אויך פאָרגעקומען ביי רבי.

רבי איז איינמאָל געזעסען און האָט ג'דרשנ'ט פאר זיינע תלמידים. מיט אמאָל האָט ער דערשפירט א ריח פון קנאבעל. האָט רבי געזאָגט: "דער וואָס האָט געגעסען קנאָ־

בעל זאָל ארויסגעהן." האָט זיך רבי חייא אויפגעהויבען פון זיין אָרט און איז ארויסגעגאנגען. האָבען זיך אלע אויפ־געהויבען און זיינע ארויס נאָך איהם. און עס פערשטעהט זיך אז דיזער שטומער פּראָטעסט האָט רבי'ן פערשאפט א סך פערדרוס.

אויף מאָרגען, אין דער פריה, אז רבי שמעון, דער זוהן פון רבי, האָט בעגעגענט רבי חייא'ן, האָט ער איהם גע־פרעגט: "ביזטו דאָס געווען וואָס האָסט געגעסען קנאָבעל און דורכדעם פערשאפט מיין פאָטער פערדרוס?"

"הס ושלום!" האָט רבי חייא געענטפערט. "איך וועל אזא זאך ניט טהאָן, אָבער איך האָב געוואָלט פערהיטען פון שאנדע דעם איינעם וואָס האָט דאָס יא געטהאָן."

מיט רבי מאיר האָט אויך געטראָפען אן עהנליכע גע־שיכטע.

א פרוי איז אריינגעקומען אין דעם בית המדרש פון רבי מאיר, בעת ער האָט געלערנט מיט זיינע תלמידים, און האָט צו איהם געזאָגט:

"אומיצער פון אייך האָט מיט מיר חתונה געהאט און איך ווייס ניט ווער."

האָט רבי מאיר גלייך גענומען און אָנגעשריבען א גט און האָט דאָס געגעבען צו דער פרוי. די תלמידים האָבען געפאָלגט דעם ביישפּיעל און האָבען אלע אָבגע'גט די פרוי. און מיט דעם האָבען זיי פערהיט פון שאנדע זייערען א חבר.

2

די קללה פון קריעג

רב הונא האָט געזאָגט:

קריעג צווישען מענשען איז אזוי ווי א טייך וואָס געהט אריבער זיינע ברעגען. אויב מען האלט איהם ניט אָב בע־צייטענס, צוגיסט ער זיך און פערפלייצט אלעס אַרום און אַרום.

אביי קשישא (דער אלטער) האָט געזאָגט:

קריעג איז געגליכען צו א נייעם בריקעל וואָס פון אָנ־פאנג שאָקעלט ער זיך אין וואַסער, אָבער מיט דער צייט ווערט ער אריינגעטראָטען פעסט. אזוי ווערט די שנאה פער־פעסטיגט פון קריעג.

איינער האָט אמאָל געזאָגט א ווערטעל:
"וואויל איז צו דעם מענשען וואָס געוואוינט זיך צו הערען ווי טען בעליידיגט איהם און ער פערשוויינט. ער געוואוינט זיך צו מיט דער צייט און עס ארט איהם ניט." און עס ווערט דערצעהלט אז דער פערפאַסער פון דעם ווערטעל האָט אליין פערשוויגען הונדערט בעליידיגונגען.

אמאָל האָט איינער געזאָגט: "ווען די ליעבע צווישען מיר און מיין פרוי איז געווען שטארק פלעגען מיר קענען ליעגען אויף דעם שארף פון א מעסער און עס איז געווען פאר אונז געראַם, היינט אז אונזער ליעבע איז אָבגעשוואכט געוואָרען איז א בעט פון זעכציג מאָאָס פאר אונז איינג."

3

די שטימע פון הימעל

די רבנן האָבען אזוי געלערנט:

זייט די לעצטע נביאים, חגי, זכריה און מלאכי זיינען געשטאָרבען איז אוועקגענומען געוואָרען די נבואה פון די אידען, אָבער פון דעסטוועגען פלעגט מען זיך דערוויסען א סך זאכען דורך א בת קול. איינמאָל זיינען די אידישע חכמים געזעסען ביי א בעראַטהונג אין דעם אויבערשטיבעל פון גוריא, אין יריחו, האָבען זיי געהערט ווי א בת קול פון הימעל רופט אויס: "עס איז דאָ איינער צווישען אייך וואָס פערדיענט אז די שכינה זאָל אויף איהם רוהען, אזוי ווי אויף משה רבינו, אָבער דער דור איז ניט פאַסענד כאר דעם." האָבען די חכמים געוואָרפען זייערע בליקען אויף הלל הזקן. זיי האָבען פערשטאַנען אז דער בת קול האָט איהם געמיינט. און ווען ער איז געשטאָרבען האָט מען איהם מספיד געזוען: "וועה אויף דעם חסיד, וועה אויף דעם עניו, דער תלמיד פון עזרא!"

א צווייטען מאָל זיינען די חכמים געזעסען ביי אן אסיפה, אין אן אויבערשטיבעל, אין יבנה. האָט א בת קול פון הימעל צו זיי אויסגערופען: "עס איז דאָ איינער צווישען אייך וואָס פערדיענט אז די שכינה זאָל אויף איהם רוהען, אָבער זיין דור איז ניט פאַסענד פאר דעם." האָבען די חכמים געוואָרפען זייערע בליקען אויף שמואל הקטן. זיי האָבען געוואוסט אז איהם האָט דער בת קול געמיינט. אז

ער איז געשטאָרבען האָט מען איהם מספיד געווען: "וועה אויף דעם חסיד, וועה אויף דעם עניו, דער תלמיד פון הלל."

אין איין איינציגען פאַל האָט די נבואה זיך יא בעוויזען נאָך די נביאים און דאָס איז אין דעם פאַל פון שמואל הקטן. באַר זיין טויט האָט ער נביאות געזאָגט אז רבי שמעון בן גמליאל הנשיא און רבי ישמעאל כהן גדול וועלען פערלירען זייער לעבען דורכ'ן שווערד, זייערע הברים דורך אן אנדער טויט, און אז די אידען וועלען אויסגעשטעלט ווערען צו פערפאָלגונג, צו רויב און צו גלות.

4

די פאַרזיכטיגקייט פון א תלמיד חכם

ווען פאַר רב הונא'ן פלעגט פאָרקומען א דין תורה פלעגט ער צוזאמענרופען צעהן רבנן פון רב'ס בית מדרש, זיי זאָלען איהם העלפען, דען טאָמער וועט ער מאכען א טעות זאָל אויף איהם פאַלען בלויז א קליינער טייל פון דער פעראנטוואָרטליכקייט.

ווען פאַר רב אשי'ן פלעגט פאָרגעבראכט ווערען א שאלה וועגען טריפה, פלעגט ער צוזאמענרופען אלע קצבים פון דער שטאָט מחסיא (סורא) וועהכע האַבען גוט געקענט די דינים פון כשר און טריפה, אום די פעראנטוואָרטליכקייט זאָל ניט פאַלען אויף איהם אליין.

5.

ר' יהודא בן בבא'ס העלדענטהאט

איינמאַל איז ארויס א גזרה אויף אידען אז דער וואס וועט אימיצען געבען סמיכה אויף רבנות זאָל בעשטראפט ווערען מיט'ן טויט, און דער וואס וועט די סמיכה אננעהמען זאָל קריגען די זעלבע שטראף, און די שטאָדט אין וועלכע מען וועט די סמיכה געבען זאָל חרב ווערען, און די גרענעצען פון דעם אָרט זאָלען פערניכטעט ווערען. וואס האט געטהאָן ר' יהודה בן בבא? ער איז אוועק און האט זיך געזעצט צווישען צוויי בערג, צווישען איין גרויסע שטאָדט און די אנדערע, צווישען איין תחום שבת און דעם אנדערן, צווי-

שען אושא אזן שפּרעם, אזן ער האט נעגעבען סמיכה צו פינף זקנים. אזן דאס זיינען: ר' מאיר, ר' יהודה, ר' שמעון, ר' יוסי אזן ר' אלעזר בן שמוע.

ווי נאר די אידישע שונאים האבען זיך פון דעם דערוואוסט, זיינען זיי געקומען די אידישע חכמים הרג'ענען.

"לויפט!" האט ר' יהודה בן בבא אויסגערופען צו זיינע תלמידים. "ענטלויפט אזן רעטעט אייער לעבען!"

"רבי!" האבען זיי געזאגט. "וואס וועט אבער זיין מיט דיר? דו ביזט דאך שוין אן אלטער מאן אזן קענסט נישט לויפען".

"איך וועל דא בלייבען אזן וועל זיך נישט ריהרען פון ארט אזוי ווי א שמיין", האט ר' יהודה געענטפערט.

עס יתרת דערצעהלט אז די שונאים זיינען פון דארט נישט אוועק ביז זיי האבען אין איהם אריינגעשטאבען דרייי הונדערט אייזערנע שפּיזען אזן זיי האבען דורכגעלעבערט זיין קערפער אזוי ווי א זיב.

6

נעזאָלט אויסמיידען כבוד

רבי זירא איז געווען א גרויסער עניו אזן האט נעזאָלט אויסמיידען אז מען זאל איהם נעבען סמיכה אויף רבנות. ער האט נעהאלטען מיט רבי אלעזר ווען ער האט געזאגט: "דערווייטער זיך פון כבוד וועסטו לאנג לעבען." א צייט שפעטער האט ער נעהערט אז רבי אלעזר האט געזאגט, אז א מענש וועלט נישט גרויס סיידען מען איז איהם צוערשט מוחל אלע זיינע זינד, האט ער זיך געמאכט א הארץ אזן האט אננענומען די סמיכה.

7

א שעהנער קבלת פנים

ר' אבהו איז געווען זעהר רייך אזן איז געווען הויך נעאכטעט אין קענינ'ס הויף. ער איז געווען א זעלטען שעהנער מאן, נאר שעהנער פון ר' יוחנן. ווייל ר' יוחנן האט קיין בארד נעהאט אזן זיין שעהנקייט איז געווען ווי פון א פרוי.

ר' אבהו איז אבער נעווען בעגאבט מיט דעם פולען מענער־שען הדרת פּנים.

וועז ר' אבהו פלעגט קומען פון דער ישיבה אויף א בעזוך אין קיסר'ס הויף, פלעגען דעם קיסר'ס הויפּראמען ארויסנעהן איהם מקבל פּנים זיין, און זיי פלעגען איהם בע־גריסען מיט א קאהר, זינגענדיג:

"דער האר פון זיין פאלק, דער פיהרער פון זיין נאציאן, דער שהנער, דער ליכטיגער, געבענשט זאל זיין דיין קומען מיט שלום!"

8

שועד צו משפט'ן א מלך

א קנעבט פון ינאי המלך האט גע'הרג'עט א מענשען תאבען די אידישע חכמים מורא געהאט צו משפט'ן דעם מערדער. אבער שמעון בן שטח ותלכער איז נעווען א שוא־נער פון ינאי המלך האט צו די חכמים געזאגט: "אייער חוב איז איהם צו משפט'ן." האבען די חכמים נעשיקט א שליח צו ינאי המלך און איהם אנגעזאגט: "דיין קנעבט האט א מענשען נעטויטעט." דער קעניג האט זיי דעם מערדער אב־נעשיקט, זיי זאלען איהם משפט'ן. האבען די חכמים וויידער נעשיקט א שליח צו ינאי המלך און איהם אנגעזאגט: "דו דארפסט אויך קומען פאר'ן גערעכט, ווייל מען קען קיין קנעבט נים משפט'ן סיידען אין דער נעגענווארט פון זיין האר." ינאי המלך איז נעקומען און האט זיך אוועקגעזעצט.

"ינאי המלך!" האט צו איהם גערופען שמעון בן שטח. "שטעל זיך אויף און זאלען די ערות זאגען וואס זיי ווייסען. זאלסט ווייסען זיין אז ניט פאר אונז שטעהסטו, נאר פאר דעם וואס האט מיט זיין שפרוך בעשאפען די וועלט."

דעם קעניג האט עס פערדראסען. האט ער געענטפערט:

"איך וויל זיך ניט פערלאזען אויף דעם וואס דו זאגסט. זיך זיל הערען וואס דייען חברים זאגען."

ינאי המלך האט זיך א קאהר נעטהאן רעכטס, האבען די חכמים וואס זיינען געזעסען אויף דער רעכטער זייט ארבגעלאזען זייערע פנים'ער צו דער ערד. ער האט זיך א קאהר נעטהאן לינקס האבען די וואס זיינען געזעסען אויף דער לינקער זייט ארונטערגעלאזען זייערע פנים'ער צו דער

ערד. שמעון בן שטח איז געווארען אויפגערעגט צוליעב דעם משא פנים וואס מען האט ארויסגעזייגט דעם לעניג, האט ער מיט כעס אויסגערופען:

"איהר מעגשען מיט שרעקעדיגע גזדאנקען! זאל דער וואס איז העכער איבער אלע גזדאנקען זיך מיט אייך אבּרעכענען!"

באלד איז נעקומען דער מלאך גבריאל אין האט די ריכטער כידערגעשלאגען צו דער ערד אין זיי זיינען געשטארבען.

9

זיך בעווארענט געגען זינד

און שאול המלך האט נענומען זיין טאכטער מיכל, ד פרוי פון דוד, און האט איהר אבגענעבען צו פלטי בן ליש. אזוי ווערט דערצעהלט אין שמואל.

ר' יוחנן זאגט:

פלטי האט זיך נעווארנט בערהיטען פון זינד. האט ער אין בעט, צווישען מיכל און זיך, אריינגעשטאכען א שווערד. ער האט די פרוי נעהאלטען אזוי ווי זי וואלט נאך נעווען די פרוי פון דוד. ער האט איהר ליעב נעהאט און האט נעווייניגט וואס זיי קענען ניט זיין מעהר ווי צוויי ניטל פריינד. אין דערפאר איז פלטי'ס נאמען שפעטער נעענדערט נעווארען אויף פלטיאל, אדער פלטי־אל. דאס מיינט: גאט האט מיך פערהיט פון זינד.

10

דער שיהנטגייד דוד

"פאלש איז דער חן, נאריש איז די שעהנקייט, די וואס האט מורא פאר גאט איז לויבענסווערטה" — אזוי האט שלמה המלך נעזאגט.

רבי שמואל בר נחמן, אין נאמען פון ר' יונתן, ערקלערט דאס אזוי:

פאלש איז דער חן — דאס מיינט דעם דור פון משה און יהושע. נאריש איז די שעהנקייט — דאס מיינט דעם דור פון חזקיה. די וואס האט מורא פאר גאט איז לויבענס־

ווערטה — דאָס איז דער דור פון רבי יהודה בר אלעאי. אין זיינע צייטען זיינען אידען געווען אזוי שטארק איבערגעגע־בען צום לערנען, דאָס זעקס תלמידים האָבען געהאט צווישען זיך בלויז איין מלבוש, און זיינען דאָך געזעסען און געלערנט און זיך גאָר ניט נעקימערט וועגען זייער אָרימקייט.

11

ארונטער און ארונטער

ריש לקיש זאָגט:

צוערשט, איידער שלמה המלך האָט גענומען זוי'אישע ווייבער האָט ער געקיניגט אויך אויף די מלאכים, אָבער נאָכ־דעם האָט ער געקיניגט בלויז אויף די מענשען פון דער וועלט. נאָכדעם האָט ער געקיניגט בלויז אויף די אידען. שפּעטער איז ער געווען קעניג בלויז איבער ירושלים. נאָך שפּעטער האָט ער געקיניגט בלויז איבער זיין בעט. צולעצט האָט ער פערלאָרען אויך זיין בעט און האָט געקיניגט בלויז איבער זיין שטעקען.

און דאָס איז וואָס שלמה המלך האָט געזאָגט: "וואָס פאר א נוצען האָב איך געהאט פון מיין גאנצע מיה?"

12

דוד'ס פרעמדע קינדער

רב יהודה האָט געזאָגט:

פיער הונדערט קינדער האָט דוד המלך געהאט פון די שעהנע פרויען וואָס ער האָט געפאַנגען אין פערשידענע מלחמות, און אלע זיינען געווען פוסטע יונגען וואָס פלעגען פערבריינגען זייער צייט אין פריזירען זייערע לאָקען, זיצען אין בעגילטע וואָגענס און געהן אין פראָגט פון סאָלדאטען, און זיי זיינען געווען די פויסט העלדען פון דוד'ס הויז.

13

א מאן'ס ערשטע ווייב

רבי אלעזר האָט געזאָגט:

ווען א מאן גט אָב זיין ערשטע ווייב איז די טראגעדיע

אזוי גרויס אז אפילו דער מזבח פערניסט אויף דעם טרערען.
רבי יוחנן האָט געזאָגט:
ווען ביי א מאן שטארבט זיין ערשטע פרוי איז דער אונגליק אזוי גרויס אזוי ווי דער בית המקדש וואָלט חרוב געוואָרען אין זיינע צייטען.
רבי אלכסנדראי האָט געזאָגט:
א מענש וואָס זיין פרוי שטארבט ביי זיין לעבען ווערט די וועלט פינסטער פאר איהם.

14

ניט געגלויבט דעם בעל תשובה

א קצב איז איינמאָל נעכאפט געוואָרען ביים פערקויפען טריפה פלייש פאר כשרה. האָט איהם ר' נחמן אריינגעלייגט אין חרם און איהם געמאכט פאר אויס קצב. איז דער קצב געגאנגען און האָט זיך פערלאָזען די האָאָר מיט די נעגעל, אזוי ווי איינער וואָס נעהמט אויף זיך א תשובה. ר' נחמן האָט איהם שוין געוואָלט צוריקגעבען זיין הכשר. אָבער רבא האָט צו איהם געזאָגט: "טאָמער נארט ער דאָס און איז ניט ערנסט. נאָר ווי זאָל ער תשובה טהאָן? אויף דעם האָט רב אידי בר אבין געזאָגט, אז דער וואָס איז פערדעכטיגט אויף טריפות זאָל געהן אין אן אָרט וואו מען קען איהם ניט און זאָל טהאָן עפעס א מצוה ביי וועלכער ער בעזיעגט א נסיון. ער זאָל, למשל, אומקעהרען איינעם א טייערע זאַך וואָס יע־נער האָט פערלאָרען, אָדער ער זאָל אריינסוואַרפען טריפה פלייש און ליידען ביי דעם א גרויסען פערלוסט, און מיט דעם איבערצייגען אז זיין עהרליכקייט איז גרעסער ווי זיין ליע־בע צו געלד."

15

א אידישער שטייער איינמאָהנער

דער פאטער פון ר' זירא איז דרייצעהן יאהר געווען א שטייער איינמאָהנער. ווען דער הויפט בעאמטער פון דער פראָווינץ פלעגט דארפען קומען אין שטאָדט נאָך די צינ־זען, פלעגט ר' זירא'ס פאטער ארויסגעהן אין גאס און צו־

נרייטען די שטאדט לייט אז זיי זאלען זיך ניט ווארפען צו־פיעל אין די אויגען ותען דער הויפט בעאמטער וועט קומען. אז ער פלעגט זעהן איינעם פון די לומדים פלעגט ער א זאג טהאן דעם פסוק פון ישעיה: "לך עמי, בא בחדריך", (נעה, מיין פאלק, בעראלט זיך אין דיינע צימערן) און דאס איז נעווען אן אנצוהערענים אז כען דארף זיך ניט ווייזען אין נאס. אז ער פלעגט זעהן אזוי א שטאדטיגען מענשען, וואס איז ניט נעווען א למדן, פלעגט ער איהם זאגען מיט פשוט'ע דבורים: "דער הויפט בעאמטער קומט אין שטאדט, און אז עי קומט נאר אריין וועט זיין זעהר ביטער. ער וועט קוילען א פאטע־ פאר'ן זוהן אין די אויגען, און דעם זוהן איז די אויגען פון דעם פאטער". און אזוי פלעגען זיך אלע שטאדטלייט בע־האלטען.

אז דער הויפט בעאמטער פלעגט שוין קומען, פלעגט ר' זידא'ס באטער צו איהם זאגען: "א פיסטע שטאדט — ניסא פון וועמען שטייערען צו מאהנען".

16

ניט יעדע מאיאריטעט איז א נעדעכטע

שבנא איז נעווען דער אויפזעהער פון מלך חזקיה'ס הויז, אין דער צייט וואס סנחריב האט בעלאגערט ירושלים און חזקיה האט געפיהרט א שטארקען פערטיידיגונגס קאמפף נעגען איהם, האט זיך אין ירושלים נעפונען א פאר־טיי וואס האט זיך געוואלט אונטערנעבען צום שונא. דער אנפיהרער פון דיזעזר פארטיי איז נעווען שבנא. שבנא האט נערעדט פאר דרייצעהן בערואמטלונגען און ער האט זיי בעוואוינען פאר פריעדען. חזקיה האט געוואונען בלויז עלף בערואמלונ־גען. שבנא האט אנגעשריבען א צעטעל צו סנחריב מיט די ווערטער: "שבנא און זיינע נאכפאלגער האבען בעשלאסען זיך אונטערצונעבען, חזקיה און זיינע נאכפאלגער ווילען זיך ניט אונטערנעבען". אט דעם צעטעל האט ער אנגעבונ־דען צו א פייל אוז האט עם אריינגעשאסען אין דעם פיינד־ליכען לאגער.

זהענדיג אז די מאיאריטעט איז פעראייניגט נעגען איהם, האט חזקיה פערלאזען דעם מוטה און האט אנגע־

הויבען זיך צו שרעקען. ער האט געזאגט: "טאכטער חס ושלום האלט דער אייבערשטער מיט דער מאיריטעט. אזוי אז די מאיריטעט האט בעשלאסען זיך אונטערצונעבען צום שונא. קען דאך זיין אז ער וויל אז מיר זאלען זיך אויך אונטערגעבען". איז געקומען ישעיה הנביא און האט געזאגט: "דענק ניט אז אלעם וואס דאס פאלק טאכט אז איז אן אכטאר". ער האט געמיינט צו זאגען אז דאס איז געווען א בונט פון רשעים.

17

אויסגעמאגט א סוד פון חדר

אמאל איז געווען א תלמיד אין דעם בית מדרש פון רבי אכי און עס איז אויף איהם ארויס א קלאנג אז ער האט אבנעטראגען א לשון הרע נאכדעם ווי מען האט עס אין בית מדרש געהאלטען איז געהיים צייטיג און צוואנציג יאהר. האט איהם ר' אכי ארויסגעשיקט פון בית מדרש, זאגענדיג: "צט דער האט אויסגעזאגט א סוד פון חדר".

18

נתן מיט די לינקע שטראהלען

אין די צייטען פון רבי עקיבא האט געלעבט א רייכער מאן מיט'ן נאמען "נתן דצוציתא". עס הייבט נתן מיט די ליכטיגע שטראהלען. די נעשיכטע ווי ער האט בעקומען דיזען צונאמען איז אזוי:

נתן האט זיך פערליעבט אין א פערהיראטע פרוי מיט'ן נאמען חנה. די פרוי איז געווען א גרויסע שעהנהייט. איהר מאן איז אמאל געווען רייך, נאר איז שפעטער זעהר פערארימט געווארען. נתן האט די פרוי אזוי ליב־דענשאפטליך געליעבט דאס ער איז קראנק געווארען. דאקטוירים האבען געזאגט אז ער קען קיינמאל אריבערלעבען זיין קראנקהייט סיידען די פרוי וועט ווערען זייגע. האבען די אידישע געלעהרטע געזאגט: "בעסער זאל ער שטארבען און ניט קומען צו א זינד." די דאקטוירים, זעהענדיג אז זיין לאגע ווערט ערגער, האבען געזאגט, פילויירט איז מענ־

ליך אז די פרוי זאָל קומען צו איהם און מיט איהם בלויז
א ביסעל שמועסען, וועט דאָס איהם פילייכט טרייסטען.
אָבער אפילו צו ריידען מיט איהם האָבען די חכמים פער־
באָטען.

הנה'ס מאַן האָט זיך דערווייל פערדרעהט אין גרויסע
חובות, און אז עס איז געקומען דער טערמין און ער האָט
ניט געקענט צאָהלען האָט מען איהם אריינגעזעצט אין
תפיסה. זיין פרוי האָט געשפינט טאָג און נאַכט, האָט
שווער און ביטער געארבייט אום צו קענען קויפען ברויט
פאַר זיך און פאַר איהר מאַן. א לאַנגע צייט איז דער אָרי־
מער מאַן געזעסען אין תפיסה, ביז דער לעבען איז איהם
נמאַס געוואָרען. און איינמאָל זאָגט ער צו זיין פרוי:

"דו ווייסט, הנה, אז דער וואָס רעטעט איין נפש פון
טויט איז גלייך ווי ער האָט גערעטעט א גאַנצע וועלט מיט
מענשען, און אזוי ווי מיר איז זעהר ביטער און דער לעבען
האָט מיר זיך שוין צוגעגעסען, בעט איך דיך אז דו
זאָלסט רהמנות האָבען אויף מיר און נעהן צו דעם רייכען
נתן, איהם בעטען ער זאָל דיר לייהען געלד צו בעצאָהלען
מיינע חובות, איך זאָל קענען ארויס פריי און דו וועסט
מיט דעם מיך רעטען פון טויט."

"וואָס רעדסטו?" האָט די פרוי אויסגערופען. "ווי
קען איך צו איהם געהן? דו ווייסט דאָך אז ער איז קראַנק
און האַלט ביים שטאַרבען אויס גרויס ליעבע צו מיר. און
יעצט וועל איך דיר נאָך עפּעס דערצעהלען: זיים מען האָט
דיך אריינגעזעצט אין געפענגנים און איך בין געבליבען
איינע אליין, שיקט מיר נתן יעדען טאָג זיינע מענשען מיט
גרויסע סומען געלד, אָבער איך וויל ביי זיי די געלד ניט
אָנגעהמען און איך טרייב זיי פון הויז. היינט ווי קען איך
געהן בעטען ביי איהם אז ער זאָל מיר געלד לייהען?" אזוי
האָט די פרוי גע'טענה'ט, אָבער דער מאַן וועמען עס איז
שוין געווען זעהר שלעכט, האָט ווידער אָנגעהויבען איהר
צו בעטען אז זי זאָל דאָך געהן צו נתן'ען, לייהען געלד און
איהם בעפרייען פון תפיסה. דאָ איז די פרוי ארויס פון
געדולד און האָט מיט כעס אויסגערופען:

"ווען דו וואָלסט געהאט פערשטאַנד וואָלסטו פון מיר
אזאָ זאָך ניט געפאָדערט. איך האָב מורא אז צוליעב די

צרות און דיין לאנגען זיצען אין תפיסה ביזטו פון זינען ארונטער."

א ברוגז'ע איז די עהרליכע, ארענטליכע חנה אוועק אהיים, און פאר דריי טעג כסדר האט זי איהר מאן קיין איינציגען מאל ניט בעזוכט.

אויפ'ן פערטען טאג האט חנה'ן אנגענומען א שטאר־קער רחמנות געפיהל. די הארץ האט איהר געזאגט אז איהר מאן איז זעהר קראנק און האלט שוין בייב שטארבען. איז די פרוי אוועק צו דער תפיסה. זי האט געפונען איהר מאן שוין נאהנט צום טויט. "גאט וועט זיך מיט דיר אב־רעכענען און דיך בעשטראפען פאר מיין טויט", האט דער מאן אין גרויס פערצווייפלונג אויסגערופען, "איך פער־שטעה יעצט אז דו ווילסט אז איך זאל שטארבען, און דו זאלסט קענען ווערען די פרוי פון דעם רייכען נתן."

"אויב דו ווילסט איך זאל דוקא געהן צו איהם", האט די פרוי געענטפערט, "דאן גיב מיר א גט וועל איך זיין פריי און מעגען געהן צו איהם."

"אט דאס האב איך דאך געזאגט," האט דער מאן גע'־טענה'ט מיט ביטערקייט. "איך האב געזאגט אז דאס איז דיין איינציגער בעגעהר, פריי צו ווערען פון מיר כדי דו זאלסט קענען נעהמען דעם רייכען נתן."

די פרוי האט אויסגעבראכען אין א געוויין און האט געקלאגט:

"ווער האט עס ווען געהערט ביי אידען אזא זאך, אז אן אייגענער מאן זאל זאגען צו זיין פרוי: "געה און זינדיג מיט א פרעמדען מאן אום ארויסצוקריגען געלד פון איהם!"

"געה!" האט דער מאן אויסגעשריען. "געה אוועק פון מיר. אויב דו האסט קיין רחמנות אויף מיר וועט דער אייבערשטער רחמנות האבען אויף מיר."

ווידער איז די פרוי אוועק אהיים מיט א צובראכענער הארץ. לאנג האט זי געטראכט פון איהר אונגליק און פון איהר מאן'ס אונגליק. איהר הארץ איז צוגאנגען פאר גרויס מיטלייד. ענדליך האט זי בעשלאסען צו טהאן איהר מאנ'ס פערלאנג, געהן צו דעם רייכען נתן בעטען ביי איהם שטי־צע, און מיט דעם צו רעטען דעם לעבען פון איהר מאן.

איידער זי איז געגאנגען האט חנה אויסגעשפרייט איהרע הענד צום הימעל און האט אזוי געבעטען: "גאט אין

הימעל! איך בעט דיך העלף מיר און פערהיט מיך אז איך זאָל ניט אריינפאַלען אין אַ זינד." נאָכדעם איז זי אוועק צו נתן'ס הויז.

ווען נתן'ס קנעכט האָבען איהר געזעהן אָנקומען, זיי־נען זיי אריינגעלאָפען אָנזאָגען זייער האַר: "די שעהנע חנה איז דאָ. זי וואַרט ביים טויער."

נתן האָט ניט געוואָלט גלויבען דאָס אזא גליק איז איהם געשעהן, האָט ער געזאָגט צו די קנעכט: "אויב עס וועט זיך ארויסצייגען אז דאָס איז אמת וועל איך אייך מאַ־כען פריי. געהט, לאָזט איהר אריין."

די דיענער האָבען געעפענט די טויערען פון הויף. און ווען חנה איז שוין געווען אין הויף, איז אַ דיענסט אריינ־געלאָפען צו נתן און האָט איהם אָנגעזאָגט די בשורה: "חנה איז שוין אין הויף!"

"דיר וועל איך שענקען דיין פרייהייט", האָט נתן מיט גרויס שמחה געענטפערט. ער איז געווען אזוי גליקליך, דאָס ער האָט יעדען איינעם געוואָלט גליקליך מאַכען.

חנה איז אריינגעקומען אין נתן'ס צימער. ער האָט איהר אָנגעקוקט און בעטראַכט איהר בלענדענדע שעהנ־הייט. דער גליקליכסטער מאָמענט פון זיין לעבען איז גע־קומען.

"זאָג מיר וואָס ווילסטו און וואָס פערלאַנגסטו פון מיר", האָט נתן געזאָגט מיט געפיהל. "אלעס וואָס דו פאָ־דערסט וועט געטהאָן ווערען. דיין מינדעסטער פערלאַנג וועט ערפילט ווערען."

"מיין פערלאַנג איז", האָט חנה געענטפערט מיט אוי־נען וואָס זיינען געווען פול טרערען. "אז דו זאָלסט מיר גע־בען גענוג געלד צו בעפרייען מיין מאַן פון תפיסה. און גאָט וועט דיך בעלוינען פאַר דער גרויסער צדקה."

נתן האָט בעפוילען זיינע דיענער אז מען זאָל דער פרוי געבען דאָס פערלאַנגטע געלד, און חנה האָט איהם בעדאַנקט.

"זעה", האָט נתן געזאָגט, "איך האָב דיר געגעבען וואָס דו האָסט פערלאַנגט. און יעצט וויל איך פון דיר צוריק עפּעס פערלאַנגען. דו ווייסט אז איך בין געפעהרליך קראַנק אויס גרויס ליעבע צו דיר. אויב דו ווילסט רעטען מיין לע־בען דאַן בלייב ביי מיר. ווער מיין געליעבטע."

"הער צו," האָט חנה געענטפערט, "איך בין יעצט אין

דיינע הענד, אונטער דיין שוץ, און איך האָב ניט קיין מיטה זיך צו שטעלען נענען דיר. אָבער איך וויל דיך בלויז הערן מאָנען, אז יעצט איז נעקומען דער גרויסער מאָמענט פון דיין לעבען אין וועלכען דו קענסט געווינען עולם הבא. זעה, בעדענק זיך, איידער דו בעגעהסט די גרויסע זינד. אין איין רגע מאכסטו מיך און מיין מאן אונגליקליך אויף דער וועלט און זיך אליין אויף יענער וועלט. אָט איז נעקומען דער מאָמענט וען דיין לאַנג יאָהרינגער פערלאַנג קען ערפילט ווערען, אָבער בעטראכט וואָס דו קענסט געווינען וען דו וועסט זיך אין דעם מאָמענט בעהערשען אין מיך ארויסלאָזען פון דאנען ריין און אונבעפלעקט. פון דעם יעצטינען מאָמענט הייגנט אָב דיין נאנצע צוקונפט. וועסטו זיך בעהערשען, וועסטו דיין נאנצען לעבען פיהלען גליקליך מיט דעם געדאנק, אז דו האסט געוואונען א נרויסען זיג איבער זיך אליין און דו וועסט בעררעבענט ווערען פאר א צדיק. וועסטו זיך אונטערגעבען צו דעם נסיון, וועסטו דיין נאנצען לעבען פיהלען אונגליקליך וואָס אין א שואבען מאָמענט האסטו אונגליקליך נעמאכט אן אונשולדיגע פרוי און דו אליין האסט פערלאָרען עולם הבא. זאָל דיין קלאָרער פערשטאנד בעהערשען דיין ווילדע ליידענשאפט!"

נתן האָט זייער אויגען ניט אראָבגענומען פון דער שעהנער חנה די נאנצע צייט וואס זי האָט נערעדט צו איהם. איהרע ווערטער האָבען ניט פערפעהלט זייער ציעל. ווי נאָר זי האָט נעענדיגט, האָט נתן, וועלכער איז די נאנצע צייט געלעגען, זיך אָנגעטהאָן א כח, זיך אויפגעהויבען פון בעט, איז נעפאלען צו דער ערד און האָט נענומען בעמען נאָט אווי: "ניב מיר קרעפטען, העלף מיר צו פערטרייבען דעם שטן פון מיין הארצען! פיהר מיך, רבונו של עולם, אין א גלייכען וועג. זיי מיר מוחל אויף מיינע פריהערדיגע זינד און שטארק מיין הארץ אז איך זאָל תשובה טהאָן אויף וויטער."

און וי נאָר ער האָט נעענדיגט זיין תפילה, האָט נתן נעפיהלט, אז ער איז נעוואָרען אן אנדער מענש. ער איז נעליטערט נעוואָרען. ער האָט בעקומען פרישע כחות. א נייע ליכט האָט ער נעזעהן מיט זייכע אויגען.

"נעבענשט זאָלסטו זיין פון נאָט וואָס דו האָסט מיט דיינע קלוגע רייד מיך פערהיט פון זינד," האָט נתן נעזאָגט

צו חנה'ן. "נעה אהיים און לעב אין גליק און אין פריעדען מיט דיין מאן."

די פרוי איז אוועק, זי האָט אויסגעצאָהלט איהר מאנ'ס חובות און האָט איהם בעפרייט פון תפיסה. נאָכדעם האָט זי איהר מאן דערצעהלט אלעם וואָס איז פאָרגעקומען צווישען איהר און דעם רייכען נתן. אָבער דער מאן האָט איהר ניט געגלויבט. ער האָט געהאט א פערדאָכט, אז זי דערצעהלט איהם ניט דעם גאנצען אמת. עס קען דאָך ניט זיין, דאָס אזא מאן ווי נתן, וועלכער איז געווען אין איהר אזוי שטערבליך פערליעבט, זאל זיך ענטזאגען פון איהר וועגן ער האָט איהר געקענט האָבען. און וואָס מעהר די פרוי האָט געזוכט אָבצוי־לייקענען דעם חשד, אלץ מעהר האָט זיך צופלאָמט די אייי־פערזוכט אין איהר מאן.

א צייט שפעטער האָט זיך נעטראָפען אזא עשיכטע: איינמאל, ווען דער גרויסער רבי עקיבא האָט ארויסגעקוקט דורכ'ן פענסטער פון זיין בית מדרש, האָט ער געזעהן א מאן רייטען אויף א פערד און אויף דעם מאנ'ס קאָפ איז געווען א גרויסע ליכט וואָס האָט געשיינט אזוי ווי די שטראהלען פון דער זון. האָט רבי עקיבא צוגערופען איינעם פון זיינע תלמידים און האָט איהם געפרעגט: "ווייסטו אפשר ווער דער רייטער איז?" האָט דער תלמיד געענטפערט: "דאָס איז נתן דער אויסגעלאָסענער." רבי עקיבא האָט צוגערופען עטליכע אנדערע תלמידים און האָט זיי געפרעגט: "איהר זעהט עפעס אויף דעם רייטער'ס קאָפ?" האָבען די תלמידים געענטפערט: "ניין". רבי עקיבא האָט דאן געהייסען אז מען זאל דעם רייטער בעטען אז ער זאל אריינקומען אין בית מדרש. ווען נתן איז אריינגעקומען, האָט ר' עקיבא צו איהם נעזאגט: "מיין זוהן! בעת דו האָסט געריטען האָב איך אויף דיין קאָפ נעזעהן א גרויסע ליכט און איך וויים אז דו ווערסט האָבען א סך עולם הבא. בעט איך דיר אז דו זאלסט מיר ערצעהלען וואָס פאר א גרויסע מצוה דו האָסט געטאָן אין דיין לעבען."

נתן האָט דערצעהלט די נאנצע געשיכטע מיט חנה'ן, ווי ער האָט די פרוי געליעבט זעהר שטארק פאר פיעלע יאָהרען, ווי די ליעבע האָט איהם קראנק געמאכט, ווי ער האָט אנגעוועגדעט אלע מיטלען איהר צוועקצונעהמען פון איהר מאן, און ווען זי איז ענדליך צו איהם געקומען, האָט ער בעהערשט זיין שלעכטען ווילען און האָט תשובה גע־

טהאָן. רבי עקיבא האָט איהם זעהר בעוואונדערט און האָט געזאָגט: "דו האָסט באמת געטהאָן אַ גרייסע זאַך מיט דעם וואָס דו האָסט בעזיעגט דיין ליידענשאַפט. און דערפאַר האָט גאָט בעלייכט דיין קאָפּ מיט זונען שטראַהלען. און נאָך אַ גרעסערע ליכט וועט אויף דיר שיינען אויף יענער וועלט. און יעצט, מיין זוהן, אויב דו ווילסט מיך פאַלגען, בלייב ביי מיר און איך וועל מיט דיר לערנען תורה."

נתן איז געוואָרען אַ תלמיד ביי ר' עקיבא'ן און איז גע־זעסען אין בית מדרש און האָט געלערנט. ער האָט געלערנט אַזוי פלייסיג דאָס אין אַ קורצער צייט איז ער געשטיגען אַזוי הויך אין לערנען, דאָס רבי עקיבא האָט איהם אַוועק־געזעצט נעבען זיך.

איין טאָג האָט חנה'ס מאַן בעזוכט רבי עקיבא'ס בית מדרש. האָט ער דאָרט דערזעהן ווי נתן זיצט נעבען רבי עקיבא'ן און לערנט. האָט ער געפרעגט ביי איינעם פון די תלמידים ווי קומט נתן צו אַזאַ גדולה. האָט איהם דער תלמיד דערצעהלט די גאַנצע געשיכטע. און ווען דער מאַן האָט דאָס געהערט, האָט ער איינגעזעהן, אַז זיין פרוי האָט געזאָגט דעם אמת, און אַז זי איז ריין פון זינד. איז ער אַוועק אַהייב, האָט אַ קוש געטהאָן זיין פרוי אין קאָפּ, און האָט צו איהר געזאָגט: "זיי מיר מוחל, מיין פרוי, וואָס איך האָב דיך חושד געווען אומזיסט. ערשט היינט האָב איך זיך דער־וואוסט אַז דו ביזט ריין ווי אַ מלאך."

נתן איז שפּעטער בעריהמט געוואָרען אַלס "מר עוקבא" און ער איז געוואָרען אַב בית דין. און אַז די תלמידי חכמים פלעגען צו איהם שרייבען וועגען אַ שאלה פלעגען זיי איהם אַזוי אַדרעסירען:

"צו מר עוקבא, וועמעס שטראַהלען עס לייכטען ווי דער שיין פון בתיה'ס זוהן." דאָס מיינט משה רבינו, וועמען עס האָט ערצויגען בתיה, די טאָכטער פון פרעה.

19

א פערשפּעטיגטע תשובה

אין דער נאכבאַרשאַפט פון ר' זירא האָבען געוואוינט מענשען וואָס זיינען געווען גרויסע רשעים. און פון דעסט־וועגען איז ר' זירא געזוען גוט צו זיי און ער פלעגט זיי מקרב זיין. ער האָט געגלויבט, אַז מיט גוטסקייט וועט ער זיי בע־

וועגען אַז זיי זאָלען תשובה טהאָן און ווערען גוט און פרום. אָבער די רבנן האָבען ניט געוואָלט ליידען וואָס ר' זירא ציינט זיי אַרויס פריינדשאַפט.

שפּעטער, אַז ר' זירא איז געשטאָרבען, האָבען די רשעים געזאָגט: "ביז יעצט פלעגט ר' זירא פאַר אונז בעטען גאָט, אָבער ווער וועט יעצט פאַר אונז בעטען?" האָבען זיי זיך וועגען דעם טיעף פערטראַכט און האָבען תשובה געטהאָן.

20

ווארום אדם איז בעשאפען אן איינציגער

פאַרוואָס איז אדם בעשאפען געווארען איין איינציגער און ניט א סך מענשען אויף א מאָל, דאס איז ערשטענס צו צייגען אז א מענש איז א גאנצע וועלט, און אז ווער עס בריינגט אום איין איינצעלנעם אידישען נפש ווערט דאס איהם פעררעכענט אזוי ווי ער וואלט אומגעבראכט א גאנצע וועלט, און ווער עס רעטעט איין איינצעלנעם אידישען נפש איז אזוי ווי ער רעטעט א וועלט.

צווייטענס: צוליעב שלום, כדי איין מענש זאל זיך ניט גרויס האלטען איבער דעם אנדערן און זאגען: "איך קום ארויס פון א גרעסערן אדם ווי דו". דריטענס: די אפיקורסים זאלען ניט זאגען דאס אזוי ווי עס זיינען בעשאפען געוואָרען א סך מענשען אויף א מאָל. איז דאך דאס א בעווייז אז עס איז דאָ מעהר ווי איין בעשעפער. און פערטענס: כדי צו צייגען ד' גרויסקייט פון דעם אייבערשטען. א מענש גיסט אויס א סך מטבעות פון איין פאָרעם זיינען זיי אלע גלייך, און דער מלך מלכי המלכים, געבענשט זאל זיין נאָמען זיין, האט יעדען מענשען בעשאפען אין דעם פאָרעם פון אדם און קיין איין מענש איז גלייך צום אנדערען, און דעריבער דארי יעדער מענש האבען יעלבסט רעספּעקט און זאגען צו זיך אליין: "פון מיינטוועגען איז די וועלט בעשאפען געווארען. לאָמיך די וועלט ניט פערלירען צוליעב א נארישע ליידענשאפט!"

21

די שטראַף פערזאמט ניט

ר׳ שמעון בן שטח דערצעהלט:

זאָל איך אזוי דערלעבען א נחמה אויף אידען, ווי איך אליין האב געזעהן ווי איינער איז נאכגעלאָפען אן אנדערן אין א חורבה אריין, בין איך נאכגעלאָפען און אז איך בין אריין אין חורבה, האב איך געזעהן ווי ער האלט א מעכער אין האנד, פון דעם מעסער האט גערונען בלוט, און דער ער־מאָרדעטער האט זיך געצאפעלט אין דער גסיסה. האב איך געזאגט צום מאן מיט׳ן מעכער אין האנד: "זאָג מיר, דו רשע, ווער האט דיזען מענשען גע׳הרג׳עט? איך אָדער דו? קיין אנדערער איז דאָ דאָך ניט געווען. אבער וואס קען איך טהאָן? איין עדות איז ניט גענוג דיך צו פער׳משפט׳ן. זאָל דער וואס ווייס אלע פערבאָרגענע געדאנקען בעשטראָפען דעם וואס האט גע׳הרג׳עט זיין מיטמענשען."

דערצעהלט מען, אז איידער זיי האבען צייט געהאט זיך צו ריהרען פון אָרט איז געקומען א שלאנג, האט א ביס געטהאָן דעם מערדער און ער איז געפאלען טויט.

22

דער ערשטער מענשענמאָרד

ווען קין האט געוואָלט הרג׳ענען זיין ברודער הבל, האט ער ניט געיואוסט פון וואנען די נשמה קומט ארויס ביי א מענשען. האט קין איהם געמאכט פול מיט ביילען און וואונדען און הבל האט נאָך אלץ געלעבט. ביז ער איז גע־קומען צום האלז. אָט דאָ האט ער געענדיגט זיין לעבען.

23

פון דער לונג אויף דער צונג

יהודה און חזקיה, די קינדער פון ר׳ חייא, זיינען גע־זעסען ביי רבי׳ס טיש און געגעסען. די גאַנצע צייט פון עסען זיינען זיי געווען שטיל און האָבען גאָרנישט גערעדט. האָט רבי געזאָגט צו זיינע דיענער: "גיט די יונגען מעהר

וויין צו טרינקען, כדי זיי זאָלען עפּעס זאָגען." אז זיי האָבען זיך אָנגעטרונקען און זיינען געוואָרען א ביסעל בערוישט, האָבען זיי נעזאָגט: "משיח וועט אָנדערש ניט קומען סיידען עס וועלען צוערשט אויפשטאַרבען די צוויי הערשענדע קלאַסען ביי אידען, דער ראש גלות פון בבל און דער נשיא פון ארץ ישראל, וויל זיי זיינען שטיינער אין וועג פאַר'ן אידישען פאָלק."

אזוי ווי רבי איז נעווען א נשיא, האָט עס איהם עס איהם פערדראָסען אין ער האָט צו די צוויי יונגע תלמידים נעזאָגט: "איהר רוקט מיר דערנער אין מיינע אויגען."

"רבי!" האָט זיך אָבגערופען ר' חייא, דער פאָטער פון די צוויי יונגען, "עס זאָל דיך ניט פערדריסען וואָס זיי זאָגען. דו ווייסט דאָך, אז די צאָהל פון "יין" בעטרעפט זיעבציג אין די צאָהל פון "כוד" בעטרעפט אויך זיעבציג. אז עס געהט אריין דער ווין נעהן אַרויס דער סוד. וועז א מענש טרינקט זיך אַן איז אַלעס וואָס ביי איהם אויפ'ן לונג נעהט אַרויס אויף דער צונג."

24

די בעשאפענג פון אדם הראשון

וואַרום איז אדם הראשון בעשאפען נעוואָרען דוקא אום ערב שבת? וועגען דעם זיינען דא פערשידענע מיינונגען. איין מיינונג איז, מאַכער וואָלט ער זיך גרויסהאַלטען, וואָלט מען איהם געקענט זאָגען: "דער מוק וואָס איז אזא קלייניע חיה'לע איז פריהער פון דיר בעשאפען נעוואָרען, הייסט עס אז דו ביזט נאָר ניט אזא יהסן." נאָר א טיינונג איז, אז ער זאָל גלייך קענען אָנפאַנגען מיט א מצוה, עס הייסט שבת האַלטען. וויידער איז דא א מיינונג, אז ער זאָל קענען גלייך אָנפאַנגען מיט דער שבת'דינער סעודה. עס איז דא א משל אויף דעם. א מלך, א בשר ודם, האָט צוערשט אויסגעבויט א שהנעם פאַלאַסט, האָט דעם פאַלאַסט בעציערט און אָנ־געגרייט א שהנע סעודה, און ערשט נאָכדעם האָט ער אויב־נעלאַדען נעסט.

ר' מאיר זאָגט:

די ערד פון וועלכע אדם איז בעשאפען נעוואָרען איז נעזאַמעלט נעוואָרען פון דער גאַנצער וועלט.

ר' יוחנן בר חנינא זאגט:

צוועלף שטונדען האט זיך געצייגען יענער טאג איז וועלבען אדם איז בעשאפען געוואָרען. אין דער ערשטער שטונדע איז געואמעלט געוואָרען די ערד פון וועלכע ער האט געדארפט בעשאפען וועדען. די צווייטע שטונדע איז פערטיג געוואָרען זיין קערפער. די דריטע שטונדע זיינען ארוים זיינע גלידער. די פערטע — איז אין איהם אריין א נשמה. די פינפטע — האט ער זיך געשטעלט אויף די פים. די זעקסטע — האט ער געגעבען נעמען צו אלע לעבעדינע בעשעפענישען. די זיבעטע — האט ער בעקומען חוכ'ן פאר א פרוי. די אכטע — האבען זיי געהאט צווויי קינדער. די נייגטע — איז ער פערזאגט געוואָרען ניט צו עבען פון עץ הדעת. די צעהנטע — האט ער געזונדיגט. די עלפטע — איז ער פער'משפט געוואָרען. די צוועלפטע — איז ער פערטריבען געוואָרען פון גן עדן.

רב יהודה זאגט:

אויב דער אייבערשטער האט בעשאפען אדם הראשון האט ער צוערשט בעשאפען א גרופע מלאכים אזן ער האט זיי געפרעגט: "וויל איהר איך זאל בעשאפען א מענשען אין אונזער געשטאלט?" האבען די מלאכים געענטפערט: "רבונו של עולם, זאג אונז, וואס יעט דער מענש טאן? וויי וויעט ער זיך אויפפיהרען?" האט דער אייבערשטער זיי געזאגט וויי דער מענש וועט זיך אויפפיהרען. האבען די מלאכים געזאגט דעם פסוק (תהלים, ח'): "וואס איז דער מענש אז דו זאלסט דענקען אין איהם? וואס איז דער זוהן פון ערד אז דו זאלסט זיך רעכענען מיט איהם?" האט ער, כביכול, אנגעצייגט מיט זיין קליינעם פינגער אויף זיי אזן די מלאכים זיינען פערברענט געוואָרען.

נאכדעם האט ער בעשאפען א צווייטע גרופע מלאכים, איז מיט זיי פאר'נעקומען גראדע דאס זעלבע וויי מיט דער ערשטער גרופע. וועז ער האט בעשאפען די דריטע גרופע, האבען די מלאכים געזאגט: "וואס פאר אן עצה קענען מיר דיר געבען, אז די פריהערדינע האבען נאר'נישט אויסגע־פיהרט מיט זייערע עצות? די גאנצע וועלט איז דאך דיינע. וואס דו ווילסט טהאן אויף דיין וועלט דאס קענסטו טהאן."

וועז דער אייבערשטער האט געזומען אויסרעכענען וואס די מענשען וועלען טהאן אזן ער איז געקומען צום דור

הפלגה אוי צום דור המבול, וועלכע זיינען געווען זעהר פער־דארבען, האבען די מלאכים געזאגט: "נו, רבונו של עולם, האבען די פריהערדיגע מלאכים ניט געהאט רעכט?" אבער דער א בערשטער האט זיי געענטפערט מיט א פסוק (ישעיה, מו): "און ביז דער עלטער בין איך דערזעלבער און איך ווע זיי דולדען."

ר' יהודה האט געזאגט אין נאמען פון רב:

ווען אדם איז בעשאפען געווארען איז ער געווען נדיים פון איין עק ווערלט ביז'ן אנדער עק ווערלט. אבער נאכדעם ווי ער האט געזינדיגט, האט דער אייבערשטער אויף איהם ארויפגעלייגט זיין האנד און האט איהם קליין געמאכט.

25

פון רבי מאיר'ס משלים

ר' יוחנן האט געזאגט:

דריי הונדערט משלים וועגען פוקבען האט רבי מאיר געהאט, אבער אונז איז בלויז דאס פערבליבען:

א פוקס האט איינמאל געזאגט צו א וואלף: "אויב דו ווילסט נעמיסען א גוטען מאהלצייט, גיה אריין ערב שבת אין יום הויף פון א אידען, העלף איהם מאכען שבת, ווען ער דיד דערפאר איינשלאפען צו דער שבת'דיגער סעודה."

דער וואלף האט געפאלגט די עצה פון דעם פוקס, אבער ווי נאר ער האט זיך בעוויזען אין דעם אידען'ס הויף, איז די גאנצע הויז נעזינד איהם בעפאלען מיט שטעקענס, און דער וואלף איז קוים ענטלאפען מיט'ן לעבען. דער וואלף איז אוועקגעלאפען צום פוקס און האט איהם געוואלט צו־רייסען א לעבעדיגען. "זיי ניט אין כעס", האט דער פוקס געזאגט, "ניט איך בין שולדיג און ניט דו ביזט שולדיג אין דעם וואס מען האט דיך געשלאגען. שולדיג איז דיין פאר־טער. תער אוים וואס איך ווע דיר דערצעהלען. א איד האט אייגמאל געבעטען פאטער ער זאל איהם העלפען צוגרייטען אויף שבת און דערפאר ווען ער איהם לאדען צו דער סעודה, האט דיין פאטער זיך ניט געקענט דערוואר־טען. ער האט אויפגעפרעבען די גאנצע סעודה און דעם אידען ניט איבערגעלאזען אפילו א ביינדעל. און אט פאר די זינד פון דיין פאטער האט מען דיד געשלאגען. אבער

זאלסט זיך נאר ניט זארגען. איך וועל דיך פיהרען אין אן אנדער ארט וואו מיר וועלען ביידע קענען האבען א גוטע סעודה."

דער פוקס האט דעם וואלף צוגעפיהרט צו א בריגען אויף וועלכען עס האט זיך געפונען א וועלצעל. פון דעם וועלצעל האבען זיך אויף א שטריק אראבגעלאזען צוויי עמער. וועו איין עמער פלענט ארונטערגעהן, פלענט דער אנדער עמער ארויפגעהן. נעהמט דער פוקס, זעצט זיך אריין אין אן עמער און לאזט זיך ארונטער אין ברונען אריין. פרענט איהם דער וואלף: "וואס טהוסטו הארט?" ענטפערט דער פוקס: "דא געפינט זיך פלייש און קעז אין אלע גוטע זאכען צום עסען." דער פוקס איהם געהייבען א קול טהאן אויף דעם געשטאלט פון דער לבנה וואס האט זיך אבגעשפיגעלט אין ברונען "זעהסט וואס באר א פיין נער קעז?" האט דער פוקס נעריצט דעם וואלף אפעטיט.

דער וואלף האט זיך מעהר ניט געקענט איינהאלטען און ער האט געזאגט: "ווי קום איך שוין ארונטער?"

"זעץ זיך אריין אין דעם אנדער עמער וועצטו אויך ארונטערקומען", האט דער פוקס געענטפערט.

אבער וועו דער וואלף האט זיך ארונטערגעלאזען אין ברונען איז דער פוקס ארויפגעצוינגען געווארען. "ווי ווייל איך יעצט ארוסגעהן?" האט דער וואלף געפרענגט מיט שרעק. און דער פוקס האט איהם געזאגט דעם פסוק (משלי, יא): "א צדיק רעטעט זיך פון א צרה און א רשע באלט אריין אנשטאט איהם."

26

די קלוגע פרינצעסין

א קיסר האט אמאל געזאגט צו רבן גמליאל: "אייער גאט איז א גנב. וויל ער האט אויף אדם הראשון ארויפגעוואלפען א שלאף און ביי איהם ארויסגענומען א ריפ". האט די מאכטער פון קיסר נעזאגט צו רבן גמליאל: "לאמיך געבען מיין פאטער אן ענטפער".

האט די פרינצעסין געזאגט צום הערשער: "גיב מיר א ריכטער".

"צו וואָס דאַרפסטו אַ ריכטער?" האָט דער קיסר גע־פרעגט.

"גנבים זיינען אַריין צו מיר ביינאַכט, זיי האָבען צי־גענומען אַ זילבערנעם קריגעל און איבערגעלאָזען אַ גאָל־דענעם", האָט די טאָכטער געענטפערט.

"הלואי זאָלען זיי צו אונז קומען יעדען טאָג", האָט דער קיסר געלאַכט.

"נו", האָט די טאָכטער אויסגערופען מיט נצחון, "האָט אדם הראשון ניט געטראָפען אַזאַ גליק? ער האָט פערלאָרען אַ ריפּ אין האָט דערפאַר בעקומען אַ טרייע פרוי וואָס איז איהם געווען אַזוי ווי אַ דיענסט".

"איך מיין", האָט דער קיסר געזאָגט, "אַז גאָט האָט אדמ'ן ניט געדאַרפט איינשלעפערען. ער האָט דאָס געדאַרפט טהאָן פאַר זיינע אויגען".

"פאַטער!" האָט די פרינצעסין ווייטער געזאָגט. "הייס מיר בריינגען אַ שטיק פלייש".

דער קיסר האָט געלאָזט בריינגען אַ שטיק פלייש. די פרינצעסין האָט עס אריינגעטהאָן אינטער די הייסע אַש צום בראַטען, אין געגענוואַרט פון איהר פאָטער, און אַז עס איז פערטיג געוואָרען האָט זי צו איהם געזאָגט: "נאַ, עס דעם בראַטען".

דער קיסר האָט אָבער דעם בראַטען ניט געוואָלט עסען. ער האָט צוגעזעהן ווי מען האָט געבראַכט אַ רויה שטיק פלייש, ווי מען האָט דאָס געלייגט אויף אַש, און ווי דאָס שטיק פלייש איז איינגעריכט געוואָרען אין אַש ביי דעם בראָטען.

"עס עקעלט מיר", האָט דער קיסר געזאָגט.

"זעהסטו", האָט די פרינצעסין געזאָגט, "ווען אדם הראשון וואָלט צוגעזעהן ווי מען שניידט איהם אויס אַ ריפּ און ווי פון דעם ריפּ ווערט בעשאַפען אַ פרוי פאַר איהם, וואָלט זי ביי איהם אויך פער'מיאוס'ט געוואָרען".

27

דער קיסר און רבן גמליאל

איינמאָל האָט דער קיסר געזאָגט צו רבן גמליאל: "איך ווייס וואָס אייער גאָט טהוט און וואו ער געפינט זיך". האָט

רבן גמליאל א זיפּן געטהאָן. "וואָס זיפּצטו?" האָט דער קיסר געפֿרעגט.

"איך האָב א זוהן", האָט רבן גמליאל דערצעהלט, "איז ער ערגעץ וויַיט אין די גרויסע שטעדט ביים ים, און עס בענקט זיך מיר זעהר שטאַרק נאָך איהם. קענסטו מיר אפֿשר זאָגען וואו ער געפֿינט זיך?"

"ווי קען איך דאָס וויסען וואו ער איז?" האָט דער קיסר געזאָגט.

"אויב דו וויַיסט ניט וואָס עס טהוט זיך אויף דער ערד, היינט ווי קענסטו וויסען וואָס עס טהוט זיך אין הימעל?" האָט רבן גמליאל אויסגערופֿען.

א צווייטען מאָל האָט דער קיסר געזאָגט צו רבן גמליאל: "אין אייער תהלים שטעהט אז גאָט האָט אויסגעצעהלט די שטערען. וואָס איז דאָס פֿאר א וואונדער? איך קען אויך צעהלען די שטערען".

האָט רבן גמליאל געלאָזט ברענגען קארשען, האָט זיי אריינגעטהאָן אין א זיפֿ, און דערהענדיג די זיפֿ אין אַלע זייטען, האָט ער געזאָגט צום קיסר: "צעהל מיר איבער די קארשען".

"שטעל אוועק די זיפֿ", האָט דער קיסר געזאָגט. "וויַ קען איך צעהלען אז דו האַלטסט די זיפֿ אין איין דרעהען?"

"די שטערען אין הימעל שטעהען אויך ניט אויף איין אָרט", האָט רבן גמליאל געענטפֿערט.

אַנדערע זאָגען אז די נעשיכטע איז אזוי געווען.

דער קיסר האָט זיך בעריהמט אז ער וויַיס די צאָהל פון די שטערען. האָט רבן גמליאל געזאָגט צו איהם: "זאָג מיר צוערשט וויַ פֿיעל צייהנער דו האָסט אין מויל". האָט דער קיסר אריינגעליינט א פינגער אין מויל און אָנגעהויבען צו צעהלען.

"זעהסט", האָט רבן גמליאל געזאָגט, "דאָס וואָס ביי דיר אין מויל געפֿינט זיך וויַיסט ניט, היינט ווי וויַיסטו וואָס עס געפֿינט זיך אין הימעל?"

28

דעם אפּיקורס שטראָף

דער קיסר האָט איינמאָל געזאָגט צו רבי תנחום: "קומט לאָמיר וועלען אַלע איין פּאָלק". האָט רבי תנחום געענט־

פערט: "זאָלען מיר ביידע אַזוי לעבען וואָס פאַר אַ גוטער פלאַן דאָס איז! אָבער אַזוי ווי מיר זיינען שוין געאידישט און מיר קענען ניט ווערען קיין גוים, דאַרפט איהר זיך לאָזען אידישען און ווערען אַזוי ווי מיר".

"דו האָסט גוט געזאָגט", האָט דער קיסר צירִיק גע־ענטפערט, "אָבער ווער עס שפּאַרט איבער אַ קיסר דעם קומט אַי מען זאָל איהם וואַרפען צו די ווילדע חיות".

האָט מען רבי תנחום געוואָרפען צו די ווילדע חיות, אָבער זיי האָבען איהם ניט געגעסען. האָבען אַלע בעוואונ־דערט דעם גרויסען נס. איז דאָרט געווען אַן אפּיקורס וואָס האָט ניט געגלויבט אין נסים. האָט ער געזאָגט: "די חיות זיינען ניט הונגעריג און דערפאַר עסען זיי איהם ניט". האָט מען געמאַכט אַ פּראָבע און מען האָט דעם אפּיקורס גע־וואָרפען צו די חיות, האָבען זיי איהם גלייך אויפגעגעסען.

29

איין זון בעלייכט די גאַנצע וועלט

דער קיסר האָט אַמאָל געזאָגט צו רבן גמליאל. "איהר, אידען, זאָגט. אַז וואי עס איז דאָ אַ מנין אידען קומט די שכינה צו זיי, אויף אַזאַ אופן מוזען דאָך זיין אַ סך שכינות אויף דער וועלט, פאַר יעדען מנין אַ שכינה".

אנשטאָט אַן ענטפער האָט רבן גמליאל אַריינגערופען דעם קיסר'ס דיענער און האָט איהם אַ קלאַפּ געטהאָן אי־בער'ן קאַרק. "פאַר וואָס שלאָגסטו איהם?" האָט דער קיסר געפרעגט. "דערפאַר וואָס ער האָט אַריינגעראָזען די זון אין הויז", האָט רבן גמליאל געענטפערט.

"אָבער די זון שיינט דאָך איבער דער גאַנצער וועלט!" האָט דער קיסר אויסגערופען.

"טאָ הער זיך איין", האָט רבן גמליאל געענטפערט. "מה דאָך די זון וואָס איז בלויז איין טייל פון צעהן מיליאָן פון דעם אייבערשטענס שיין, קען בעלייכטען אַ גאַנצע וועלט, היינט ווי איז שוין די שכינה — די קען געוויס בעלייכטען אַ גאַנצע וועלט אויף אַמאָל".

30

אין ענטפער איף צווי קשות

אן אפיקורס האָט איינמאָל געזאָגט צו רבי אבהו: "אייער נאָט איז א שפּאָס טרייבער. איינמאָל האָט ער נע־היסען יחזקאל הנביא לייגען א צייט אויף דער לינקער זייט און א צווייטען מאָל האָט ער איהם געהייסען לייגען אויף דער רעכטער זייט".

אזוי ווי דער אפיקורס האָט נערעדט, איז אנגעקומען א תלמיד און האָט נעבעטען אז רבי אבהו זאָל איהם ערקלע־רען צו וואָס מען מאכט איינמאָל אין זיבען יאָהר שמיטה.

"יעצט וועל איך אייך עפּעס זאָגען וואָס וועט פערעכט־פערען ביידענם פראָגען. דער אייבערשטער האָט געזאָגט צו די אידען: "זעקס יאָהר זאָלט איהר זייען אייערע פעלדער־און דעם זיבעטען יאָהר זאָלט איהר האָבען שמיטה און די ערד ניט זייען, אום איהר זאָלט וויסען אז די ערד איז מיינע". די אידען האָבען אָבער ניט געהיט דעם אָבמאך. אין דער וועלט פיהרט זיך אז ווען די מענשען פון א לאנד בעגעהען א פערברעכען געגען זייער מלך, איז אויב ער איז א שלעכ־טער הרג'עט ער אוים אלעמען. אויב ער איז א בעל רחמנות הרג'ט ער אוים בלויז א העלפט. און אויב ער איז זעהר א גרויסער בעל רחמנות שטראָפט ער בלויז די גרויסע מענער, די פיהרער פון פאָלק. אזוי איז אויך דער אייבערשטער. ער האָט געשטראָפט יחזקאל'ן אום ריין צו וואַשען די זינד פון אידישען פאָלק".

31

גאָט האָט פיינט מסירות

וען דער אייבערשטער האָט געזאָגט צו יהושע, "ישראל האָט נעזינדיגט", האָט יהושע נעפרעגט: "זאָג מיר, ווער האָט געזינדיגט?" האָט דער אייבערשטער געזאָגט: "איך בין דען א מוסר? ווילסט וויסען ווער איז דער זינדיגער, טא נעהם און ווארף גורל." יהושע האָט אזוי געטהאָן און דער גורל איז געפאלען אויף עכן. האָט עכן געזאָגט צו

יהושע: "א גורל איז קיין בעוויז. עס מוז דאך אויף אויסגעם פאלען. דו און אלעזר הכהן זייט דאך די צוויי גרעסטע מענשען פון אונזער דור, און דאך אז איך זאל וואַרפען אויף אייך גורל, וועט אויף אייגעם פון אייך דער גורל מוזען פאלען."

"איך בעט דיך", האט יהושע געזאגט, "לאך ניט אב פון גורל, וויל ארץ ישראל וועט צוטיילט ווערן צווישען אידען דורך א גורל."

32

א אידישער וינדיגער

ר' אבא בר זבדי זאגט:

א איד, כאטש ער האט געזינדיגט, בלייבט ער אלץ א איד. דאס איז ווען מענשען זאגען א וועלטל: א רויז, כאטש זי איז ארומגערינגעלט פון דערנער, בלייבט דאך אלץ א רויז."

33

די פעדביטענע מתים

אמאל איז א אידישער שטייער איינמאהנער, וועלכער איז געווען א גרויסער רשע, געשטארבען גראדע אין דעם זעלבען טאג אין וועלכען עס איז געשטארבען א רב, א גרויסער צדיק. אלע שאהנסטע מענשען פון דער שטאדט זיינען געקומען צו דער לויה פון דעם רב. צו דערזעלבער צייט האבען די קרובים פון דעם שטייער איינמאהנער אים געפיהרט צו זיין קבורה. צוערשט איז געגאנגען די גרויסע לויה פון דעם רב, און הינטען האט זיך נאכגעשלעפט די מטה אויף וועלכע די משפחה לייט האבען געטראגען דעם שטייער איינמאהנער. פלוצלונג זיינען זיי אלע בעפאלען געוואָרען פון רויבער. די מלוים זיינען צולאפען און האבען איבערגעלאזען די מטות אין מיטען פעלד. בלויז איין תלמיד וועלכער איז געווען זעהר געטרייי צום רב האט זיין לעבען אייגעשטעלט און איז ניט אבגעטראטען פון דער מטה.

אויף מארגען זיינען געקומען די שאהנע בעלי בתים פון

שטאדט צו בעערדיגען דעם רב, האבען זיי די מטה זיינע פערביטען אויף דער מטה פון דעם שטייער אויפמאכנער, און זיי האבען דעם שטייער אויפמאכנער מקבר געזיען מיט גרויס כבוד. און באטש דער תלמיד האט די גאנצע צייט נעשריען אז דאס איז ניט דער רב, האבען זיי אים ניט געהערט. שפעטער זיינען אנגעקומען די קרובים פון דעם שטייער אויפמאכנער און האבען דעם רב בעערדיגט צוישען זייערע לייט.

דער תלמיד האט די זאך זיך שטארק נעכומען צים הארצען און ער האט זיך געפרעגט: "וואס פאר א זינד האט מיין רבי בעגאנגען דאס אויף אים איז געקומען אזא שטראף צו בעערדיגט ווערען מיט אזא בזיון און ליגען צווישען שלעכטע מענשען? און ווען האט דער רשע אזויל גוטס געטאן ווען איהם איז בעשערט געווארען צו האבען אזא שענע קבורה מיט אזוי פיעל כבוד?" ביינאכט איז דער רבי אים געקומען צו חלום און האט צו אים אזוי געזאגט:

"מיין קינד, זאלסט זיך גאר ניט ערגערן. איך קען דיר צייגען מיין פלאץ אין גן עדן און דער רשע וויי ער בראט זיך אין גיהנם. ווילסטו וויסען באר ווען מיר האבען זיך פערביטען ביי דער לויה, וועל איך דיר דערצעהלען. אויפמאל האב איך געהערט ווי מען בעלוידיגט א תלמיד חכם און איך האב ניט פראסטעסטידט, און דערפאר בין איך נעשטראפט געווארען. און אט דער רשע האט אויפמאל אנגענגרייט א גרויסע סעודה פאר דעם שטאדט פערוואלטער, אבער דער פערוואלטער האט ניט געקענט קומען. האט דער שטייער אויפמאכנער פערטיילט די כעודה צווישען ארימע לייט, און דאס איז זיין לוין ווען ער האט בעקומען א שענע לויה."

"און ווי לאנג וועט דער שטייער אויפמאכנער פערבליבען אין גיהנם?" האט דער תלמיד געפרעגט.

"ער וועט דארט בלייבען ביז עס וועט שטארבען שמעון בן שטח און פערנעהמען זיין ארט אין גיהנם", האט דער רבי געענטפערט.

"און פאר ווען קומט שמעון בן שטח אזא שטראף?" האט דער תלמיד געפרעגט.

"דערפאר", האט דער רבי געזאגט, "ווייל אין אשקלון געפינען זיך אידישע מכשפות אין ער ברייגט זיי ניט פאר'ן בית דין".

אויף מארגען, אז דער תלמיד איז אויפגעשטאנען פון

שלאָף איז ער אַוועק צו שמעון בן שטח און האָט איהם דערצעהלט וואָס דער רבי האָט איהם געזאָגט אין חלום. וואָס האָט שמעון בן שטח געטהאָן? ער האָט צוזאַמענגערופען אכציג הויבע געזונטע בחורים, און האָט יעדען אייניעם געגעבען א גרויסע פּאַס און אין יעדער פּאַס איז געווען בעהאלטען א מאַנטעל. דעם טאָג האָט גראדע זעהר שטאַרק געריגנט.

"היט זיי גוט אָב", האָט שמעון בן שטח געזאָגט צו די בחורים. "זיי זיינען אַכציג שטיק. און ווי נאָר איהר וועט אריין אין זייער לאַגער, זאָל יעדער אייניער א כאָפּ טהאָן איינע פון די מכשפּות און איהר אויפהויבען פון דער ערד. און דאָן קען איהר כשוף ניט האָבען קיין מאכט. דאָס איז דער אייניציגער וועג ווי מיר קענען זיי בייקומען. "נאכדעם איז שמעון בן שטח אוועק צו די מכשפות אין זייער פּאַלאַסט. אין די בחורים האָט ער געלאָזט וואַרטען אין דרויסען. וועהן ער איז אריינגעקומען האָבען איהם די מכשפות געפרעגט: "וואָר ביזטו?" האָט ער זיי געענטפערט:

"איך בין א מכשף אין איך בין געקומען זיך מיט אייך פערמעסטען אין כשוף מאכט."

"וואָס פאר א קונצען קענסטו מאכען?" האָבען די מכשפות געפרעגט.

"איך וועל אייך צייגען א קונץ, אז איך וועל אראָבריינגען אהער אכציג בחורים און אַלע וועלען זיין אין טרוקענע קלייד, כאָטש עס רעגענט הייגט אזוי שטאַרק", האָט שמעון בן שטח געענטפערט.

"א נו, לאָמיר זעהן", האָבען די מכשפות אויפגערופען.

שמעון בן שטח איז אַרויסגעגאַנגען, האָט א וואונק געגעבען צו די בחורים, און זיי האָבען אַרויסגענומען די טרוקענע מאַנטלעך פון די פּעקער, אַרויפגעוואָרפען אויף זיך און זיך צעצייגט פאר די מכשפות גאנץ טרוקענע. און בעת די מכשפות זיינען געשטאַנען מיט אָפענע מייַלער און בעוואונדערט דעם קונץ, האָט יעדער אייניער פון די בחורים א כאָפּ געטהאָן א מכשפה אויף זיינע העכד און איהר אויפגעהויבען פון דער ערד. די מכשפות האָבען פערלאָרען זייער מאכט, און די בחורים האָבען זיי געטראָגען אויף די העכד און געבראכט צו אן אָרט וואו מען האָט זיי גע'משפט און גלייך אויפגעהאנגען.

די קרובים פון די מכשפות האָבען געזומען זובען נקמה.

זיי האָבען זיך צוזאַמענגערעדט און נעמאַכט א בלבול אויף דעם זוהן פון שמעון בן שטח און צוגעשטעלט עדות וועלכע האָבען איהם בעשולדיגט אין אַזא זינד פאר וועלכע עם קומט סקילה. דער בית דין האָט נעמוזט פאַלגען דעם דין און האָט פער׳משפט דעם בעשולדיגטען אז מען זאָל איהם פערשטייגען צום טויט. וועז מען האָט דעם אונשולדיג פער־משפט׳ען ארויסגעפיהרט צום טויט, האָט ער אזוי געזאָגט צום בית דין:

״אויב איך בין שולדיג אין דעם פערברעכען זאָל מיין טויט ניט זיין א כפרה אויף מיינע זינד, אבער אויב איך בין אונשולדיג זאָל מיין טויט זיין א כפרה אויף מיינע זינד און אויף אייערע זינד, און די עדות וואָס האָבען פאַלש גע־זאָגט אויף מיר זאָלען בעקומען זייער שטראָף פין גאָט״.

וועז די ערות האָבען דאָס געהערט, האָבען זיי הרטה בעקומען און זיך מורה געווען אז זיי האָבען געמאַכט א בלבול צוליעב נקמה. אבער פון דעכטוועגען האָט דער בית דין דעם משפט ניט געענדערט, ווייל דער דין אז עדות קענען ניט חרטה האָבען אויף זייערע רייד, און אפילו דער יחום פון זיין פאָטער האָט דעם אונגליקליכען ניט געקענט בע־פרייען פון טויט.

34

אן אומ־כבוד פאר׳ן בעשעפער

פארוואָס האָט די תורה אָנגעזאָגט אז א פערברעכער וואָס איז פער׳משפט געוואָרען צום טויט זאָל מען דעם זעלבען טאָג בעערדיגען? ר׳ מאיר ערקלעהרט דאָס מיט א משל.

אמאָל זיינען געווען צוויי ברידער, א צוויליגג, און זיי זיינען געווען זעהר עהנליד איינער צום אנדערן. איינעם האָט דאָס פאַלק געקרוינט פאר א מלך און דער אנדערער איז ge־וואָרען א רויבער. דער אנדערער איז געפאַנגען אויף א גוטען וועג און ער איז געקרוינט געוואָרען פאר א מלך.

איינמאָל אז מען האָט דעם רויבער געכאַפט האָט דער מלך געהייסען איהם היינגען. מענשען וואָס זיינען פערבי־געגאַנגען און געזעהן דעם רויבער היינגען, האָבען געזאָגט: ״וועה, דער מלך היינגט!״ האָט דער מלך געגעבען א בעפעהל אז מען זאָל דעם געהאַנגענעם ארונטערנעהמען, אום ער זאָל

איהם ניט פערשאפען קיין בזיונות.

דער נמשל איז, דער מענש וואָס איז בעשאפען נעווארען אין דעם פאָרעם פון גאָט.

35

די שטראָף פון כבוד זוכער

וועו נדב און אביהו, די קינדער פון אהרן, האָבען זיך פערזונדיגט מיט דעם וואָס זיי האָבען געבראכט פרעמדע פייער אין גאָט'ס הויז, געגען זיין געבאָט, (ויקרא י) איז ארויס א פייער פון היטעל און האָט זיי פערברענט.

אבא יוסי בן דוסתאי זאָגט, אז צוויי פייערדיגע פעדים זייכען ארויס פון קדשי קדשים און האָבען זיך צוטיילט אויף פייער. צוויי זייכען אריין אין די נאָזלעכער פון איינעם און צוויי זייכען אריין אין די נאָזלעכער פון אנדערען, און זיי זייכען פערברענט געוואָרען אינערליך. זייערע קלייידער זיי־נען נעבליבען אונבעשעדיגט.

נאָך א צייט פריהער, אז משה און אהרן פלעגען גיהן אין גאם, פלעגען נדב און אביהו נאכגיהן, און נדב פלעגט זאָגען צו זיין ברודער: "וועו וועלען שוין די פאָר אלטע לייט שטארבען און מיר וועלען קיינען פיהרען דאָס פאָלק?" האָט דער אויבערשטער צו זיי געזאָגט: "מיר וועלען זיהן, וועו וועט וועמען בענראָבען". רב פפא האָט וועגען דעם בעמערקט: "אט דאָס איז וואָס מענשען זאָגען א וועלט: "עס זיינען דאָ א סך אלטע קעמלען וואָס שלעפען אויף זיך פעק מיט פעלען פון אפגעשונדענע יונגע קעמלען".

36

דער ת"ח און דער עם הארץ

ר' אלעזר זאָגט:

וויי זעהט אויס א תלמיד חכם ביי אן עם הארץ אין די אויגען? אכפאנגס, דעם ערשטען מאל וואָס ער זעהט איהם, וויי א קריגעל פון גאָלד. וועו דער תלמיד חכם רעדט מיט איהם זעהט ער שיין אויס וויי א קריגעל פון זילבער. גענימט עפעם

דער תלמיד חכם ביים עם הארץ, האָט ער שוין א פּנים פון א ליימענעם קריגעל, וואָס אז ער צוברעכט זיך קען מען איהם שוין ניט פעריכטען.

37

אדם הראשון א וועגעטאריאנער

רב יהודה האָט געזאָגט אין נאָמען פון רב :

"אדם הראשון איז ניט ערלויבט געווען צו עסען פלייש. דען אין דער תורה שטעהט אז גאָט האָט געגעבען די פלאנצען צו עסען פאר'ן מענשען אזוי ווי פאר אלע לעבעדיגע בעשעפעניסען. ערשט אין די צייטען פון די בני נח איז דעם מענשען ערלויבט געוואָרען צו עסען פלייש.

38

צו וואָס קנאה קען ברייגגען

ר' שמעון בן מנסיא זאָגט :

"וועה געשריען, וואָס פאר א גרויסען און ניצליכען דיענער די וועלט האָט פערלאָרען ! דען ווען דער שלאנג וואָלט ניט געזינדיגט, וואָלט יעדער איד ביי זיך געהאט צוויי גוטע שלאנגען און זיך מיט זיי שאפען. איינעם וואָלט ער געשיקט אין צפון און דעם אנדערען אין דרום, איהם צו ברייגגען טייערע שטיינער און פערל, און נאָך מעהר : ער וואָלט מיט דעם שלאנג געקענט ארבייטען די ערד אין זיין גאָרטען.

און ווי אזוי האָט דער שלאנג געזינדיגט ?

אדם הראשון איז געזעסען אין גן עדן ביי א טיש און מלאכים האָבען פאר איהם געבראָטען פלייש און אָבגעקיהלט פאר איהם וויין. דער שלאנג האָט דאָס געזעהן, האָט ער שטארק מקנא געווען, און דאָס האָט געפיהרט צו דעם וואָס דער שלאנג האָט געזינדיגט און געמאכט אדם און חוה'ן צו זינדיגען.

39

פלייש פון הימעל

ר׳ יהודה פרעגט:

ווי אזוי קומט אָדם צו עסען פלייש אין גן עדן? עס איז דאָך איהם געווען פערבאָטען, צו עסען פלייש. דער תירוץ איז אַז דאס איז געווען פלייש פון הימעל, אזוי ווי עס איז געווען דער פאַל מיט רבי שמעון בן חלפתא. ר׳ שמעון איז איינמאָל געגאַנגען אין וועג, האָט ער זיך בעגעגענט מיט הונגעריגע לייבען. די לייבען האָבען גענומען ברומען אויף איהם, אזוי ווי זיי נעהמען זיך איהם אויפציעסען. האָט ר׳ שמעון געזאָגט דעם פסוק (תהלים, קד): "די לייבען שרייען זיי ווילען עסען!" זיינען גלייך אַראָבגעפאַלען פון הימעל צוויי גאַנצע זיימליך פלייש. איין זייטעל האָבען די לייבען אויפגעגעסען אין איינעם האָבען זיי איבערגעלאָזען. ר׳ שמעון האָט דעם איבערגעבליבענעם זייטעל פלייש מיטגענומען אין בית מדרש. האָט מען איהם געפרעגט: "איז דאס פלייש טמא אָדער טהור?" האָט ער געענטפערט: "קיין טמא זאַ־בען קומט ניט ארונטער פון הימעל".

40

די הייליגע קעלבער

די גלחים וואס האָבען געדיענט עבודה זרח האָבען גע־האַט אַ קונץ ווי אריינצוכאַפּען רייכע מענשען און זיי שעכ־טען אַלס קרבנות צו די קעלבער וועמען זיי האָבען געדיענט אַלס געצען. די גלחים פלעגען די קעלבער פריחער גוט אויס־הונגערען, און נאכדעם, וועז זיי פלעגען די קעלבער געבען עסען פלעגען די גלחים ביי זייערע קאָריטעס אוועקשטעלען לעבענס גרויסע בילדער פון רייכע לייט. עסענדיג פלעגען די קעלבער קוקען אויף די בילדער און מיינען אז דאס זיינען די מענשען וואס גיבען זיי עסען.

די גלחים פלעגען אַ צייט שפּעטער די קעלבער לא־

זען געהן אין גאס, אין אַן אָרט וואו די רייכע לייט פלעגען דאַרפען דורכגעהן. ווען די קעלבער האָבען דערזעהן די מענשען צו וועמעס פנים'ער זיי זיינען אזוי געוואיינט גע־ווען, האָבען זיי געמיינט אז דאָס זיינען די וואָס גיבען זיי עסען. פלעגען די קעלבער נאָכגעהן די רייכע לייט און לעקען זייערע הענד. און די גלחים פלעגען קומען אין זאָגען צו די רייכע מענשען: "די הייליגע געטצען רופען אייך. זיי ווילען אייך האָבען פאר קרבנות." און די רייכע לייט פלעגען מוזען געהן און זיך לאָזען קוילען צו דער עבודה זרה.

.41

מוטער ליעבע

דער פאָטער פון חזקיה מלך יהודה האָט איהם. ווען ער איז נעווען קליין, געוואָלט פערברענען אלס קרבן צו די געט־צען. אָבער די מוטער האָט דעם קינד'ס לייב אויסגעשמירט מיט דעם בלוט פון דער סלמנדרא און דער פייער האָט אייף איהם ניט געווירקט. ער איז ארויס א לעבעדיגער.

די סלמנדרא איז געווען א קליינע בעשעפעניס וואָס פלעגט ארויסקומען פון א קאַלך־אויווען וועלכען מען האָט געהייצט זיבען יאָהר כסדר. ווען איינער האָט זיך בעשמירט מיט דעם בלוט פון דער סלמנדרא האָט קיין פייער איהם ניט געקעגט פערברענען.

.42

ווארום אידען האָבען געדיענט געטצען

רב יהודה האָט געזאָגט אין נאָמען פון רב:

די אידען וואָס האָבען געדיענט עבודה זרה האָבען אין דעם ניט געגלויבט. געטצענדיענער זיינען זיי געוואָרען נאָר צוליעב דעם כדי זיי זאָלען זיך קענען בעפרייען פון אידיש־קייט און פיהרען א לעבען פון אויסגעלאַסענהייט.

.43

דער קליינער געטצענדיענער

אין א הונגער יאָהר איז אליהו הנביא ארומגעגאַנגען איבער די גאַסען פון ירושלים אום צו העלפען די מענשען וואָס האָבען זיך דאָרט געוואַלגערט, געשוואָלענע פאר הונגער. ער האָט געפונען א קליין קינד וועלכער איז געלעגען א געשוואָלענער אין מיסט. האָט ער דעם קינד געפרעגט: "פון וואָס פאר א משפחה ביזטו?" האָט דאָס קינד איהם געזאָגט. האָט אליהו הנביא געפרעגט: "איז דאָ נאָך ווער פערבליבען פון יענער משפחה?" האָט דאָס קינד געענטפערט: "קיינער, אויסער מיר."

"הער צו", האָט אליהו הנביא געזאָגט, "ווילסטו איך זאָל דיך עפּעס לערנען וואָס וועט דיך אויפהאלטען ביים לעבען?"

"יא", האָט דאָס קינד געענטפערט.

"דאן זאָג יעדען טאָג שמע ישראל, גאָט איז אונזער האַר, גאָט איז איין איינציגער."

"הם וחליליה, מען טאָהר ניט דערמאָנען גאָט'ס נאָמען. אזוי האָבען מיך מיינע עלטערען געלערנט", האָט דאָס קינד געזאָגט. און גלייך האָט ער פון זיין שויס ארויסגענומען א געטשקע און האָט עס געקוסט-און געדריקט צום הארצען מיט גרויס ליעבשאפט, ביז זיין בויך האָט זיך געשפּאָלטען פון הונגער, דער געטש איז ביי איהם פון האַנד ארויסגעפאַלען און ער איז אויף דעם געפאלען א טויטער.

.44

די היילינקייט פון שבת בעשטעטיגט

טורנוסרופוס דער רשע האָט איינמאָל געפרעגט ביי ר' עקיבא: "מיט וואָס איז שבת היילינער פון אנדערע טעג אין וואָך?"

"זאָג מיר", האָט רבי עקיבא צוריק געפרעגט א פראגע, "מיט וואָס ביזטו גרעסער פון אנדערע לייט?"

"ווייל דער מלך האָט מיך געמאכט פאר א גרויסען האַר", האָט טורנוסרופוס געענטפערט.

"שבת איז אויך בעשטימט געווארען פון דעם גרויסען מלך אין היכעל או אלע זאלען איהם האלטען מיט כבוד", האט רבי עקיבא געענטפערט.

"ניט דאם מיין איך", האט טורנוסרופוס אנגעהויבען צו דרייהען מיט זיין צונג, "איך וויל פרעגען: ווער זאגט עס או היינט איז שבת? טאטער איז דאם נאר אן אנדער טאג פון וואך?"

"דאם קען בעשטעטיגען דער טייך סמבטיון", האט רבי עקיבא געענטפערט. "א נאכצע וואך וואדפט דער טייך פון זיך שטיינער אבער שבת רוהט ער. די בעלי איב וואם בריינגען ארוים טויטע פון זייערע קברים קענען בעשטעטיגען, וויל שבת קענען זיי זייער וואנדער ניט בעווייזען. דער קבר פון דיין פאטער קען דאם בעשטעטיגען, וויל א נאכצע וואך געהט פון איהם א רויך און שבת זעהט מען דאם ניט."

טורנוסרופוס האט זיך געפונגען נידערגעשלאגען אין ער האט מיט פערדרוס געזאגט: "האסט מיין פאטער בעליידינט, פערשעהמט, געלעסטערט."

.45

וואנדער פון צדיקים

רבא האט געזאגט:

וועו צדיקים וואלטען געוועו ריין פון זינד וואלטען זיי געהאט די מאכט צו בעשאפען א וועלט.

רבא אליין האט אייגמאל בעשאפען א מענשען און האט איהם געשיקט צו ר' זירא. ר' זירא האט צו דעם מענשען גערעדט, אבער יענער האט איהם ניט געקענט ענטפערען. עס איז געווען א מענש מיט אלע פרטים, אבער צו מאכען איהם צו רוידען האט רבא ניט געקענט. וועו ר' זירא האט געזעהן או דער מענש רעדט ניט, האט ער זיך אין איהם איינגעקוקט און געזאגט: "דו ביזט די ארבייט פון מענשען, קעהר זיך אום צוריק צו דיין ערד."

ר' חנינא און ר' הושעיא פלעגען זיצען יעדען ערב שבת און לערנען דעם ספר יצירה, און מיט א הילפיגען שפרוך פלעגען זיי בעשאפען א קאלב און דאם עסען שבת.

.46

וואונדער פון שווארצקינסטלער

רב אשי דערצעהלט:

איך האָב איינמאָל געזעהן אַ שווארצקינסטלער מאַכען אַזאַ קונץ: ער פלעגט זיך קלאַפּען אין נאָז און פון דאָרט אַרויסציעהען שטיקער וויסע טיכער.

רב האָט איינמאָל דערצעהלט צו רבי חייא:

איך האָב געזעהן ווי אַן אַראַבישער סוחר האָט גענומען זיין שווערד און דערמיט צושניטען זיין קעמעל. נאָכדעם האָט ער אַ קלונג געטהאָן מיט'ן גלעקעל און דער קעמעל איז צוריק לעבעדיג געוואָרען און זיך געשטעלט אויף די פיס.

זעירא איז אמאָל געקומען אין אלכסנדריא של מצרים, האָט ער דאָרט געקויפט אַ קעמעל. ווען ער האָט דעם קעמעל גע־פיחרט צום וואַסער איהם אָנצוטרינקען, איז דער קעמעל פערשוואונדען געוואָרען און עס איז פון געוואָרען אַ היל־צערנער בריקעל. דאָס האָבען איהם שווארצקינסטלער אָב־געטהאָן אַ שפּיצעל.

ינאי איז איינמאָל געקומען אין אַן אכסניא, האָט ער געבע־טען: "גיט מיר אַ טרונק וואסער." האָט אַ פרוי איהם גע־בראכט אַ געטראנק פון וואסער געמישט מיט מעהל. ינאי האָט בעמערקט אַז די פרוי שעפּצעט עפּעס מיט די ליפּען, האָט ער בעקומען אַ פערדאַכט אַז זי וויל איהם אָפּטהאָן אַ כשוף. אום זיך צו בעוואָרענען געגען איהר, האָט ער די משקה ניט געטרונקען. ער האָט בלויז געמאַכט אַז אָנשטעל אַז ער טרינקט און האָט אָבגעגאָסען פון דעם אַביסעל אויף דער ערד. פון דעם ביסעל אָבגעגאָסענע וואסער איז באלד געוואָרען קליינע שלענגעלעך. ער האָט דאָס געטהאָן אַזוי געשיקט, דאָס די פרוי האָט גאָר ניט בעמערקט ווי ער האָט אָבגעגאָסען. נאָכדעם האָט ער געזאָגט צו דער פרוי: "איך האָב שוין געטרונקען. יעצט טרינק דו אביסעל." ווי נאָר די פרוי האָט אַ טרונק געטהאָן, איז זי גלייך פערוואנדעלט געוואָרען אין אַן אייזעל. האָט ער איהר געטריבען אין מאַרק אריין און אלע האָבען געמיינט אַז דאָס איז אַ ריכטיגער אייזעל, ביז עס איז געקומען אַ פריינדין פון דער פרוי און זי האָט איהר דערקענט. האָט די פריינדין איהר צוריקגעבראכט

צו איהר פריהערדיגען געשטאלט און אלע האבען נעזעהן אז ינאי פיהרט א פרוי פאר'ן צייטעל.

47.

דער לעצטער טאג פון רבי אליעזר

וועו רבי אליעזר איז קראנק געווארען זייגען געקומען רבי עקיבא און זיינע חברים איהם מבקר חולה זיין. רבי אליעזר איז נעזעסען אין פאוויליאן און זיי זיינען נעזעסען אין שפייזע זאל. דאם איז נעווען אום ערב שבת. און וועו עם האט אנגעהויבען צו ווערען שפעטלעך, איז אין פאוויליאן אריינ־ געקומען הורקנוס זיין זוהן, ארבצוגעהמען די תפלין פון זיין פאטער. (אין יענע צייטען פלעגט מען די תפילין טראַ־ גען א גאנצען טאג, אויסער שבת) האט רבי אליעזר אויף איהם אנגעשריען און הורקנוס איז ארויס א בעליידיגטער. "איך האב מורא" — האט הורקנוס געזאגט צו זיינע חברים —אז מיט מיין פאטער האלט זעהר שלעכט. עס שיינט מיר אז ער האט שוין פערלוירען זיין פערשטאנד." רבי אליעזר האט דאם גענהערט און ער האט געענטפערט: "דעם פער־ שטאנד האט ער פערלוירען און זיין מוטער. ווי פערלאזט מען אזעלכע ארבייט ווי בעהאלטען דעם טשאלעכט און בעג־ שען ליכט, אזא וויכטיגע ארבייט, וואס אויב מען פער־ פעהלט עס, קומט סקילה, און מען זאגט זיך וועגען דעם וואס איך האב מיינע תפילין ניט ארבגענומען, און דאם איז דאך א קליניגקייט." זעהענדיג אז ער איז בייט קלאהרען פערשטאנד, זיינען די תלמידים ארייגגעקומען אין פאוויליאן און זיך געזעצט ביי פיער אייגען ווייט פון איהם, ווייל רבי אליעזר איז נעווען אין חרם.

"וואס זייט איהר געקומען?" האט ער זיי געפרעגט.

"מיר זיינען געקומען לערנען תורה", האבען זיי איהם געענטפערט.

"און ביז איצט וואו זייט איהר געווען? פאר ויאס זייט איהר א לאנגע צייט ניט געקומען?"

"וויייל מיר האבען קיין צייט נעהאט," האבען זיי גע־ ענטפערט.

רבי אליעזר איז פון זייער ענטפער ניט געווען צופריעדען: און ער האט געזאגט, אזוי ווי ער וואלט געוועדט צו זיך:

"איך בין טשיקאַווע צו וויסען אויב זיי וועלען שטאַרבען מיט זייער אייגענעם טויט."

"און מיט וואָס פאר אַ טויט וועל איך שטארבען?" האָט רבי עקיבא געפרעגט.

"דיין טויט וועט זיין דער שווערסטער פון זיי אלעמענס," האָט רבי אליעזר געענטפערט.

נאָכדעם האָט רבי אליעזר גענומען זיינע צוויי אָרעמס און האָט זיי ארויפגעלעגט צו זיך אויפ'ן האַרצען און האָט געזאָגט:

"וועה צו אייך, מיינע צוויי אָרעמס, וואָס איתר זייט אַזוי ווי צוויי ספרי תורה. פיעל תורה האָב איך אַליין גע־לערנט, פיעל תורה האָב איך צו אַנדערע געלערנט. פיעל תורה האָב איך געלערנט און פון מיינע לעהרער גאָרנישט געמינערט, אַזוי ווי א הונט וואָס טרינקט פון ים אין דער ים בלייבט אימער פול. און מיינע תלמידים האָבען פון מיר גאָרנישט אַוועקגענומען אַפילו וויפיעל א פינזעל נעהמט אַוועק פון א רעהר מיט פארב. הונדערטע און טויזענדער זאַכען האָב איך געלערנט מיט מיינע תלמידים און עס האָט מיך קיינער אַ קשיא געפרעגט, אויסער עקיבא בן יוסף. איינמאָל בין איך מיט איהם גענאַנגען אין פעלד. האָט ער געזאָגט צו מיר: "רבי, לערן מיך די דינים פון פלאַנצען אונערקעס." האָב איך נאָר א זאָג געטהאָן איין וואָרט און די פעלד איז געוואָרען פול מיט אונערקעס. נאָכדעם האָט ער געזאָגט צו מיר: "רבי! דו האָסט מיך געלערנט ווי מען פלאַנצט אונערקעס, צייג מיר יעצט ווי מען רייסט זיי אויס פון גאָרטען." האָב איך געזאָגט נאָך א וואָרט אוז די אַלע אונערקעס זיינען זיך צוזאַמענגעקומען אין איין אָרט."

די תלמידים האָבען אויסגעהערט זיין ערצעהלונג. שבת איז שוין געווען נאָהענט און זיי האָבען געזעהן אז זיין ענדע קומט שוין באַלד. האָבען זיי איהם אַ פרעג געטהאָן א דין פון טהרות. דאס איז געווען דערזעלבער דין צוליעב וועלכען רבי אליעזר האָט זיך צוקריעגט מיט די אַנדערע תנאים און זיי האָבען איהם דערפאר אין חרם אריינגע־לייגט.

"טהור!" האָט רבי אליעזר געענטפערט. און מיט דעם וואָרט "טהור" איז ארויס זיין נשמה.

דאן האָט זיך רבי יהושע אויפגעשטעלט און אויסגע־רופען:

"דער חרם איז ארונטער! ארונטער איז דער חרם!"

ביי דער לויה האָט רבי עקיבא גערוסען אויף זיך זיין לייב ביז זיין בלוט האָט געהונען אויף דער ערד, און ער האָט רבי אליעזר'ן בעקלאָגט: "איך האָב ביי זיך א סך געלד, אָבער איך האָב ניט קיין חלפן וואס זאָל מיר דאס געלד אויסבייטען". מיינען האָט ער געמיינט, איך האָב א סך קשיות צו פרעגען אָבער עס אזי מעהר ניטאָ ווער עס זאָל מיר זיי פערענטפערן.

48.

אן אידעאַלער לעבען

דער וואָס ליעבט זיין פרוי אזוי ווי זיך אַליין און רעס־פעקטירט איהר מעהר ווי זיך אליין, און דער וואס ערציהט זיינע זיהן און טעכטער אין א גלייכען וועג, און מאכט זיי חתונה נאָהענט צו זייער צייט, אויף איהם זאָגט דער פסוק: "און דו וועסט זיין זיכער מיט שלום אין דיין הויז". (איוב, ה').

ווער עס ליעבט זיינע שכנים, איז מקרב זיינע קרובים, און מאכט חתונה אן אָרימע פלימעניצע און לייהט געלד צו אן אָרימאן ווען ער איז אין א נויטה, אויף איהם זאָגט דער פסוק: "דאן אז דו וועסט רופען וועט דיר גאָט ענטפערן" (ישעיה, נ"ח).

49.

איין שטראָף און א צווייטע

דער זיידע פון רבי פרידא האָט איינמאָל, אין די טויערען פון ירושלים, געפונען א קאָפּ פון א מענשען און אויף דעם קאָפּ איז געווען אָנגעשריבען: "זאת ועוד אהרת", וואָס מיינט, איין שטראָף און א צווייטע. האָט ער דעם קאָפּ בע־גראָבען אָבער די ערד האָט איהם ארויסגעוואָרפען. האָט ער דעם קאָפּ א צווייטען מאָל בעגראָבען, האָט איהם די ערד ווידער ארויסגעוואָרפען. האָט ער צו זיך געזאָגט: "דאס מוז זיין דער קאָפּ פון יהויקים אויף וועלכען דער נביא ירמיה האָט נביאות געזאָגט אז ער וועט בעגראָבען ווערען מיט א שענדליכער קבורה און זיין קערפּער וועט זיך וואַלגערען

אין די טויערען פון ירושלים. און אזוי ווי ער איז געווען א מלך איז ניט שעהן אז זיין קאָפּ זאָל זיך אזוי וואלגערען" האָט ער דעם קאָפּ איינגעוויקעלט אין זייד און האָט עס בע־האלטען ביי זיך אין דער חיים, אין א קאַסטען. ווען זיין פרוי איז געקומען און האָט דעם טויטען קאָפּ געפונען אין קאַסטען האָט זי דאַס פערטרויט צו א שכנה. האָט די שכנה געזאָגט: "דער קאָפּ מוז זיין פון זיין ערשטע פריי וועלכע ער קען ניט פערגעסען". די פרוי איז געווארען שטארק איי־פערזיכטיג. האָט זי איינגעהייצט דעם אויווען און האָט דעם קאָפּ פערברענט. ווען דער מאן איז אהיים געקומען און האָט זיך דערוואוסט וואס זיין פרוי האָט געטהאָן, האָט ער גע־זאָגט: "יעצט פערשטעה איך וואס עס איז געווען אָנגע־שריבען, איין שטראָף און א צווייטע".

.50

אברהם אבינו אויף דער פראָבע

רבי יוחנן דערצעהלט אין נאָמען פון ר' יוסי בן זמרא:

ווען יצחק איז ענטוואיינט געוואָרען פון דער בריסט, האָט זיך דער שטן אוועקגעשטעלט פאר'ן אייבערשטען און האָט געזאָגט:

"זעה, אָט דער אַלטער אברהם, וועמען דו האָסט צו הונדערט יאהר געשענקט א קינד, האט געמאכט אזוי פיעל סעודות, און פון די אַלע סעודות האט ער אפילו ניט געקענט אָבשפּאָרען א קליין טייבעלע צו בריינגען דיר א קרבן."

האָט דער אייבערשטער געענטפערט: "ער האָט דען די סעודות געמאכט צוליעב זיך? דאָס האָט ער זיי געמאכט צוליעב דער שמחה וואס ער האט בעקומען א זוהן. ווען איך זאָל איהם אפילו זאָגען אז ער זאָל זיין זוהן שעכטען צו מיר פאר א קרבן, וועט ער דאַס גלייך טהאָן." אָט דערפאר האט דער אויבערשטער געשטעלט אברהם'ן אויף דער פראָבע.

רבי שמעון בר אבא זאָגט אז גאָט האט ביי אברהם אבינו געבעטען יצחק'ן פאר א קרבן אלס א טובה. און ער גיט אויף דעם א משל. א מלך, א בשר ודם, האָט געפיהרט א סך מלחמות מיט זיינע שונאים, האָט ער ביי זיך געהאט א גענעראל, א גרויסער גבור, וועלכער האט די שונאים יעדען

מאָל בעזיעגט. איינמאָל האָבען די שונאים געמאַכט געגען דעם מלך א מלחמה, וואָס איז געווען די גרעסטע פון אַלע. האָט דער מלך געזאָגט צום גבור: "איך בעט דיך זאָרכט מיר ביישטעהן אין דיעזער מלחמה, אַז ניט איז פערלוירען דיין גאַנצע רעפוטאַציע פון פריהער." אַזוי האָט געזאָגט דער אויבערשטער צו אברהם אבינו: "איך האָב דיך פריבירט מיט אַזוי פיעל נסיונות און דו ביזט זיי אַלע בייגעשטאַנען, בעט איך דיך אַז דו זאָלסט מיר ביישטעהן אייך אין דעם נסיון כדי מען זאָל ניט זאָגען אַז די פריהערדיגע נסיונות זיינען גאָרנישט."

ווען דער שטן האָט געזעהן אַז אברהם האָט אייסגעהאַלטען די פראָבע און איז אוועק מיט יצחק'ן איהם ברייגגען פאַר א קרבן, איז דער שטן איהם פערלאָפען דעם וועג און האָט צו איהם געזאָגט: "זעה אברהם, האָט גאָט געדאַרפט דיך שטעלען אויף אַזאַ שווערע פראָבע און דיר פערשאַפען אומזיסטע שמערצען? דו, וואָס האָסט מענשען געלערנט שעהנע זאַכען, געשטאַרקט די שוואַכע און געהויבען די געפאַלענע, זאָל אייף דיר קומען אַזאַ שווערע שטראָף?"

האט אברהם געענטפערט:

"איך וועל מיך האַלטען ביי מיין פרומקיים."

"דיין פרומקייט איז דאָך אָבער ניט מעהר ווי אַ נאַרעשקייט", האָט דער שטן געזאָגט.

"קיין עהרליכער מענש איז נאָך ניט פערלוירען געגאַנגען," האָט איהם אברהם געענטפערט.

זעהענדיג אַז ער קען איהם ניט בייקומען, האָט דער שטן געזאָגט:

"איך האָב אונטערגעהערט ווי מען זאָגט אין הימעל אַז דו וועסט בריינגען אַ שעפס פאַר אַ קרבן, אָבער ניט דיין זהן יצחק."

"עס קען זיין אַז דאָס איז אמת", האָט אברהם געענטפערט, "אָבער דאָס איז שוין די שטראָף פון אַ ליגנער, דאָס ווען ער וויל שוין איינמאָל זאָגען אַן אמת, גלויבט מען איהם אויך ניט."

.51

בעווייזע אויף תחית המתים

די קעניגין קלעאפאטרע האט געפרעגט ביי ר' מאיר'ן: "ווי וועלען די טויטע אויפשטעהן צו תחית המתים, נאקעט אדער בעקליידעט?" האט רבי מאיר געענטפערט: "מען קען נעהמען א ביישפיעל פון ווייץ. מה דאך א ווייץ וואס ווען מען פערזייהט עס אין דער ערד איז עס נאקעט, און אז עס שפראצט אויף איז דאס בעקליידעט, היינט צדיקים וועלכע מען בעערדיגט אין קליידער וועלען דאך געווים אויפשטעהן בעקליידעט".

דער קיסר האט געפרעגט ביי רבן גמליאל: "איהר זאגט אז די טויטע וועלען אויפשטעהן — ווי קען דאס זיין: פון די טויטע ווערט דאך ערד, היינט ווי קען ערד לעבען?"

דעם קיסר'ס טאכטער, וועלכע איז דערביי געווען האט גע־זאגט צו רבן גמליאל: "לאז מיך און איך וועל איהם ענטפערן. און די פרינצעסין האט געזאגט צו איהר פאטער: "אין אונ־זער שטאדט זיינען דא צוויי טעפער. איינער מאכט זיינע טעפ פון וואכער, דער אנדערער פון ליים. טא ווער איז א גרעסערער קינסטלער?"

"דער וואס מאכט פון וואסער", האט דער קיסר גע־ענטפערט.

"זעהסטו אז דו גלויבסט אז א טעפער קען מאכען טעפ פון וואסער, דארפסטו דאך אודאי גלויבען אז גאט קען צוריק בעשאפען דעם מענשען פון ערד."

אן אפיקורס האט געזאגט צו רבי אמי:

"איהר זאגט אז די טויטע וועלען צוריק לעבעדיג ווערען, אבער ווי קען דאס זיין? די טויטע ווערען דאך ערד, און ווי קען ערד לעבען?"

"איך וועל דיר דאס פערענטפערן מיט א משל," האט האט רבי אמי געזאגט. "א מלך, א בשר ודם, האט געזאגט צו זיינע קנעכט: "נעהט און בויט מיר גרויסע פאלאסטען אין אן ארט וואו עס איז ניטא קיין ערד און קיין וואסער." זיינען זיי געגאנגען און האבען געבויט. אין א צייט ארים זיינען די פאלאסטען צופאלען. האט דער מלך געזאגט צו זיי:

"געהט און בויט אויף אַנדערע פאַלאַכטען אין אַן אָרט וואו עס איז דאָ אי ערד אי וואסער." האָבען די קנעכט געזאָגט: "מיר קענען ניט." איז דער מלך אין כעס געוואָרען אויף זיי און האָט געזאָגט: "אין אַן אָרט וואו עס איז ניט געווען ערד אָדער וואסער האָט איהר געבויט. יעצט אַז איהר האָט ערד און וואסער, דארפט איהר דאָך געוויס בויען."

דער משל מיינט אַזוי: ווען מענשען, וואָס זי נען קיינמאָל אויף דער וועלט געוויען קענען געבוירען ווערען אין לעבען, דארפען דאָך מענשען וואס האבען שוין איינמאָל געלעבט געוויס קענען וויעדער לעבען.

.52

א קרומער רוקען אַבער א גלייכער קאָפּ

גביהה בן פסיסא האָט געהאַט א קרומען רוקען, אָבער א גלייכען קאָפּ. איינמאָל האָט אַן אפיקורס געזאָגט צו איהם: "וועה אייך, איהר רשעים, וואָס איהר זאָגט אַז די טויטע וועלען וויעדער לעבעדיג ווערען. ווי קען דאס זיין? אַז לעבעדיגע קענען ניט לעבען און מיזען שטאַרבען, טאָ ווי קענען טויטע לעבען?" האָט איהם גביהה געענטפערט: "וועה צו אייך, וואס איהר זייט די אמת'ע רשעים, וואס זאגען אַ די טויטע וועלען ניט אויפשטעהען תחית המתים. זעה, בעטראכט נאָר! די לעבעדיגע וואָס זיינען קיינמאָל אויף דער וועלט געווען זיינען געקומען צוב לעבען, חיינט די וואָס זיינען שוין געווען אויף דער וועלט, קענען דאָך געוויס לעבען."

"וואָס?" האָט דער אפיקורס אויסגערופען מיט כעס, "דו רופסט מיך רשע? ווען איך זאָל נאָר וועלען גיב איך דיר אזאָ שטויס אַז דיין רוקען וועט זיך אויסגלייכען."

"אויב דו וועסט אַזוי טהאָן", האָט גביהה געקאָכען געענטפערט, "וועסטו קריגען א נאָמען פאַר א גרויסען דאָקטאָר און דו וועסט קריגען גוט בעצאָהלט."

.53

דאָס רעכט איף ארץ ישראל

די מענשען פון דער לאַנד אַפריקאַ, וועלכע האָבען גע־שטאַמט פון די כנענים, האָבען אַ מאָל גערופען די אידען צו אַ פראָצעס פאַר אלכסנדר מוקדון. זיי האָבען גע'טענה'ט אַז ארץ ישראל איז זייערע, ווייל זי ווערט אין דער תורה גערופען "ארץ כנען", די לאַנד פון די כנענים.

האָט גביהה בן פסיסא געזאָגט צו די אידישע חכמים:

"גיט מיר די ערלויבנים און איך וועל נעהן מיט זיי זיך משפט'ן פאַר אלכסנדר מוקדון. אויב זיי וועלען מיך בע־זיעגען, וועט איהר קענען זאָגען אַז זיי האָבען בעזיעגט אייערן אַ פראָסטען מענשעל, און אויב איך וועל זיעגען, וועט איהר קענען זאָגען אַז די תורה פון משה רבינו האָט זיי בעזיעגט."

די חכמים האָבען איהם געגעבען די ערלויבנים. גביהה איז אַוועק מיט זיי זיך משפט'ן און ער האָט צו זיי אַזוי גע־זאָגט: "פון וואַנען ברייגנט איהר אייער בעווייז אַז דאָס לאַנד אי. אייערע? פון דער תורה? איך וועל אויך ברייגנען אַ בעווייז פון דער תורה. נה האָט געזאָגט אַז כנען זאָל זיין פערשאָלטען. אַן עבד עברים זאָל ער זיין ביי זיינע ברידער. נו, עס איז דאָך בעוואוסט, אַז וואָס אַ קנעכט פאַרמאָגט גע־הערט עס צו זייו האַר. אייער לאַנד געהערט דאַרום צו אונז. און נאָכמעהר, שוין אַ שעהנע עטליכע יאָהר אָז איהר האָט אונז ניט געדיענט."

האָט אלכסנדר געזאָגט צו די כנענים: "גיט איהם אַן ענטפער."

"גיב אונז דריי טעג צייט", האָבען זיי געבעטען.

אלכסנדר מוקדון האָט זיי געגעבען דריי טעג צייט אַן ענטפער פאָרצובערייטען, האָבען זיי געזוכט אין ויט געפו־נען וואָס צו זאָגען. זיינען זיי אנטלאָפען און האָבען אי בערגעלאַזען זייערע פעלדער וועלכע זיינען געווען פערזייהט און זייערע וויינגערטנער, וועלכע זיינען געווען פערפלאַנצט, און אזוי ווי דאָס איז געווען דער זיעבעטער יאָהר (שמיטה) און די אידען האָבען קיין פעלד ארבייט געקענט טהאָן, זיי־נען זיי די פעלדער און די גערטנער צוניץ געקומען.

.54

גענומען וואָס זיי האָט געקומט

איינמאָל זיינען מענשען פון מצרים געקומען צו אלכסנדר מוקדון און האָבען די אידען אזוי פערקלאָגט: "אין אייער תורה ווערט דערצעהלט אז איידער אייערע עלטערען זיינען ארויס פון מצרים האָבען זיי געליהען זילבערנע און גאָלדענע כלים און זיינען מיט דעם ארויס פון לאַנד. טאָ ניט אונז אָב צוריק אונזער גאָלד און זילבער."

איידער די אידישע חכמים האָבען געגעבען זייער ענטפער, האָט גביהה בן פסיסא געזאָגט צו זיי: "ניט מיר די ערלויבנים וועל איך געהן מיט זיי צום משפט פאר אלכסנדר מוקדון. וועט עס אזוי זיין: אויב זיי וועלען געווינען, וועט איהר זיי קענען זאָגען: "א פראָסטען מענשעלע אונזערען האָט איהר בעזיעגט." און אויב איך וועל געווינען דעם משפט, וועט איהר קענען זאָגען אז די תורה פון משה רבינו האָט זיי בעזיעגט."

די חכמים האָבען איהם געגעבען די ערלויבנים. גביהה איז אוועק צום פראָצעס און האָט צו די קלעגער אזוי געזאָגט:

"וואו האָט איהר גענומען די מעשה אז אונזערע עלטערען האָבען אוועקגעפיהרט פון מצרים גאָלד און זילבער?"

"מיר האָבען דאָס גענומען פון אייער תורה", האָבען די בני מצרים געענטפערט.

"אויב אזוי", האָט גביהה געזאָגט, "וועל איך מיינע בעווייזע אויך בריינגען פון קיין אנדער אָרט ווי פון דער תורה. עס ווערט אין דער תורה דערצעהלט אז די אידען זיינען געווען אין מצרים פיער הונדערט מיט דרייסיג יאָהר. יעצט בעצאָהלט אונז פאר דער שקלאפישער ארבייט וואָס ששים רבוא (זעקס הונדערט טויזענד) מעגשען האָבען גענטהאָן אין א משך פון פיער הונדערט און דרייסיג יאָהר."

די בני מצרים האָבען געשווינען און ניט געוואוסט וואָס צו ענטפערען.

"ניט איהם אן ענטפער", האָט אלכסנדר מוקדון געזאָגט צו זיי.

"מיר קענען ניט אויף דער מינוט", האָבען זיי געזאָגט. "גיב אונז דריי טעג צייט אויף צו בעדאַטהען זיך."

דער קעניג האָט זיי געגעבען צייט, אָבער די דריי טעג זיינען אריבער און זיי האָבען קיין ענטפער ניט געקענט גע־בען. פאר שרעק טאָמער וועלען די אידען ביי זיי ווייטער מאָהנען געלד פאר דער ארבייט וואָס זייערע עלטערען האָ־בען געטהאָן אין מצרים, זיינען די בני מצרים ענטלאָפען און האָבען איבערגעלאָזען זייערע פעלדער וועלכע זיינען געווען פערזייהט און זייערע גערטנער וועלכע זיינען געווען פער־פלאַנצט צו די אידען. גראדע איז דאָס געווען א שמיטה יאָהר.

.55

א צוואה קען מען ניט ענדערען

איינמאָל זיינען געקומען די שטאַם קינדער פון ישמעאל און פון קטורה צו אלכסנדר מוקדון און האָבען מערפיהרט א פּראָצעס געגען די אידען. זיי האָבען אזוי גע׳טענה׳ט: "ארץ ישראל איז אונזערע אזוי ווי אייערע, ווייל מיר זיי־נען אלע די קינדער פון אברהם."

האָט גביהה בן פּסיסא געזאָגט צו די אידישע חכמים: "לאָזט מיך און איך וועל געהן זיך משפּט׳ן מיט זיי. וועלען זיי געווינען וועט איהר ניט האָבען וואָס זיך צו שעהמען. איהר וועט זאָגען אז זיי האָבען בעזיעגט אן אונוויסענדען מענשען. און אויב איך וועל געווינען וועט עס זיין א כבוד פאר דער תורה." די חכמים האָבען איינגעוויליגט אז ער זאָל געהן. גביהה האָט זיך געמעלדעט צום פּראָצעס, און ער האָט אזוי געזאָגט צו די קלעגער:

"לאָמיר זעהן, פון וואַנען נעהמט איהר אייערע בעוויי־זע, פון דער תורה? וועל איך מיינע בעווייזע אויך ברייני־גען פון דער תורה. דאָרט שטעהט אז אברהם האָט אוועק־געגעבען זיין גאנצען פערמעגען צו יצחק, און צו די קינדער פון זיינע קעפּס ווייבער האָט ער אויך געגעבען מתנות (בראשית, כה). היינט אז א פאָטער מאכט א צוואה פאר זיינע קינדער ביים לעבען און פערטיילט יעדען זיין חלק, קען דען איינער עפּעס האָבען צום אנדערען?"

56.

דער גוף און די נשמה

דער קיסר אנטאָנינוס האָט אייגטאָל געזאָגט צו רבי: "דער גוף און די נשמה קענען זיך ביידע בעפרייען פון שטראָף אויף יענער וועלט פאר דעם מענשע'ס זינד. ווי אזוי? דער גוף קען זאָגן: "די נשמה האָט געזינדיגט. דען וואָס קען איך אליין טהאן דער נשמה? א בעווייז איז, דאָס זייט די נשמה איז אוועק פון מיר ל' ע. אין קבר שטיל אזוי ווי א שטיין." און די נשמה קען זאָגן: "דער גוף האָט געזינדיגט. מען זעהט דאָך, אז זייט איך האָב דעם גוף פערלאָזן פליה איך אין דער פרייער לופט אזוי ווי א פויגעלע וואָס איז ריין פון זינד."

"איך וועל דאָס דיר באַווייזן מיט א משל", דאָט רבי געזאָגט. "א מלך, א בשר ודם, האָט געהאט א שיינעם וויינגארטען, אין וועלכען עס איז געווען שהנע, צייטיגע פרוכט. האָט דער מלך אריינגעזעצט אין דעם וויינגארטען צוויי שומרים. איינער איז געווען א לאָמער אין דער אנדערער א בלינדער. האָט דער לאָמער געזאָגט צו דעם בלינדען: "איך זעה שהנע, צייטיגע פרוכטען אין גארטען. קום, לאָמיך זיך אריבזעצען אויף דיר, מיר וועלען זיקומען צו די פרוכטען און מיר וועלען זיי קענען עסען." האָט דער לאָמער זיך אריבגעזעצט אויף דעם בלינדען און זיי האָבען גענומען די פרוכטען און גענעסען. א צייט שפעטער איז נעקומען דער מלך, דער אויגענטימער פון גארטען, און האָט בייי זיינע שומרים געפרעגט: "וואו זיינען דאָס אהינגעקומען די שהנע, די צייטיגע פרוכטען?" האָט דער בלינדער געזאָגט: "וואָס וויים איך? איך האָב דאָך קיין אויגען ניט, היינט ווי האָב איך נעקענט זעהן?" און דער לאָמער האָט געזאָגט: "איך בין דאָך א לאָמער, היינט ווי האָב איך נעקענט נעהמען די פרוכטען?" טא, וואָס האָט דער מלך געטהאן? ער האָט אריבגעזעצט דעם לאָמען אויף דעם בלינדען און דעם בלינדען איין מענש. אזוי וועט דער אייבערשטער אויך טהאן. ער וועט די נשמה צוריק אריינגעבען אין דעם טויטען קערפער און זיי משפט'ן צוואמען."

.57

הער די זון געהט אונטער

אנטאנינוס האָט אײנמאָל געפרעגט ביי רבי:
"פאר וואָס געהט אויף די זון אין מזרח און געהט אונטער אין מערב?"

"וועז עס וואָלט געווען פערקעהרט וואָלסטו אויך געפרעגט א קשיא", האָט רבי געענטפערט.

"איך מיין צו זאָגן, וואַרום געהט זי אונטער אין מערב. זי האָט נעדארפט אונטערגעהן אין דעם זעלבען אָרט וואו זי איז אײנגענאנגען. א מענש געהט ארויס דורך דער זעלבער טיהר פון וועלכער ער איז אריין."

"די זון געהט אונטער אין מערב וויל זי דארף זיך בוקען פאר דער שכינה וועלכע איז אין מערב", האָט רבי עקלערט.

"אויב אזוי", האָט אנטאנינוס געזאָגט, "האָט די זון נעדארפט אָבנעהן ביז א העלפט פון דעם הימעל, זיך א בוק טהאָן, און דערנאָך אונטערגעהן אין מזרח."

"וועז די זון וואָלט אונטערגענאנגען אין מיטען טאָג", האָט רבי געענטפערט, "וואָלטען מענשען ניט געוואוסט וועז זייער ארבייט צו עכדיגען, און פאר רייזענדע וואָלט געווען זעהר שווער אָנצוקומען אויף אן אכסניא איידער עס וועדט פינסטער."

.58

די מארטדער פון טהאָ הודא

רבי אליעזר זאָגט:
די כתים וואס יחזקאל הנביא האָט לעבעדיג געמאכט, האָבען זיך אויפגעשטעלט אויף זייערע פיס, געזונגען א לויב געזאנג צו גאָט און זיינען נאָכדעם ווידער געשטאָרבען.

רבי יהודה זאָגט, אז די גאנצע מעשה איז אין אמת'ן בלויז א משל.

רבי אלעזר, דער זוהן פון רבי יוסי חגלילי, זאָגט:
די כתים וואס יחזקאל האָט לעבעדיג געמאכט זיינען

אוועק אין ארץ ישראל, האבען דארט נענומען ווייבער אין האבען געהאט זיהן און טעכטער.

רבי יהודה בן בתירא האט זיך אויפגעשטעלט אין האט די רייד אזוי בעשטעטיגט:

"איך קום ארויס פון יענע לעבעדיג געוואָרענע אין דאס זיינען די תפילין וואס מיין פאטער האט מיר איבערגעלאזען, וועלכע ער האט גע'ירשנ'ט פון זיי."

רבי יחנן האט געזאגט:

די מתים וואס יחזקאל האט לעבעדיג געמאכט זיינען די מארטירער וואס זיינען געפאלען אין דעם טהאל פון דורא. די מעשה איז אזוי געווען:

וען נבוכדנאצר האט פערטריבען די אידען איז גלות, זיינען צוויישען די פערטריבענע געווען אזעלכע יונגע לייט וועלכע האבען פערדונקעלט די זון מיט זייער שהנקייט, אין אז די פרויען פון די כשדים האבען געזהען די שהנע אידישע יונגע לייט, האט זיך אין זייערע הערצער אנגעצונדען א פייער פון ליעבע. האבען זיי פון דעם דערצעהלט צו זייערע מענער און די מענער האבען דאס איבערדערצעהלט צום מלך. האט נבוכדנאצר געגעבען א בעפעהל אז מע זאל די יונגע לייט אויס'הרג'ענען. אבער טויטערהייד זיינען די יונגע נעפאנגענע נאך געווען אזוי שהין, דאס די כשריות האבען זייער אויגען ניט געקענט אראבנעהמען פון זיי. האט דער מלך געהייסען אז בערד זאלען זיי צוטרעטען כיז פין זייער שהנקייט איז קיין שפור פערבליבען.

.59

א פערדינגטער פאטש אין פנים

רבי תנחום, דער זוהן פון חנילאי, האט אזוי געזאגט: נאכדעם ווי נבוכדנאצר האט ארייננעוואָרפען חנניה מישאל און עזריה אין קאלך אויווען און עס איז זיי געשהען א נס און זיי זיינען ארויס לעבעריגע, זיינען מענשען פון פרעמדע פעלקער געקומען און אויסגעפאטשט די אידען אין פנים, און געזאגט: "איהר האט אזא גרויסען גאט וואס טהוט אזעלכע וואונדער, און איהר בוקט זיך צו נבוכדנאצר'ס צלם!" די אידען האבען זיך פערשעהמט און געזאגט דעם פסוק (דניאל, ט): "נערעכט ביזטו גאט און מיר דארפען זיך שהעמען."

.60

די שטראָף פֿון פֿאַלשע נביאים

די צוויי פֿאַלשע נביאים אחאָב בן קוליה און צדקיה בן מעשיה האָבען געזאָרגט אַן אויג אויף נבוכדנאצר'ס טאָכטער. האָבען זיי געמוטשעט זוכען א וועג ווי איהר צו פערפיהרען. פריהער איז צו איהר געקומען אחאָב און האָט געזאָגט: "גאָט פערלאַנגט אז דו זאָלסט טהאָן אַלעס וואָס צדקיה וועט דיר הייסען." נאָכדעם איז געקומען צדקיה און האָט געזאָגט: "גאָט ווייל אז דו זאָלסט טהאָן אַלעס וואָס אחאָב פערלאַנגט פון דיר." די פרינצעסין איז אוועק צו איהר פאָטער אין האָט עס איהם דערצעהלט. "איך גלויב דאָס ניט", האָט נבוכדנאצר געזאָגט, "אז דער אידישער גאָט זאָל דאָס האָבען פערלאַנגט. איך וויים אז ער האָט פיינט אויסגעאָטעמהייט. אויב זיי וועלען צו דיר קומען נאָך אמאָל שיק זיי צו מיר."

וען די פאַלשע נביאים זיינען וויערער געקומען צו דער פרינצעסין האָט זי זיי אָבגעשיקט צום קעניג.

"ווער האָט אייך געזאָגט אזעלכעס?" האָט זיי נבוכדנאצר געפֿרעגט. "איך האָב געפרעגט ביי מישאל חנניה אין עזריה אין זיי האָבען מיר געזאָגט אז דאָס איז פערבאָטען."

"מיר זיינען אייך אויעלכע נביאים ווי זיי", האָבען די פאַלשע נביאים נע'מענח'ט. "אוכז האָט גאָט אזוי געזאָגט און זיי האָט ער דאָס ניט געזאָגט."

"איך וויל אייך פרובירען אזוי ווי איך האָב אויספֿרוביירט חנניה מישאל און עזריה", האָט נבוכדנצאר געזאָגט.

די פאַלשע נביאים האָבען זיך ערשראָקען ווען זיי האָבען געהערט פון קעניג אז ער וויל זיי אריינווארפען אין קאָלך אויוון, האָבען זיי זיך געוואָלט אויסרעהען פון דער סכנה און זיי האָבען געזאָגט:

"זיי זיינען נעווען דריי, איז זייער זכות געווען אזוי גרוים דאָס דער פייער האָט זיי ניט געשאדט, אָבער מיר זיינען בלויז צוויי."

"קלייבט זיך אוים א דריטען צו אייך", האָט דער קעניג געענטפערט.

האָבען די צוויי פאלשע נביאים אויסגעקליבען יהושע כהן גדול. זיי האָבען זיך געטראכט, דער כהן גדול איז דאָך א גרויסער צדיק, וועט צוליעב זיין זכות דער פייער קיין מאַכט האָבען.

האָט מען יהושע כהן גדול אריינגעוואָרפען אין קאַלך אויווען צוזאמען מיט די צוויי פאלשע נביאים, און א נס איז געשעהן. די צוויי פאלשע נביאים זיינען פערברענט געוואָרען און יהושע כהן גדול איז ארויס א לעבעדיגער, בלויז זיינע קליידער זיינען פערברענט געוואָרען.

"איך ווייס אז דו ביזט א גרויסער צדיק", האָט נבוכדנאצר געזאָגט צום כהן גדול, "אָבער פאר וואס זיינען דיינע קליידער פערברענט געוואָרען? אָט, ביי חנניה מישאל און עזריה זיינען די קליידער געבליבען גאַנץ."

"זיי זיינען געווען דאָך דריי צדיקים און איך בין געווען בלויז איינער", האָט יהושע ערקלערט.

"טאָ פאר וואָס איז אברהם ניט פערברענט געוואָרען אין קאַלך אויווען? ער איז דאָך אויך געווען בלויז איין איינציגער", האָט נבוכדנאצר געפרעגט.

"ווייל אברהם איז געווען איינער אליין און קיין רשעים זיינען געווען מיט איהם, האָט דער פייער קיין מאַכט געהאַט, אָבער איך האָב געהאַט צוויי רשעים מיט מיר, האָט דער פייער יא געהאַט מאַכט", האָט יהושע ערקלערט.

אָט דאָס איז וואָס מענשען זאָגען א ווערטעל: "אז מען וואַרפט אריין אין אויווען צוויי טרוקענע שייטלען האָלץ און איינעם א נאַסען, מאַכען די טרוקענע אז דער נאַסער זאָל אויך ברענען."

.61

גלות צוערשט, גאולה נאָכדעם

דער אייבערשטער האָט געוואָלט מאַכען חזקיה המלך פאר משיח און סנהריב'ן וועלכער האָט געפיהרט קריעג מיט איהם, פאר גוג און מגוג, אין וועמעס צייטען עס מוז קומען משיח. האָט זיך אוועקגעשטעלט די מדת הדין אין הימעל און האָט אזוי געזאָגט: "רבונו של עולם! מה דאָך דוד המלך וואס האָט פאר דיר געזונגען אזוי פיעל לויב געזאנגען און דו האָסט איהם ניט געמאַכט פאר משיח, היינט חזקיה וואס

דו חאָסט איהם אזוי פיעל נסים געטהאָן און ער האָט פאר דיר קיין שירה נעזונגען, טאָ פאר וואס קומט איהם צו וועלען משיח?"

"איך וועל פאר איהם זינגען שירה!" האָט די ערד זיך אָבגערופען.

"רבונו של עולם! ריבט אייף דעם צדיק", האָט דער מלאך וואס פערוואלטעט די וועלט געבעטען.

"מען קען ניט — עס איז א געהיימנים", האָט א בת קול נעענטפערט. "משיח'ס קומען מוז אָבגעלייגט וועלען".

"וועה איז מיר, וועה איז מיר!" האָט דער נביא ישעיה אויסגערופען.

"אידען וועלען מאָך מוזען לייגען, זיי וועלען מוזען אי־ בערקומען איין גלות און א צווייטען", האָט דער בת קול נעזאָגט.

.62

דער אייל האָט בעזיעגט דעם שוערד

דער אויל וואס חזקיה המלך האָט נעלאָזט ב־ענען אין אלע שולען און בתי מדרשים האָט בעזיעגט דעם שוערד פון סנהריב וועלכער איז געקומען מלחמה האלטען מיט די אידען. וועז דער שוא האָט בעלאנגערט ירושלים האָט חזקיה אריינגעשטאָבען א שוערד ביי דער טיהר פון בית המדרש און האָט נעזאָגט: "ווער עס גיט זיך ניט אָב מיט תורה לערנען זאָל דערשטאָבען וועלען מיט דעם שוערד". האָט מען געזוכט פון דן ביז באר שבע און מען האָט ניט געפונען אן איינציגען עם הארץ. נאָכדעם האָט מען געזוכט פון גבת ביז אנטיפרס און מיט האָט ניט געפונען א קינד אָדער א פרוי וואס איז ניט בעווען קלאָר אין אלע דינים וואס א אידיש קינד דארף וויסען.

.63

סנהריב'ס מפלה

וועז סנהריב האָט נעדארפט זעהן אויף ירושלים האָבען זיינע שטארענזעהער איהם נעזאָגט:

"אייל זיך אינטער. היינט איז דער טאָג וואס דו קענסט

די אידען בעזיעגען. היינט איז דער לעצטער טאג וואס עס היינגט נאך אויף זיי די שטראף פון גאט באר דעם וואס זיי האבען אויסגע'הרג'עט די כהנים פון דער שטאדט נוב. אויב דו קומסט היינט אין ירושלים וועכסו די שטאדט איינגעהמען. און אויב דו ווססט פערשפעטיגען וועסטו זי ניט איינ־ נעהמען.

דער וועג צו ירושלים איז נאך נעווען ביי צעהן טעג ווייט, אבער סנהדריב האט זיך אונטערגעאויילט, אין א וועג וואס האט נעדארפט רויערען צעהן טעג האט ער גענאכט אין איין טאג. אז ער איז אנגעקומען אין ירושלים האט מען פאר איהם אויסגעשפרייט טעפיכער ביז ער איז ארויף אויף א הויכען ארט פון וואנען ער האט געקענט זעהן די גאנצע שטאדט. ער האט געבאפט א בליק אויף ירושלים און די שטאדט האט ביי איהם אויסגעזעהן זעהר קליין. דאן האט ער נעזאגט:

איז דאס די ירושלים צוליעב וועלכע איך האב בעמיהט מיין ארמעע און צוליעב וועלכע איך האב אויפגע־ רודערט מיין גאנצע מדינה? עב איז דאך די קלעי־ סטע און די שוואכסטע פון אלע שטערט וועלכע איך האב איינגענומען מיט מיין שטארקער האנד!"

אזוי רייד־עגדיג האט ער געשאקעלט מיט זיין קאפ, נע־ פיהדט מיט זיינע הענד און געצייגט אויף דעם בית המקדש, אזוי וזי ער וואלט אבגעלאבט פון דער הויז וועלכע איז ג־ ווען די פעסטונג פון אידישען פאלק.

"לאמיר שוין לייגען אונזערע הענד אויף דעם", האבען זייגע סאלדאטען נעזאגט.

"איהר זייט חיינט מיער, איהר זייט ערשט געקומען פון א ווייטען וועג", האט סנהריב נעענטפערט. "טאריגען וועט יעדער אייגער פון אייך מיר ברייגען א שטיין פון דער נע־ ביידע און עס וועט זיין אויס בית המקדש!"

האט מען דעם אנפאל אבגעלייגט אויף מארגען. ביי־ נאכט איז געשעהן דער גרויסער וואונדער. א מלאך איז אין מיטען דער נאכט געקומען און האט צוישלאגען סנהריב'ס סאלדאטען. וועז סנהריב איז אויפגעשטאנען אין דער פריה האט ער געפונען אן ארמעע מיט טויטע פגרים.

.64

דוד'ס בריוה

וועו ישבי, דער זוהן פון ערפה, איז אדוים געגען דוד המלך און האָט איהם געוואָלט טויטען, (שמואל ב, כא) האָט דער אייבערשטער אזוי געזאָגט צו דוד'ן:

"ביז וואַנען וועט דיין זינד פערשווינען וועדען? צו־ליעב דיר איז אויסגעשלאָכטעט געוואָרען נוב די כהנים שטאָדט, צוליעב דיר איז דואג האדומי געוואָרען א מוכר, און צוליעב דיר זיינען נע'הרג'עט געוואָרען שאול און זיינע דריי זיהן. יעצט קלייב זיך אליין אויס א שטראָף. ווילסטו או די הינדער דיינע זאָלען אויסשטאַרבען און עס זאָל פון דיר קיין דור בלייבען, אדער דו זאָלסט אריינפאלען אין די הענד פון דיינע שונאים?" האָט דוד געענטפערט: "בעסער לאָמיך אריינפאלען אין די הענד פון מיינע שונאים, איידער איך זאָל ניט איבערלאָזען א דור אויף דער יועלט."

איין מאָל איז דוד ארויס אויף יאָגד. איז געקימען דער שטן און האָט זיך פערשטעלט פאר א הירש. דוד האָט אויף איהם געשאָסען, אבער די קויגלען האָבען ניט געטראָפען דעם ציעל. אזוי האָט דוד זיך נאכגעיאָגט דעם פערשטעלטען שטן, ביז דער שטן האָט איהם פערשלעפט אין דער לאנד פון די פלשתים. וועו ישבי פון נוב האָט איהם דערזעהן, האָט ער אויסגערופען: "אט דאָס איז דאָך דער וואָס האָט ע'הרג'עט מיין בדודער גלית." האָט ער דוד'ן געבינדען און האָט איהם אריינגעשטופט אונטער א פרעס מיט וועלבען מען דרייקט אָליוון. איז אבער דוד'ן נעשעהן א נס און די ערד איז א ביסעל אויסגעזונקען אונטער איהם און דאָס האָט ניט דערלאָזט אז ער זאָל צודריקט וועדען אויף טויט.

יענער טאָג איז געווען ערב שבת. אבישי בן צרויה וועלכער איז געווען פון דוד המלך'ס נרעסטע העלדען, איז געשטאנען און האָט געוואישען זיין קאָפ. האָט ער בע־מערקט טראָפענס בלוט אין דעם וואסער. אנדערע זאָגען או א טויב איז געקומען, האָט זיך אוועקגעשטעלט פאר איהם, געפאטשט מיט די פליגלען, געריכען פון זיך פעדערען אין געברומט אזוי ווי פון א וועהטאָג. האָט אבישי געזאָגט: "די אידען זיינען דאָך געגליכען צו א טויב, מסתמא איז דא

עפּעס אן אונגליק. דוד מלך ישראל מוז זיין אין עפּעס א צרה."

אבישי איז אוועק אין קעניגליכען פּאַלאַסט אין ער האָט דוד'ן ניט געפונען. איז ער געגאנגען אין בית מדרש, האָט ער איהם דאָרט אויך ניט געפונען.

זעהענדיג אז דוד איז אין סכנת נפשות, האָט אבישי זיך אַרויפגעזעצט אויף א מויל עזעל אין עס איז איהם גע־שעהן א נס, אז די ערד איז איהם אנקעגען געלאָפען אין ער האָט די לאנגע רייזע געמאכט אין א זעהר קורצער צייט. ווען ער איז אָנגעקומען אין דער לאנד פון די פּלשתים האָט ער געזעהן ערפה'ן, די מוטער פון ישבי, זיצען און שפּינען. ווי נאָר זי האָט איהם דערזעהן האָט זי א שליידער געטהאָן אויף איהם דעם שפּינדעל מיט דעם צוועק איהם צו דער'הרג'ענען. זעהענדיג אז זי האָט איהם ניט געטראָפען, האָט זי צו איהם געזאָגט: "קום אַהער, בהור'ל, בריינג מיר מיין שפּינדעל". האָט ער דעם שפּינדעל איהר געוואָרפען אין קאָפּ אין זי איז געפאלען טויט.

ווען ישבי האָט אבישי'ן דערזעהן, האָט ער געזאָגט: "יעצט זיינען זיי דאָ צוויי, וועלען זיי מיך טויטען." האָט ער א כאפּ געטהאָן דוד'ן און האָט איהם א וואָרף געטהאָן אין דער הויך, אין דער לופט, און האָט אריינגעשטאָכען א שווערד אין דער ערד מיט דעם שפּיץ ארויף, כדי דוד זאָל פאַלען אויף דעם שווערד. אָבער אבישי האָט געזאָגט א הייליגען שפּרוך און דוד איז געבליבען היינגען צווישען הימעל און ערד. דוד אליין האָט עס ניט געקענט טהאָן, ווייל א געפאנגענער קען זיך אליין ניט בעפרייען פון תפיסה.

"ווי קומסטו אהער?" האָט אבישי געפרעגט.

האָט דוד איהם דערצעהלט ווי גאָט האָט איהם פאָרגע־לייגט צוויי שטראָפען און ווי ער האָט זיך אייכגעקליבען בעסער אריינצופאלען אין שונא'ס הענד, איידער צו שטאַר־בען אָהן קינדער.

"קעהר איבער דיין געבעט", האָט אבישי געזאָגט, "דאגה זיך ניט וועגען קינדער."

"אויב אזוי העלף מיר בעטען", האָט דוד געזאָגט.

האָט אבישי איהם געהאָלפען תפילה טהאָן.

אבישי האָט וויעדער ארויסגעזאָגט א הייליגען שפּרוך און דוד איז ארונטער אויף דער ערד. נאָכדעם האָבען זיי נענומען לויפען אַחיים.

ישבי איז זיי נאָכגעלאָפען.

ער האָט זיי אָנגעיאָגט אין איין דאָרף, אין א צווייטען דאָרף, ביז זיי האָבען זיך אומגעקעהרט צו איהם און געזאָגט: "געה צוריק אהיים, זועסטו זעהן אז דיין מוטער איז שוין אין קבר." ווען ישבי האָט דאָס דערהערט האָט ער פערלאָרען זיין גאנצע גבורה. דאַן האָבען זיי איהם דער'הרג'עט.

.65

דער נס מיט חזקיה המלך

ווען אחז המלך איז געשטאָרבען האָט גאָט דעם טאָג אָבגעקירצט פון צוועלף שטונדען אויף צוויי, כדי עס זאָל ניט בלייבען קיין צייט איהם צו בעערדיגען מיט פאַראַד, ווייל אחז איז געווען א רשע. דערפאַר ווען חזקיה איז געזונד גע־וואָרען פון זיין קראַנקהייט האָט דער אייבערשטער צוריק געגעבען די צעהן שטונדען און האָט יענעם טאָג פון צוועלף שטונדען פערלייגערט אויף צוויי און צוואנציג.

אין בבל האָט מען גאָר ניט געקענט פערשטעהן פאַר וואָס דער טאָג ציהט זיך אזוי לאַנג. האָט מרודך בלאדן דער זוהן פון בלאדן, דער מלך פון בבל, געפרעגט ביי זיינע מענשען: "וואָס איז דאָ געשעהן?" האָבען זיי איהם גע־ענטפערט: "חזקיה איז געווען קראַנק און איז געזונד גע־וואָרען".

"אויב ער איז אַזאַ גרויסער מענש, ווי פאַסט עס זיך אַז איך זאָל איהם ניט שיקען א בעגריסונג?" האָט בלאדן געזאָגט.

גלייך האָט בלאדן דער זוהן פון בלאדן אָנגעשריבען און אַוועקגעשיקט אַזאַ בריעף צו חזקיה המלך:

"פריעדען צום מלך חזקיה. פריעדען צו דער שטאָדט ירושלים. פריעדען צו דעם גרויסען גאָט".

נבוכדנאצר איז דאַן געווען בלאדן'ס סעקרעטער, און אין דער צייט ווען מען האָט די בעגריסונג געשריבען איז ער דערביי ניט געווען. שפּעטער, אַז ער איז געקומען און ער האָט זיך דערוואוסט פון דער בעגריסונג וואָס מען האָט געשיקט צום אידישען קעניג, האָט ער געפרעגט: "וואָס האָט איהר דאָרט געשריבען?" בלאדן האָט איהם איבערגעגעבען דעם גאַנצען אינהאַלט. "וואָס?" האָט נבוכדנאצר אויסגע־

רופען. "איהר רופט איהם גרויסער גאָט און איהר שטעלט איהם צום לעצט? אזוי האָט איהר בעדאַרפט שרייבען: פריעדען צו דעם גרויסען גאָט. פריעדען צו דער שטאָדט ירושלים. פריעדען צום מלך חזקיה".

"דער וואָס קען א בריעף אזוי שעהן פערפאַסען, דער זאָל טהאָן די ארבייט דאָס צו פערריכטען", האָט בלאדן געזאָגט.

נבוכדנאצר אליין האָט זיך געלאָזט לויפען נאָך דעם שליח וואָס האָט דעם בריעף געפיהרט נאָך ירושלים, אָבער ווי ער איז נאָר אָבגעגאַנגען פיער טריט איז געקימען דער מלאך גבריאל און האָט איהם אָבגעשטעלט.

רבי יוחנן האָט געזאָגט: ווען גבריאל וואָלט איהם ניט אָבגעשטעלט וואָלט דער זכות פון דעם רשע נבוכדנאצר געווען אזוי גרויס, אז ער וואָלט געהאַט די מאַכט אין גאַנצען אומצובריינגען דעם אידישען פאָלק.

.66

בלאדן בן בלאדן

וואָרום האָט זיך דער קעניג פון בבל גערופען בלאדן דער זוהן פון בלאדן? די מעשה איז אזוי געווען. בלאדן דער פאָטער איז געווען דער ריכטיגער מלך, האָט איהם געטראָפען א סיבה וואָס זיין געזיכט איז פערענדערט גע־וואָרען און ער האָט בעקומען א פנים פון א הונד. האָט מען אוועקגעזעצט זיין זוהן אויפ'ן טהראָן, און אז ער פלעגט אונטערשרייבען דעקרעטען פלעגט ער זיך חתמ'נען "בלאדן, דער זוהן פון בלאדן דער קעניג".

.67

נבוזראדנ'ס לעצטער האמער

נבוזראדן איז געווען דער גענעראל וועמען נבוכדנאצר דער מלך פון בבל האָט געשיקט איינצונעהמען ירושלים. אין דער קארעטע פון נבוזראדן איז געווען אויסגעקריצט דאָס בילד פון נבוכדנאצר, וועמען ער איז געווען זעהר

געטריי און פאַר וועמען ער האָט מורא געהאַט, אַזוי ווי ער וואָלט זיך אימער געפונען אין זיין געגענווארט.

דריי הונדערט מוילאייזלען אָנגעלאדען מיט אייזערנע האַמערס, פון שאַרפען אייזען וואָס שניידט אייזען, האָט נבוכדנאצר געשיקט צו נבוזראדן. אָבער די אַלע האַמערס זיינען צובראָכען געוואָרען ביי דעם ערשטען טויער פון ירושלים. זעהענדיג אַז געגען די אידען איז שווער מלחמה צו האַלטען, האָט נבוזראדן זיך געוואָלט צודיק קעהרען. ער האָט געזאָגט: "איך האָב מורא אַז איך זאָל ניט האָבען אַזאַ סוף ווי סנהריב, וועמעס אַרמעע איז אויסגעשטאָרבען אין איין נאַכט". איז אַרויס אַ בת קול און האָט געזאָגט:

"דו שפּרינגער דער זוהן פון אַ שפּרינגער! נעהם און שפּרינג אַריין! עס איז געקומען די צייט דאָס דער בית המקדש זאָל חרב ווערען".

ביי נבוזראדן איז נאָך פערבליבען איין האַמער. האָט ער מיט דעם גראָבען זייט פון האַמער גענומען קלאַפּען אין דעם טויער און דער טויער האָט זיך געעפענט. דאַן איז נבוזראדן אַריינגעגאַנגען אין ירושלים. ער איז געגאַנגען און יעדען איינעם וואָס ער האָט בעגעגענט האָט ער גע־הרג'עט ביז ער איז אָנגעקומען צום בית המקדש.

נאָכדעם האָט ער דעם בית המקדש אָנגעצונדען, האָט זיך דער בית המקדש אויפגעהויבען אַזוי ווי ער וואָלט געוואָלט אַריינגעהן אין הימעל. האָט מען פון הימעל איהם צוריק אַרונטערגעשטופּט. נבוזראדן איז געוואָרען זעהר שטאָלץ ביי זיך, איז אַרויס אַ בת קול און האָט געזאָגט:

"וואָס האַלטסטו זיך אַזוי גרויס? אַ פּאָלק וואָס עס איז איהם שוין בעשערט געווען פון הימעל אימצוקומען האָסטו אומגעבראַכט, אַ פּאַלאַסט וואָס האָט געדאַרפט פער־ברענט ווערען האָסטו פערברענט, מעהל וואָס איז שוין צו־מאָלט געוואָרען האָסטו צומאָלען".

.68

קברים שעהנער פון פאלאסטען

עולא האָט דערצעהלט:

עמון און מואב זיינען געווען די שלעכטע שכנים פון ירושלים. ווען זיי האָבען געהערט ווי די נביאים זאָגען נביאות אַז ירושלים וועט חרוב ווערען. האָבען זיי נעשיקט

שלוחים צו נבוכדנאצר און איהם אנגעזאגט: "נעה יעצט אויף די אידען מלחמה האלטען". האָט ער נעענטפערט: "איך האָב מורא אז איך זאָל ניט האָבען אזא סיף ווי עס האָבען געהאט די פריהערדיגע וואָס זיינען געגאנגען מלחמה האלטען מיט די אידען".

האָבען עמון און מואב איהם ווידער געשיקט זאָגען: "האסט ניט וואָס מורא צו האָבען. דער אידישער גאָט איז יעצט אין דער הימים ניטאָ".

האָט נבוכדנאצר געפרעגט: "אפשר איז ער נאָהנט ארום און קען צו יעדער צייט צוריק קומען?"

"ניין", האָבען זיי געשיקט איהם זאָגען, "ער איז אוועק נאנץ ווייט".

"איז דאָ אפשר ביי אידען א נרויכער צדיק וואָס קען בעטען פאר זיי?" האָט נבוכדנאצר געפרעגט.

"ניט געבליבען אפילו איין אוינציגער צדיק ביי אידען", האָט מען איהם דורך די שלוחים געענטפערט.

"עס קען דאָך אכאָל זיין אז די אידישע רשעים זאָלען תשובה טהאָן און ווערען גוט און פרום, און בעטען פאר זייער פאלק", האָט ער געזאָגט.

"תשובה טהאָן קענען זיי ניט, ווייל עס איז שוין צו־בער די צייט וואָס זייער גאָט האָט זיי געגעבען חשובה צו טהאָן", האָבען די שלוחים געענטפערט.

"עס איז דאָך אבער יעצט ווינטער צייט און עס רעגענט און עס שנעהט".

"פאר דעם דארפסטו קיין מורא האבען, ווייל די קענסט נעהן אונטער די בערג. עס איז הארט דא א וועג וואָס בע־שיצט פון רעגען און שנעע".

"אבער אין ירושלים גופא רעגענט דאָך, טא יואו ווייל איך זיך אהינטהאָן מיט מיין ארמעע?"

האָבען זיי איהם געשיקט זאָגען: "די אידישע קברים און הייהלען זיינען שעהנער פון דיינע פאלאסטען".

.69

אן אמת'ע שטאָדט

רבא האָט איינמאָל אזוי געזאָגט:

אמאָל פלעג איך מיינען אז עס איז ניטאָ קיין אמת אויף דער וועלט, האָט מיר איינער פון די רבנן דערצעהלט,

אז וועט מען זאָל איהם געבען אלס דאָס נוטס פון דער גאנצער וועלט וואָלט ער קיין לינגען נעזאָגט. אָט וואָס מיט איהם האָט איינמאָל פּאָסירט:

איינמאָל איז ער געקומען אין אָרט וואָכ הייסט קושטא. (קושטא מיינט אמת) די מענשען פון דער שטאָדט האָבען אימער נעהאָלטען וואָרט און האָבען קיינמאָל קיין לינגען נעזאָגט. קיינמאָל איז אין דער שטאָדט א מענש נעשטאָרבען פאר דער ציים. די שטאָדט איז איהם אזוי נעפעלען געוואָרען דאָס ער האָט בעשלאָסען דאָרט צו פערבלייבען. האָט ער דאָרט א שידוך נעטהאָן, געמומען א ווייב פון דער שטאָדט און זי האָט איהם געבוירען צווויי קינדער.

איין טאָג, אז זיין פרוי איז נעשטאָנען און האָט נעוואַשען איהר קאָפּ, איז נעקומען א שכנה און האָט אָנגענקלאָפּט אין טיהר. האָט ער זיך נעטראכט, עס פּאסט עפּעס ניט אריינצולאָזען א פרעמדען מענשען אין הויז, אין אזא ציים. האָט ער צו דער שכנה נעזאָגט אז זיין פרוי איז יעצט ניט אין דער חיים.

גלייך נאָכדעם זיינען ביי איהם נעשטאָרבען די ביידע קינדער. איז אין שטאָדט נעוואָרען א טומעל. צווויי קינדער שטאָרבען — אזא זאך איז דאָרט קיינמאָל נעשעהן. זיינען די מענשען פון דער שטאָדט נעקומען פרעגען, ווי אזוי דאָס איז נעשעהן. האָט ער זיי דערצעהלט די מעשה ווי ער האָט נעזאָגט א ליגען.

"מיר בעטען דיך", האָבען די שטאָדט לייט נעזאָגט, "נעה אוועק פון אונזער שטאָדט און ריין אויף אונז ניט אָן דעם טויט."

70.

משה׳ס צייטען

רבי נהוראי זאָגט:

משיח וועט קומען אין אזא צייט וואָ אינגלעך וועלען בעלוידיגען עלטערע מענשען, און עלטערע וועלען שטעהן אויף די פים פאר אינגערע, און א טאָכטער וועט זיך ארויפשטעלען נעגען דער מוטער, און א שנור נעגען א שוויגער, און דער גאנצער דור וועט האָבען א פנים אזוי ווי א הונט, און א זוהן וועט זיך ניט שעהמען פאר׳ן פאָטער.

רבי נחמיה זאגט:
דער דור אין וועלכען משיח וועט קומען וועט זיין פול מיט עזות. די פרומע וועלען ווערען קרומע, טרויבען וועלען זיין א סך און וויין וועט זיין טהייער.
אנדערע זאגען:
משיח וועט ניט קומען ביז עס וועט זיך אויסגעהמען די לעצטע פרוטה פון בייטעל. אנדערע זאגען: משיח וועט ניט קומען סיידען אידען וועלען שוין אויפגעבען האפענונג צו ערלייזט ווערען.

.71

אזוי ענטפערט משן א נאר

דער פערזישער קעניג, שבור מלכא, האט אייגמאל געהערט אז אידען גלויבען דאס משיח וועט קומען רייטענדיג אויף אן אייזעל. האט ער אין שפאס געזאגט צו שמואל'ן: "איהר, אידען, זאגט אז משיח וועט קומען אויף א אייזעל. ווי פאסט עס זיך פאר אזא גרויסען מאן צו רייטען אויף אן אייזעל? איך וועל איהם בעסער שיקען דעם שהנסטען פערד וואס איך האב".
שמואל האט ניט לאנג געטראכט אין האט איהם אזוי געענטפערט:
"א נו, וואס פאר א שהנעם פערד האסטו? האסטו אפשר א פערד פון הונדערט קאלירען?"
שבור מלכא וועלכער איז געווען זעהר שטאלץ אויף זייגע פערד, האט געשווינגען. אזא שהנעם פערד האט ער ניט געהאט.

.72

ווען קומט משיח?

רבי יהושע בן לוי האט אייגמאל געטראפען אליהו הנביא שטעהן ביי דער הייהל פון רבי שמעון בן יוהאי.
איך בעט דיך, פיהר מיך אין יענער וועלט", האט ר' יהושע בן לוי געבעטען.
"אויב די שכינה וואס איז דא מיט אונז וועט ערלויבען", האט אליהו געענטפערט.

זיי האָבען בעקומען די ערלויבנים און זיי זיינען גע־קומען צו יענער וועלט. זיי זיינען געווען באנאנד, אָבער ר׳ יהושע האָט געהערט א שטימע פון א דריטען האָט ר׳ יהושע געפרעגט ביי דער שטימע: "ווען קומט משיח?" האָט די שטימע געענטפערט: "געה פרעג איהם אליין. משיח׳ן".

"און וואו געפינט ער זיך?"

"ביי דעם טויער פון רוים?"

"און וואָס פאַר א סימן קען איך האָבען אויף איהם?"

"ער זיצט צווישען אָרימע אביונים, געפלאָגטע נעבעך, קראַנקע און פערוואונדעטע. און ער איז אויך אַזוי ווי זיי. וועסט בעמערקען אַז אַלע קראַנקע בינדען אויף אַלע זייערע וואונדען אויף אַמאָל און נאָכדעם בינדען זיי איבער זייערע וואונדען אויף אַמאָל, אָבער ער אַליין, משיח, באנדאזשירט זיינע וואונדען איינציגווייז, ווייל טאָמער וועט מען איהם אין מיטען דרינען הייסען געהן אויסלייזען די אידען פון גלות, ווייל ער ניט פערלירען אַפילו א מאָמענט צייט".

ר׳ יהושע בן לוי איז אַהין אַוועק, און אַז ער האָט משיח׳ן געפונען, האָט ער צו איהם געזאָגט:

"פריעדען צו דיר מיין האר און לעהרער!"

"פריעדען צו דיר אויך, דער זוהן פון לוי", האָט משיח געענטפערט.

"ווען קומסטו?" האָט ר׳ יהושע געפרעגט.

"היינט קום איך", האָט משיח געענטפערט.

איז ר׳ יהושע אַוועק א פערשעהמטער צו אליהו הנביא.

"וואָס האָט ער דיר געזאָגט?" האָט אליהו געפרעגט.

"ער האָט געזאָגט: פריעדען צו דיר, דער זוהן פון לוי".

"דאָס איז א סימן", האָט אליהו הנביא געזאָגט, "אַז דו און דיין פאָטער זיינען געזיכערט מיט עולם הבא, ווייל אַנדערש וואָלט ער אַזוי ניט בעגריסט דיך און דייז פאָטער׳ס נאָמען".

"ער האָט מיר אָבער געזאָגט א ליגען", האָט ר׳ יהושע זיך בעקלאָגט, "ער האָט געזאָגט אַז היינט וועט ער קומען און ער קומט ניט".

האָט אליהו אַזוי ערקלערט:

"ער וועט קומען היינט, אויב אידען וועלען אין דעם טאָג תשובה טהאָן און ווערען גוט און פרום".

.73

אז מען האָט א טאָכטער

א פאָטער וואָס האָט א טאָכטער שלאָפט איבער איהר קיין נאַכט. ווען זי איז נאָך א קליינע מיידעלע זאָרגט ער זיך טאָמער חבר'ט זי זיך מיט שלעכטע חבר'טעס און זיי לערנען איהר שלעכטע זאַכען. אז זי ווערט א ביסעל עלטער האָט ער מורא טאָמער לאָזט זי זיך אַוועק אויף א קרומען וועג. אז זי ווערט שוין א כלה מויד האָט ער מורא טאָמער בעקומט זי ניט קיין חתן. אז זי האָט שוין חתונה האָט ער מורא טאָמער וועט זי קיין קינדער האָבען. און אז זי האָט שוין קינדער און ווערט שוין אן עלטערע פרוי, שרעקט זיך זיין הארץ טאָמער ווערט זי א מכשפה.

.74

יסורים דארף מען אָננעהמען פאר ליעב

רבח בר בר חנח דערצעהלט:

אז רבי אליעזר איז קראַנק געוואָרען זיינען געקומען זיינע תלמידים איהם מבקר חולה זיין. האָט ער צו זיי גע־זאָגט:

"א גרויסער צאָרן האָט זיך חיינט אויסגעגאָסען אויף דער וועלט".

ווען די תלמידים האָבען דאָס געהערט האָבען זיי פער־שטאַנען אז ער רעדט דאָס פון זיינע ווייטאָגען, האָבען זיי גענומען וויינען. בלויז איין רבי עקיבא האָט געלאַכט.

"וואָס לאַכסטו?" האָבען די אַנדערע תלמידים גע־פרעגט.

"און וואָס וויינט איהר?" האָט ער זיי געפרעגט.

"זוי זאָלען מיר ניט וויינען", האָבען זיי געזאָגט, "אז אזא גרויסער מאַן וואָס איז געגליכען צו א ספר תורה, ליגט אין אזעלבע יסורים".

"אָט דערפאַר לאָך איך טאַקי", האָט רבי עקיבא זיי געענטפערט. "פערשטעהט איהר מיך אַזוי: ווען איך וואָלט געזעהן אז אונזער רבי'ן געהט גוט, זיין וויין ווערט ניט זויער, די פלאַקס אויף זיין פעלד ווערט ניט פערדאָרבען.

זיין אויל ווערט ניט טוכלע, זיין האָניג ווערט ניט קאַליע, וואָלט איך זיך געטראַכט, טאָמער חס ושלום עסט ער אויף זיין חלק עולם הבא אויף דער וועלט, אָבער יעצט אַז איך זעה אַז אויף דער וועלט האָט ער יסורים, ווייס איך וואָס עס איז אָנגעגרייט פאַר איהם אויף יענער וועלט, און אָט דערפאַר פרעה איך מיך".

"אָבער, עקיבא, פאַר וואָס קומט מיר יסורים?" האָט רבי אליעזר געפרעגט.

"רבי!" האָט ר' עקיבא געענטפערט, "דו אַליין האָסט דאָך מיט אונז געלערענט דעם פסוק פון קהלת, אַז עס איז ניטאָ איין צדיק אויף דער וועלט וואָס זאָל ניט האָבען גע־זינדיגט אין זיין לעבען".

אַ צווייטען מאָל זיינען צו רבי אליעזר געקומען מבקר חולה זיין פיער זקנים: ר' טרפון, ר' יהושע, ר' אלעזר בן עזריה און ר' עקיבא. און יעדער איינער האָט געזאָגט אַ פאָאָר טרייסט ווערטער צו רבי אליעזר.

רבי טרפון האָט געזאָגט: "דו ביזט פאַר אידען וויכ־טיגער ווי רעגען. ווייל רעגען איז נויטיג נאָר אויף דער וועלט, און דיין תורה גילט אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט".

רבי יהושע האָט געזאָגט: "דו ביזט פאַר אידען וויכ־טיגער פון דער זון, ווייל די זון שיינט דאָך נאָר אויף דער וועלט, און דו, רבי, שיינסט פאַר ביידע וועלטען".

רבי אלעזר בן עזריה האָט געזאָגט: "דו ביזט די אידען ליעבער ווי פאָטער און מוטער, ווייל פאָטער און מוטער האָט מען נאָר אויף דער וועלט, און דו, רבי, ביזט צו אידען אַ פאָטער אויף ביידע וועלטען".

רבי עקיבא האָט געזאָגט: "זאָלען דיר דיינע יסורים וואויל בעקומען ווייל זיי פערגיבען אויף דיינע זינד".

.75

יסורים בריינגען צו תשובה

מנשה דער זוהן פון חזקיה המלך איז געוועזען זעהר זינדיג און איז ניט געגאַנגען אין די וועגען פון זיין פאָטער. דערפאַר האָט גאָט אויף איהם אָנגעשיקט די אַרמעע פון מלך אשור, און זיי האָבען איהם גענומען געפאַנגען און איהם אָנגעטהאָן גרויסע יסורים.

מען האָט איהם אַריינגעזעצט אין אַ קופּערנעם קעסעל און געמאַכט אונטען אַ פייער. אין זיינע שמערצען האָט ער ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. ער האָט צו זיך אזוי געטראַכט: זאָל איך בעטען ביים אייבערשטען, איז ער דאָך ביי אויף מיר. זאָל איך בעטען ביי די געטשקעס, האָבען זיי דאָך קיין ווערטה. וואָס האָט ער געטהאָן? האָט ער אַוערשט גע־בעטען ביי די גרויסע געטשקס. האָבען זיי איהם ניט גע־ענטפערט. האָט ער נאָכדעם געבעטען ביי די קליינע געטש־קעס האָבען זיי איהם אויך ניט געענטפערט. האָט ער צי־לעצט געזאָגט צום אייבערשטען: "אויב דו קענסט ענטפערען מיין געבעט טאָ ענטפער, אין אויב ניט וועל איך מוזען זאָגען אַז דו ביזט אַזוי ווי זיי". גלייך האָט איהם גאָט גע־ענטפערט. אָט פון דעם איז צו זעהן אַז יסורים בריינגען צו תשובה.

.76

ירבעם׳ס שווינדעל

ירבעם האָט ניט געוואָלט אַז די אידען זאָלען געהן נאָך ירושלים גאָט בעטען. האָט ער זיך בעראַטהען אין האָט געמאַכט צוויי גאָלדענע קעלבער. איינעם האָט ער געשטעלט אין בית אל און דעם אַנדערען אין דן, און ער האָט געזאָגט צו די אידען (מלכים א, י"ב): "גענוג אייך צו שלעפען זיך אין ירושלים, אָט דאָ האָט איהר אייערע גע־טער וואָס האָבען אייך אַרויסגעצויגען פון מצרים".

מיט וועמען האָט ער זיך בעראַטהען? אָט דאָ צייגט זיך ארויס וואָס פאַר אַ שווינדעל ירבעם האָט בעגאַנגען. ער האָט אַזוי געטהאָן: ער האָט אַוועקגעזעצט אַ רשע נעבען אַ צדיק און האָט זיי געפרעגט: "וועט איהר זיך אונטער־שרייבען אויף אַלעם וואָס איך וויל טהאָן?" האָבען זיי גע־וואוינליך געענטפערט: "יאָ". זאָגט ער צו זיי ווייטער: "איך וויל ווערען אַ מלך". ענטפערען זיי: "יאָ". פרעגט ער ווייטער: "וועט איהר טהאָן אַלעם וואָס איך הייס אייך?" ענטפערען זיי ווידער: "יאָ".

"אפילו זיך בוקען צו עבודה זרה?"

"דאָס ניין!" ענטפערט דער צדיק ענטשלאָסען.

רופט זיך דאַן אָב דער רשע צום צדיק: "שוין זשע קען

זיך דיר לייגען אויפ'ן שכל. דאָס אזא מענש ווי ירבעם כייגט טאקע אז מיר זאָלען זיך בוקען צו געטצען? דאָס ויל ער אונז בלויז פרוּבירען, אויב מיר וועלען פאלגען זיין וואָרט אדער ניט". האָט דער צדיק זיך געלאָזט אהנארען פון דעם רשע און ער האָט אויך אונטערשריבען אז ער איז גרייט זיך צו בוקען צו עבודה זרה. אזוי איז דאָס אויסגעקומען אז ירבעם האָט זיך בעראטהען מיט די וויכטיגסטע מענשען איידער ער האָט איינגעפיהרט זיין עבודה זרה.

.77

ירבעם דער כבוד זוכער

איינמאל האָט דער אייבערשטער געזאָגט צו ירבעם: "אויב דו וועסט תשובה טהאָן, וועלען איך, דו און דוד המלך שפאצירען צוזאמען אין גן עדן".

"אין ווער וועט געהן פריהער?" האָט ירבעם געפרעגט.

פרעגט.

"דוד", האָט דער אייבערשטער געענטפערט.

"אויב אזוי, וויל איך ניט", האָט ירבעם געזאָגט און איז פערבליבען ביי זיין רשעות.

.78

זייער חכמה האָט ווי בעפרייט

צוויי אידען זיינען געפאנגען געוואָרען אין הר חכרמל און דער פערזישער באאמטער, וואָס האָט זיי געפאנגען, איז זיי נאָכגענאנגען. הערט ער ווי איין איד וואָגט צ'ם אנדער רען: "דא האָט געמוזט פריהער פון אונז דורכפאָהרען א לעמיל וואָס איז בלינד אויף אן אויג, און איז אנגעלאָדען מיט צוויי פעסער, איינע מיט ווין און די אנדערע מיט אויל, אין די צוויי מענשען וואָס פיהרען דעם קעמיל איז איינער א איד און דער אנדערער א פערזיער."

רופט זיך אָב דער באנגער צו זיי: "איהר פאָלק מיט'ן האַרטען נאקען! איהר מאָדנע מענשען וואָס איהר זייט! פון וואַנען וווייסט איהר דאָס אלעם?"

האָבען זיי דאָס איהם אזוי ערקלערט:

"געוואוינליך אז א קעמעל געהט דורך עסט ער די גראָז פון ביידע זייטען פון וועג. אָבער דאָ זעהט מען אז דער קע־מעל האָט געגעסען בלויז פון איין זייט וועג. דאָס ציינט אז פון דער אנדער זייט קען ער ניט זעהן. אז ער פיהרט איין פאַס וויין און די צווייטע איז מיט אויל קען מען זעהן פון דעם וואָס האָט אַרונטערגעטריפט פון די פעסער אויף דער ערד. וויין טראָפּענס אז זיי פאַלען צו דער ערד זינקען זיי איין, אָבער פון אויל שווימען די טראָפּענס פון אויבען־אויף. ווער די צוויי מענשען זיינען וואָס פיהרען דעם קעמעל איז אויך לייכט צו דערקענען. אז א איד עסט ווארפט ער די ברעקלעך אָן א זייט, אָבער אז א פערזיער עסט ווארפט ער די ברעקלעך אויפ'ן מיטען וועג."

דער בעאמטער איז נייגעריג געוואָרען צו וויסען אויב דאָס איז אמת, איז ער נאָכגעלאָפען ביז ער האָט אָנגעיאָגט דעם קעמעל מיט זיינע פיהרער. און אז ער האָט אויסגע־פונען אז אלעס וואָס די צוויי געפאנגענע אידען האָבען גע־זאָגט איז אמת, האָט ער זיי ביידען געקוסט אין קאָפּ, האָט זיי אוועקגעפיהרט צו זיך אהיים, האָט פאר זיי געמאכט א גרויסע סעודה און האָט געטאַנצט פאר זיי און געזונגען: "געבענשט זאָל זיין דער וואָס האָט אויסערוועהלט די קינ־דער פון אברהם און ער האָט זיי געגעבען א טייל פון זיין חכמה!"

נאָכדעם האָט ער זיי ארומגעפיהרט איבעראל און די וואָס האָבען געזאָלט זיין זייערע האַרען זיינען געוואָרען זיי־ערע בעדיענער. צולעצט האָט ער זיי בעפרייט אין זיי זיי־נען אוועק אהיים.

.79

א געוויין ביינאַכט

ביי א פרוי וואָס האָט געוואוינט אין דער נאַכבאַרשאַפט פון רבן גמליאל איז געשטאָרבען איהר זוהן, וועלכער איז געווען זעהר א געראָטענער אינגעל. די מוטער האָט געוויינט נאָך איהר קינד די גאַנצע נאַכט. עס ליעגט אזוי אין דער נאַטור פון דעם מענשען, אז ער הערט איינעם וויינען ביי־נאַכט, ווערט ער אזוי געריהרט דאָס ער מוז אויך וויינען. און ווען רבן גמליאל האָט געהערט דעם יאָמער פון דער אָרי־

מער מוטער האָט ער זיך דערמאָנט אָן דעם חורבן בית המקדש און ער האָט אזוי פיעל טרעהרען פערגאָסען דאָס זיינע ברעמען זיינען איהם אויסגעקראָכען. אויף מאָרגען אז זיינע תלמידים האָבען בעמערקט ווי ער זעהט אויס, האָבען זיי איהם אוועקגענומען פון זיין וואוינונג.

.80

ניט דער מענש דארף שטראָפען

רב יהודה דערצעהלט אין נאָמען פון רב:

די חכמים האָבען איינמאָל געוואָלט אריינגעהמען שלמה המלך אין דעם צעטעל פון די אידישע מלכים וואָס האָבען קיין עולם הבא. האָט זיך פאר זיי בעוויזען דער געשטאַלט פון דוד המלך און האָט זיך זיי צו די פיס געוואָרפען און געבעטען אז זיי זאָלען דאָס ניט טהאָן, אָבער די חכמים האָבען דאָס ניט געאַכט. איז ארויס א בת קול פון הימעל און האָט געזאָגט: "אָט דעם מענשען וואָס האָט פריהער געבויט א הויז פאר מיר און נאָכדעם פאר זיך, און נאָך מעהר: מיין הויז האָט ער פערטיג געמאכט אין זיבען יאָהר און זיין הויז האָט געדויערט צו בויען דרייצעהן יאָהר, אָט איהם ווילט איהר שיקען אין גיהנם?" האָבען די חכמים אויך ניט געאַכט. צולעצט איז ארויס א צווייטער בת קול אין האָט געזאָגט: "מיט וואָס פאר א רעכט האָט איהר צו פערטיילען שטראָפען און זאָגען דעות ווער עס זאָל געהן אין גן עדן, און ווער ניט?"

ערשט דאַן האָבען די חכמים געענדערט זייער בעשלום.

.81

ווען שונאים ווערען פריינד

די צוויי פעלקער מואב און מדין האָבען קיינמאָל געלעבט בשלום און זיינען אימער געווען אין קריעג, אָבער ווען זיי האָבען געוואָלט בעקעמפפען די אידען האָבען זיי געמאכט שלום.

דאָס איז א משל מיט צוויי הינט וואָס האָבען זיך געפונען אין איין סטאַדע און זיי האָבען איינער דעם אנדערען

שטאַרק פיינד געהאט. איינמאָל איז א וואָלף בעפאַלען אייי־
נעם פון זיי. האָט זיך דער אנדערער געטראַכט: אייב איך
וועל איהם היינט ניט העלפען וועט מאָרגען קומען דער וואָלף
און וועט מיך טויטען. האָבען זיך ביידע צוזאַמען אריינגע־
שטעלט געגען דעם וואָלף און זיי האָבען איהם דער'הרג'עט.
רב פפא האָט געזאָגט: "אָט דאָס איז וואָס מענשען
זאָגען אַ ווערטעל: "אז צוויי קעץ מאכען א שמחה'לע איז
דאָס א שלעכטער סימן."

82.

די בייזע רגע

פריהמאָרגענס, אַז די זונן שיינט אויף, און די מלכים,
די געצענדיענער, טהוען אָן די קרוינען אויף זייערע קעפּ און
בוקען זיך צו דער זונן, ווערט דער אייבערשטער בייז, אָבער
זיין כעס דויערט בלויז אַ רגע — אַזוי ווערט געזאָגט אין
נאָמען פון רבי מאיר.

און ווען איז דיזע רגע? דאָס איז אין דעם מאָמענט
ווען עס ווערט ווייס דער קאַם פון דעם האָהן, און דוקא
ווען ער ווערט אין גאנצען ווייס און עס זעהען זיך אין דעם
קיין רויטע פעדים.

אין דער נאכבארשאַפט פון רבי יהושע ב' לוי האָט
געוואוינט אַן אַפּיקורס וואָס פלעגט איהם רערגעדן די יאָח־
רען. איינמאָל האָט ר' יהושע בן לוי גענומען אַ האָהן און
האָט איהם צוגעבונדען פאַר אַ פוס. נאָכדעם האָט ער זיך
אוועקגעזעצט וואַרטען, טראַכטענדיג. ווען עס וועט קומען
די בייזע רגע ווען דעם האָהן'ס קאַם ווערט ווייס וועט ער
דעם אפּיקורס שילטען. ווען עס האָט געהאַרפט אָנקומען
יענע צייט האָט ר' יהושע איינגעדרעמעלט, האָט ער צו זיך
געזאָגט: "דאָס צייגט אַז עס איז ניט שעדן דאָס אַ צדיק
זאָל בעשטראָפען מענשען".

.83

בעסער א קללה פון א פריינד, איידער א ברכה פון א שונא

רבי שמואל בר נחמני האָט געזאָגט:

עס איז בעסער די קללה מיט וועלכער אחיה דער נביא פון שלה האָט געשאָלטען די אידען, איידער די ברכה מיט וועלכער בלעם האָט זיי געבענשט. אחיה האָט די אידען געשאָלטען (מלכים א, יד): אז גאָט וועט זיי אזוי שלאָגען אז זיי וועלען ציטערען ווי עס ציטערט דער ראָהר (טראָסטיק) וואָס וואַקסט ביים וואַסער. וואָס איז די גאַטור פון דעם ראָהר? ער שטעהט אין וואַסער, זיין שטאם בענייט זיך, זיינע וואָרצלען זיינען זעהר פיעל, און ווען עס קומען און בלאָזען די שטאַרקסטע ווינטען אין דער וועלט קענען זיי איהם ניט אויסרייסען פון אָרט, דען ער שאָקעלט זיך און ביינט זיך מיט'ן ווינט. און ווען עס ווערט שטיל זעהט מען איהם שטעהן אויף זיין אָרט, אזוי ווי עס איז גאָרנישט געשעהן.

בלעם האָט די אידען געבענשט און פערגליכען צו א צעדערבוים (במדבר, כד). און וואָס איז די גאַטור פון א צעדערבוים? ניט אימער שטעהט ער ביים וואַסער, זיין שטאם בענייט זיך ניט, זיינע וואָרצלען זיינען זעהר ווייניג. איז ווי עס קומט נאָר א שטאַרקער דרום ווינט אזוי רייסט ער איהם אויס און שליידערט איהם צו דער ערד.

.84

בלעם'ס עצה

בלעם האָט אזוי געזאָגט צו בלק'ן: "איך וועל דיך געבען אן עצה. דער גאָט פון די אידען האָט זעהר פיינט אויסגעלאַסענהייט, און זיי אַליין, די אידען, האָבען שטאַרק ליעב ליינוועגטענע קליידער. זאָלסטו טהאָן אזוי: שטעל אויס אין די גאַסען פאַוויליאָנען און זעץ אין זיי אַריין אויסגעלאַסענע פרויען. אין יעדען פאַוויליאָן זעץ אַוועק אן עלטערע אין דרויסען און אַ אינגערע פון אינווייניג".

בלעם האט בלק'ן ערקלערט זיין נאכצוגן פלאן און דער רעזולטאט איז נשוען אזוי:

וען די אידען זיינען נעקומען און האבען זיך נעלאזט וואוין נעהן, עסען און טרינקען און אמזירען זיך, און זיינען ארויס אין מארק, וואו די פאוויליאנען זיינען נעווען אויפ־נעשטעלט, פלעגט די אלטע אבשטעלען א אידען און איהם פרענגן: "אפשר ווילסטו קויפען ליינוועטענע קליידער?" די אלטע פלעגט איהם זאגען א גלייכען מקח, אבער די אינ־נערע וואס פלעגט זיצען אינווענדיג, פלעגט אויסרופען: "קום אריין אהער, איך וועל דיר אבגעבען פאר א העלפט, פאר א דריסעל פון דעם פרייז".

אז דער איד פלעגט שוין אריינקומען, פלעגם זי צו איהם זאגען: "זיץ א ביסעל, דו ביזט ביי מיר ווי אן אייגענער מענש, א בן בית. זיץ און קלייב זיך אליין אויס סחורה". און דערווייל פלעגט זי אנצייגען אויף קרינלעך זיין וואס זיינען געשטאנען נעבען איהר און זאגען: "ווילסטו טרינקען א ביסעל ווין?" און וי נאר דער איד האט געמרנקען פון דעם וויין האט זיך אין איהם אנגעצונדרען אן אונריינער פייער. דאן פלעגט זי ארויסנעהמען א געטשקע פון איהר שוים און דעם אידען צוריידען או ער זאל דיענען צים געטש־קע און לייקענען אין תורת משה.

.85

דער איזעל האט געהאלט העדנער

בלעם איז געגאנגען צו די מלכים פון מרין בעטען זי זאלען איהם בעצאהלען פאר די פיער און צוואנציג טויזענד אידען וואס זיינען געפאלען אין דער מניפה דורך זיין עצה, איז ער אבער דאהרט דער'חרג'עט געוואהרען צוזאמען מיט די מלכי מדין. אזוי זאגט רבי יוחנן.

מר זוטרא בר טוביא בעמערקט וועגען דעם: אט דאס איז וואס מענשען זאגען א וועדטעל: "דער איזעל איז נעגאנגען זוכען הערנער חאט מען ביי איהם זייגע אויערען אויך אבגעשניטען".

.86

הויט איך פון א נסיון

רב יהודה האָט געזאָגט אין נאָמען פון רב:

קיינמאָל זאָל א מענש זיך ברייגען צו א נסיון, דען מיד זעהען אז אפילו אזא גרויסער מאן ווי דוד מלך ישראל האָט זיך געבראכט צו א נסיון אזן ער איז דאָך אריינגעפא־לען. די מעשה איז אזוי געווען.

איינמאָל האָט דוד געזאָגט: "רבונו של עולם! פאר וואָס זאָגט מען דער נאָמ פון אברהם, דער נאָמ פון יצחק, דער נאָמ פון יעקב אזן מען זאָגט ניט דער נאָמ פון דוד?" האָט דער אייבערשטער נעענטפערט: "זיי האָב איך אויס־פרובירט, אָבער דו ביזט ביי מיר נאָך ניט אויספרובירט געווארען".

"רבונו של עולם!" האָט דוד געבעטען, "פרוביר מיך אויך".

"איך וועל דיך פרובירען", האָט דער אייבערשטער געזאָגט, "אזן כאָטש יענע האָב איך ניט געווארנט, וויל איך דיך דאָך וואָרנען אז דו וועסט האָבען א שווערען נסיון בייי־צושטעהן".

איינמאָל האָט דוד שפאַצירט איבער דעם דאָך פון זיין הויז, האָט ער פון דאָרט געזעהן ווי די שעהנע בת שבע שטעהט אונטען אזן וואַשט איהר קאָפ. זי איז געווען פער־שטעלט מיט א שירם. איז נעקומען דער שטן אזן האָט זיך פערשטעלט פאר א פויגעל. דוד האָט אויף דעם פויגעל געשאָסען אזן האָט געטראָפען אין שירם וועלכער האָט זיך צוריסען. ערשט דאן האָט דוד געזעהן ווי אמת שעהן בת שבע איז געווען, אזן ער האָט פערנעסען אז ער איז געשטעלט געווארען אויף א פראָבע. ער האָט געשיקט נאָך דער פרוי אזן איהר געהייסען ברייגען צו זיך.

אזן אזוי איז ער אין דער פראָבע דורכגעפאלען.

.87

נח דער צדיק

נח איז געווען אן אמת'ער צדיק אין זיין דור, אזוי דער־צשהלט די תורה.

רבי יוחנן זאָגט: דאָס מיינט אַז אין פערגלייך מיט די מענשען פון זיין דור איז נח געווען אַ צדיק. אָבער אין אַנדערע דורות וואָלט מען איהם ניט געקענט רופען צדיק. און רבי חנינא גיט אויף דעם אַ משל.

אַ פאַס וויין איז געשטאַנען אין אַ קעלער וועלכער איז געווען פול מיט פעסער עסיג. אַזוי לאַנג ווי דער וויין געפינט זיך צווישען עסיג פיהלט מען אַז דער וויין האָט אַ געשמאַקען אראמאט. נעהמט מען דעם וויין אַוועק פון דעם עסיג, אַזוי שפּירט זיך שוין ניט זיין אראמאט אַזוי שטאַרק.

ריש לקיש זאָגט: ווען נח האָט געקענט זיין אַ צדיק אין זיין דור האָט ער אין אַנדערע דורות געקענט זיין נאָך אַ גרעסערער צדיק. און רבי אושעיא גיט אויף דעם אַזאַ משל.

אַ פלעשעלע מיט שמעקעדיגען בוימאייל איז געשטאַנען אין אַ שמוציגען אָרט און דאָך האָט די פלעשעלע ארויסגע־געבען פון זיך אַ טייערען ריח. היינט ווי בעסער שמעקט די פלעשעלע ווען זי שטעהט אין אַן אַפּטייק?

.88

געגעבען צו פערזוכען עולם הבא

איידער דער אייבערשטער האָט געבראַכט דעם מבול. האָט ער די מענשען פון יענעם דור געגעבען צו פערזוכען עולם הבא, כדי זיי זאָלען וויסען וואָס זיי האָבען פערלאָרען צוליעב זייערע שלעכטע מעשים.

.89

נאָר צו מענשען ניט אַנקומען

ווען נח האָט צום צווייטען מאָל ארויסגעשיקט די טויב פון זיין תיבה, צו אויסגעפינען אויב עס איז דאָ נאָך אַ סך וואסער אויף דער ערד, איז זי צוריקגעקומען מיט אַ בלאַט פון אַן אוילבערט בוים.

רבי אלעזר ערקלערט די בעדייטונג פון דעם בלאַט אַזוי: די טויב האָט געזאָגט: "רבונו של עולם! מיין שפּייז מעג זיך זיין ביטער אַזוי ווי אַן אוילבערט בוים אָבער עס זאָל קומען פון דיין האַנד. איידער מיין שפּייז זאָל זיין אַזוי

זיס ווי חאניג אוז עס זאל קומען פון דער אנד פון א מענ־
שען."

.90

א שמועס צווישען אליעזר אוז שם

רב חנא דערצעהלט:

אליעזר דער קנעכט פון אברהם האט איינמאל געפרעגט ביי שם, דער עלטסטער זוהן פון נח: "זאג מיר, ווי האט איהר געקענט אויפפאסען אויף אזוי פיעל בעישעפענישען אין דער צייט פון מבול, ווען זיי האבען זיך אויפגעהאלטען אין תיבה?"

"מיר האבען טאקע געהאט גרויס זארג אוז מיה", האט שם געענטפערט. "עס זיינען דא בעשעפענישען וואס זייער נאטור איז צו עכזן בייטאג. האבען מיר זיי נעדארפט שפיי־ זען בייטאג. אוז עס זיינען דא אזעלכע וואס זייער נעוואויג־ הייט איז צו עכזן בייגאכט האבען מיר זיי געמוזט שפיזען בייגאכט. דארט האט זיך נעפונען א חיה מיט דעם נאמען "זיקהא", האט מיין פאטער געמיינט אז זי לעבט פון ווינט. איינמאל איז מיין פאטער נעזעסען אוז נעשנידען אן עפעל, איז אין דעם ארויסגעפאלען א ווארים אוז די חיה האט עס אויפגענעכזען. זייט יענעם טאג פלעגט מיין פאטער אוועק־ לייגען פאר איהר עפעל, אוז ווען די עפעל פלעגען ווערען ווערימדיג פלעגט די זיקהא זיי עסען. דארט איז אויך נע־ ווען א פויגעל וועלכע "אט נעהייסען "הול", פלעגט ער לי־ גען אין שלאפען די נאנצע צייט אין זיין קעמערעל. אייג־ מאל פרעגט איהם מיין פאטער: "דו ווילכט נאר ניט עסען?" האט דער פויגער זשענטפערט: "איך זעה אז דו האסט אזוי פיעל שוערע ארבייט מיט די אנדערע. האב איך דיר ניט נעוואלט בעמיהען." ווען מיין פאטער האט נעהערט אזעל־ כע רייד האט ער אויסגעגרופען: "עס זאל זיין דער ווילען פון דעם אייבערשטען אז דו זאלכט חיינמאל ניט שטארבען." אוז דער פויגעל לעבט אייביג.

"זאג מיר", האט שם נעפרעגט ביי אליעזר, "וואס האט איהר געטראן ווען די מלכים פון מזרח אוז מערב זיינען גע־ קומען מיט אייר מלחמה האלטען? ווי האט איהר זיי בייי־ נעקומען?"

"עס איז געווען אזוי:" האט אליעזר דערצעהלט. "דער אייבערשטער האט גענומען אברהם'ן און האט איהם אוועק־געזעצט ביי זיין רעכטער האנד. פלעגען מיר שליידערען אויף אונזערע שונאים ערד פלעגט פון דעם ערד ווערען שווערדען. מיר פלעגען ווארפען שטרוי און עס פלעגט פון דעם ווערען קוילען."

.91

די רשעים פון סדום און עמורה

אז די מענשען פון סדום און עמורה פלעגען ווארפען אן אויג אויף א מאן וואס האט א סך געלד פלעגען זיי זיך קליגען ווי דאס געלד ביי איהם ארויסצוקריגען. אמאל פלע־גען זיי איהם אריינגארען אין אן ארט וואו עס איז געשטאנען א שוואכע וואנט. אימיצער פלעגט די וואנט א שטויס טהאן, דער רייכער מאן פלעגט דער'הרג'עט ווערען און נאכ־דעם פלעגט מען ביי איהם צו נעהמען זיין געלד. און אמאל פלעגען זיי טהאן אזוי. איינער פון זיי פלעגט קומען צו א רייכען מאן מיט א פלעשעלע שמעקעדיגע אויל, פון זעהר א טייערען סארט, און זאגען: "אט די פלעשעלע אויל איז ביי מיר זעהר טייער, און אזוי ווי איך האב מורא אז מען וועט דאס ביי מיר גנב'ענען בכן בין איך געקומען צו דיר אז דו זאלסט עס פאר מיר בעהאלטען צווישען דיינע אוצרות."

דער רייכער מאן פלעגט צונעהמען די פלעשעלע און ער פלעגט עס בעהאלטען צווישען זיינע אוצרות. שפעט ביינאכט פלעגט דער מאן וואס האט געבראכט די פלעשעלע קומען מיט זיינע פריינד, זיי פלעגען נאכשפירען דעם ריח פון די שמעקעדיגע אויל ביז זיי פלעגען דערגעהן וואו דאס ליעגט בעהאלטען, און דאן פלעגען זיי צונעהמען די אוצרות פון דעם רייכען מאן.

ר' יוסי פון צפורי האט איינמאל דערצעהלט די מעשה אין א דרשה, זיינען אין יענער נאכט געשעהן דריי הונדערט גנבות וואס גנבים האבען אונטערגעגראבען בעהאלטענע אוצרות. זיינען די מענשען פון דער שטאדט געקומען צו

ר' יוסי אזן האבען צו איהם גע'טענה'ט: "דו האסט די גנבים נעצייגט א וועג." האט ער זיי נעענטפערט: "איך האב דען נעווארנט אז ביי אייך געפינען זיך גנבים? איך האב נעמיינט אז איהר זייט אלע עהרליכע לייט."

ביי די רשעים פון סדום איז נעווען איינגעפיהרט, דאס איינער וואס פערמאגט אן אקר דארף ער פאשען די שטאדט בהמות איין טאג, דער וואס האט גארניט, דארף פאשען צווי מעל. האט זיך דארט נעפונען א יתום וואס האט זיך אויפגעהאלטען ביי זיין מוטער, אן ארימע אלמנה, און ער האט גאר ניט געהאט קיין פיה. האט מען איהם נעצוואונגען צו פאשען די בהמות פון דער גאנצער שטאדט. וואס מהוט דער יתום? נעהמט ער און הרג'עט אוים אלע בהמות און זאגט: "ווער עס האט געהאט א בהמה זאל זיך נעהמען איין פעל. ווער עס האט ניט געהאט זאל זיך נעהמען צוויי פעלען." האבען זיי נעפרעגט: "וואס איז דאס אזויגס פאר אן ארדנונג?" האט דער יתום אזוי נעענטפערט: "איך האב נעהאנדעלט לויט דעם ביישפיעל וואס איהר האט מיר נעצייגט."

פיער ריכטער זיינען נעווען אין סדום. איינער האט נעהייסען ליגנער, דער צווייטער האט געהייסען שווינדלער, דער דריטער פעלשער, דער פערטער כאבארניק. וועז אימיצער איז נעקומען זיך בעקלאגען אויף איינעם אז יענער האט ביי זיין אייזעל אבגעשניטען אן אויער. פלעגען די ריכטער פסקנ'ען אז ער זאל דעם אייזעל אבגעבען צו דעם אנגעקלאגטען און יענער זאל דעם אייזעל ביי זיך האלטען ביז דער אויער וועט צוריק אבוואקסען. אויב איינער איז נעקומען זיך קלאגען אויף אן אנדערען דאס ער האט איהם נעמאכט א וואוגד, פלעגען די ריכטער פסקנ'ען אז דער נע־שלאגענער זאל דעם שלעגער בעצאהלען פאר בלוט לאזען.

וויטער איז אין סדום נעווען איינגעפיהרט, דאס פאר איבערנעהן א בריק פלעגט מען מוזען צאהלען א מאקסע פון פיער גילדען. וועז איינער האט נעווואלט איינשפארען די פיער גילדען און איז אריבערגענאנגען אין וואסער, האט מען איהם נאכדעם וועז ער איז נעקומען אויף דעם אנדער

זייט טייך. געצוואונגען צו בעצאהלען אכט גילדען. אייך מאל אי, אהין געקומען א וועגער, האט ער געזאלט אייך שפארן די טאקסע פאר'ן געהן איבער'ן בריק, איז ער ארויבער אין וואכער. וועז כען האט ביי איהם נאכדעם געפארערט ער זאל בעצאהלען אכט גילדען, האט ער ניט געוואלט צאהלען. האט כען איהם געשלאגען ביז בלוט. וועז ער אי, געקומען צו די ריכטער האבען זיי איהם פערמשפט אז ער זאל די שלעגער בעצאהלען פאר דער אפגראציאז פון בלוט לאזען.

אליעזר דער קנעבט פון אברהם איז איינמאל געקומען אין סדום, האט כען איהם הארט געמאכט א וואונד. וועז ער איז געקומען צו א ריכטער, זיך צו בעקלאגען, האט דער ריכטער גע'פסק'ט אז אליעזר זאל בעצאהלען זיין אנגרייפער פאר בלוט לאזען. נעהמט אליעזר אז ניט דעם ריכטער אזא זעטץ דאס ער האט זיך בעוואשען מיט בלוט. "וואס איז דאס?" האט דער ריכטער נעפרעגט. "דאס וואס מיר קומט יעצט ארויס פון דיר", האט אליעזר געענטפערט, "בעצאהל דעם וואס האט מיך געשלאגען, אז מיין גלעזל בלייבט ביי מיר."

ביי די מענשען פון סדום איז נעווען אן אבמאך, דאס וועז איינער וועט אינלאדען א פרעמדען מענשען צו א שמחה, זאל כען ביי דעם וואס האט אינגעלאדען צונעהמען זיינע קלידער.

איינמאל איז אליעזר נעקומען אין סדום. האט איהם קיינער נעוואלט געבען עסען. אין שטאדט איז גראדע יענעם טאג נעווען א חתונה, און אזוי ווי אליעזר איז נעווען שטארק הונגעריג האט ער זיך געלאזט געהן צו דער חתונה, אפשר וועט ער דארט קענען עפעס נעניסען. ער איז געקומען און האט זיך אוועקגעזעצט בייס טיש, נעבען דעם לעצטען. האט כען איהם געפרעגט: "ווער האט דיך אהער אינגעלאדען?" האט אליעזר נעזאגט שטיל צו דעם מאן וואס אי, נעזעסען נעבען איהם: "דו האסט דאך מיך אינגעלאדע, ניט אמת?" יענער מאן האט זיך ערשראקען. ער האט זיך געטראכט: וועז ער רעדט עס ארויס העכער און די אנדערע מענשען הערען דאס אז איך האב איהם אינ-

געלאַדען וועלען זיי פון מיר אראָבנעהמען די קליידער. האָט ער געכאַפּט זיין מאַנטעל און איז ארויסגעלאָפען פון הויז. אַזוי האָט אליעזר געטהאָן צו א צווייטען, א דריטען, ביז דער גאַנצער טיש איז ליידיג געוואָרען. נאָכדעם האָט ער אויפגעגעסען זייער סעודה.

אין סדום איז געווען א בעטעל וועלכע מען האָט גע־האלטען פאר אורחים. אויב דער אורח איז געווען צו לאַנג פלעגט מען איהם אונטערשניידען די פיס אז ער זאָל זיך פּאַסען צו דער בעטעל. אויב ער איז געווען צו קורץ, פלעגט מען איהם אזוי לאַנג ציהען די גליעדער ביז מען פלעגט איהם אָברייסען אַ גליעד.

איינמאָל איז אַהין געקומען אליעזר, האָט מען איהם איינגעלאַדען זיך צו לייגען אין דער בעטעל, האָט ער גע־זאָגט: "זייט מיין מוטער איז געשטאָרבען האָב איך אויף זיך גענומען א נדר אז איך זאָל קיינמאָל ניט שלאָפען אין א בעט."

ווען עס פלעגט אמאָל אַהין קומען אַן אָרימאן, פלעגט איהם יעדער איינער שיינקען א נדבה א רענדעל, און אויף דעם רענדעל איז געווען אויסגעקריצט דער נאָמען פון דעם געבער. שפּייז פלעגט מען דעם אָרימאן ניט טאָהרען פער־קויפען, און אז ער פלעגט שטאַרבען פון הונגער פלעגט יע־דער איינער קומען און צונעהמען זיין רענדעל.

אין סדום האָט זיך געפונען א מיידעל איז זי געווען גאַנץ אנדערש ווי איהרע שטאַדט לייט. איינמאָל האָט זי רחמנות בעקומען אויף אַן אָרימאן וועלכער איז אויסגע־גאַנגען פאר הונגער. אָבער אזוי ווי זי האָט מורא געהאַט איהם צו געבען עסען, איז איהר איינגעפאַלען א קלוגער איינפאַל. ווען זי איז געגאַנגען נאָך וואַסער, האָט זי אין איהר עמער מיטגענומען א שטיקעל ברויט, און ווען זי איז פערבייגעגאַנגען דעם אָרימאן האָט זי איהם דאָס ברויט גע־געבען. עטליכע מאָל האָט זי דאָס געטהאָן, ביז די זאַך האָט זיך דערוואוסט. די רשעים פון סדום האָבען פאר דער באַרימהאַרציגער מיידעל אויסגעטראַכט א שרעקליכע שטראַף. זיי האָבען איהר אין גאַנצען אויסגעשמירט אין

האָניג און האָבען איהר צוגעבונדען צי א בוים. ביהנען זיינען געקומען און האָבען די אונגליקליכע מיידעל צוביסען אויף טויט.

.92

צוגעצאָהלט דעם ננב

איינמאָל איז א מאן פון דעם לאַנד עילם געגאַנגען אין וועג און ער האָט געהאַט מיט זיך אן אייזעל וועלכער האָט געטראָגען א טייערע קאָלדרע, געפאַרבט אין פערשידענע קאָלירען, און די קאָלדרע איז געווען אָנגעבונדען צום אייזעל מיט א שטריק. פאַרנאַכט, ווען די זון האָט שוין געהאַלטען אין אונטערגעהן, איז דער רייזענדער אָנגעקומען אין סרום. ער האָט זיך אַרומגעדרעהט אין די גאַכען און געזוכט א נאַכטלעגער, אָבער קיינער האָט איהם געוואָלט אין הויז אריינלאָזען. דער רייזענדער האָט געמיינט אז עס וועט איהם אויסקומען צו נעכטיגען אין גאַס, אָבער ווען עס האָט שוין אָנגעהויבען צו ווערען פינסטער, האָט זיך בעוויזען א מאן פון סרום און זיין נאָמען איז געווען הידוד.

"וואָס טהוסטו דאָ?" האָט הידוד דעם פרעמדען געפרעגט.

"איך קום פון עילם", האָט דער רייזענדער געענטפערט. "איך בין אַהער אָנגעקומען אָט דיזען פאַרנאַכט און קיינער וויל מיך אין הויז אריינלאָזען. איך האָב מיין אייזעל ברויט און וואַסער, אויך שטרוי און האָבער פאַר מיין אייזעל. איך דאַרף גאָרנישט פון קיינעם, בלויז אז מען זאָל מיך לאָזען איבערנעכטיגען."

"קום מיט מיר", האָט הידוד געזאָגט. "דו וועסט אין גאַס ניט נעכטיגען."

דער רייזענדער האָט זיך געפרעהט וואָס ער האָט ענדליך געפונען א נאַכטלעגער און עס איז איהם גאָר ניט איינגעפאַלען אז דער הידוד איז איינער פון די געפעהרליכסטע שווינדלער פון סרום.

הידוד האָט זיין גאַסט געבראַכט צו זיך אַהיים. ער האָט ביי איהם צוגענומען זיין אייזעל מיט דער טייערער קאָלדרע און דעם שטריקעל, און געבראַכט אין זיין שטאַל. דעם גאַסט האָט ער אריינגעפיהרט אין הויז, האָט איהם געגעבען א שעה-

נעם מאָהלצייט און געמאכט פאר איהם א ווייכען, בעקוועמען געלעגער.

דער גאַסט האָט איבערגענעכטיגט די נאַכט. אין דער פריה, אז דער גאַסט האָט געוואָלט אוועקגעהן, האָט איהם הידוד ניט געלאָזען. "דו מוזט צוערשט עסען פריהשטיק", האָט הידוד געזאָגט, "נאָכדעם וועסטו געהן דיין יועג."

דער גאַסט האָט איהם געפאָלגט. ביידע האָבען זיך געזעצט עסען און טרינקען, און זיי האָבען אזוי לאַנג געגעסען און געטרונקען און פרעהליך פערבראַכט, דאָס די צייט איז שנעל אוועק, און ווען דער רייזענדער האָט זיך אויפגעהויבען אוועקצוגעהן, האָט הידוד געזאָגט צו איהם:

"וואוהין וועסטו יעצט געהן? זעה, דער טאָג איז שוין באַלד אוועק. בלייב שוין דאָ נאָך א נאַכט."

דער רייזענדער האָט איהם ניט געקענט ענטזאגען און איז פערבליבען אויף נאָך א נאַכט.

אויפ'ן צווייטען פריהמאָרגען, אז דער רייזענדער האָט געוואָלט אוועקגעהן, האָט הידוד איהם ווידער געבעטען אז ער זאָל פערבלייבען אויף נאָך א טאָג, אָבער דער גאַסט האָט זיך אויפגעהויבען פעסט ענטשלאָסען אז ער מוז געהן, און ער האָט געגומען אָנזאָטלען זיין אייזעל און זיך מאַכען גרייט צו דער רייזע. אין מיטען דערינען איז אָנגעקומען הידוד'ס פרוי און האָט געזאָגט צו איהר מאַן: "דער גאַסט איז ביי אונז געזעסען צוויי טעג, געגעסען און געטרונקען, זאָל ער יעצט בעצאָהלען." אָבער הידוד האָט איהר געענטפערט: "דו שווייג."

ווען דער רייזענדער איז פערטיג געוואָרען מיט אָנזאָטלען זיין אייזעל האָט ער געזאָגט צו הידוד'ן: "יעצט גיב מיר מיין קאָלדרע און דעם שטריקעל וואָס איך האָב דיר געגעבען צו בעהאַלטען."

"איך פערשטעה ניט וואָס דו זאָגסט," האָט הידוד געענטפערט.

"איך מיין אָט דעם שטריקעל מיט דער פיינער קאָלדרע, וועלכע איז געפאַרבט מיט פערשידענע קאָלירען.

"א, יעצט פערשטעה איך", האָט הידוד געזאָגט. "דו האָסט אין הלום געזעהן א קאָלדרע מיט א שטריקעל און דו וויסט אז איך זאָל דיר זאָגען די בעדייטונג פון דעם חלום. וועל איך דיר טאַקע זאָגע. דער שטריקעל בעדייט אז דיין

לעבען וועט זיך ציהען זעהר לאנג ווי א שטריק אוי דאס וואָס דו האָסט געזעהן א קאָלדרע מיט פערשידענע פארבען צייגט אז דו וועסט האָבען א גאָרטען און עס זועלען אין אידם וואַקסען פערשידענע פרוכטען."

"ניין, מיין האַר", האָט דער גאַסט געזאָגט. "עס איז ניט געווען א חלום. איך האָב דיר די זאכען געגעבען אויפ'ן וואָהר."

"איך פערשטעה", האָט חידוד געזאָגט, "בעת יו האָסט די זאכען געזעהן אין חלום, האָט זיך דיר אויסגעועבען אז דו זעהסט די זאכען ריכטיג אזוי ווי אויפ'ן וואָהר. וועסטו טאַקע לאנג לעבען און דו וועסט האָבען א שעהנעם גאָרטען. מענשען צאָהלען מיר געוואוינליך פיער זילבערנע טאָלערס פאר א פתרון חלום, אָבער ביי דיר וועל איך מערר ווי דריי טאָלער ניט נעהמען."

דער רייזענדער איז געוואָרען שטאַרק בייז. ער האָט געמאכט א גרויסען געוואלד און געשלעפט חידוד'ן אין גע־ריכט. דאָרט האָט דער רייזענדער דערצעהלט דעם ריכטער זיין געשיכטע ווי חידוד האָט איהם בערויכט, אָבער חידוד האָט אַלעס אָבגעלייקענט. ער האָט געזאָגט אז דעם רייזענ־דען האָט זיך דאָס בלויז גע'חלומ'ט וועגען דער קאָלדרע מיט'ן שטריקעל.

"עס איז אמת", האָט דער ריכטער געזאָגט צום רייזענ־דען, "חידוד איז טאַקע פותר חלום מענשען פאר ועלד."

"אָבער עס איז דאָך ניט געווען קיין חלום!" האָט דער רייזענדער געשריען.

"עס איז יא געווען א חלום", האָט חידוד געזאָגט. "איך וועל שוין ניט נעהמען דריי טאָלער פאר פותר זיין דעם חלום. יעצט פערלאנג איך מיין פולען מקח — פיער טאָלער. און אויסער דעם וויל איך אז ער זאָל מיר בעצאָהלען פאר די מאָהלצייטען וואָס ער האָט ביי מיר געגעסען."

"איך וועל דיר בעצאָהלען פאר די מאָהלצייטען, אָבער גיב מיר אָב מיין שטריק מיט דער קאָלדרע" האָט דער ריי־זענדער זיך געבעטען.

"וואָס ווילסטו פון מיר?" האָט חידוד גע'טענה'ט. "האָב איך דיר דען שוין ניט געזאָגט אז דו וועסט לאנג לע־בען און דו וועסט האָבען א גאָרטען מיט שעהנע פרוכטען? און יעצט בעצאָהל מיר פיער זילבערנע טאָלערס פאר דעם וואָס איך האָב דיר פותר חלום געווען און אויך פאר די מאָהל־

צייטען וואָס דו האָסט ביי מיר געגעסען."

דאָ איז דער רייזענדער ארויס פון געדולד און גענומען מאַכען גרויסע געוואַלדען, אָבער הידוד האָט איהם אריבער־געשריען. נעהמט דער ריכטער און טרייבט זיי ביידען ארויס פון הויז. אין גאַס האָט דער רייזענדער ניט אויפגעהערט צו מאַכען גוואַלדען געגען דעם רויבער. זיינען זיך אָנגע־יאָפען מענשען פון שטאָדט, און זיי האָבען אַלע גענומען שרייען און ליארמען אויפ'ן גאַסט און האָבען איהם צולעצט ארויסגעיאָגט פון סדום. און דער רייזענדער איז איועק ווייטער מיט אַ צובראָכענעם געמיטה.

.93

צוויי פרויען

"אַ קלוגע פרוי בויט אַ הויז, אַ נאַרישע פרוי צושטערט עס". אַזוי האָט געזאָגט שלמה המלך. אַ ביישפּיעל קען מען זעהן פון קרח'ס פרוי און די פרוי פון און בן פּלת.

ווען די פרוי פון און בן פּלת האָט זיך דערוואוסט אַז אהר מאַן האָט זיך אָנגעשלאָכען צו דעם בונט וואָס קרח אַז זיינע לייט האָבען געמאַכט. האָט זי געזאָגט צו איהר מאַן: "וואָס איז פאַר דיר דער אונטערשייד? אויב משה וועט זיעגען און בלייבען דער האַר וועסטו אַלץ זיין בלויז אַ תלמיד. און אויב קרח וועט זינען וועסטו אויך זיין בלויז אַ תלמיד."

"אָבער וואָס זאָל איך טהאָן?" האָט און בן פּלת גע־ענטפערט, "אַז איך האָב זיך שוין אָנגעשלאָסען צו דער פער־שוערונג?"

"איך וועל דיר זאָגען, מיין מאַן", האָט די פרוי גע־זאָגט. "איך האָב אַ פּלאַן ווי זיי צו פערטרייבען פון דאַ־נען קרח אַליין זאָגט דאָך אַז אַלע אידען זיינען הייליג. וועען זיי דאָך אַהער ניט אריינקומען געגען מיין ווילען. דו בליב זיצען אין הויז, און איך וועל דיך רעטען פון זיי."

די פרוי האָט איהם אָנגעטרונקען מיט וויין, איהם גוט איינע'שיכור'ט און געלייגט שלאָפען. נאָכדעם האָט זי צו־וואַפען איהרע האָאָר און זי האָט זיך אויעקגעזעצט ביים טיהר און יעדער איינער וואָס איז צוגעקומען און האָט איהר דערזהן זיצען מיט צואוואַרפענע האָאָר, איז ער גלייך ענט־לאָפען. און אַזוי האָט זי פערהיט איהר מאַן ביז די ערד

האט איינגעשלונגען קרח'ן מיט זיין גאנצע באנדע.

קרח'ס פרוי האט געזאגט צו איהר מאן: "זעה וואס משה האט געטהאן. ער אליין איז געוואַרען א גאנצער מלך. זיין ברודער האט ער געמאכט פאר כהן גדול, זיינע פלימעני־קעס האט ער געמאכט פאר דעם כהן גדול'ס אונטערס. אל דאס גוטס, ווי תרומה און מעשר געהערט צו זיי. און נאך מעהר, משה האט אייך געהייסען אבגאלען די האייר פון לייב, כדי איהר זאלט האבען א פנים פון חוזק, פון נאראנים."

"אבער משה אליין האט דאך אויך אבגעגאלט זיי־נע גאנצע האאר", האט קרח געענטפערט.

"וואס פערשטעהסטו ניט?" האט די פרוי געזאגט, "ביי משה'ן איז רעכט געווען זיך אליין אבצוגאלען די האאר כדי איהר זאלט זיך אלע אבגאלען — מיר נישט, דיר נישט."

.94

פאר וואס משה איז בעשטראפט געוואַרען

משה רבינו איז געקומען צו גאט מיט א טענה: "זיט איך ביז געקומען צו פרעה'ן צו ריידען אין דיין נאמען האט ער פאר די אידען נאך ערגער געמאכט." (שמות, ה) האט דער אייבערשטער אויסגערופען:

"וועה צו די וואס זיינען פון דער וועלט אוועק און כען געפינט ניט זייער גלייכען! פיעלע מאל האב איך זיך בעוי־זען צו אברהם, צו יצחק און צו יעקב, און זיי האבען ניט ע־צווייפעלט וועגען מיר און זיי האבען מיך ניט געפרעגט "מה שמך?" — ווי מיין נאמען איז. צו אברהם'ן האב איך צו־געזאגט אבצוגעבען דאס גאנצע לאנד, און דאך, אז ער האט געדארפט מקבר זיין שרה'ן האט ער קיין פיער איילען ערך פאר א קבר ניט געפונען ביז ער האט בעצאהלט פיער אונ־דערט שקל זילבער. און פון דעסטוועגען האט ער ניט גע־צווייפעלט אין מיר. יצחק'ן האב איך אויך צוגעזאגט אז ער וועט קענען וואוינען אין דעם לאנד און אז איך וועל זיין מיט איהם און איהם געבען מיין ברכה. האבען זיינע קעכט איינמאל געדארפט האבען א ביכעל וואסער און ניט געקענט קריגען, ביז זיי האבען געמוזט אנפיהרען א מלהמה פאר א טרונק וואסער. און פון דעסטוועגען האט יצחק אויך ניט געצווייפעלט אין מיר. און יעקב'ן האב איך געגעבען דעם זעלבען פערשפרעכען, און ווען ער האט געוואלט אין דעם

לאנד אוועקשטעלען זיין נעצעלט האט ער קיין ארט ניט נע־
פונען ביז ער האט נעמוזט קויפען א שטיקעל לאנד פאר הונ־
דערט קשיטא. אח פון דעסטוועגען האט ער אויך אין מיר
ניט נעצוויפעלט. קיינער פון זיי האט מיך נעפרעגט מיין
נאמען, און די האסט פריהער מיך נעפרעגט ווי מיין נאמען
איז. און נאכדעם האסטו מיך פירנעהאלטען וואס איך האב
די אידען ניט בעפרייט אזוי גיך ווי די האסט נעוואלט. וועסט
יעצט זעהן וואס איך וועל טהאן צו די איין און דרייסיג מלכים
וועמען לאנד איך וועל אוועקנעבען צו די אידען."

95

נעדולדיג צו אלעמען

וען משה איז ארויף אין הימעל האט ער נעפינען דעם
אייבערשטען שרייבענדיג "ארך אפים". דאס מיינט אז ער
איז נעדולדיג צו די וואס בעגעהען א זינד. האט משה נע־
זאגט: "רבונו של עולם! דאס מיינט אז דו ביזט נעדולדיג
בלויז מיט צדיקים". האט דער אייבערשטער געענטפערט:
"מיט רשעים אויך".

"די רשעים זאלען פערלאָרען נעהן!" האט משה אויס־
נעדופען.

"וועסט זעהן", האט דער אייבערשטער נעזאגט, "דו
וועסט נאך דערמאנען מיינע ווערטער".

וען די אידען האבען נעזינדיגט אן משה האט פאר זיי
נעבעטען רחמים, האט דער אייבערשטער נעזאגט צו משה'ן:
"האסטו דען אליין מיר ניט נעזאגט אז נעדולדיג זאל איך
זיין בלויז מיט צדיקים?"

"אבער רבונו של עולם!" האט משה נע'טענה'ט, "דו
האסט דאך נעזאגט אז מיט רשעים וועסטו אויך זיין נע־
דולדיג".

מסכת מכות

1.

רבי עקיבא'ס טרייסט

רבן גמליאל, רבי אלעזר בן עזריה, רבי יהושע און רבי עקיבא זיינען איינמאָל געגאַנגען אין וועג, האָבען זיי געהערט די פרעהליכע געשרייען וואָס קומט פון א לוסטיגען עולם, פון די הייסע מינעראל בעדער וואו די רוימער האָבען זיך געבאָדען. האָבען זיי אָנגעהויבען צו וויינען אין רבי עקיבא האט געלאכט. האבען זיי געפרעגט: "עקיבא, ווארום לאַכסטו?" האָט ער זיי צוריק געפרעגט: "ווארים וויינט איהר?"

"ווי זאָלען מיר ניט וויינען", האָבען זיי געענטפערט "אַז מיר זעהען ווי די געצענדיענער וואָס בוקען זיך צו געטשקעס און רויכערען ווייהרויך צו אָבגעטער זיצען רוהיג און לעבען גליקליך אויף זייער לאַנד און מיר זיינען אין גלות און דער בית המקדש וועלכער איז דער פוסבענקעל פון אונזער גאָט איז פערברענט?"

"אָט דערפאַר טאַקע לאַך איך", האָט רבי עקיבא געענטפערט. "איך בעטראַכט די זאַך אַזוי: ווען גאָט קען זיין אַזוי גוט צו די וואָס זינדיגען געגען איהם, היינט ווי נאָך בעסער קען ער זיין צו די וואָס פאָלגען זיין געבאָט?"

א צווייטען מאָל זיינען זיי אַלע געגאַנגען נאָך רושלים. ווען זיי זיינען אָנגעקומען צום בארג צופים, פון וואַנען עס זעהט זיך די גאַנצע שטאָדט, האָבען זיי קריעה געריסען. ווען זיי זיינען אָנגעקומען צום הר הבית האבען זיי געזעהן ווי א פוקס לויפט אַרויס פון דעם אָרט וואו די הויז פון

קדשי קדשים, דער הויליגסטער קאמער פון בית המקדש, איז נעשטאנען. האבען זיי אנגעהויבען צו ווייגעז און רבי עקיבא האט געלאכט.

"וואס לאכסטו?" חאבען זיי געפרעגט רבי עקיבא'ן.

"וואס וויינט איהר?" האט ער זיי געפרעגט.

"זוי זאלען מיר ניט וויינען", האבען זיי געזאגט, "אז אויף דעם הויליגסטען אָרט פון בית המקדש געהען יעצט ארום פוקסען?"

"אט דערפאר לאך איך טאקע", האט רבי עיבא ערקלערט. "מיר האבען געהאט צוויי גרויסע מענישען, אוריהו הכהן און זכריהו בן יברכיהו. דער ערשטער האט נביאות געזאגט אז ירושלים וועט צואקערט ווערען און דער הר הבית וועט ווערען א ווילדערניש. דער אנדערער האט געזאגט, אז אידען וועלען וויעדער זיצען אין ירושלים און דערלעבען א גוטען עלטער. איידער איך האב געזעהן אז דעם ערשטענס נבואה איז מקוים געוואָרען האב איך אלץ מורא געהאט טאמער וועט ניט מקוים ווערען די נבואה פון דעם צווייטען. אבער יעצט, זעהענדיג אז דעם ערשטענס נבואה איז שוין מקוים געוואָרען, בין איך שוין זיכער אז די גוטע נבואה פון דעם אנדערען וועט אויך מקוים ווערען".

"די האסט אונז געטרייסט, עקיבא!" האבען זיינע חברים אויסגערופען.

מסכת שבועות

1.

א בעריהמער קומט ניט שלאָגען

ר' נחמן האָט אזוי געזאָגט:
אז איינער נעהמט א האָק אין האנד און זאגט:
"איך גיה ארונטערהאקען דעם טייטעלבוים פון יענעם און יענעם", און שפעטער גיפינט מען טאקע יענעם'ס טייטעלבוים ארונטערגיהאקט און לינען אויף דער ערד, איז דאָס נאָך אלץ קיין בעוויז אז דער מאן האָט טאקע דעם בוים ארונטערגיהאקט. ווייל א מענש האָט א נאטור זיך צו בעריהמען און צו סטראשען, אָבער טהאָן וועט ער ניט.

מסכת עדיות

1

כבוד מוז מען פערדיענען

עקביא בן מהללאל האָט פיער דינים גע'פסקנ'ט אַנדערש ווי די אַנדערע חכמים פון זיין צייט. האָבען זיי צו איהם געזאָגט: "עקביא! ענדער דיין מיינונג וועגען די פיער דינים און מיר וועלען דיך מאַכען פאַר דעם העכסטען ריכטער ביי אידען". האָט ער זיי געענטפערט: "מיר איז בעסער אַז מען זאָל מיך רופען "נאַר" מיין גאַנצען לעבען, איידער איך זאָל זיין איין שעה אַ רשע פאַר דעם אייבערשטען, און מען זאָל ניט זאָגען אַז צוליעב כבוד האָב איך געענדערט מיין מיינונג".

ווען עקביא האָט געהאַלטען ביים שטאַרבען האָט ער געזאָגט צו זיין זוהן: "יעצט, אַז איך וועל שטאַרבען דאַרפסטו שוין ניט האַלטען מיט מיר אין די פיער דינים און דו קענסט אָנגעהמען די מיינונג פון די אַנדערע חכמים".

"און וואַרום ווילסטו ניט ענדערען דיין מיינונג?" האָט דער זוהן געפרעגט.

"מיין זוהן!" האָט עקביא ערקלערט. "איך האָב מיין מיינונג געלערענט פון אַ גרויסע צאָהל חכמים און זיי האָבען זייער מיינונג געלערנט פון אַ גרויסע צאָהל חכמים, אָבער דו האָסט געהערט איין מיינונג פון אַן איינצעלנעם מענשען און אַ צווייטע מיינונג פון אַ גרויסע צאָהל מענשען, דאַרפסטו אַוועקלאָזען די מיינונג פון דעם איינצעלנעם און זיך האַלטען ביי דער מאיאריטעט".

"פאטער!" האט דער זוהן געבעטען, "זאג אן דייגע חברים אז זיי זאלען מיך רעספעקטירען".

"איך קען אזא בעפעהל זיי ניט געבען", האט עקביא געענטפערט.

"האסט אפישר אין מיר געזעהן עפעס אן אינרעכט?" האט דער זוהן געפרעגט.

"ניין", האט עקביא געענטפערט. "אבער רעספעקט דארף מען אליין פערדיענען. אויב דו וועסט זיך אויפפיהרען ריכטיג וועלען זיי אליין דיך רעספעקטירען, אויב דו וועסט זיך ניט ריכטיג אויפפיהרען וויל איך ניט אז זיי זאלען דיך רעספעקטירען בלויז צוליעב מיין צוואה".

מסכת עבודה זרה

1

די אומות העולם פארץ גערינט

ווען משיח וועט קומען וועט דער אייבערשטער נעמען א ספר תורה. איהר אוועקלייגען אין זיין שויס און זאגען: "ווער עס האט זיך אבגעגעבען מיט דער תורה זאל קומען און אבנעהמען זיין לויז".

גלייך וועלען זיך צוזאמענלויפען די געטצענדיענער, איז א גרויס אינארדנונג. וועט דער אייבערשטער זיי זאגען: "לויפט ניט אין אזא אונארדנונג, נאר זאל יעדע אומה קומען בעזונדער, זיך ניט צומישען, אום איהר זאלט קענען הערען וואס איך רעד צו אייך".

אזוי ווי די קעניגרייך פון רוים איז די חשוב'סטע און איהרע געזעצע ווערען אנגענומען אין דער גאנצער וועלט, קומט זי אריין די ערשטע. פרעגט דער אייבערשטער: "מיט וואס האט איהר זיך בעשעפטיגט?" וועלען די רוימער ענטפערערן:

"רבונו של עולם! א סך מערק האבען מיר געגרינדעט, א סך בעדער האבען מיר געבויט, א סך גאלד און זילבער האבען מיר געזאמעלט, און די אלע זאכען האבען מיר געטהאן נאר פון די אידענ'ס וועגען, אז זיי זאלען קענען זיצען רוהיג און לערנען תורה".

"איהר גרויסע וועלט־ארעו!" רופט אויס דער איר־ בעדשטער. "אלעם וואס איהר האט געטהאו וואס איהר געטהאו צוליעב אייער אייגענעם נוצען. איהר האט אויך־ געפיהרט מערק אום אין זיי אווענקצוועגען אויסגעלאסענע פרויען. איהר האט נעבויט בעדער אום זיך צו וואוילטינען. אוו וועגען די גאלד אוו זילבער וואס איהר האט געזאמעלט, וווייסען דאך אלע אז גאלד אוו זילבער איז מיינם".

גלייך דאַרויף נעהען זיי ארויס בעטריעבט. אוו ווי נאר עס נעהט ארויס די קענטרייך פון רויב קומט אריין די קענטרייך פון פערזיען. רב יוסף האט איינמאל די פערזיער אזוי כאראקטעריזירט: "זיי עסען ווי א בער, טרינקען ווי א בער, קלייבען אז אויף זיך פלייש ווי א בער, זיינען בעהאפ סען מיט האאר ווי א בער, אוו זיי האבען קיינמאל קיין רוח ווי א בער".

"מיט וואס האט איהר אבגענעבען אייער צייט?" פרעגט זיי דער אייבערשטער.

"מיר האבען אויסגעלייגט א סך בריקען, מיר האבען איינגענומען א סך שטעדט אוו נעפיהרט א סך מלחמות, אוו דיזע אלע זאכען האבען מיר געטהאו כדי די אידען זאלען קענען זיצען רוהיג אוו לערנען".

"די אלע זאכען וואס איהר האט געטהאו האט איהר געטהאו צוליעב זיך", ענטפערט זיי דער אייבערשטער. "איהר האט אויסגעלייגט בריקען אום צו קענען מאהנען צינזען. איהר האט איינגענומען שטעדט כדי איהר זאלט פון זיי קענען נעהמען טאלראטען אוו שטייערען, אוו דאס וואס איהר בעריהמט זיך מיט אייערע מלחמות, וויים מען דאך אז מלחמות קומען פון מיר".

אוו די פערזיער נעהען אויך ארויס בעטריעבט.

2

ווי גאַט לאכט

ר' נחמן בר יצחק האט געזאגט:

גאט לאכט ניט פון זיינע בעשעפענישען, נאר ער לאכט מיט זיינע בעשעפענישען.

3

פאר וואָס אידען ליידען

רבי אבהו האָט איינמאָל גערעדט גוטעס וועגען רב ספרא פאר די רעגירונגס בעאמטע און זיי געזאָגט אז ער איז א גרויסער מאן, און דערפאר האָבען די בעאמטע בע־פרייט רב ספרא'ן פון צינזען אויף דרייצעהן יאָהר.

איין טאָג האָבען די בעאמטע געטראָפען רב ספרא'ן אין גאס, און וויסענדיג אז ער איז געלעהרטער מאן, האָבען זיי איהם געפרעגט א פראגע: "גאָט האָט געזאָגט דורך עמוס הנביא: "אייך, אידען, האָבען איך אנערקענט פון אלע שטאמען פון דער ערד און דערפאר וועל איך זיך מיט אייך אָברעכענען פאר אלע אייערע זינד". טאָ ווי קומט עס? אז אימיצער האָט עפּעס א כעס דאַרף ער עס אייס־לאָזען צו זיין פריינד?"

רב ספרא האָט געשוויגען. ער האָט זיי גאָרניט געקענט ענטפערען. האָבען זיי איהם בעליידיגט און איהם וועה געטהאָן. דערווייל איז אָנגעקומען ר' אבהו. האָט ער די בעאמטע געפרעגט: "פאר וואָס קוועלט איהר איהם?" האָבען זיי געענטפערט: "דו האָסט אונז געזאָגט אז ער איז א גרויסער מאן און ער קען אונז אפילו ניט ערקלערען דעם פירוש פון א פסוק".

"איך האָב אייך געזאָגט אז ער קען גוט גמרא, אָבער האָב איך אייך דען געזאָגט אז ער קען תנ"ך?" האָט ר' אבהו פערענטפערט.

"און פאר וואָס קענסטו תנ"ך?" האָבען די בעאמטע געפרעגט.

"איך מוז קענען", האָט ר' אבהו געענטפערט, "ווייל איך קום אָפט צווישען אייך און דארום קוק איך אָפט אריין אין תנ"ך, כדי איך זאָל זיין גרייט מיט אן ענטפער. ווען מען פרעגט מיך עפּעס. אָבער ער קומט ניט אין אייער געזעלשאפט, דערפאר קוקט ער ניט אריין".

"נו, זאָג דו אונז פאר וואָס גאָט שטראָפט די אידען מעהר פון אלע פעלקער". האָבען די בעאמטע געבעטען.

"איך ויעל דאס אייך פערענטפערען מיט א משל", האָט ר' אבהו [illegible] "איינעב האָט געקומט געלד פון צוויי

מענשען. איין בעל הוב איז זיינער א פריינד, דער אנדערער איז זיינער א שונא. דעם גוטען פריינד לאזט ער אויס־צאהלען ביסלעד־ווייז. דעם שונא ווארט ער און ווארט. און צום סוף מאהנט ער ביי איהם אויף אלעס אויף אמאל".

4.

די אידען און די תורה

רבי יוחנן האט געזאגט:

ווען דער אייבערשטער האט געוואלט אוועקגעבען זיין תורה צו די מענשען האט ער גענומען די תורה און האט איהר ארומגעטראגען צווישען אלע פעלקער און קיינער האט די תורה געוואלט אננעהמען. ביז ער איז געקומען צו די אידען.

רב אבדימי בר חמא זאגט:

די אידען האבען אויך די תורה ניט געוואלט אננעהמען, נאר גאט האט גענומען דעם בארג סני, געהאלטען איבער די קעפ פון די אידען אזוי ווי א דאך און האט צו זיי געזאגט: "אויב איהר נעהמט אן די תורה איז גוט, און אויב ניט ווערט איהר בעגראבען אויפ'ן ארט".

רבי שמעון בן לקיש זאגט:

ווען דער אייבערשטער האט בעשאפען די וועלט, האט ער אבגעמאכט מיט זיינע בעשאפינגען, די מעשה בראשית. אזוי: "אויב די אידען וועלען אננעהמען די תורה איז גוט. אויב ניט וועל איך פון אלעס צוריק מאכען תהו ובהו".

5

פאלשע גרים

אין משיח'ס צייטען וועלען קומען די געטצענדיענער און זיך אליין מגייר זיין. זיי וועלען אנטהאן תפלין אויף זייערע קעפ. תפלין אויף זייערע ארעמס, ציצית אויף זייערע קליידער און מזוזות אויף זייערע טיהרען. ווי נאר זיי דערוויסען זיך אז גוג און מגוג קומען מלחמה האלטען מיט די אידען און מיט משיח'ן, אזוי ווארפט אוועק יעדער גר זיין אידישקייט און ער ווערט צוריק א גוי.

6
אדם׳ס שרעק

די רבנן האבען געלערנט:

ווען אדם האט געזערן אז דער טאג ווערט אלץ קלענער און קלענער, האט ער צו זיך געזאגט: "וועה איז מיר, אפשר איז דאס דערפאר וואס איך האב געזינדיגט דערפאר ווערט די וועלט פינסטער און עס וועט צוריק ווערן תהו ובהו. און אפשר איז דאס דער טויט צו וועלכען מיר האט מיך פער׳משפט אין היסעל". האט ער אכט טעג כסדר געפאסט און געבעטען. אבער ווי נאר עס איז אנגעקומען תקופת טבת און דער טאג האט אנגעהויבען צו ווערן גרעסער און גרעסער, האט ער געזאגט: "דאס מוז אזוי זיין די נאטור פון דער וועלט". איז ער געגאנגען און האט געמאכט אכט טעג יום טוב.

אויף דעם אנדער יאהר האט ער געמאכט צוויי ימים טובים. איין יום טוב ווען דער טאג ווערט קלענער און דעם אנדערען ווען דער טאג ווערט גרעסער.

די ימים טובים זיינען שפעטער פערבליבען ביי די גוים, מיט דעם אונטערשייד דאס אדם האט די ימים טובים געמאכט צו נאט און זיי האבען געפייערט צו די געטצען.

אנדערע רבנן האבען אזוי געלערנט:

דעם טאג וואס אדם הראשון איז געווירען געווארען, ווען ער האט געזעהן ווי די זון גערט אונטער, האט ער געזאגט: "וועה איז מיר, אפשר צוליעב מיין זינד ווערט די וועלט פינסטער און אלעס ווערט ווידער תהו ובהו, און אפשר איז דאס דער טויט צו וועלכען מען האט מיך פער׳משפט אין היסעל". האט ער געפאסט און געווויינט א גאנצע נאכט. און הוה איז געזעכען אנקומען איהם און האט אויך געווויינט. אבער ווען ער האט דערזעהן דעם מאגענשטערען אויפגעהן און עס איז ווידער ליכטיג געווארען, האט אדם געזאגט: "אזוי מוז זיין די נאטור פון דער וועלט". און ער האט זיך געטרייסט און געבראכט א קרבן צו גאט.

7

אדער זינען די טייִדסטע עדעלשטיינער

רב דימי האָט דערצעהלט:

צוויי און דרייסיג מלחמות האָבען די רוימער אָנגע־פיהרט געגען די גריכען און זיי האָבען די גריכען ניט געקענט בייקומען ביז די אידען האָבען זיי אָנגעשלאָסען צו זיי. און אזוי האָבען די רוימער אָבגעמאכט מיט די אידען: "אויב מיר וועלען איינעהמען דאָס לאַנד, און אונזערע א מענש וועט דאָרט וועלן מלך, זאָל מען פון אייערע לייט מאכען גובערנאטאָרען. און אויב אייערער א מענש וועט וועלן מלך זאָל מען פון אונזערע מאכען גובערנאטאָרען."

נאָך דעם אָבמאך האָבען די רוימער געשיקט שלוחים צו די גריכען און זיי אזוי אָנגעזאָגט: "ביז יעצט האָבען מיר געפיהרט קריעג, יעצט וועלען מיר פערהאַנדלען אונזערע סכסוכים על פי דין. אָט וועלען מיר אייך ברענגען א בראָנע. אז אימיצער האָט א פערל און אן עדעלשטיין, און ער וויל איינעם פון זיי אייגפאסען, טאָ וועלכען מאכט ער פאר א פונדאמענט צום צווייטען?"

"דער פערל וועלט א פונדאמענט פאר'ן עדעלשטיין, וויל אן עדעלשטיין איז חשוב'ער", האָבען די גריכען געענט־פערט.

"און וויי איז אז איינער האָט אן עדעלשטיין און א זמא־ראָגד, וואָס איז נאָך פיינער פון א נעוואוינליכע עדעל־שטיין?" האָבען די רוימער געפרעגט א צווייטע פראַגע

"דאן מאכט מען פאר א פונדאמענט דעם עדעלשטיין", איז געוואָגן דער ענטפער.

"און וויי איז אז איינער האָט א ספר תורה און א זמא־ראָגד — וועלכען זאָל ער מאכען פאר א פונדאמענט?"

"דעם זמאראָגד."

האָבען די רוימער וויידער געשיקט זייערע שלוחים, אז זיי זאָלען אזוי זאָגען:

"אויב אזוי, זאָלט איהר וויסען זיין אז מיר האָבען ביי זיך די אידען מיט דעם ספר תורה, און איהר דארפט וועלן דער פונדאמענט פאר אונז."

האָבען זיך די גריכען נעמוזט אונטערגעבען.

8

רבי און אנטאָנינוס

רבי יהודה הנשיא, אדער ווי מען פלעגט איהם רופען סתם "רבי", איז געווען זעהר בעפרײנדעט מיט דעם רוימישען קיסר אנטאָנינוס, און זייער פרײנדשאפט האָט א מערקווירדיגע היסטאָריע, עס ציהט זיך נאָך פון זייערע מוטערס.

רבי איז געבוירען געווארען אין דער צייט וועז די רוימישע רעגיערונג האָט פערבאָטען צו מל"ן אידישע קינדער. רבי'ס עלטערען האָבען איינגעשטעלט זייער לעבען אוז האָבען זייער קינד דאָך מל געווען. אימיצער האָט פון דעם געגעבען צו וויסען דעם קיסר אוז ער האָט גלייך געשיקט מען זאָל איהם ברײנגען דעם קינד.

דעם קיסר'ס פרוי איז געווען זעהר בעפרײנדעט מיט רבי'ס מוטער, אוז ווען זי האָט זיך דערוואוסט אין וואָס פאר א סכנה איהר פרײנדין געפינט זיך, האָט זי געזוכט א מיטעל ווי צו רעטען די פרײנדין מיט איהר קליינעם אינגעלע. די קעניגין האָט געהאָט א אינגעלע, אנטאָנינוס, וועלכער איז געווען גראָדע אין דעם זעלבען עלטער ווי דער אינגעלע פון איהר פרײנדין. האָבען זיך די צוויי פרײנדינס צוזאמענגענערעדט אוז האָבען זייערע קינדער געבייטען. ווען דעם קיסר'ס שלוחים האָבען איהם געבראכט דעם אינגעלע פון דער אידישער הויז, האָט דער קיסר געזעהן אז ער איז ניט געמל'ט, אוז ניט וויסענדיג אז דאָס איז זיין אייגענער קינד האָט ער איהם צוריק געשיקט צו דער אידישער פרוי.

דער אידישער אינגעלע האָט געזויגען די ברוסט פון דער קעניגין און אנטאָנינוס האָט געזויגען די ברוסט פון דער אידישער פרוי.

א ביסעל שפעטער האָבען די מוטערס זיך צוריק אבגעביטען זייערע קינדער. אבער די אידישע מילך וואָס אנטאָנינוס האָט איינגעזויגען אין זיך, האָט געהאָט א גרויסע ווירקונג אויף זיין ענטוויקלונג. אז ער איז אויפגעוואקסען אוז איז שוין געווארען א מלך, איז ער געווען גאנץ אנדערש פון די אנדערע רויכיש הערשער. ער האָט פיינט געהאָט מלחמות, אוז פלעגט אויף מלחמה געהן נאָר דאן ווען ער איז געווען געצוואונגען צו דעם. ער פלעגט זאָגען: "דער לעבען פון איין מענשען פון מיין פאלק איז ביי מיר טיעערער ווי

דער טויט פון טויזענד פון מיינע שונאים." און דערפאר האָט מען איהם א נאָמען געגעבען אַנטאָנינוס, דאָס מיינט "דער באַרמהאַרציגער".

די מילך פון רבי'ס מוטער האָט אייף איהם געמאַכט נאָך אַ ווירקונג, און דאָס איז וואָס ער איז פערבליבען א הייסער פריינד פון אידען, און צו רבי'ן איז ער געווען איבערגעבען אזוי ווי א דיענער צו זיין האַר.

ווען רבי יהודה איז שוין געוואָרען א נשיא האָט אַנטאָנינוס זיך אויפגעהאַלטען אין א שטאָדט אין ארץ ישראל, וועלכע ער האָט א נאָמען געגעבען "רומי", אָדער ריים. פון אַנטאָנינוס'עס הויז ביז רבי'ס האָט זיך געצויגען א לאַנגע הייהל, אונטער דער ערד. ווען אַנטאָנינוס פלעגט וועלען מאַכען רבי'ן אַ בעזוך פלעגט ער געהן דורך דיזער דייהל.

יעדען טאָג פלעגט אַנטאָנינוס שיקען רבי'ן א זאַק מיט גאָלד און פון אויבען איז געווען אָנגעשאָטען מעהל. אום די דיענער וואָס פלעגען טראָגען דעם זאַק זאָלען ניט וויסען אז אין דעם געפינט זיך גאָלד. רבי, וועלכער איז אליין געווען זעהר רייך, האָט געזאָגט צו אַנטאָנינוס: "איך דאַרף ניט דיין גאָלד, איך האָב גענוג אייגענע." און אַנטאָנינוס פלעגט איהם ענטפערען: "בעהאַלט דאָס פאַר דיינע אייניקלעך און אור־אייניקלעך. ניט אימער קען זיין אין רויט א גיטער הערשער וואָס וועט זיין גוט צו זיי, וועלען זיי פון דעם גאָלד האָבען מיט וואָס צו צאָהלען שטייערען."

יעדען מאָל וואָס אַנטאָנינוס פלעגט ארויסגעהן פון זיין הויז פלעגען איהם, ווי די מאָדע איז, בעגלייטען צוויי לייבוועכטער. און ווען ער פלעגט געהן צו רבי'ן דורך דער הייהל פלעגען איהם די צוויי דיענער אייך נאָכגעהן. אזוי ווי אַנטאָנינוס האָט ניט געוואָלט אז אימיצער זאָל וויסען פון זיינע וויזיטען צו רבי'ן, פלעגט ער איין דיענער איבערלאָזען ביי דעם אריינגאַנג צו דער הייהל און מיט דעם אַנדערען פלעגט ער אוועקגעהן צו רבי'ן. ביי דער טיהר וואָס פיהרט צו רבי'ס הויז פלעגט ער דעם דיענער דער'הרג'ענען. קומענדיג צוריק אַהיים פלעגט ער דער'הרג'ענען דעם אַנדער דיענער. ער האָט אָנגעזאָגט רבי'ן: "אין דער צייט וואָס איך קום צו דיר זאָל זיך ביי דיר קיין מענש געפינען."

איינמאָל, ווען אַנטאָנינוס איז געקומען אין רבי'ס הויז, האָט ער ביי איהם געפונען זיצען רבי חנינא בר חמא.

"האָב איך דיר ניט אָנגעזאָגט אז ווען איך קום צו דיר

זאָל זיך ביי דיר קיין מענש ניט געפינען ?" האָט אנטאָנינוס זיך נעבייזערט.

וועז רבי האָט געזעהן אז ר' חנינא איז אין סכנה, האָט ער געזאָגט :

"דאָס איז קיין מענש, דאָס איז א מלאך."

"זאָל ער מיר נעהן רופען דעם מענשען וואָס יזלאָפט ביי דער טיר פין הייזל", האָט אנטאָנינוס געזאָגט.

רבי חנינא איז נעגאַנגען רופען דעם דיענער, האָט ער איהם געפינען א טויטען. רבי חנינא האָט דעם דיענער לע־בעדיג נעמאַכט אז האָט איהם אבגעשיקט צו אנטאָנינוס'ן. "איך זעהּ", האָט אנטאָנינוס געזאָגט צו רבי'ן, "דאָס אפילו דער קלענסטער פין אייך קען מחיה מתים זיין."

אנטאָנינוס פלעגט רבי'ן בעדיענען איהם הערלאַנגען עסען אין טריקענען, אין אז רבי פלעגט דארפען נעהן שלאָפען, פלעגט אנטאָנינוס זיך אייערלייגען אויף דער ערד און פלעגט זאָגען צו רבי'ן. "נעה ארויף א־בער מיר זיין בעט אריין." "עס פאַסט עפעס ניט אז אין זאָל ערניידריגען א מלך אויף אזוי פיעל", האָט רבי געזאָגט.

"חכואי זאָל אין זיין א יישען פאר דיר צו ייצען אויף דעם אין גן עדן", האָט אנטאָנינוס זיך נעווואונישען. "זאָג מיר, איך בעט דיך, איך וועל האָבען גן עדן ?"

"יא" האָט רבי איהם פערזיכערט.

9

אן עשה אין פינאַנץ

אנטאָנינוס האָט אוינמאָל געשיקט א שליח צו רבי'ן איהם פרעגען אן עצה : "אזוי ווי די קעניגליכע אוצרות וועי־רען אלץ וועניגער און וועניגער, ווי זאָלען מיר זיי וויעדער פול מאכען ?"

רבי האָט געזומען דעם שליח און האָט איהם אריינגע־פיהרט אין א גאַרטען. רבי האָט צום שליח גאַרניט געריעדט, נאָר ער איז נעגאַנגען איבער'ן גאַרטען, געריסען גריסע רע־טיכער און אויף זייער אָרט אייגעפלאַנצט קלייגע ־עטיכער. נאָכדעם האָט ער אויסגעריסען גרויסע בוריקעס און האָט

אויף זייער אָרט איינגעפֿאַנגט קלייניע בודיקלעך. נאָכדעם האָט ער געגומען גרויסע חריין קעפֿלעך און האָט אייניגע־פֿלאַנצט קלייניע אויף זייער אָרט.

זעהענדיג אז רבי וויל איהם גאָרנישט זאָגען, האָט דער שליח געבעטען "גיב מיר א בריף." האָט רבי געענטפֿערט: "רו דאַרפֿסט קיין בריף."

דער שליח איז צוריק געקומען צום מלך.

"חאָט ער דיר נעגעבען א בריף?" האָט אָנטאָנינוס געפֿרעגט.

"ניין", האָט דער שליח געענטפֿערט.

"האָט ער דיר עפּעס נעזאָגט?"

"דאָס אויך ניט."

"האָט ער עפּעס געטחאָן?"

"יא, ער האָט מיך אריינגענומען אין א גאָרטען, גערי־סען גרויסע פֿלאַנצען און אייניגע־פֿלאַנצט קלייניע אויף זייער אָרט."

"יעצט פערשטעה איך וואָס ער האָט נעמיינט", האָט אָנטאָנינוס געזאָגט.

גלייך נאָכדעם האָט אָנטאָנינוס אראָבגעזעצט וויניע אל־טע גובערנאַטאָרען און אויף זייערע פֿלעצער אריפּגעזעצט נייע גובערנאַטאָרען, און זיי האָבען אריינגעבראכט פּרישע פערמעגענס אין דער קייזערליכער קאַסע.

10

עצות אין דיפֿלאָמאַטיע

איינמאָל האָט אָנטאָנינוס געזאָגט צו רבי'ן: "איך וויל אז מיין זוהן אסורוס זאָל ווערען קעניג אנשטאט מיר און די שטאָדט טבריא, וואו עס נעפינען זיך אלע אידישע גע־לעהרטע, זאָל ווערען פרעי פון צינזען."

האָט רבי נעבראכט א מענשען און האָט איהם ארויפ־געזעצט רייטען אויף אן אנדער מענשען. נאָכדעם האָט ער דעם מאן וואָס איז געווען אויבען געגעבען א טויב אין האַנד, און ער האָט געזאָגט צו דעם אונטערשטען אז ער זאָל זאָגען

צו דעם וואָס איז געווען פון אויבען, אז ער זאָל די טויב פריילאָזען.

אנטאָנינוס האָט פערשטאַנען דעם משל. רבי האָט איהם געהייסען אז צוערשט זאָל ער דערהויבען זיין זוהן אסוירוס פאר קעניג איבער זיך און איבער טבריא, און נאָכדעם זאָל אנטאָנינוס זאָגען צו זיין זוהן אז ער זאָל פריי מאכען טבריא פון ציגזען.

א צייט שפּעטער האָט אנטאָנינוס זיך בעקלאָגט פאר רבי'ן אז די אריסטאָקראטען פון רוים פערפאָלגען איהם.

רבי האָט אנטאָנינוס'ן גענומען אין א גאָרטען און האָט איהם דאָרט אַרומגעפיהרט א גאנצען טאָג. געהענדיג אי־בער'ן גאָרטען האָט רבי אויסגעריסען א רעטאַך פון איין בייט און נאָכדעם ווידער אויסגעריסען א רעטאך פון אן אנדער בייט. האָט אנטאָנינוס געזאָגט צו זיך: "איך פערשטעה וואָס ער מיינט. ער מיינט אז איך זאָל פון זיי פּטור ווערען איינציג־ווייז און ניט אויפרייצען זיי אלעמען אויף אמאָל."

11

די טאָכטער פון אנטאָנינוס

אנטאָנינוס האָט געהאט א טאָכטער און איהר נאָמען איז געווען גירא. איז זי אראָב פון גלייכען וועג און האָט געמאכט גרויס הרפּה פאר איהר פאָטער. אנטאָנינוס האָט געוואָלט פרעגען ביי רבי'ן אן עצה. האָט ער איהם געשיקט אזא ווייסען זענעפט וואָס מען רופא גרגירא. עס מיינט "גר גירא" — גירא האָט זיך פערשלעפּט, עס הייסט זי האָט זיך פערשלעפּט מיט שלעכטע געזעלשאפט. אלס אן ענטפער האָט איהם רבי געשיקט אזא סאָרט אַרבעס וואָס הייסט כוסברתא, עס מיינט "כוס ברתא", קוילע די טאָכטער, דאָס הייסט: ווער פון איהר פּטור. אנטאָנינוס'ן איז די עצה ניט געפעלען געוואָרען, האָט ער צו רבי'ן געשיקט א גרינע צי־בעלע וואָס רופט זיך כרתי, דאָס מיינט, ווען איך זאָל דאָס טהאָן וועט מיין שטאַם אָבגעשניטען ווערען און עס וועט פון מיר קיין דור ניט איבערבלייבען. דאן האָט רבי איהם גע־שיקט א סאַלאַטע וואָס רופט זיך חכא, דאָס מיינט: אויב אזוי קענסטו זיך אויף איהר דערבארמען און איהר מוחל זיין.

12

דער באנד פון פריינדשאפט

אנטאָנינוס האָט בעדיענט רבי'ן, און אדרכן, וועלכער איז געווען א הויכער רעגירונגס בעאמטער, האָט בעדיענט רב'ן. ווען אנטאָנינוס איז געשטאָרבען האָט רבי אייכגערופען: "עס האָט זיך צושיידט דער באנד פון פריינדשאפט!" ווען אדרכן איז געשטאָרבען האָט רב איהם אויך אזוי בעקלאָגט.

13

אונקלוס דער גר

אונקלוס דער זוהן פון קלונימוס האָט זיך מגייר געווען. האָט דער קיסר געשיקט א ראָטע רוימישע סאָלדאטען איהם צו ארעסטירען. ווען די סאָלדאטען זיינען געקומען האָט אונקלוס זיי פאָרגעלעזען פון דער תורה, זיי געצייגט די שעהנקייט פון דעם אידישען גלויבען, און זיי האָבען זיך אלע מגייר געווען.

דער קיסר האָט געשיקט א צווייטען פאָלק סאָלדאטען נאָך אונקלוס'ן, און דער קיסר האָט די סאָלדאטען אָנגעזאָגט: "איהר זאָלט מיט איהם ניט שמועסען פון רעליגיאָנס זאכען." ווען זיי האָבען אונקלוס'ן גענימען געפאנגען אין איהם געפיהרט צום קיסר, האָט ער צו זיי געזאָגט: "ערלויבט מיר אייך צו זאָגען עפּעס אזוי א זאַך, אין דער וועלט אריין." האָבען זיי איהם ערלויבט.

"לאָמיר זעהן", האָט אונקלוס געזאָגט, "ווי פיהרט עס זיך אין דער וועלט? אן איינפאַכער דיענער טראָגט א ליכט צו בעלייכטען דעם וועג פון א קליינעם בעאמטען, דער קליינער בעאמטער פאר א גרעסערען, דער גרעסערער פאר'ן קעניג. אבער האָט איהר ווען געזעהן אַז א קעניג זאָל טראָגען א ליכט פאר אימיצען?

"ניין!" האָבען די סאָלדאטען געענטפערט.

"זאָלט איהר אָבער וויסען זיין", האָט אונקלוס געזאָגט,

"אז גאָט אליין בעלייכט דעם וועג פאר אידען, אזוי שטעהט אין דער תורה."

האָט זיך דער צווייטער פאָלק אויך מגייר געוויען.

דער קיסר האָט נאָכדעם געשיקט א דריטען פאָלק און ער האָט די סאָלדאטען אָנגעזאָגט: "איהר זאָלט מיט איהם קיין וואָרט אויסריידען וועגען קיין זאַך אין דער וועלט." די סאָלדאטען זיינען געקומען צו אונקלוס, האָבען איהם ארעסטירט און געפיהרט מיט זיך. ארויסגעהענדיג פון הויז האָט ער ארויפגעלייגט די האנד אויף דער מזוזה, א קוס גע־טהאָן און געלאַכט.

די סאָלדאטען האָבען זיך ניט געקענט איינהאַלטען און געפרעגט: "וואָס לאַכסטו?"

האָט ער זיי אזוי ערקלערט: "ווי זאָל איך ניט לאַכען? אין דער נאַרישער וועלט פיהרט זיך אזוי: דער מלך זיצט אינווענינ, אין זיין פאלאַכט, און זיינע קנעכט שטעהען אין דרויסען און היטען איהם. אָבער ביי גאָט איז אַנדערש. זיינע קנעכט זיצען אינווענינ און ער היט זיי פון דרייסען."

ווען די סאָלדאטען האָבען דאָס געהערט האָבען זיי זיך אויך מגייר געווען. און מעהר האָט שוין דער קיסר ניט גע־

14

עשו געגען יעקב

ר' יהודה האָט דערצעהלט אין נאָמען פון שמואל:

אין רוים פלעגט איין מאָל אין זיבציג יאָהר פאָרקומען א אידען פיינדליכע פראָצעסיאָן אויף אַזא אופן: מען פלעגט נעהמען א געזונדען מענשען, גאַנץ אָהן פעהלערן, און איהם ארויפזעצען רייטען אויף א הינקענדיגען. דער גאַנצער מענש פלעגט פאָרשטעלען עשו'ן אין דער הינקענדיגער יעקב'ען, צו צייגען אז עשו רייט נאָך אלץ אויף יעקב'ן. דעם געזונטען מענשען פלעגט מען אָנטהאָן עשו'ס טייערע קליידער און אויף זיין געזיכט פלעגט מען ארויפציהען די הויט יואָס מען האָט אָפּגעשונדען פון ר' ישמעאל'ס שעהנעם פּנים, וועלכער איז געווען איינער פון די עשרה הרוגי מלכות. אויפ'ן האַלז פלעגט מען איהם אָנטהאָן א ציערונג פון פיער פון שעהנסטע

הרילאנטען אויף דער וועלט און זיינע פיעס פלעגט מען בער ציערען מיט זמאראגד. און א צערעמאניען מויסטער פלעגט נעהן פאראוים און אויסרופען: "די נבואה וואס יעקב האט געזאגט וועגען משיח'ן איז א ליגען. דער בודעד פון אונזער האר עשו איז א שווינדלער. צו וואס האט יעקב'ן זיך נער לויגט אויסצונארען ביי עשו'ן די בכורה? צו וואס האט דעם שווינדלער געטויגט דער שווינדל? וועה וועט זיין צו עשו'ן אז ער וועט לאזען יעקב'ן זיך א שטעל טהאן אויף די פיס!"

15

דעד מעשה פון א געצענדיענער

די געצענדיענער האבען אמאל געפאנגען ר' אליעזר'ן און איהם געוואלט צווינגען צו דיענען צו זייער עבודה זרה. אז מען האט איהם ארויפגעפיהרט אויפ'ן עשאפאט צו משפט'ן, האט דער פירסט וואס האט איהם ג'משפט נעזאגט צו איהם: "אזא אלטער כאן ווי דו גיט זיך אב מיט אזעלבע נארישקייטען ווי די תורה!" האט רבי אליעזר אויפגעפופען: "מיין ריכטער איז נערעכט". רבי אליעזר האט געטויגט צו זאגען אז זיין ריכטער אין הימעל, דער אייבערשטער, האט רעכט וואס ער שטראפט איהם. אבער דער פירסט האט נעמיינט אז רבי אליעזר מיינט איהם. האט דער פירסט גער זאגט: "אזוי ווי דו האסט אויף זיך אננעזומען דעם גלויבען פון מיין גאט דימום, ביזטו פריי."

16

ר' אליעזר און ר' חנינא

רבי אליעזר בן פרטא און ר' חנינא בן תרדיון זיינען אמאל ארעסטירט געוואָרען פאר אבהיטען אידישקייט.

"וואויל איז צו דיר, ר' חנינא, וואס דו האסט נעגען זיך בלויז איין קלאגע, וועח איז מיר וואס איך האב נעגען זיך פינף קלאגען!" האט ר' אליעזר בן פרטא אויסגערופען.

האט ר' חנינא איהם געענטפערט:

"וואויל איז צו דיר וואס דו האסט נעגען זיך פינף קלאגען, און דו וועסט פון אלע בעפריים ווערען, אין יועח איז

צו מיר וואָס איך האָב געגען זיך בלויז איין קלאַגע און וועל ניט אַרויס פריי. דו האָסט זיך אָבגעגעבען אי מיט תורה, אי מיט צדקה, און איך האָב זיך אָבגעגעבען בלויז מיט תורה אליין. און רב הונא האָט געזאָגט אַז דער וואָס גיט זיך אָב בלויז מיט תורה, איז גלייך ווי ער וואָלט קיין גאָט געהאַט".

צוערשט האָט מען געבראַכט פאַר'ן געריכט ר' אליעזר בן פרטא. וועלכער האָט געהאַט געגען זיך פינף קלאַגען. מען האָט פאָרגעבראַכט די ערשטע צוויי קלאַגען: "פאַרוואָס האָסטו געלערנט תורה און פאַרוואָס האָסטו זיך אָבגעגעבען מיט גנבה?"

"דער וואָס גיט זיך אָב מיט דער פעדער ווייסט ניט וואָס צו טהאָן מיט אַ שווערד, און ווער עס גיט זיך אָב מיט לערנען קען קיין רויבער ניט זיין, און אַזוי פאַלען אַוועק ביידע קלאַגען," האָט ר' אליעזר געענטפערט.

"טאָ פאַרוואָס רופט מען דיך רבי, לעהרער?"

"איך בין אַ לעהרער ביי וועבער", האָט ר' אליעזר געענטפערט. "איך לערן זיי די קונסט פון וועבען."

די ריכטער האָבען געוואָלט אויסגעפינען וויפיעל עד פערשטעהט פון וועבעריי, האָבן זיי געלאָזט בריינגען צוויי קנוילען פעדים און האָבען איהם געפרעגט: "וועלכער איז דער לאַנגער פאָדים און וועלכער איז דער קורצער פאָדים, דער דורך־ווארף?"

אין דער מינוט איז געשעהן אַ נס. עס זיינען אראָבגעקומען אַ פאָאָר טייבעלעך און זיך געשטעלט אויף די קנוילען פעדים. איין טייבעלע האָט זיך געשטעלט אין דער לענג פון דעם קנויל און די אַנדערע אין דער ברייט פון דעם קנויל, און דאַן האָט ר' אליעזר געוואוסט וואָס צו ענטפערן.

נאָכדעם האָט מען איהם געפרעגט וועגען דער פערטער קלאַגע:

"פאַרוואָס קומסטו קיינמאָל אין דער חויז פון אבידן?"

די חויז פון אבידן איז געווען דער קלוב פון די געצענדיעכער, וואו זיי פלעגען פרעגען קשיות ביי אידען.

"איך בין שוין אַן אַלטער מאַן", האָט ר' אליעזר געענטפערט. "איך האָב מורא אַז מען וועט מיך צוטרעטען אין דעם געדרענג."

"און ביז יעצט ווער איז דען דאָרטען צוטראָטען געוואָרען?" האָבען די ריכטער געפרעגט.

איז געשעהן אַ נס, אַז אין יענעם טאָג איז דאָרט גראדע

יא אן אלטער מאן צוטראָטען געוואָרען.

האָט מען איהם פאָרגעלייגט די פינפטע קלאַגע

"דו האָסט געהאַט אַ אידישען קנעכט, האָסטו געפאַלגט די תורה און האָסט דעם קנעכט פריי געלאָזען. האָס געזעץ איז אַז מען טאָר ניט פאָלגען די תורה."

"די גאַנצע מעשה איז אַ ליגען!" האָט ר' אליעזר גע־ענטפערט.

מען האָט אויפגערופען אן עדות. דער עדות האָט זיך אויפגעשטעלט צו זאָגען וואָס ער ווייס וועגען דעם אידישען קנעכט. איז געקומען אליהו הנביא, האָט זיך פערשטעלט פאַר אַ גרויסען רעגיערונגס בעאַמטען און האָט געזאָגט: "לאָזט איהם געהן, אַזוי זוי איהם זיינען שיין געשעהן אַזוי פיעל נסים, וועט איהם אין דעם אויך אַ נס געשעהן, און יענער מסור וויל בלויז ארויסצייגען זיין רשעות."

גראדע צו יענער צייט האָבען אייניגע רוימישע אַריס־טאָקראטען געדארפט האָבען אומיצען אוועקפיהרען זייערען אַ וויכטיגען בריעף צום קיסר, און זיי האָבען גראַדע אויסגע־קליבען דעם עדות פאַר אַ שליח. ער האָט גלייך געמוזט פערלאָזען דעם געריכט און געהן אויף זיין שליחית האָט אליהו הנביא איהם אַ שליידער געטהאָן אין עק וועלט און דער עדות איז מעהר קיינמאָל צוריקגעקומען.

נאָכדעם אז ר' אליעזר איז בעפרייט געוואָרען האָט מען געבראכט ר' חנינא בן תרדיון צו משפט'ן.

"ווארום האָסטו געלערנט תורה?" האָבען די ריכטער געפרעגט.

"ווייל גאָט האָט מיר אַזוי געהייסען," האָט ר' חנינא געענטפערט.

גלייך האָט מען איהם פער'משפט אַז ער זאָל פערברענט ווערען, אַז זיין פרוי זאָל דער'הרג'עט ווערען, און אַז זיין טאָכטער זאָל אַריינגעזעצט ווערען צווישען אויסגעלאַסענע פרויען.

און פאַרוואָס איז אויף זיי אַלעמען געקומען אַ שטראָף?

ר' אליעזר האָט זיך פערזינדיגט מיט דעם וואָס ער פלעגט אויסשפּרעכען גאָט'ס הייליגען נאָמען אַזוי זוי עס ווערט גע־שריבען. זיין פרוי, דערפאַר ווייל זי האָט האָס געדערט און האָט איהם ניט געוואַרנט. און אויף זייער טאָכטער איז גע־קומען אַ שטראָף צוליעב אַזאַ פאַסירונג:

ר' יוחנן דערצעהלט אַז די טאָכטער פון רבי חנינא האָט

איינמאָל שפּאַציערט אין גאַס. האָבען איהר געזעהן רוימישע אַריסטאָקראַטען און האָבען בעוואונדערט איהר שעהנקייט: "וואָס פאַר א הנ'עוודיגען גאַנג יענע מיידעל האָט!" האָבען זיי אויסגערופען. ווען זי האָט דאָס דערהערט האָט זי זיך געפלייסט צו מאַכען איהרע טריט נאָך שעהנער.

און מיט דעם האָט זי זיך פערזינדיגט.

17

פערברענט מיט דער תורה

ווען רבי יוסי בן קסמא איז קראַנק געוואָרען איז גע־קומען רבי חנינא בן תרדיון איהר מבקר חולה זיין. האָט ר' יוסי צו איהם געזאָגט:

"חנינא, מיין ברודער! ווייסטו דען ניט אז די רוימער איז זייער הערשאַפט געגעבען געוואָרען פון הימעל. דו זעהסט דאָך אז דיעזע מלוכה האָט פערברענט גאָט'ס טעמפּעל, האָט אויסגע'הרג'עט זיינע פרומע לייט און אומ־געבראַכט זיינע בעסטע מענשען, און פון דעסטוועגען איז זי נאָך גאַנץ און אונבעשעדיגט. איז דאָך א סימן אז דאָס איז אַלץ דער ווילען פון גאָט. און איך האָב געהערט אז דו געהסט געגען די געזעצען פון דער מלוכה, און דו זיצסט און לערענסט תורה, און דו גרינדעסט קהלית איבעראל און דו זיצסט אַליין אין לערענסט מיט זיי, אין א ספר תורה ליעגט ביי דיר אויפ'ן שויס!"

"עס מאַכט ניט", האָט ר' חנינא בן תרדיון געענטפערט. "דער וואָס זיצט אין הימעל וועט זיך אויף מיר מרחם זיין".

"זעה", האָט איהם פירגעהאַלטען דער קראַנקער ר' יוסי, "איך רייד צו דיר לאָגישע רייד און דו ענטפערסט מיר סתם אזוי, אז עס וועט דיר טרעפען אַ נט! איך האָב שטאַרק מורא אז זיי וועלען פערברענען דיך מיט דער ספר תורה צוזאַמען".

אין איינינע טעג ארום איז ר' יוסי בן קסמא געשטאָר־בען, און ווייל ער איז געווען זעהר חשוב ביי דער רעגירונג זיינען די גרעסטע לייט פון רוים געקומען צו זיין לויה און זיי האָבען אויף איהם געזאָגט שעהנע הספּדים. ווען זיי זיינען צורוקגעקומען פון דער לויה האָבען זיי געפינען רבי חנינא בן תרדיון זיצען און לערנען תורה, פאַר א גרויסען

עולם. האָבען זיי איהם גענומען און איינגעוויקעלט אין דעם ספר תורה, איהם ארומגעלייגט מיט בינטלעך צווייגען אין זיי אונטערגעצונדען. נאָכדעם האָט מען געבראכט בינטלעך וואָל, זיי איינגעווייקט אין וואסער און ארויפגעלייגט איהם אויפ'ן האַרצען כדי ער זאָל זיך לענגער מאַטערען. זיין טאָכטער וועלכע איז דערביי געשטאַנען האָט ביטערליך געקלאָגט: "פאָטער! אָט דאָס האָסטו דערלעבט פאר דיין תורה?!" אָבער ר' חנינא האָט מוטהיג געענטפערט:

"ווען איך אליין וואָלט פערברענט געוואָרען וואָלט איך טאַקע געפיהלט זעהר שלעכט, אָבער יעצט ווען איך ווער פערברענט צוזאמען מיט א ספר תורה, האָף איך אז דער וואָס וועט זיך אָננעהמען די קריוודע פון דעם ספר תורה יועט אויך מיין קריוודע אָננעהמען".

"זאָג אונז, רבי, וואָס זעהסטו יעצט?" האָבען איהם עפרעגט זיינע תלמידים וואָס זיינען דערביי געשטאַנען.

"איך זעה", האָט ער זיי געענטפערט פון ייינע וועהטאָגען, "פארמעט ברענט און אותיות פליהען אין דער לופט".

"רבי!" האָבען די תלמידים געזאָגט, "עפען דיין מויל אום דער פייער זאָל אריין אין דיר אינעווייניג".

די תלמידים האָבען איהם די עצה געגעבען, ווייל זיי האָבען ניט געקענט צוזעהן ווי ער מאַטערט זיך אזוי לאנג מיט'ן טויט. אָבער ר' חנינא האָט זיי געענטפערט:

"בעסער אז מיין נשמה זאָל צונעהמען דער וואָס האָט איהר מיר געגעבען איידער איך אליין זאָל איהר שעדיגען".

ווען דער רוימישער בעאמטער וואָס האָט געהאַט די אויפזעהונג אז דער טויט אורטהייל זאָל ווערען ריכטיג אויסגעפיהרט, האָט געהערט ר' חנינא'ס רייד איז ער געריהרט געוואָרען און האָט איהם געפרעגט:

"אויב איך וועל גרעסער מאַכען דעם פייער אין אראָבנעהמען פון דיר די בינטלעך נאסע וואָל וועסטו מיך דערפאר אריינגעהמען אין גן־עדן?"

"יא!" האָט ר' חנינא געענטפערט.

"שווער מיר!"

ר' חנינא האָט געשוואָרען.

דער בעאמטער האָט גלייך גרעסער געמאַכט דעם פייער, האָט אוועקגענומען די בינטלעך וואָל און איז נאָכדעם אליין אויך אריינגשפרונגען אין פייער. איז ארויס א בת קול

און האָט אויסגערופען: "ר' חנינא בן תרדיון און זיין היכ־ריכטער געהען ביידע אין גן־עדן אריין".

18

דער גאָט פון מאיר

ברוריה, די פרוי פון רבי מאיר, איז געווען די טאָכטער פון רבי חנינא בן תרדיון. זי האָט זיך זעהר צום הארצען געכומען וואָס איהר שוועסטער איז פון די רויסער פער־מישפט געווארען צו זיצען צווישען אויסגעלאסענע פרויען. האָט זי איינמאל געזאָגט צו איהר מאן:

"עס איז מיר זעהר מיאום וואָס מיין שוועסטער גע־פינט זיך אין אזא ארט. און אזוי ווי זי איז אין דעם ניט שולדיג, קענסטו אפשר געפינען א וועג איהר ארויסצו־נעהמען?"

רבי מאיר האָט נעכומען א גרויסע מאָאס רענדלעך און איז אוועק איהר זוכען. און ער האָט אזוי געזאָגט צו זיך: "אויב זי איז נאָך ריין און אונשולדיג וועט מיט איהר זיכער געשעהן א נס און איך וועל איהר קענען בעפרייען, אויב זי איז שוין זינדיג וועט מיט איהר קיין נס נישטעהן".

קומענדיג אין רוים האָט ר' מאיר זיך פערקלייידט פאר א רוימישען אפיצער, האָט אויסגעפונען וואו די גלפאנגענע מיידעל געפינט זיך און איז צו איהר אריינגעקומען. די מיידעל האָט איהם ניט דערקענט און האָט געמיינט אז ער איז טאקע א רוימישער אפיצער. זאָגט ער צו איהר: "לויעב מיך". האָט זי איהם געענטפערט: "וואַרום האָסטו אויס־געקלייבען גראדע מיך? עס זיינען דאָ א סך שענערע פון מיר".

נאָן ר' מאיר האָט איהר געהערט אזוי ריידען, האָט ער זיך געטראכט: דאָס ציינט אז זי איז נאָך ריין פון זינד. ער האָט איהר נאָכגעשפירט און האָט אויסגעפונען אז זי זאָגט דאָס צו יעדען איינעם וואָס קומט צו איהר. רבי מאיר האָט זיך געוועندעט צו איהר וועכטער און האָט געזאָגט: "ניב מיר אוועק די מיידעל".

"איך האב מורא פאר דער רעגיערונג", האָט ער וועכ־טער געענטפערט.

רבי מאיר האָט איהם געגעבען דאָס געלד וואָס ער האָט מיטגעבראַכט און געזאָגט:

"דאָ האָכטו אַ גרויסע מאָאָס רענדלעך. אַ העלפט פון דעם וועט דיר זיין גענוג צו שמירען די רעגירונגס בעאַמטע און די אנדער העלפט וועט בלייבען ביי דיר".

"און ווי וועט זיין אַז דאָס גאַנצע געלד וועט ביי מיר אַוועקגעהן צו שמירען די בעאַמטע, וואָס וועל איך דאַן טהאָן, אויב זיי וועלען מיך וועלען משפּט'ן?"

"דו וועסט זאָגען: "דער גאָט פון מאיר, ענטפער מיר! דער גאָט פון מאיר, העלף מיר!" וועלען זיי דיך פריי לאָזען".

דעם וועכטער האָט זיך דאָס ניט געגלויבט, האָט ער געפרעגט:

"וואָס פאַר אַ בעווייז קענסטו מיר צייגען אַז דאָס וועט טאַקע אַזוי ווירקען?"

"אָט וועכטו זעהן", האָט רבי מאיר געענטפערט.

ער האָט דעם וועכטער אַרויסגעפיהרט אין דרייסען, וואו עס זיינען געשטאַנען עטליכע געפעהרליכע הינד, אַזעל־כע וואָס קענען אַ מענשען אויפפרעסען, ר' מאיר האָט גענומען אַ שטיינדעל און האָט אַ וואָרף געטהאָן אויף די הינד.

אין אַן אויגענבליק זיינען די הינד איהם בעפאַלען און האָבען איהם געוואָלט צורייסען.

"גאָט פון מאיר, העלף מיר!" האָט רבי מאיר אויס־גערופען, און די הינד האָבען איהם גלייך צירוה געלאָזט.

דער וועכטער, זעהענדיג אַז מען קען זיך אויף ר' מאיר'ס ווערטער פערלאָזען, האָט ער איהם אָבגעגעבען די מיידעל. שפּעטער האָט זיך די זאַך דערגאַנגען און מען האָט דעם וועכטער פער'משפּט צום טויט. ווען מען האָט איהם גע־בראַכט צום עשאפאט האָט ער אויסגערופען:

"גאָט פון מאיר העלף מיר!"

אַז די ריכטער האָבען דערהערט די ווערטער האָבען זיי געהייסען איהם אַרונטערלאָזען.

"וואָס זיינען דאָס געווען פאַר אַ ווערטער?" האָבען די ריכטער געפרעגט.

האָט זיי דער וועכטער דערצעהלט די גאַנצע געשיכטע.

מען האָט גלייך אויסגעקריצט אַ בילד פון ר' מאיר אויף דעם טויער פון רוים און מען האָט בעקאַנט נעמאַכט, אַז ווער עס וועט איהם זעהן זאָל איהם פאַנגען. איין טאָג

האָבען איהם מענשען דערזעהן, האָבען זיי געניטען איהם נאָכלויפען. רבי מאיר, זעהענדיג אז מען לויפט איהם נאָך, האָט ער זיך אָבגעשטעלט ביי א טעפּעל מיט א טרעפּה אכילה, האָט אין דעם אריינגערוקט א פינגער און אָבגעלעקט אן אנדער פינגער.

"דאָס איז ניט דער", האָבען זיינע נאָכיאָגער געזאָגט. "רבי מאיר וואָלט קיין טרפה ניט פערזוכט".

און אזוי האָט ער זיך גערעטעט פון זייערע הענד.

19

אן אנדער מעשה מיט רבי מאיר

איינמאָל האָט ברוריה, די פרוי פון רבי מאיר, געלעזען אין א ספר דעם וועלטל וואָס די חכמים האָבען געזאָגט: "נשים דעתן קלות", עס הייסט אז פרויען זיינען לייכטזינניג. האָט זי געלאָכט פון דעם און האָט אויף דעם ספר, ביי דעם וועלטל, צוגעשריבען: "א חוץ ברוריה".

"מען טאָהר ניט לאָבען פון די רייד פון אונזערע חכמים", האָט רבי מאיר איהר געוואָרנט. "עס וועט נאָך אמאָל קומען א צייט וואָס דו וועסט צוגעבען אז די חכמים האָבען רעכט געהאָט".

נאָכדעם האָט רבי מאיר אָבגעמאָכט מיט איינעם פון זיינע תלמידים אז ער זאָל בעפריינדעט ווערען מיט ברוריה'ן און איהר צוריידען אז זי זאָל איהם ליעבען. א לאַנגע צייט איז דער תלמיד איהר נאָכגענאַנגען, ביז ברוריה האָט בעוויליגט זיך צו טרעפען מיט איהם אין א בעשטימטען אָרט אין זיך דורכריידען. וען ברוריה איז געקומען צו דעם אָרט האָט זי אנשטאָט דעם תלמיד דאָרט געטראָפען איהר אייגענעם מאַן.

פאַר גרויס שאנדע האָט זי זיך דעם לעבען גענומען, און רבי מאיר איז פאַר צער ענטלאָפען פון ארץ ישראל קיין בבל.

20

נאָט׳ס שעהנע מעשים

רבי שמעון בן גמליאל איז אייגמאל געשטאנען אויף א הויכען ארט, אויפ׳ן הר הבית, און ער האָט געזעהן א כותית, א טונקעל פארביגע פרוי, וועלכע איז געווען אויסער־געווענליך שעהן, האָט ער מיט פרוימער בעגיירסטערונג אויסגערופען:

"ווי גרויס זיינען דייגע מעשים, אה, נאָט!"

ניט די פרוי האָט ער בעזואונדערט, נאר די שעהנע ארבייט פון דעם וועלט בעשעפער.

21

גוטע וועכטער

די רבנן דערצעהלען:

איינמאל האָט רבי שטארק געליטען אויפ׳ן מאָגען. האָט ער געפרעגט: "איז דא אימיצער וואָס וויים דעם דין, אויב דער עפעל ווייז פון די וואָס גיסען ווייז צאר די נעצען איז אסור צו טרינקען, אדער עס איז מותר?" האָט זיך אבגע־רופען רבי ישמעאל ברבי יוסי און האָט געזאגט: "איינמאל האָט מיין פאָטער געליטען אויפ׳ן מאָגען, האָט מען איהם געבראכט אלטען, זיבעציג יעהריגען ווייז פון נעצענדיענער און ער האָט געטרונקען און איז געהיילט געוואָרען".

"וואָס?" האָט רבי אויסגערופען. "דו וויסט אזא גוטע זאך און דו שווייגסט און לאָזט מיך ליידען!"

גלייך האָט מען גענומען נאָכזוכען און מען האָט ער־פונען אין דער נאכבארשאפט א נעצענדיענער וואָס האָט ביי זיך געהאט נאָכצע דריי הונדערט פעכער זיבציג יעהריגען עפעל ווייז. רבי האָט געטרונקען און איז געהיילט געוואָרען. דאן האָט ער געזאגט:

"געבענשט זאל זיין דער אייבערשטער וואָס האָט אי־בערגענעבען זיין שעהנע וועלט אין די הענד פון גוטע וועכטער".

22

ווארום גאָט דולדעט געצענדיענסט

די רבנן דערצעהלען:

איינמאָל האָבען גוי'שע פילאָזאָפען געפרעגט די אי־דישע געלעהרטע: "אויב אייער גאָט איז געגען געצענדיענסט טאָ פאר וואָס שאפט ער דאָס ניט אָב?"

האָבען די אידישע געלעהרטע געענטפערט:

"ווען די געצענדיענער וואָלטען געדיענט צו א זאך אין וועלכע די וועלט נויטיגט זיך ניט, וואָלט ער זיכער דאָס פערניכטעט, אָבער זיי דיענען דאָך צו די זון, יבנה און שטערען. זאָל ער הרוב זיין וועלט צוליעב די נארען? נישטמעהר, ער האָט די וועלט איינגעפיהרט זעהר פיין, און די נארען וואָס פיהרען איבער די וועלט וועלען בעקומען זייער שטראָף. נאָט אייך א ביישפיעל: איינער האָט גע־גנב'עט א מאָאָס ווייץ און האָט די גע'גנב'עטע ווייץ פער־זייהט אין דער ערד. זאָל די ווייץ ניט וואקסען, ווייל עס איז גע'גנב'עט? ניין. די וועלט געהט זיך מיט א הר גאנג און די נארען וואָס ווילען קאליע מאַכען די שעהנע וועלט וועלען מוזען אָבגעבען דין וחשבון".

א פילאָזאָף האָט געפרעגט ביי רבן גמליאל:

"אין אייער תורה שטעהט אז אייער גאָט איז א גאָט פון נקמה טאָ פאר וואָס שטראָפט ער די וואָס דיענען עבודה זרה און ניט די עבודה זרה אליין?"

"איך וועל דיר דאָס ערקלעהרען מיט א משל", האָט רבן גמליאל געענטפערט "א מענש א בשר ודם, האָט געהאָט א זוהן, און יענער זוהן, האָט זיך געהאָדעוועט א הינטעל, און יעדעס מאָל אז דער זוהן שווערט זיך ש'ווערט ער ביים לעבען פון דעם הונט וואָס טראָגט דעם טאטע'ס נאָמען. און ווען דער פאָטער האָט פון דעם דערהערט, אויף וועמען ווערט ער בייז? אויפ'ן הונט, אָדער אויף דעם זוהן? געוויס אויפ'ן זוהן".

"וואָס!" האָט דער פילאָזאָף זיך בעליידיגט. "הונט רופסטו די עבודה זרה? זאָלט וויסען זיין אז די געצען זיינען א ווירקליכע קראפט".

"וואָס אזוינס ווירקליכעס האָסטו אין זיי געזעהן?" האָט

רבן גמליאל געפרעגט.

"איך וועל דיר דערצעהלען", האָט דער פיקאָיאָף גע־ענטפערט. "איינמאָל האָט אין אונזער שטאָדט אייסגע־בראָכען א פייער און עס איז פערברענט גע־וואָרען די גאנצע שטאָדט, אָבער די הויז אין וועלכע די עבודה זרה האָט זיך געפונען איז גאנץ געבליבען".

"דאָס וועל איך דיר אויך ערקלעהרען מיט א משל", האָט רבן גמליאל געזאָגט. "א לאנד האָט זיך פערזינדיגט געגען א מלך. טאָ וועמען געהט דער מלך שטראָפען? די לעבעדיגע, אָדער די טויטע? עס פערשטעהט זיך אז ער שטראָפט נאָר די לעבעדיגע".

23

פון וואָס קומט אייפערזוכט?

דער פעלד מאַרשאַל אגריפס האָט געפרעגט ביי רבן גמליאל: "אין אייער תורה שטעהט אז גאָט איז אייפער־זיכטיג אויף די געצען. ווי קען דאָס זיין? געוואוינליך איז א מענש א חכם אייפערזיכטיג אויף אַן אַנדער חכם, א גבור אויף א גבור, אַן עושר אויף אַן עושר. אָבער ווי קען אייער גאָט זיין אייפערזיכטיג אויף געצען וואָס זיי זיינען ביי איהם גאָרנישט?"

האָט רבן גמליאל געענטפערט:

"איך וועל דיר דאָס ערקלערען מיט א משל. א מאַן וואָס האָט געהאט א פרוי האָט זיך גענומען נאָך א פרוי. אויב די אַנדער פרוי איז שעהנער און קליגער ווי די ערשטע פערשטעהט די ערשטע אז עס איז גאַנץ נאַטירליך וואָס איהר מאַן ליעבט די צווייטע פרוי. אָבער אויב די צווייטע פרוי איז א מיאוס'ע און שטעהט ניעדעריגער פון דער ערשטער, פערדריסט די ערשטע ווען זי זעהט אז דער מאַן צייגט יע־נער ארויס גרויס ליעבע."

24

נסים וואָס זיינען בלויז א צופאל

איינער א איד האָט אמאָל געפרעגט ביי רבי עקיבא: "ביי מיר און ביי דיר אין האַרצען ווייסען מיר אז דער דיע־

נען צי שטערען און מזלות איז גאָרנישט ווערטה, אָבער קענסטו מיר דאָס ערקלערען וואָס איך האָב געזעהן, ווי הינ־קעדיגע מענשען זיינען אריין אין דער קירך וואו מען דיענט צו עבודה זרה און זיי זיינען פון דאָרט ארויס געהיילטע?"

"איך וועל דיר דאָס ערקלערען מיט א משל", האָט רבי עקיבא געענטפערט. "אין א שטאָדט איז געווען איינער, אן ארענטליכער מענש, וועמען אלע פלעגען געבען צו בע־האַלטען זייער געלד אָהן עדות. נאָר איין מאן איז געווען וואָס האָט איהם ניט געטרויט, און יעדען מאָל וואָס ער פלעגט געבען געלד צו בעהאַלטען פלעגט ער עס געבען אין דער אַנוועזענהייט פון עדות. איינמאָל האָט ער פערגעסען און האָט געגעבען צו בעהאַלטען אָהן עדות. זאָגט די פרוי פון דעם אָרענטליכען מענשען: "לאָמיר איהם דיזען מאָל פערלייקענען זיין געלד. ער האָט דאָך קיין עדות." האָט דער מאן געענטפערט: "צוליעב דעם וואָס ער איז א נאַר און האָט געהאַנדעלט ניט ריכטיג זאָלען מיר פערלירען דעם צוטרויען וואָס מענשען האָבען צו אונז?" מיט יסורים און קראַנקהייטען איז אויך אַזוי. ווען א קראַנקהייט ווערט אָנ־געשיקט אויף א מענשען, ווערט בעשטימט ווי לאַנג די קראַנקהייט מוז אָנהאַלטען און אין וועלכען טאָג זי מוז דעם מענשען פערלאָזען. טרעפט עס אמאָל אז דער נאַרי־שער מענש געהט גראַדע אין דעם בעשטימטען טאָג אין דער הויז פון די געצען. זאָגען די יסורים, אז עס וואָלט געווען ניט מעהר ווי רעכט, אז זיי זאָלען דעם נאַרישען געצענדיע־נער ניט פערלאָזען, אָבער אן אָבמאַך איז אן אָבמאַך. צוליעב דעם וואָס ענער איז נאַריש זאָלען די יסורים ניט האַלטען דעם אָבמאַך?"

25

עולם הזה און עולם הבא

רבא האָט איינמאָל, אין א גוי'אישען יום טוב, געבראכט א מתנה צו בר ששך, א פערזישער גובערנאטאָר, ווייל ער האָט נייז געדיענט עבודה זרה. רבא האָט איהם געפונען זיצען ביז'ן האַלז אין א פערפומירטע וואַנע און איסגעלאַ־כענע פרויען זיינען געשטאַנען ארום איהם האָט בר ששך

געזאָגט צו רבא'ן: "זאָג מיר, איהר האָט אזעלכע פערגניגענס אויף יענער וועלט?"

"מיר האָבען נאָך בעסערע", האָט רבא געענטפערט.

"און מיט וואָס זיינען זיי בעסערע?" האָט בר ששך געפרעגט.

"אייערע פערגניגענס געהען אייך ניט איין", האָט רבא ערקלערט, "ווייל איהר האָט איבער זיך די מורא פון א קאַפּריזנעם מלך."

און אזוי ווי רבא שטעהט דאָרט, קומט אָן א שליח פון מלך און זאָגט צו בר ששך אז דער מלך האָט געהייסען אז ער זאָל גלייך קומען צו איהם. עס איז דאָ א קלאַגע אויף איהם.

ווען בר ששך האָט פערלאָזען זיין פּאַלאַסט צו געהן צום מלך האָט ער געזאָגט צו רבא'ן: "די אויג וואָס וויל אָן אייך זעהן שלעכט זאָל אויסגעשטאָכען ווערען, ווייל מען זעהט דאָך ווי גאָט איז מיט אייך, און אז וואָס איהר רעדט ארויס פון מויל געשעהט עס באַלד."

"אָמן!" האָט רבא געענטפערט.

און דער סוף איז געווען אז דער מלך האָט בעפוילען אז מען זאָל ביי בר ששך ארויסגעהמען ביידע אויגען.

מסכת הוריות

1

ניט דורך חכמה וועלט מען רייך

רבן גמליאל און רבי יהושע זיינען אייניגאל צוזאמע, געפאהרען אויף א שיף. רבי יהושע וועלכער איז געווען א ערפאהרענער רייזענדער האט אויפ'ן וועג מיטגענומען ברויט און אויך וווייסען מעהל, אים צו קענען באקען פרישען ברויט, אויב די רייזע וועט זיך פערלייענגערן. רבן גמליאל האט מיט־גענומען בלויז ברויט. ווען די רייזע האט זיך פערצ יגען און ביי רבן גמליאל איז אויסגענאנגען זיין ברויט, האט ער גע־מוזט לעבען אויף רבי יהושע'ס מעהל. "וועי איך וואלט גע־וואוסט אז די רייזע וועט זיך פערצ־יהען וואלט איך אויך מיטגענומען מעהל", האט רבן גמליאל געזאגט.

"עס איז דא א שטערן אין הימעל, וואס די מאטראזען האלטען איהם פאר א וועג וווייזער, נאר איין מאל אין זיעבציג יאהר קומט דער שטערן פון אן אנדער זייט און ער פיהרט אראב פון וועג", האט איהם רבי יהושע ערקלעהרט די אור־זאכע וואהרום די רייזע האט זיך פערצויגען.

"דו וווייסט אזוי פיעל און דו גיבסט זיך אב מיט פאהרען אויף א שיף צוליעב פרנסה!" האט רבן גמליאל זיך געוואונדערט.

"אז דו וואונדערסט זיך אזוי וועגען מיר", האט רבי יהושע געענטפערט, "פאר וואס וואונדערסטו זיך ניט אויף

דיינע צוויי תלמידים, וואס זיינען אויף דער יבשה, רבי יוחנן בן גודגדא און רבי אלעזר חסמא וואס ווייסען אפילו ווי פיעל עס איז דאָ טראָפּענס וואסער אין ים, אין ראך האבען זיי ניט גענוג ברויט צו עסען און קליידער אנציטהאָן?"

רבן גמליאל האט ביי זיך אבגעמאכט, אז ווען ער וועט צוריק קומען אהיים וועט ער די צוויי תלמידים געבען הויכע עמטער, אום זיי זאלען האבען פון וואס צו לעבען. אבער די צוויי תלמידים האבען קיין אמט ניט געוואלט אונעהמען.

"איך פערשטעה וואס איהר דענקט", האט רבן גמליאל געזאגט. "איהר גלויבט אז די הערשאפט וואס איך וויל אייך געבען איז ניט מעהר ווי קנעכטשאפט, ווייל א בעאמטער איז ניט מעהר ווי א דיענער צום פאָלק".

2

א צדיק מעג אויך געניסען עולם הזה

רב פפא און רב הונא זיינען אמאָל געקומען אויף א בעזוך צו רבא. האט זיי רבא פריהער פערהערט אין לערנען, און אז ער האט געזעהן אז זיי האבען א כך געלערנט, האט ער זיי געפרעגט: "האט איהר כאָטש א קליינעם בערמעגען וואס גיט אייך די מעגליכקייט צו לערנען מיט א רוהיגען קאָפּ?"

"יא", האבען זיי געענטפערט. "מיר האבען א שטיקעלע לאנד און מיר האבען דערפון צו עסען".

האט רבא געזאגט:

"וואויל איז צו צדיקים וואס האבען אויף דער וועלט דאס וואס די רשעים האבען אויף דער וועלט".

3

פאר דעם כבוד פון דער תורה

די מעשה איז פארגעקומען אין די צייטען פון רבן שמעון בן גמליאל. רבן שמעון איז געווען נשיא און דער ראש הישיבה. רבי מאיר האט געהאט דעם אמט פון "הכם". ער פלעגט זיצען ביי דער לינקער האנד פון דעם נשיא און דיס-

קוטירען און ערקלעהרען די פערוויקלטע פראגען פון דער תורה. און רבי נתן איז געווען אב בית דין, דאס איז דער פארזיצענדער פון די דיינים, די אידישע ריכטער פון יענער צייט.

או רבן שמעון בן גמליאל דער נשיא פלעגט אריינקומען אין בית המדרש פלעגט דער גאנצער עולם זיך אויפשטעלען פאר איהם. און או רבי מאיר און רבי נתן פלעגן אריינקומען פלעגט אויך דער גאנצער עולם זיך אויפשטעלען. דער נשיא האט אייגמאל נאכגעטראכט וועגען דעם, און האט געזאגט: "עס האט נעדארפט זיין אן אונטערשיעד צווישען מיר און זיי". האט ער אייגנעפיהרט אזא רעגל: וועגן עם קומט אריין דער נשיא הארפ דער גאנצער עולם זיך אויפשטעלען און קיינער טאהר זיך ניט צוריקזעצען אויף זיין ארט ביז דער נשיא הייבט זיי זיך זעצען. וועגן עם קומט אריין דער אב בית דין הארפען זיך אויפשטעלען צוויי שורות פון די זיצענדע, אין שורה פון אירן זייט און די אנדער שורה פון דעם אנדער זייט, דירך וועלכע דער אב בית דין הארף דורכגעהן צו זיין בעשטימטען פלאץ, און זיי הארפען זיך ניט צוריקזעצען ביז ער יעצט זיך אוועק. וועגן דער הכם נעהט אריין בלייבט איין שורה זיצען און בלויז איינע שטעלט זיך אויף אוו בלייבט שטעהן ביז ער פארנעהמט זיין פלאץ.

יעצעם טאג איז וועלכען רבן שמעון בן גמליאל האט אייגנעפיהרט די נייע אָרדנונג זיינען רבי מאיר און רבי נתן ניט געזעסן אין בית המדרש. או זיי זיינען נעקומען אויף מאר־נען, און האבען נעזעהן או דער גאנצער עולם שטעהט ניט אויף פאר זיי, האבען זיי נעפרעגט: "וואס בעדייט דאס?" האט מען זיי דערצעהלט או רבן נשיא האט אייגנעפיהרט, או מען זאל זיי ניט נעבען אזא גרויסען כבוד וי מען גיט איהם.

עס פערשטעהט זיך או רבן שמעון בן גמליאל איז ניט אויפען נעזיצן זיין אייגענעם כבוד, נאר עו האט געמיינט צו פערהיטען דעם כבוד פין דער תורה און דעם רעספעקט פאר אויטאריטעט. אבער רבי מאיר און רבי נתן האבען נע־פיהלט או זייער אייגענער כבוד ליידעט פון דעם.

האט רבי מאיר געזאגט צו רבי נתן:

"איך בין א הכם און דו ביזט אן אב בית דין טא לאמיר

זעהן צו טהאָן עפּעס וועגען דער זאך אין צוריקשטעלען אונזער כבוד".

"וואס קענען מיר טהאָן?" האט רבי נתן געפרעגט.

"איך האב א פּלאן" האט רבי מאיר געזאגט "מיר וועלען איהם בעטען ער זאל אונז ערקלעהרען עפּעס אן ענין אין דער מסכת עוקצין, אין וועלכער ער איז ניט קלאָהר, און אז ער וועט ניט וויסען וועלען מיר קענען ציינען אז ער איז ניט ווערטה צו פארטרעטען זיין אמט, וועלען מיר איהם אראבזעצען און דו וועסט ווערען נשיא אויף זיין ארט, און איך וועל ווערען אב בית דין אויף דיין אָרט".

זיי האבען געמיינט אז קיינער הערט ניט וואס זיי ריידען צווישען זיך, אבער גראדע איז רבי יעקב בן קורשאי געשטאנען ניט ווייט פון זיי און האט געהערט וואס זיי האבען אבגעמאכט צווישען זיך. האט זיך רבי יעקב בן קורשאי געטראכט: "טאָמער ווייס דער נשיא טאקע ניט וואס צו ענטפערן וועט מען דאך איהם בריינגען צו א גדויסען בזיון". דערצעהלען דעם נשיא און איהם אנזאגען אז ער זאל זיך היטען האט ער ניט געוואָלט, ווייל דאס וואלט דאך געווען א רכילות. האט ער אזוי געטהאָן: ער איז אוועק ביינאכט צו דעם נשיא'ס חויז, האט זיך אוועקגעזעצט אין דדויסען הינטער דעם צימער וואו דער נשיא פלעגט זיצען, און האט אנגעהויבען צו לערנען אויפ'ן קול די מסכת עוקצין. הערט דער נשיא ווי איינער זיצט און לערנט, און זאָגט איבער די זעלבע זאך איינמאָל און א צווייטען מאָל, איז דאס איהם געוואָרען אויפפאלענד. "עפּעס איז אין בית המדרש געשעהן!" האט דער נשיא געזאגט צו זיך, און ער האט אויך גענומען לערנען די זעלבע מסכת, און האט זי גוט איינגעלערענט.

אויף מאָרגען, אין בית המדרש, האבען רבי מאיר און רבי נתן געזאגט צו איהם: "זאל דער רבי היינט לערנען מיט אונז די מסכת עוקצין". דער נשיא האט זיי צוערשט געוויזען אז ער ווייס די מסכת, און נאכדעם האט ער צו זיי געזאגט: "יעצט פערשטעה איך וואס אייער פּלאן איז געווען, און ווען איך וואלט די מסכת ניט איינגעלערענט וואלט איהר מיך פערשעהמט פאר'ן גאנצען עולם".

אלס שטראף האט ער געגעבען א בעפעהל אז מען זאל זיי ארויספיהרען פון בית המדרש.

די אדויסגעטריבענע האבען אבער ניט אויפגעהערט צו זוכען נקמה. פלעגען זיי אנשרייבען הארבע קשיות אויף פאפיער און די צעטעלעך אריינווארפען אין ב"ת המדרש. די קשיות וואס מען האט בעקענט פערענטפערן האט מען פערענטפערט, און די קשיות וואס מען האט אין בית המדרש ניט בעקענט פערענטפערן פלעגען זיי די תרוצים אליין אנ־שרייבען אויף צעטעלעך און זיי אריינווארפען אין בית המדרש, מיט דעם צוועק צו צייגען אז זיי קענען בעסער לער־נען און אז זיי קומט מעהר כבוד פאר'ן נשיא.

"וואס איז דאס?" האט איינמאל געפרעגט רבי יוסי. "די תורה איז אין דרזיסען און מיר זיצען אינווענינ! מעי האט זיי נעראדפט צוריק אריינלאזען אין בית המדרש".

האט רבן שמעון בן גמליאל ערלויבט די פערטריבענע צוריק צו קומען אין בית המדרש, אבער ער האט אנגעזאגט אז וועז מען זאגט איבער זייערע א תורה, זאל מען ניט דער־מאנען זייערע נעמען. אנשטאט רבי מאיר זאל מען זאגען: "אחרים זאגען", און אנשטאט רבי נתן זאל מען זאגען: "יש אומרים".

שפעטער האט מען די צוויי אנגעצייגט אין חלום אז זיי זאלען נעהן איבערבעטען דעם נשיא. רבי נתן איז געגאנ־גען און האט איבערגעבעטען. רבי מאיר האט נעהאלטען אז א חלום דארף מען ניט נעהמען ערנסט.

פרקי אבות

ערשטער פרק

שמעון הצדיק פלעגט זאָגען: אויף דריי זאַכען שטעהט די וועלט, אויף תורה לערנען, אויף גאָט דיענען אין אויף טהאָן גוטעס צו מענשען.

אנטיגנוס פון שוכו פלעגט זאָגען: איהר זאָלט ניט זיין ווי קנעכט וואָס דיענען דעם האַר אוב צו כעקומען אַ לוין, נאָר איהר זאָלט זיין ווי קנעכט וואָס דיענען דעם האַר ניט ערווארטענדיג קיין לוין.

יוסי בן יועזר פון צרדה זאָגט: זאָל דיין הויז זיין אַ פערזאַמלונגס פלאַץ פאַר געלעהרטע, זאָלכט זיצען אויף דער ערד, שלינגען דעם שטויב פון זייערע פיס, און אָביואַשען דיין דאָרשט מיט זייערע רייד.

יוסי בן יוחנן פון ירושלים זאָגט: זאָל דיין הויז זיין ברייט אָפען אין אָרימע מענשען זאָלען זיין דיינע בני בית. און זאָלכט ניט פאַרבריינגען אין לאַנגע שמועסען מיט דער פרוי. דאס מיינט אפילו אן אייגענע פרוי, ווער רעדט שוין וועגען אַן אַנדערענס פרוי.

יהושע בן פרחיה זאגט: בעזאָרג זיך מיט א לעהרער פון וועמען צו לערנען און א פריינד אין וועמען זיך צו פערטרויען און זאָלסט יעדען מענשען אורטיילען פון דער גוטער זייט.

נתאי הארבלי זאָגט: דערווייטער זיך פון א שלעכטע שכן, חבר זיך ניט מיט א רשע, און צווייפעל ניט אין דעם, אז דער שלעכטער מוז בעקומען זיין שטראָף.

שמעיה זאגט: האָב ליעב די ארבייט אין האָב פיינד די הערשאַפט, און זוך ניט צו פיעל פריינדשאַפט מיט דער רעגיערענדער מאַכט.

הלל זאָגט: זאָלסט זיין פון די נאכפאָלגער פון אהרן, ליעבען שלום אין שטרעבען צו שלום, ליעב האָבען די מענשען און זיי בעקענען מיט די גוטע לעהרען פון דער תורה.

דער וואָס זוכט זיין נאָמען גרויס צו מאַכען וועט זיין נאָמען פערלאָרען געהן, דער וואָס פארגרעסערט ניט זיין קענטשאַפט פערליערט עס, דער וואָס לערנט ניט פערדיענט דעם טויט, און דער וואָס בענוצט זיך מיט דעם כתיד פון דער תורה, וועט פון דער וועלט אוועק.

אויב איך וועל ניט האַלטען פאר זיך ווער וועט האַלטען פאר מיר? אָבער איך פאר זיך אַליין וואָס פאר א בעטרעף האָב איך? און אויב ניט יעצט, טאָ ווען?

שמאי זאָגט: מאַך אָב א בעשטימטע צייט אויף לערנען. רייד וועניג און טהו פיעל, און צייג יעדען מענשען א פריינד-ליכען פנים.

שמעון בן גמליאל זאָגט: מיין גאַגצען לעבען האָב איך זיך ערצויגען צווישען געלעהרטע און איך האָב ניט געפונען קיין בעסערע זאַך פאר'ן מענשען ווי שווייגען, און ניט דער לערנען איז דער עיקר נאָר דער טהאָן, און דער וואָס פער-בריינגט זיין צייט אין פוסטע פלוידעריי ברינגט זינד.

אויף דריי זאַכען שטעהט די וועלט: אויף אמת, אויף געזעץ, אויף שלום.

צווייטער פרק

רבי זאָגט:

וואָס איז דער וועג וואָס א מענש דאַרף זיך אויס וועהלען? דאָס איז דער וועג וואָס איז שעהן פאַר איתם אַליין און שעהן פאַר לייטען.

ווען עס קומט דיר צו האַנד א מצוה ביי וועלכער דו קענסט עפּעס פערליערען, רעכען אויס ווי גרויס איז דער לוין פון דער מצוה. און ווען עס קומט דיר צו האַנד אַן עבירה, ביי וועלכער דו קענסט פערדיענען, רעכען אויס ווי גרויס עס איז די שטראָף פון דער עבירה.

האָב אין אויג דריי זאַכען און דו וועסט ניט קומען צו א זינד. זיי וויסען אַז איבער דיר איז דאָ אַן אויג וואָס זעהט, אַן אויער וואס הערט, און אַז אַלעס וואס דו טהוסט ווערט פערשריבען אין א בוך.

רבן גמליאל דער זוהן פון רבי יהודה הנשיא זאגט:

א גוטע זאך איז תורה צוזאמען מיט א בעשעפטיגונג, ווייל די דאָפּעלטע ארבייט מאַכט פערגעסען אויף זינד. תורה אַליין אָהן א מלאכה ווערט מיט דער צייט פערגעסען און פיהרט צו זינד.

די וואס גיבען זיך אָב מיט פאָלקס־ארבייט זאָלען ארבייטען אָהן אייגענעם נוצען פאַר זיך.

היט זיך פון דער הערשענדער מאַכט, ווייל זיי ווייזען פריינדשאפט צום מענשען נאָר ווען זיי האָבען פון איתם א נוצען, אָבער זיי שטיצען איתם ניט ווען ער איז אין נויט.

מאַך גאָט'ס ווילען פאַר דיין ווילען, כדי ער זאָל מאַכען דיין ווילען פאַר זיין ווילען. מאַך צו גאָרנישט דיין ווילען פאַר זיין ווילען, כדי ער זאָל בטל מאַכען דעם ווילען פון אַנדערע פאַר דיין ווילען.

חלל זאָגט:

זאָלסט זיך ניט אָבשיידען פון קהל. זאָלסט ניט גלויבען אין זיך אַליין ביז דיין לעצטען טאָג. זאָלסט ניט אירטיילען דיין מיטמענשען ביז דו וועסט זיין אין זייגע אומשטענדען. זאָג ניט קיין זאך וואס מען קען גלייך ניט פערשטעהן אין דער האָפנונג אַז מען וועט עס שפּעטער פערשטעהן. אין זאָלסט

ניט אבליינען דעם לערנען אויף א פרייערע צייט, דען טאַ־
מער וועט די פרייערע צייט קיינמאל ניט קומען.

א פוסטער קאָפּ קען קיין מורא ניט האָבען פאר זינד, אָן
עם חאַרן קען ניט זיין פרום, א שעמעריגער קען זיך ניט לער־
נען, א בעם קען קיין לעהרער זיין, און ניט דער וואס גיט אַב
זיין נאַנצע צייט אויף מסחר קען זיין קלוג. דאַרט, וואו עס
פעהלען מענער צו טהאָן וויכטיגע ארבייט, בעמיה זיך דו צו
זיין דער מאַן.

וואָס מעהר פלייש א מענש קלייבט אָן אויף זיך, דאָס
מעהר וועהרים אין קבר. וואָס מעהר פערמעגען, דאָס מעהר
זאָרג. וואָס מעהר פרויען, דאָס מעהר קאָקעטעריי. וואָס
מעהר דינסטען, דאָס מעהר אויסגעלאַסענהייט. וואָס מעהר
קנעכט, מעהר רויב.

אבער וואָס מעהר תורה, דאָס מעהר לעבען. יואָס מעהר
לערנען, דאָס מעהר חכמה. וואָס מעהר ראַטה, דאָס מעהר
פערנונפט. וואָס מעהר צדקה, דאָס מעהר שלום.

דער וואָס שאַפט זיך א גוטען נאָמען, נענימט ער פון
דעם אַליין. דער וואָס האָט זיך געשאַפט תורה, גענימט
עולם הבא.

פינף תלמידים האָט געהאַט רבי יוחנן בן זכאי, און אזוי
פלעגט ער אויסרעכענען זייערע מעלות:

אליעזר בן הורקנוס, א ברונען אויסגעמאַכעלטע מיט צע־
מענט וואָס פערליערט קיין איינצינגען טראָפען.

יהושע בן חנניא — וואויל אין זיין מוטער.

יוסי הכהן, א פרומער מאַן.

שמעון בן נתנאל האָט מורא פאר זינד.

אלעזר בן ערך, א קוואל וואָס זיין שטראָם יוערט אלץ
שטארקער.

איינמאל זאָגט ער צו זיי: "נעהט און געפינט מיר אויס
וועלכער איז דער בעסטער וועג ביי וועלכען דער מענש זאָל
זיך האלטען."

רבי אליעזר זאָגט: א גוטע אויג.

רבי יהושע זאָגט: א גוטער חבר.

רבי יוסי זאָגט: א גוטער שכן.

רבי שמעון זאָגט: דער וואָס זעהט פאָראויס געשעהענישען.

רבי אלעזר זאָגט: א גוטע הארץ.

האָט רבי יוחנן צו זיי געזאָגט: מעהר פון אייערע ווער־טער געפעלען מיר די ווערטער פון אלעזר בן ערך, ווייל זיין נעראנק ענטהאלט אויך אייערע.

איינמאל האָט רבי יוחנן בן זכאי געזאָגט צו זיינע תלמידים:

"געהט און געפינט אוים וועלכער איז דער שלעכטער יוגנ וואס דער מענש דארף אויסמיידען".

רבי אליעזר'ס ענטפער איז: א שלעכטע אויג.

רבי יהושע זאָגט: א שלעכטער חבר.

רבי יוסי זאָגט: א שלעכטער שכן.

רבי שמעון זאָגט: איינער וואס לייהט געלד און בע־צאָהלט ניט.

רבי אלעזר זאָגט: א שלעכטע ארץ.

האָט רבי יוחנן צו זיי געזאָגט: "עס געפעלען מיר די ווערטער פון אלעזר בן ערך, ווייל זיינע רייד ענטהאלטע: אויך אייערע".

דריי זאכען האָט געזאָגט יערער איינער פון רבי יוחנן'ס תלמידים.

רבי אליעזר זאָגט: זאל דער כבוד פון דיין חבר ביי דיר זיין אזוי טייער ווי דיין אייגענער כבוד און וועך ניט שנעל אין כעס אויף איהם. טהו תשובה א טאָג פאר דיין טויט (און אזוי ווי א מענש ווייס ניט ווען ער וועט שטארבען דארף ער יערען טאָג נעהמען אויף זיך צו לעבען ארענטליך). און וואָרם זיך ביי דעם פייער פון געלעהרטע מענשען.

רבי יהושע זאָגט: א בייוע אויג, א שלעכטע הארץ און פיינדשאפט צו אנדערע פערטרייבען דעם מענשען פון דער וועלט.

רבי יוסי זאָגט: דיין חבר'ס געלד זאל ביי דיר זיין אזוי טייער ווי דיינע אייגענע, מאך זיך פאכענד צום לערנען ווייל דאס איז ניט א זאך וואס מען בעקומט אָהן מיה אזוי ווי א ירושה, און אלעס וואס דו טהוסט זאל זיין אין נאָמען פון דעם אויבערשטען.

רבי שמעון זאָגט: זאלסט אָבהיטען קריאת שמע און דאוונען, און וועך דו דאוועגסט מאך ניט דיין תפלה פאר א חוב וואס דו ווילסט אָב'פּטר'ען, נאָר אלס אן אויסדרוק פיז מיטלייד און נעבעט. און זוך ניט אויף זיך קיין פעהלערען.

רבי אלעזר זאָגט: לערן תורה מיט פלייס. זאלסט ווייסען

וואס צו ענטפערען אז אן אפיקורוס פרעגט דיך קשיות. אין ווייס פאר וועמען דו בעמיהסט זיך און ווער עס איז דיין בעל הבית וואס וועט דיר בעצאָהלען פאר דיין ארבייט.

רבי טרפון זאָגט:

דער טאָג איז קורץ, ארבייט איז דאָ א סך, די ארבייטער זיינען פויל, דער לוין איז גרויס, און דער בעל הבית יאָגט.

ניט אויף דיר ליעגט די פפליכט די ארבייט צו ענדיגען, און ניט דו האָסט א רעכט זיך אין גאנצען צו בעפרייען פון דער ארבייט.

דדיטער פרק

עקביאָ בן מהללאל זאָגט: קוק אויף דריי זאכען און דו וועסט קיינמאָל קומען צו זינד. געדענק פון וואנען דו קומסט, וואוהין דו נעהסט, און פאר וועמען דו דארפסט אָבגעבען דין וחשבון.

רבי חנינא דער וויצע כהן גדול זאָגט: בעט פאר דעם וואויל־זיין פון דער רעגירונג, ווייל ווען ניט די מורא פאר איהר וואָלטען מענשען איינע די אנדערע לעבעדיגע דער־שלונגען.

רבי אליעזר פון ברתותא זאָגט: ווען דו גיבסט צדקה גיבסטו צו גאָט פון דאס זייניגע, ווייל דו אין דיין פערמעגען געהערען צו איהם.

רבי יעקב זאָגט: ווער עס געהט אין וועג און לערנט, און רייסט אָב אין מיטען זיין לערנען און זאָגט: "ווי שעהן איז יענער בוים! ווי שעהן איז יענער פעלד!" איז גלייך ווי ער האָט זיך מיט זיין לעבען פערשולדיגט.

רב חנינא בן דוסא זאָגט: ביי וועמען זיין פרומקייט שטעהט העכער ווי זיין חכמה האָט ביי איהם די חכמה א קיום, און ביי וועמען זיין חכמה שטעהט העכער ווי זיין פרומקייט האָט די חכמה קיין קיום.

וועמעס גוטע מעשים איבערשטייגען זיין חכמה האָט זיין חכמה א קיום, אָבער ביי וועמען די חכמה איבערשטייגט זיינע מעשים האָט די חכמה קיין קיום.

מיט וועמען מענשען זיינען צופריעדע, איז גאט אויך צופריעדען, אָבער מיט וועמען מענשען זיינען אונצופריעדען איז גאָט אויך אונצופריעדען.

רבי דוסא בן הרכינס זאָגט: דער פריהמאָרגען שלאָף, דער טרינקען וויין מיטאג צייט, דער פלוידערען מיט קליינע קינדער און דער זיצען אין די פערזאמלונגס־פלעצער פון אונוויסענדע פערטרייבען דעם מענשען פון דער וועלט.

רבי עקיבא זאָגט: געלעכטער און לייכטזין געוואוינען דעם מענשען צו אויסגעלאסענהייט.

אלעס איז פאָראויסגעזעהן, און דאָך האָט דער מענש די ברירה צו זיין גוט אָדער שלעכט. די וועלט ווערט גע'משפט מיט גוטסקייט, און אלעס היינגט אָב פון דעם פיעל דער מענש האָט אויפגעטהאָן.

אלעס ווערט געגעבען אויף באָרג און א נעץ איז פערשפרייט אויף אלע לעבעדיגע. די קראָם איז אָפען, דער קרעמער באָרגט, דער בוך איז אָפען, די האנד פערשרייבט, ווער עס וויל קען קומען און נעהמען אויף באָרג, און די קאָלעקטאָרען נעהען ארום רעגעלמעסיג און מאָהנען אויף ביי דעם מענשע סיי ער וויל, סיי ער וויל ניט, דען זיי האָבען אויף וואס זיך צו שטיצען, דער משפט איז א גערעכטער. און אלעס איז גרייט צום מאָהלצייט.

רבי אליעזר בן עזריה זאָגט: ווער עס פערמאָגט קיין תורה פערמאָגט קיין דרך ארץ, ווער עס פערמאָגט קיין דרך ארץ פערמאָגט קיין תורה. ווער עס בעזיצט קיין קלוגשאפט בעזיצט קיין פרומקייט, ווער עס בעזיצט קיין פרומקייט בעזיצט קיין קלוגשאפט. ווער עס בעזיצט קיין וויסען בעזיצט קיין פערשטאנד, ווער עס בעזיצט קיין פערשטאנד בעזיצט קיין וויסען. אָהן ברויט קען קיין תורה ניט זיין. אָהן תורה קען קיין ברויט ניט זיין.

וועמעס חכמה איז גרעסער פון זיינע מעשים איז געגליכען צו א בוים וואס האָט א סך צווייגען אָבער זעהר ווענינ וואָרצלען. אז עס קומט א שטארקער ווינד רייסט ער אויס דעם בוים און ווארפט איהם אנידער. אָבער וועמעס מעשים עס זיינען גרעסער פון זיין חכמה איז געגליכען צו א בוים מיט ווענינ צווייגען אָבער מיט א סך וואָרצלען. און ווען

אפילו עם זאלען קומען אלע ווינטען פון דער וועלט און בלאזען אויף איהם קענען זיי איהם ניט ריהרען פון אָרט.

פערטער פרק

בן זומא זאגט:

ווער איז א קלוגער? דער וואס לערנט פון יעדען מענשען.

ווער איז א גבור? דער וואס קען אויסהאלטען זיין וויללען.

ווער איז רייך? דער וואס איז צופריעדען מיט דעם וואס ער פערמאגט.

ווער איז נעאכטעט? דער וואס אכטעט אנדערע מענשען.

בן עזי זאגט: זאלסט דיך אלייסען אפילו איבער א קליינע מצוה און ענטלויפען פון אן עבֿרה, ווייל איין מצוה ציהט צו אן אנדער מצוה און אן עבֿרה ציהט צו אן עבֿרה. אזוי קומט עס אויס, אז דער לוין פון א מצוה איז א מצוה און די שטראָף פון אן עבֿרה איז נאָך אן עבֿרה.

פאראכט ניט קיין מענשען און זוך קיין פאהלערען אין קיין זאך, ווייל עס איז ניטאָ א מענש וואס האָט ניט זיין שטונדע און עס איז ניטאָ א זאך וואס האָט ניט אירר פלאץ.

רבי לויטס פון יבנה זאגט: זאלסט דיך האלטען זעהר, זעהר נידעריג, ווייל דעם מענשען'ס האָפנונג איז בלויז דער קבר.

רבי ישמעאל דער זוהן פון ר' יוחנן בן ברוקה זאגט: ווער עס לערנט מיט דעם צוועק צו קענען לערנען מיט אנדערע העלפט ניט איהם אליין צו קענען און אנדערע צו לערנען. ווער עס לערנט מיט דעם צוועק צו טהאָן די זאכען וואס ער לערנט העלפט מען איהם צו קענען, צו לערנען מיט אנדערע, צו ערפילען און צו טהאָן.

רבי צדוק זאגט: זאלסט זיך ניט אָבטיילען פון כלל, זאלסט זיך ניט האלטען אויסזויטיג ווען עס קומט דיר צו אורטיילען וועגען מעשיות, און דו זאלסט פון דיין תורה ניט מאכען א קרוין זיך גרוים צו האלטען, אויך ניט צו מיטעל פאר פרנסה. און אזוי פלעגט אויך הלל זאגען: "דער וואס

בענוצט זיך מיט דער קרוין פון דער תורה וועט פערלאָרען געהן פון דער וועלט".

רבי ישמעאל זאָגט: דער וואָס מיידעט אויס צו זיין א ריכטער פערשפּאָרט פיינדשאַפט, אונרעכט אין פאַלשע שבועות.

דער וואָס האַלט זיך גרויס מיט זיין לערנען איז א נאַרישער רשע און א בעל גאוה.

רבי יונתן זאָגט: ווער עס היט אָב די תורה אין אָרימקייט, וועט ער שפּעטער אָבהיטען אין רייכקייט. און דער וואָס פערלאָזט די תורה אין רייכקייט וועט זי שפּעטער פערלאָזען אין אָרימקייט.

רבי אלעזר בן שמוע זאָגט: זאָל דער כבוד פון דיין תלמיד ביי דיר זיין אַזוי ווי דיין אייגענער כבוד, און דער כבוד פון דיין חבר ווי די מורא פאַר דיין לעהרער, און די מורא פאַר דיין לעהרער ווי די מורא פאַר גאָט.

רבי שמעון זאָגט: עס זיינען דאָ דריי קרוינען. די קרוין פון תורה, די קרוין פון כהנה, און די קרוין פון מלכות. אָבער די קרוין פון א גוטען נאָמען שטעהט העכער פון זיי אַלע.

רבי ינאי זאָגט: עס איז אונז אונמעגליך צו ערקלערען וואַרום די רשעים לעבען אין וואוילטאָג, און ווארים די גוטע און פרומע ליידען.

רבי יעקב זאָגט: דיזע וועלט איז ווי א קאַרידאָר צו יענער וועלט. מאַך זיך רעכט אין קאַרידאָר כדי דו זאָלסט קענען אַריינגעהן אין פּאַלאַסט.

רבי מתתיהו בן חרש זאָגט: זיי דו דער ערשטער צו בעגריסען א מענשען.

זיי דער קלענסטער צווישען לייבען, איידער דער גרעסטער צווישען פוקסען.

רבי שמעון בן אלעזר זאָגט: זאָלסט ניט איבערבעטען דיין

פרייַנד וואָן ער איז אין כּעס, טרייסט אים ניט בעת זײַן טויטער לייגט נאָך פאר זײַנע אויגן. פרעג אים סיין קשיות אין דעם ערנסטן מאָמענט וואָן ער נעהמט אויף זיך א נדר, און זאָל ניט אים צו זעהן אין דער צייט וואָס ער שעהמט זיך פאר דיר זיך צו צייגן.

אלישע בן אבויה זאָגט: דער וואָס לערנט וואָן ער איז נאָך א קינד, צו וואָס איז ער נעגליכען? צו טינט יואָס איז נעשריבען אויף נייַע פאפּיער. און דער וואָס לערנט וואָן ער איז שוין אין די עלטערע יאָהרן, צו וואָס איז ער נעגליכען? צו טינט וואָס איז נעשריבען אויף אָבגעריבענע פאפּיער.

רבי יוסי בר יהודה פון כפר הבבלי זאָגט: דער וואָס לערנט פון די יונגע צו וועמען איז ער נעגליכען? צו איינעם וואָס עסט אונצייטיגע טרויבען און טרינקט פרישׁ נעמאכטען ווײַן. און דער וואָס לערנט פון אלטע לייט צו וועמען איז ער נעגליכען? צו איינעם וואָס עסט צייטיגע טרויבען און טרינקט אלטען ווײַן.

רבי מאיר זאָגט: קוק ניט אויף דעם קרוגעל, נאָר אויף דעם וואָס איז אין דעם קרוגעל. אין א נייעם קרוגעל קען זײַן אלטער ווײַן, און אין אן אלטען קען אפּאל קיין נייער ווײַן אויך ניט זײַן.

רבי אלעזר הקפר זאָגט: קנאה, תאוה און כבוד פערטרייבען דעם מענשען פון דער וועלט.

די וואָס ווערען געבוירען זײַנען בעשטימט צו שטאַרבען, די טויטע וויידער לעבעדיג צו ווערען, די לעבעדיגע גע'משפּט צו ווערען, צו וויסען, צו מאכען אנדערע צו וויסען. איבעראל בעקאנט צו מאכען דאָס ער, גאָט, איז דער בעשעפער, דער בורא עולם, וואָס פערשטעהט אלעס. ער איז דער ריכטער, דער עדות, דער אנקלאגער, און ער וועט משפּט'ן. געבענשט זאָל ער זײַן וואָס ביי איהם איז ניטאָ קיין משוא פּנים און אויך קיין שחד. און זאָלסט וויסען או אלעס איז לויט דעם חשבון. און זאָלסט זיך ניט איינרייַדען או מיט'ן קבר ענדיגט זיך אלעס און דו ווערסט בעפרייט פון שטראָף.

איבערגעוואלד ווערסטו בעשאפען, איבערגעוואלד ווערסטו געבוירען, איבערגעוואלד לעבסטו, איבערגעוואלד

שטארבסטו, און איבערגעוואלד וועסטו אבגיעבן דין וחשבון פאר דעם מלך מלכי המלכים, הקדוש ברוך הוא.

פינפטער פרק

דורך זיבען זאכען קען מען דערקענען א נאר און א חכם. א חכם רעדט ניט אין געגענווארט פון רעם וואס איז גרעסער פון אים אין חכמה. ער גיהט ניט ארײן אן אנדער־רען אין די רייד. ער איילט זיך ניט צו ענטפערען איידער ער בערעכענט זיינע רייד. ער פרעגט לויט דעם ענין און ענטפערט לויט דעם ענין. ער ענטפערט אויף אן ערשטע פראגע צוערשט און אויף א לעצטע פראגע צולעצט. דאס וואס ער פערשטעהט ניט שעהמט ער זיך ניט צו זאגען אז ער פערשטעהט ניט. און ער גיט צו אויפ'ן אמת. דער נאר איז אין די זיבען זאכען פונקט פערקעהרט.

מלחמה קומט אויף דער וועלט צוליעב פערמיידען נע־רעכטיגקייט, פעלשען די נערעכטיגקייט, און לערנען א פאל־שען פשט אין דער תורה.

עס זיינען דא פיער זיטען ביי מענשען.

דער וואס זאגט, "מיינס איז מיינס און דיינס איז דיינס", איז א מענש מיט א מיטעלער זיטע. אנדערע זאגען אז דאס איז די זיטע פון סדום. (וואו יערער מענש האט נעהאלטען פאר זיך און האט זיך ניט געקימערט וועגען כלל).

דער וואס זאגט, "מיינס איז דיינס און דיינס איז מיינס", איז אן אונווויסענדער מענש.

דער וואס זאגט, "מיינס איז דיינס און דיינס איז דיינס", איז א צדיק.

דער וואס זאגט, "דיינס איז מיינס און מיינס איז אויך מיינס", איז א רשע.

עס זיינען דא פיער פערשיידענע טעמפעראמענטען.

איינער ווערט שנעל בייז, אבער ער לאזט זיך לייכט איבערבעטען. זיין פעהלער ווערט פערלאָרען דירך זיין ־ארצוג.

דער וועכטן עס איז שווער איינצו'רוגז'ן. אבער עס

איז איהם אויך שווער איבערצובעטען, פערלירט זיין פּאַרצוג צוליעב זיין פּעהלער.

דער וועמען עס איז שווער בייז צו מאכען און לייכט איבערצובעטען, איז גוט אוּן פרום.

דער וואָס וועדט לייכט בייז אוּן עס איז שווער איהם איבערצובעטען, איז א רשע.

פיערערליי תלמידים זיינען דאָ.

דער וואָס בעגרייפט שנעל אוּן פערגעסט שנעל, פערלירט זיין פּאַרצוג צוליעב זיין פּעהלער.

דער וואָס איז שווער אויף צו בעגרייפען אוּן איז שווער אויף צו פערגעסען, פערלירט זיין פּעהלער צוליעב זיין פּאַרצוג.

דער וואָס בעגרייפט שנעל אוּן איז שווער אויף צו פערגעסען איז דער גוטער טייל פון די תלמידים.

דער וואָס איז שווער אויף צו בעגרייפען אוּן איז לייכט אויף צו פערגעסען איז דער שלעכטער טייל פון די תלמידים.

איי דעם ענין פון צדקה זיינען דאָ מיר פערשידענע כאַראַקטערע:

דער וואָס וויל אליין געבען, אבער וויל ניט אז אנדערע זאָלען געבען, איז זיין אויג קאַרג אויף אנדערע.

דער וואָס וויל אז אנדערע זאָלען געבען אוּן ער אליין ניט ניט, איז זיין אויג קאַרג אויף דאָס זיינינע.

דער וואָס ניט אליין אוּן וויל אז אנדערע זאָלען אויך געבען, איז א צדיק.

דער וואָס וויל אליין ניט געבען אוּן לאָזט אנדערע אויך ניט נעבען, איז א רשע.

יעדע ליעבע ועלכע היינגט אב פון א מאטריעלען נוצען הערט אויף גליך ווי דער נוצען הערט אויף. אבער די ליעבע וואָס היינגט ניט אב פון א מאטריעלע נוצען הערט קיינמאל אויף. ועלכע ליעבע היינגט אב פון א מאטריעלען נוצען? דאָס איז אזא ליעבע ווי פון אמינו צו תמר. אוּן ועלכע ליעבע היינגט ניט אב פון א מאַטריעלען נוצען? דאָס איז אזא ליעבע ווי פון דוד אוּן יהונתן.

וועד עס האט אין זיך דיזע דריי זיטען איז פון אברהם אבינו'ס תלמידים. און וועד עס האט אין זיך די אנדערע דריי זיטען איז פון די תלמידים פון בלעם הרשע.

א גוטע אויג, א בעשיידענער נייכט און א נשמה וואס האלט זיך קליין נעהערען צו די תלמידים פון אברהם אבינו.

א שלעכטע אויג, א שטאלצער נייכט און א נשמה וואס האלט זיך גרויס נעהערען צו די תלמידים פון בלעם הרשע.

יהודה בן־תימא זאגט: צו פינף יאהר איז די צייט צו לערנען פסוק, צו צען יאהר משניות, צו דרייצעהן א בר מצוה, צו פופצעהן תלמוד, צו אכטצעהן צו דער חופה נעהן, צו צוואנציג זוכען א פרנסה, צו דרייסיג איז א מאן אין זיין פולער קראפט, צו פערציג אין פולען פערשטאנד, צו פופציג א מאן פון ראטה, צו זעכציג שוין אן אלטער, צו זיעבציג גרויע האאר, אכציג א צייכען פון גבורה, נייניציג נעהט ער אייגנעבויגען, און א הונדערט יעהריגער איז אזוי ווי א מת, אן עובר בטל.

זעקסטער פרק

רבי מאיר זאגט: וועד עס לערנט תורה מיט דעם אייניציגען צוועק צו קענען די תורה, איז זוכה צו א סך זאכען. און נאך מעהר: די גאנצע וועלט איז צו איהם פערפליכטעט. ער וועדט גערופען פרייגד, בעליעבטער. ער האט ליעב גאט, ער האט ליעב די מענשען. די תורה גיט איהם צו בעשיידענהייט און אכטונג, און מאכט איהם פאסענד צו זיין פרום, עהרליך און טריי, דערווייטערט איהם פון זינד, דערנעהנטערט איהם צו גוטעם, און די וועלט בענוצט זיך מיט זיין ראטה, לעהרע, פערשטאנד און העלדענמוטה, און זי גיט איהם הערשאפט און מאכט, און די פעהיגקייט צו פארשען נעזונד, און עס וועדט פאר איהם אפען די סודות פון דער תורה, און ער וועדט ווי א קוואל וואס הערט ניט אויף און ווי א טייך וואס וועדט אלץ גרעסער, און ער וועדט בעשיידען און געדולדיג און פערציהענד, און זי הויבט איהם און העכערט איהם איבער אלעם אין דער וועלט.

וועד עס לערנט פון איינעם אפילו איין פרק, אדער איין

דין, אדער איין פסוק, אדער איין וואָרט, אדער אפילו איין איינציגען אות, דאַרף ער איהם אבגעבען כבוד. דען אזוי געפינען מיר ביי דוד מלך ישראל וועלכער האָט געלערנט פון אחיתפל בלויז צוויי זאכען, האָט ער איהם גערופען לעהרער, וועג ווייזער און פריינד.

אָט אזוי פיהרט מען זיך ווען מען לערנט תורה.

עכען זאָלסטו ברויט מיט זאַלץ, טרינקען וואַסער מיט א מאָאַס, שלאָפען אויף דער ערד, לעבען א לעבען פון ליידען אין דער צייט וואָס דיין קאָפּ ארבייט אויף דער תורה. אויב דו טהוסט אזוי איז דיר וואויל און גוט. וואויל איז דיר אויף דער וועלט און גוט אויף יענער וועלט.

זוך ניט גרויסקייט און זאָל זיך דיר ניט גלוסטען כבוד.

טהו מעהר ווי דו לערנסט.

גלוסט ניט צו זיצען ביים טיש פון די קעניגע, ווייל דיין טיש איז גרעסער פון זייערען און דיין קרוין איז גרעסער פון זייער קרוין, און זיי וויסען אז דיין ארבייטס געבער איז בעגלויבט אז ער וועט בעצאָהלען דעם לוין פון דיין ארבייט.

די תורה איז גרעסער פון כהנה און פון די קרוין, ווייל ביי א קעניג ווערען געפאָדערט דרייסיג מעלות און ביי א כהן גדול פיער און צוואנציג מעלות, אָבער תורה קען מען ערדייכען מיט פערציג מעלות, און דאָס זיינען זיי:

מיט לערנען אויפ'ן קול, מיט א ריכטיגער אויסשפּראַכע, מיט פערשטאַנד און קלאָרקייט אין הארצען, מיט מורא, אַכטונג, בעשיידענהייט, בעגייסטערונג, מיט בעדיענען חכמים, מיט אָנהאַלטען חברים, מיט דיסקוסיאָנען, מיט געלאַסענקייט, מיט קענען פסוק און משניות, מיט וועניג האַנדעל, מיט וועניג אָבגעבען זיך מיט וועלטליכע זאכען, מיט וועניג פערגניגענס, וועניג שלאָף, וועניג שמועסען, וועניג שפּאַס, מיט געדולד, מיט א גוטע הארץ, מיט צוטרויען אין געלעהרטע, מיט אָננעהמען יסורים פאר גוט, דער וואָס קען זיין פלאץ, דער וואָס איז צופריעדען מיט וואָס ער פערמאָגט, דער וואָס בעוואָרענט זיינע רייד אז קיינער זאָל ניט אָננעהמען א פאַלשע מיינונג, דער וואָס פאָדערט קיין דאַנקבאַר-

קייט, איז בעליעבט, ליעבט גאט, ליעבט מענשען, ליעבט
נערעכטיגקייט, יושר, מוסר, דערווייטערט זיך פון כביה,
האלט זיך ניט גרויס מיט זיין לערנען, ציינט ניט ארויס אז
ער האט הנאה פון פסק'ענען דינים, העלפט זיין מיטמענשען
טראגען דעם יאך, פערדענקט איהם צום גוטען, פיהרט איהם
צום אמת פיהרט איהם צו שלום, פערטיעפט זיך אין לער-
נען, פרעגט, ענטפערט, הערט און ניט צו פון זיין אייגענע,
לערנט מיט דעם צוועק אנדערע צו לערנען, לערנט אום צו
טהאן, דער וואס מאכט קליגער זיין לעהרער, און הערט זיך
צו אויפמערקזאם, און דער וואס זאגט א זאך אין נאמען
פון דעם פון וועמען ער האט דאס נעהערט.

רבי יוסי בן־קסמא דערצעהלט:

איינמאל בין איך געגאנגען אין וועג, און עם האט מיך
בעגעגענט איינער א מענש און האט מיר געגעבען שלום און
איך האב איהם צוריק געגעבען שלום. פרעגט ער. "רבי
פון וואנעי קומט איהר?" האב איך איהם נעענטפערט:
"איך קום פון א גרויסע שטאדט פון געלעהרטע און שריפט-
שטעלער." האט דער מאן צו מיר געזאגט: "רבי, ווילסטו
קומען און וואוינען אין מיין שטאדט, וועל איך דיר געבען
א מיליאן גאלדענע רענטלער און סייערע שטיינער אין
פערל". האב איך איהם נעענטפערט: "וואן אפילו דו גיבסט
מיר די גאנצע זילבער און גאלד, עדעלשטיינער און פערל פון
גאר דער וועלט, יעדל איך ערגעץ ניט וואוינען סיידען אין
אן ארט וואו מען לערנט תורה. אזוי שטעהט אויך אין
תהלים. דוד המלך האט נעזאגט צו גאט: עס איז ביי מיר
ליעבער די לעהרע פון דיין מויל, איידער טויזענדע גאלד
און זילבער". און נאך מעהר, וועו א מענש שטארבט בעגליי-
טען איהם ניט זילבער און ניט גאלד, ניט עדעלשטיינער
אין ניט פערל, בלויז תורה און מעשים טובים אליין".

אבות דר׳ נתן

1

איבערטרייבען מאַהר מען ניט

צולייגען צו איינעם׳ס רייד טאָהר מען ניט איבער־טרייבען א זאַך איז שעדליך. אדם הראשון האָט זיך גע־וואָלט בעוואָרעגען אז הוה זאָל ניט עסען פון עץ הדעת, האָט ער איבערטריבען דעם פערבאָט. גאָט האָט איהם געזאָגט אז ער זאָל פון דעם עץ הדעת ניט עסען. אדם האָט געזאָגט צו חוה׳ן אז עס איז פערבאָטען דעם בוים אפילו אָנצוריהרען.

דער שלאַנג האָט עס געהערט, האָט ער זיך אין האר־צען געטראַכט: "אזוי ווי עס איז מיר ניט געלונגען אראָב־צופיהרען פון וועג אדם׳ן, וועל איך פרובירען אראָבפיהרען חוה׳ן." איז ער געגאַנגען און האָט זיך נעבען איהר אוועק־געזעצט און געמאכט א לאַנגען שמועס. "הער צו", האָט דער שלאַנג גע׳טענה׳ט. "דו זאָגסט אז גאָט האָט אינז פערבאָ־טען אפילו אָנצוריהרען דעם עץ הדעת, וועל איך דיר צייגען אז דאָס איז ניט אמת. אָט וועל איך אָנריהרען דעם בוים און איך וועל בלייבען לעבען. און אז דו ייעסט אָנריהרען דעם בוים וועסטו אויך פון דעם ניט שטאַרבען." און וואָס האָט דער רשע, דער שלאַנג געטהאָן? ער האָט אָנגענומען

דעם בוים און האָט איהם געגומען טרייסלען ביז די פרוכט האָט אָנגעהויבען צו פאלען אויף דער ערד.

"זעהסטו", האָט דער שלאָנג געזאָגט צו חוה'ן, "אזוי ווי מיט דעם אָנריהרען, אזוי איז מיט דעם עסען. די זאָגסט אז גאָם האָט פערבאָטען צו עסען פון דעם בויב, ועל איך דיר צייגען אז איך וועל עסען און ניט שטאַרבען. און די קענסט אויך עסען און וועסט דערפון ניט שטאַרבען."

חוה האט גאָר ניט געווארט ביז דער שלאנג יועט פערזוכען פון דעם עץ הדעת, און זי האָט זיך געטראָכט: "הפנים אז דאָם וואָם מיין מאן האָט מיר אָנגעזאָגט איז אין גאנצען ליגען." זי האָט געגומען און געגעסען און האָט איהר מאן אויך געגעבען צו עסען.

אָט דערפאר זאָגען די חכמים אז א מענש מאָהר ניט צולייגען צו די רייד וואָם ער הערט פון אן אנדערען. ר' יוסי זאָגט אויף דעם א וועדטעל: "בעבער א קליין מעשעלע וואָם שטעהט גלייך, איידער א ריעז וואָם שאָקעלט זיך און פאלט."

וואָם האָט אייגענטליך דער שלאָנג געזאָלט? ער האט זיך אזוי געטראָכט. אדם וועט עסען פון דעם עפעל פריהער פון חוה'ן. און וען עס וועט קומען צו חוה' וועט איהר ניט לאָזען עסען. וועט אדם שטאַרבען און חוה וועט בלייבען לעבען. דאָן וועל איך נעהמען חוה'ן פאר א ווייב. איך וועל קיניגען איבער דער גאנצער וועלט, איך יועל גיהן גלייך אזוי ווי א מענש גיהט, און וועל עבען אלע געשמאַקע שפייזען וואָם עס זיינען דאָ אויף דער יועלט. האט דער אייבערשטער גזאָגט צו איהם: "דו רעדסט זיך פין טויטען אדם'ן און נעהמען זיין ווייב, דערפאר וועל איך מאכען אן אייביגע פיינדשאפט צווישען זיי און דיר. דו זאָגסט אז דו וועסט וועלען א קעניג איבער דער גאנצער וועלט, "פרפאר זאָלסטו זיין פערשאָלטען פון אלע בעשעפענישען אויף דער ערד. די זאָגסט אז דו וועסט גיהן גלייך ווי א מענש, דערפאר וועסט קריכען אויף דיין בויך. דו זאָגסט אז דו וועסט עסען די טייערסטע שפייזען אויף דער וועלט, דערפאר וועסטו דיין גאנצען לעבען קייען די ערד."

רבי שמעון בן אלעזר גיט וועגען דעם א משל.

א איד האָט חתונה גהאט מיט א גר'טע. האָט ער איהר גאלערנט אידישקייט און האָט איהר אזוי אָנגעזאָגט: "הער צו, מיין טאכטער. זאלסט ניט עסען מיט שמוציגע הענד, זאלסט ניט עסען קיין פירות פון וועלכע מען האָט קיין

מעשר ניט גענומען, זאָלסט ניט מחלל שבת זיין, זאָלסט ניט ברעכען א נדר, און זאָלסט ניט ארומגעהן מיט פרעמדע מע־נער. און אויב דו וועסט מיינע רייד ניט פאָלגען וועסטו שטאַרבען." שפּעטער, אז דער מאַן איז אוועק, איז געקומען אַן אַנדער מאַן און האָט געוואָלט די פרוי צוריידען צו א זינד. האָט ער פאַר איהר געגעסען א שטיק ברויט אונגעוואַשען, געגעסען פרוכט פון וועלכע מען האָט קיין מעשר גענומען, מחלל שבת געווען, און געזאָגט צו דער פרוי: "זעהסטו? איך בין פון די זאכען ניט געשטאָרבען, אזוי וועסטו אויך ניט שטאַרבען, ניט פון די זאכען און ניט פון די אַנדערע." וואָס האָט די גר'טע געטראַכט? דאָס וואָס מיין מאַן האָט מיר אָנגעזאָגט אז די אלע זאכען טאָחר מען ניט טהאָן איז א לינען. האָט זי שוין אלעס געטהאָן.

רבי שמעון בן יוחאי גיט אויף דעם אַן אַנדער משל.

איינער האָט געהאט א פרוי וואָס האָט ליעב געהאט צו נאַשען. איינמאָל האָט ער געדאַרפט אוועקפאָחרען פון דער היים אויף א צייט. האט ער געוואלט אויספריבירען זיין פרוי, אויב זי פאָלגט איהם. וואָס האָט ער געטהאָן? ער האָט געבראַכט א פאַס און האָט אין דעם אריינגעלייגט ניס וועלכע ער האָט פריהער איבערגעצייהלט, און פייגען האָט ער אויך אריינגעלייגט מיט א צאָחל. נאָכדעם האָט ער גע־פאַנגען אַן עקדעש (סקאָרפּיאָן) און האָט איהם אריינגע־שטופּט אין דער פאַס. די לאָך פון דער פאַס האָט ער פער־שטאָפּט, און די פאַס אוועקגעשטעלט אין א ווינקעל. און איידער ער איז אַוועק האָט ער אָנגעזאָגט זיין פרוי:

"איך האָב דיר דאָ איבערגעלאָזען א הויז פול מיט אַל דאָס גוטס און דו קענסט טהאָן מיט דעם וואָס דו ווילסט, אָבער די פאַס, בעט איך דיך, זאָלסטו ניט טשעפּען." האָט די פרוי דאָך געדאַרפט זיין צופריעדען, אָבער זי איז דאָך געווען א נאַשערקע. איז ווי נאָר איהר מאַן איז ארויס פון הויז, האָט זי געעפענט די פאַס און אריינגעשטעקט איהר האַנד אין דער לאָך. גלייך האָט איהר דער עקדעש א ביס געטהאָן. פון דעם ביס איז זי קראַנק געוואָרען און האָט זיך געמוזט לייגען אין בעט.

ווען דער מאַן איז געקומען אַהיים און האָט איהר גע־פונען ליעגען אין בעט, האָט ער געפרעגט וואָס דאָ איז גע־שעהן. האָט די פרוי איהם דערצעהלט אז זי האָט אריינגע־

שטעקט איחר חאַנד אין פאַס און אן עקדעש האָט איחר א ביס געטחאָן.

"זעה", האָט דער מאַן געזאָגט, "איך האָב דאַד דיר פרי־חער אָנגעזאָגט אז דו קענסט געניסען אַל דאָס גיטס וואָס איז דאָ אין חויז, נאָר די פאַס זאָלסטו מיר ניט טשעפען. דו האָסט מיך ניט געפאָלגט, האָסטו בעקומען דייז שטראַף." דער מאַן איז בייז געוואָרען אויף דער פרוי און האָט זי פון חויז ארויסגעטריבען. אזוי איז אויך געווען מיט אדם הראשון. ער האָט געחאט א גאנצען גן עדן מיט די מייערסטע פרוכטען צו עסען, און ער האָט איינגעשטעלט זיין לעבען צו עסען פון אַ בוים וואָס איז איהם געווען פערבאָטען. און דערפאַר איז ער פערטריבען געוואָרען פון גן עדן.

2

וואַרום משה האָט צובראָכען די לוחות

ווען משה איז צוריק געקומען פון חימעל מיט די לוחות האָט ער געפונען אז די אידען האָבען געמאַכט דעם עגל. האָט ער צו זיך געזאָגט: "ווי קען איך זיי געבען די לוחות? דורכ־דעם וועל איך אויף זיי אַרויפוואַרפען שווערע פליכטען און איך וועל זיי פערשולדיגען צום טויט, ווייל אין די לוחות שטעחט אז מען טאָחר קיין געצען ניט דיענען און זיי דיענען צו אַ קאַלב!"

משה האָט געוואָלט זיך אומקעהרען אין חימעל און צו־ריק אָבגעבען די לוחות. האָבען איהם דערזעהן די שבעים זקנים און זיי זיינען איהם נאָכגעלאָפען און אָנגעיאָגט. האָבען זיי געשלעפט די לוחות צו זיך און משה האָט געשעפט די לוחות צו זיך. אין דעם קאַמפף האָט משה בעמערחט אז די בוכשטאַבען אויף די לוחות זיינען פערשוואינדען געוואָרען. האָט ער זיך געטראַכט: ווי קען איך יעצט געבען די לוחות אז אין זיי שטעחט נאָר ניט? האָט ער מיט גרויס קראַפט אַרויסגעריסען די לוחות און האָט זיי צובראָכען.

ר' יוסי חגלילי ניט אויף דעם א משל. א מלך, א בשר ודם, האָט געזאָגט צו איינעם פון זיינע פערטרויטע מענשען: "געה און זוך אויס פאַר מיר א שעחנע מיידעל וואָס זאָל זיין גוט און פרום, און זיי איחר מקדש פאַר מיר." דער שליח האָט אויסגעפונען אזא מיידעל און ער האָט איחר מקדש גע־

ווען אין נאָמען פון מלך. גלייך נאָך די קדושין איז די מייר דעל געגאנגען און האט זיך פערזינדיגט מיט אן אנדערען וואָס האָט דער שליח געטהאָן? ער האָט צורוסען די כתובה, איידער ער האָט איהר דאָס געגעבען און געזאָגט: "אויב איך וועל איהר געבען די כתובה וועט זי מוזען גע'משפט ווערען ווי אן אשת איש און עס וועט איהר קומען טייט. בעסער זאָל איך איהר פערשפאָרען אזא שווערע שטראָף."

3

זיין צדקה האט איהם פערהיט

אמאָל איז געווען א פרומער מאן וואָס פלעגט געבען א סך צדקה. איינמאָל איז ער געפאָהרען אויף א שיף. איז געקומען א שטארקער ווינד, און האט געזונקען די שיף אין ים. רבי עקיבא האט דעם אינגליק צוגעזעהן, אין ווען ער איז ועקומען אויף דער יבשה איז ער געגאנגען עדית זאגען אז דער מאן איז דערטרונקען געוואָרען, כדי זיין פרוי זאל קענען נעהמען אן אנדער מאן. אבער איידער דער בית דין האט צייט געהאט ארויסצוגעבען דעם פסק דין, איז געקומען דער פרומער מאן אליין, א לעבעדיגער, און האט אלעמען איבערראשט. "האט ביזטו דער וואס איז געזונקען אין ים?" האט רבי עקיבא געפרעגט. ענטפערט דער מאן: "א" פרעגט רבי עקיבא: "און ווער האט דיך פון ים ארויסגעצייגען?" ענטפערט דער מאן: "די צדקה וואס איך האב געגעבען האט מיך גערעטעט". פרעגט רבי עקיבא: "פון וואנעט ווייסטו דאס?" ענטפערט דער מאן: "ווען איך בין געזונקען אין טיעפען וואסער, האב איך געהערט ווי די כוואליעס פון ים שרייען איינע צו די אנדערע: "שנעל! לאָמיר ארויפבריינגען דעם מענשען וואס האט זיין גאנצען לעבען זיך אבגעגעבען מיט צדקה!"

4

די מצוה פון הכנסת כלה

ר' יהודה דער זוהן פון אלעאי איז געזעסען און האט געלערענט מיט זיינע תלמידים. איז פערבייגעגאנגען אן אריד

מע כלה. האט ר' יהודה געהייסען זיינע תלמידים או זיי זאלען די כלה ארויפהרען אין הויז. נאכדעם האט ער זי איבערגעגעבען צו זיין מוטער און זיין פרוי. די צוויי פרייען האבען די כלה ארומגעוואשען, געשמירט מיט פערפומירטע אויל, זי אויסגעפוצט און צולעצט מיט טענץ איהר אבגענומען פיהרט צום חתן.

א צווייטען מאל האט פאסירט, אז בעת ר' יהודה איז געזעסען און געלערנט מיט זיינע תלמידים איז פערבייגענאנגען א חתונה. "וואס טהוט זיך אין דרויסען?" האט ר' יהודה געפרעגט, ווען ער האט דערהערט דעם טומל. "מען פיהרט א כלה צו דער חופה", האבען די תלמידים געענטפערט. "אויב אזוי", האט ר' יהודה געזאגט, "לייגט אויפן דעם לערנען און גיהט אונטערפיהרען די כלה. דער אויבערשטער איז אויך געווען אונטערפיהרער ביי חוה'ן. ער האט איהר אליין אויפגעריכט און צוגעפוצט ווי א כלה און האט זי געבראכט צו אדם'ן".

5

צדקה איז בעסער פון קרבנות

רבי יוחנן בן זכאי איז אינמאל ארויס פון ירושלים אין רבי יהושע איז אויך מיט איהם געגאנגען. ווען זיי זיינען געקומען צו דעם ארט פון חורבן, האט רבי יהושע אויסגערופען: "וועה איז אונז וואס עס איז צושמערט געוואָרען דער ארט וואו די אידישע זינד פלעגען פערגעבען ווערען!" האט איהם רבי יוחנן געזאגט: "זאל דאס דיך ניט פערדריסען, מיין זוהן. וויל מיר האבען א גוטע תרעסערע זאך ווי קרבנות וואס קען אונזערע זינד פערגעבען, דאס איז טהאָן גוטעס מיט מענשען. גאָט אליין האט געזאגט אז איהם איז ליעבער א חסד וואס א מענש טהוט א מענשען, איידער א קרבן וואס מען בריינגט אויפ'ן מזבח. מיר זעהען אז דניאל וועלכער איז געווען אין בבל און האט קיין קרבנות ניט געקענט מקריב זיין, האט זיך אנשטאט דעם אבגענעבען מיט טהאָן גוטעס צו מענשען. ער פלעגט העלפען אידען כלות, בעגלייטען די טויטע צו זייער אייביגער רוה, און געבען אן ארימאן א נדבה. דריי מאל א טאג פלעגט ער דאוונען און דער אייבערשטער פלעגט זיין תפלה אננעהמען אהן א קרבן".

6

שעדליכע עקשנות

וועז אספסיינוס איז נעקומען אויף ירושלים האט ער צו די אידען נעזאגט: "איהר נארען! ווילט איהר דען אז איך זאל חרוב מאכען אייער שטאדט? ווילט איהר דען אז איך זאל פערברענען דעם בית המקדש? אלעס וואס איך פערלאנג פון אייך איז אז איהר זאלט מיר שיקען כאטש איין אייניגען ביקס, אדער איין אייניגע קויל, אלס צייכען אז איהר גיט זיך אונטער, וועל איך אייך צורוה לאזען און אוועקנעהן". האבען זיי איהם נעענטפערט: "אזוי ווי מיר האבען בעזיענט די פריהערדינע צוויי און מיר האבען זיי דער׳הרג׳עט, אזוי וועלען מיר דיך אויך בעזיענען און דער׳הרג׳ענען".

וועז רבי ייהנז האט נעהערט פון דעם פריעדענס פאר־שלאג וואס אספסיינוס האט נעמאכט, האט ער נעשיקט צוזאמענרופען די מענשען פון ירושלים אוז ער האט צו זיי נעזאגט: "מיינע קינדער! וואדרום לאזט איהר אז מען זאל חרוב מאכען די שטאדט אוז פערברענען דעם בית המקדש? אספסיינוס פערלאנגט דאך פון אייך בלויז א קליניגקייט. שיקט איהם א ביקס, אדער א קויל, אוז ער וועט פון אייך אוועקנעהן".

האבען די אידען איהם אויך נעגעבען די זעלבע תשובה: "אזוי ווי מיר האבען בעזיענט אוז פטור נעווארען פון די פריהערדינע צוויי רוימישע נעגעראלען וואס האבען אתז בע־לאנגרט, אזוי וועלען מיר אויך פטור ווערען פון איהם".

7

די ערשטע יאהרען פון רבי עקיבא

ווי אזוי רבי עקיבא האט אנגעהויבען צו לערנען, וועגען דעם זייגען דא צוויי פערשיידענע נעשיכטען, אוז דאס איז איינע פון זיי:

וועז רבי עקיבא איז שוין אלט נעווען פערציג יאהר האט ער נאך גאר ניט נעלערנט. איינמאל איז ער נעשטאנען ביי א ברונען, האט ער בעמערקט ווי א שטיין איז אבנעריבען.

ער האט זיך א ווייל פערטראכט אין נאכדעם האט ער גע־פרעגט די פראגע: "ווער האט אבגעריבען דעם שטיין?" האבען איהם מענשען געענטפערט: "די ויאכערן וואס פאלעי אויפ'ן שטיין יעדען טאג האבען איהם אבגעריבען. האכטו דען ניט געלערענט דעם פסוק אין אייב (י"ד) וואס רעדט וועגען שטיינער וואס ווערען אבגעריבען פון וואסער?"

עקיבא האט דאס ניט געלערענט. האט ער זיך ווידער פערטראכט. ווי גוט עס איז אז מען לערענט און מען ווייס. עס איז אפילו שווער צו לערנען אזוי שפעט, אבער ויען וואסער, וואס איז ווייך, קען אברייבען שטיינער וואס זיינען הארט, קען דאך די תורה וואס איז שטארק ווי אייזע, געוויס זיך איינקריצען אין א מענשען'ס הארצען וואס איז בלויז פלייש און בלוט!

ער האט גענומען זיין זוהן און איז מיט איהם אוועק לערנען. ער איז געקומען אין א חדר וואו מען האט געלערענט מיט קליינע קינדער און האט געזאגט צו איינעם פון די מלמדים: "לערן מיט מיר תורה". ער האט געמוזט אנפאנגען פון אלף בית און ער האט געלערענט ביז ער האט איינגע־לערענט די גאנצע תורה. נאכדעם איז עקיבא אוועק אין דעם בית המדרש וואו עס האבען געלערענט רבי אליעזר און רבי יהושע, און האט זיי געבעטען: "ערקלעהרט מיר די משנה", און ווי נאר מען האט איהם ערקלעהרט איין הלכה, איז ער אוועק און האט דאס גענומען איינלערנען פאר זיך. נאכדעם איז ער וויעדער געקומען פרעגען. אזוי האט ער געלערענט ביסלעך ווייז, און נאכדעם ווי ער האט אזוי אבגערערענט דרייצעהן יאהר, האט ער שוין אליין געהאט תלמידים.

אט אזוי זעהען מיר, ווי אזא קליינינקייט, אן אבגע־ריבענער שטיינדעל, איבער וועלכען רבי עקיבא האט זיך פערטראכט, האט געפיהרט צו גרויסע רעזולטאטען.

רבי שמעון בן אלעזר גיט אויף דעם א משל: עס איז געווען א שטיינהאקער וואס פלעגט האקען שטייגען אין די בערג. איינמאל האט ער גענומען זיין האק אין האנד, איז אוועק און האט זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן בארג און האט גע־נומען שניידען פון איהם דינע שטיקער. זיינען מענשען גע־קומען און געפרעגט וואס ער טהוט. האט ער זיי געענטפערט: "איך רייס אויס דעם בארג און שליידער איהם אריין אין ירדן". האבען די מענשען צו איהם געזאגט: "דו יועסט ניט

קענען אויסרייסען דעם גאנצען בארג". דער שטיינהאקער האט אבער געטהאן זיינס. ער האט ביסלעך ווייז געגבערט און געהאקט ביז ער איז געקומען צו א גרויסען פעלז. ער איז ארונטערגעקראכען אונטער'ן פעלז, איהם אונטערגעגראבען, אויסגעריסען אין אריינגעשליידערט אין ירדן, זאָגענדיג: "דארט איז דיין אדט, ניט דאָ". אזוי האט רבי עקיבא גע־טראן מיט רבי אליעזר אין רבי יהושע. ער האט פון זיי גע־לערענט ביסלעך ווייז, ביז ער האט אויסגעלערענט א סך.

יעדען טאָג פלעגט רבי עקיבא בריינגען פון וואלד א ביני־מעל שטרוי. א העלפט פון דעם פלעגט ער פערקויפען אין קויפען שפייז פאר דעם געלד. די אנדערע העלפט שטרוי פלעגט ער אליין פערברייכען. דאבען זיינע שכנים געזאגט צו איהם: "עקיבא, דו דערשטיקסט אונז מיט דיין דויך פערקויף אונז די אנדערע העלפט אין פאר דעם געלד קויף זיך אייל וועסטו קענען לערנען ביי דער ליכט פון א לאָמפּ." האט רבי עקיבא זיי געענטפערט: "פון דעם שטרוי האָב איך א דרייפאכען נוצען. איך האב אי וואריקייט, אי ליכט, אי איך האב אויף וואס צו שלאָפען".

דערפאר וואס ער האט געליטען אין זיינע אינגערע יאהרען איז רבי עקיבא אויף דער עלטער געווארען זעהר רייך, און זיין פרוי פלעגט ארויסגעהן אין וואס מיט א גאָלדענע קרוין אויפ'ן קאָפּ און מיט אנדערע ציערונג. זיינע תלמידים האבען איינמאָל געזאגט צו איהם. "רבי, דו פערשעהמסט אונז פאר אונזערע פרויען. זיי זעהען וואס דיין פרוי טראגט אויף זיך, ווילען זיי אויך האבען איעלבע ציערונג". האט ער זיי גע־ענטפערט: "זי האט עס פערדינט. זי האט זעהר פיעל זיך גע־פלאגט צוליעב די תורה וואס איך האב געלערענט".

8

אליעזר בן הורקנוס

אליעזר בן הורקנוס האָט געהאט א שטארקען חשק צו לערנען, אָבער זיין פאָטער וועלכער איז געווען א רייכער גוטסבעזיצער, האָט איהם ניט געלאָזט לערנען, נאָר ער האָט איהם געצוואונגען צו ארבייטען אויף זיינע פעלדער צוזאמען מיט די אנדערע פעלד ארבייטער. איינמאָל איז אליעזר'ן אויסגעקומען צו אָקערען א שטיק ערד וואס איז געווען פיל

מיט שטיינער. האָט ער, א מיעדער, זיך אוועקגעזעצט אויף א שטיין און געווײנט. זײן פאָטער איז צו איהם צוגעקומען און געזאָגט: "פארוואָס ווײנסטו? טאָמער איז דיר שווער צו ארבייטן אויף דעם פעלד וויל ער איז פול מיט שטיינער, וועל איך דיך מארגען לאָזען ארבייטן אויף אן אנדער פעלד וואס איז שוין פריהער אויסגעאקערט געווא־ען".

אויף מארגען האָט אליעזר נעארבייט אויף דער אויסגעאקערטער פעלד, אבער אין מיטען דער ארבייט האָט ער זיך ווידער אוועקגעזעצט און האָט אנגעהויבען צו ווײנען. פרענט איהם ווידער זײן פאָטער: "זאָג מיר, זאָס ווײנסטו?"

"איך — איך וויל לערנען תורה", האָט אליעזר געזאָגט מיט א שטימע וואָס איז געווען פערשטיקט פון טרערען.

"וואָס רעדסטו?" האָט דער פאָטער געזאָגט. "בײַם דאָך שוין אן אכט און צוואַנציג יעהריגער בחור — ווילסטו יעצט געהן לערנען? בעסער האָב חתונה, וועט דיין ווײב האָבען קינדער, און דו וועסט זיי קענען פיהרען אין חדר אז זיי זאָלען וועלען לערנער."

דרײַ וואָכען כסדר האָט אליעזר זיך צום הארצען גענומען וואָס זײן פאָטער לאָזט איהם ניט געהן לערנען. נאָכדעם האָט זיך צו איהם אין הלום בעווײזען אליהו הנביא און האָט צו איהם געזאָגט: "געה צו רבי יוחנן בן זכאי אין ירושלים, און ער וועט מיט דיר לערנען."

אליעזר איז שטילערהייד אוועק פון דער היים. ער איז נעקומען אין ירושלים, א מיעדער, א פרעמדער. ער האָט זיך דערפרעגט אויף דער הויז וואו רבי יוחנן בן זכאי האָט געוואוינט. דאָרט האָט ער זיך אוועקגעזעצט ביי דער טיהר און געווײנט. רבי יוחנן בן זכאי האָט דערזעהן א פרעמדען יונגען מאן זיצען און ווײנען, האָט ער איהם געפרעגט: "וואָס ווײנסטו?"

"איך וויל לערנען תורה", האָט אליעזר געענטפערט.

"וועמעס זוהן ביזטו?" האָט ר' יוחנן געפרעגט.

אליעזר האָט נעשוויגען.

זעהענדיג אז ער וויל ניט אויסזאָגען, האָט איהם ר' יוחנן ווייטער געפרעגט:

"האָסטו וואָס פריהער געלערנט?"

"נאַרנישט."

האָט איהם רבי יוחנן געזאָגט לערנען קריאת שמע,

בענשען און דאוונען, און אויסער דעם צוויי הלכות פון משניות יעדען טאג. אבט טעג זיינען אזוי אוועק אין לערנען, און אין דער גאנצער צייט האט אליעזר נאר־נישט נעגעסען. פון זיין מויל האט זיך אנגעהויבען צו הערען א שלעכטער גרוב. אנדערע זאגען אז פאר גרויס הונגער האט ער געגעסען מיסט פון דער גאס. ר' יוחנן האט דעם גרוב ניט געקענט פארטראגען, האט ער אליעזר'ן געהיסען גיין. אליעזר האט זיך אוועקגעזעצט אין דרויסען און געווייגט, אין וועג ר' יוחנן איז בערבייגענאנגען האט ער איהם פיר־געהאלטען: "דו האבט מיך פארטריבען פון דיר, אזוי ווי מען פארטרייבט א קרעציגען."

"זאג מיר דאך, וועמעס קינד ביזטו?" האט ר' יוחנן געפרעגט. ער האט פארשטאנען אז מיט דעם יונגען מאן איז פערבונדען עפעס א נעהיימנים.

"איך בין א זוהן פון הורקנוס", האט אליעזר ענדליך אויסגעזאגט.

"וואס?" האט ר' יוחנן מיט איבערראשונג אויסגערופען. "דו נעהערסט צו א גרויסער און בעריהמטער משפחה, און דו האסט מיר קיינמאל נעזאגט פון דעם? חייט מוזמ קומען צו מיר אהיים און מיט מיר מיטשפייזען."

"איך האב שוין גענעסען אויף מיין אכסניא", האט אליעזר נעענטפערט.

ר' יוחנן האט נעשיקט נאכפרעגען אין דעם ארט וואו אליעזר איז איינגעשטאנען, האט מען דארט נעזאגט, אז די גאנצע אכט טעג צייט וואס אליעזר איז דארט נעשטאנען האט ער קיין זאך פערזוכט. ווי נאר ר' יוחנן האט דאס נע־הערט, האט ער קריעה געריסען און האט אויסגערופען: "וועה איז צו דיר, אריסער אליעזר, וואס דו ביזט נעבעך אריינגע־פאלען צווישען אוכז און מיר האבען נאר ניט נעויאוסט ווי דו לעבסט! אבער דערפאר וואס דו האסט אזוי פיעל גע־ליטען, וועט דיין נאכטן ווערען בעריהמט פון אייי ע"ק וועלט ביז'ן אנדערן."

אליעזר'ס ברידער האבען דערוויל צוגעדעדט זייער פאטער אז ער זאל אליעזר'ן מעביר נחלה זיין, אז ער זאל קיין ירושה בעקומען נאך דעם פאטער'ס טויט. הורקנוס איז צוליעב דעם צווענ נעפאהרען אין ירושלים, אום דורכ־צופיהרען די זאך אויף א געזעצליכען וועג פאר'ן בית דין.

ער איז געגאנגען גלייך צו ר' יוחנן בן זכאי, אָבער ווען ער איז געקומען צו זיין הויז, האָט ער געפונען דאָרט א גרויסע שמחה. די גרעסטע מענשען פון לאנד זיינען דאָרט געווען אויף א מאָהלצייט. ווען הורקנוס איז ארויסגעקומען האָט מען געמאכט פלאץ פאר איהם און מען האָט איהם געזעצט צווישען די פאָרנעהמע געסט.

ר' יהושע בן חנניה און ר' שמעון בן נתנאל זיינען צו־געגאנגען צו רבי יוחנן בן זכאי און האָבען איהם שטילער־הייד געזאָגט: "דאָ געפינט זיך אליעזר'ס פאָטער. ער זיצט ביים טיש מיט די געסט."

"מאכט פלאץ פאר אליעזר'ן און זעצט איהם אויך אוועק ביים טיש", האָט רבי יוחנן געזאָגט.

אז אליעזר איז שוין געווען ביים טיש, האָט צו איהם ר' יוחנן בן זכאי געזאָגט:

"זאָג אונז עפעס תורה".

"ניין, רבי, איך קען ניט", האָט אליעזר געענטפערט. "איך בין געגליכען צו א ברונען וואָס קען ניט ארויסגעבען פון זיך מעהר וואסער אלס ער ענטהאַלט. אזוי קען איך ניט ארויסזאָגען מעהר תורה אלס איך האָב פון דיר געלערנט."

"איך וועל דיר געבען אן אנדער משל", האָט ר' יוחנן געענטפערט. "א גוטער תלמיד ווי דו איז געגליכען צו א קוואל וואס גיט ארויס אימער פרישע וואסער פון זיך אליין".

דריי מאָל האָט ר' יוחנן בן זכאי איהם געבעטען עפעס זאָגען, אָבער אליעזר האָט ענטזאגט. ר' יוחנן האָט געמיינט אז אליעזר שעהמט זיך פאר איהם, איז ער ארויס און איז אוועק. דאן האָט ר' אליעזר אָנגעהויבען צו דרש'ענען און זיין געזיכט האָט געלויכטען ווי די זון, און עס איז געוואָרען אזוי ליכטיג דאָס די געסט האָבען ניט געוואוסט אויב עס איז טאָג אָדער נאכט. ר' יהושע בן חנניה און רבי שמעון בן נתנאל זיינען אוועק און האָבען געזאָגט צו ר' יוחנן: "קום און זעה, ווי אליעזר דרשנ'ט פאר'ן עולם און זיין פנים לייכט ווי די זון". איז ר' יוחנן צוריק ארויז אין חויז, איז צוגעגאנ־גען צו ר' אליעזר פון הינטען, האָט איהם א קוש געטהאָן אין קאָפּ, און אויסגערופען: "וואויל איז אייך אברהם יצחק ויעקב וואָס פון אייך איז ארויסגעקומען אזא גרויסער מאן!"

הורקנוס, וועלכער האָט זיין זוהן ניט דערקענט, האָט געפרעגט: "ווער איז דער יונגער מאן וואָס ר' יוחנן לויבט

איתם אזוי שטאַרק?" האָט מען איהם געענטפערט: "דאָס איז דיין זוהן אליעזר". חורקנוס האָט מיט פרייד אויסגע־רופען: "דאָ' איז דאָך וואויל צו מיר וואָס אזא זוהן איז פון מיר אַרויסגעקומען." ר' אליעזר האָט זיך ניט אָבגעשטעלט, איז געזעסען, און האָט ווייטער גע'דרשנ'ט, און זיין פאָטער איז געשטאַנען אויף די פיס מיט גרויס רעספּעקט: "ניין, פאָטער", האָט ר' אליעזר געזאָגט, "איך קען ניט זיצען און דרשנ'ען בעת דו שטעהסט אויף די פיס." און ר' אליעזר האָט זיך אויפגעשטעלט און אַוועקגעזעצט זיין פאָטער נעבען זיך.

"מיין זוהן!" האָט גאַר דער דרשה געזאָגט חורקנוס. "איך בין אַהער געקומען אַוועקגעהמען פון דיר דיין חלק ירושה, אָבער יעצט מאַך איך דיך פאַר מיין איינציגען יורש, און דיינע ברידער קריגען גאָרנישט."

"ניין, פאָטער, איך וויל ביי מיינע ברידער גאָרנישט אַוועקגעהמען. ווען איך וואָלט פערלאַנגט פון דעם אייבער־שטען גאָלד אַדער לאַנד, האָט ער גענוג מיר צו געבען. איך האָב ביי איהם געבעטען ער זאָל מיר בלויז געבען א געלע־גענהייט צו לערנען תורה, און דאָס האָב איך שוין ערר־ייכט, בין איך גליקליך."

9.

איוב און אברהם

איוב איז געווען א גרויסער מכנים אורח. אין זיין הויז האָט ער געהאַט פיער טיהרען, א טיהר אין יעדער יואַנד, כדי פון וואָס פאַר א זייט מענשען וועלען קומען וועלען זיי גלייך געפינען א טיהר און ניט דאַרפען אַרימגעדן די הויז פון איבעראַל פלעגט מען קומען צו איוב'ן, צו געניסען זיין גאַסט־פריינדליכקייט. אַז צוויי רייזענדע פלעגען זיך בע־געגענען אין וועג, פלעגט איינער פרעגען: "פון וואַנען קומסטו?" פלעגט דער אַנדערער עגטפערען: "איך קום פון איוב'ס הויז". פלעגט דער ערשטער זאָגען: "און איך געה ערשט יעצט אַהין".

ווען אונגליקען זיינען בעפאַלען איוב'ן אוי ער האָט פערלאָרען זיינע קינדער אין זיין פערמעגען האָט ער גע־טענה'ט צום אייבערשטען: "רבונו של עולם! פלעג איך דען ניט געבען עסען די הונגעריגע און טרינקען צו די דאָרש־

טיגע און קליידען די נאַקעטע? טאָ פאַר וואָס קומט מיר אַזאַ שטראָף?" האָט דער אויבערשטער איהם געענטפערט: "איוב! מיט אַלע דיינע צדקות קומסטו נאָר ניט אַ העלפט צו די גוטסקייט פון אברהם. דו פלעגסט זיך ווצען רוהיג ביי דיר אין דער היים און די געסט פלעגען צו דיר קומען. דעם וואָס איז געוואוינט צו עסען ווייצען ברויט האָסטו געגעבען ווייצען ברויט. דעם וואָס איז געוואוינט צו עסען פלייש פלעגסטו געבען פלייש. און דעם וואָס איז געוואוינט צו טרינקען וויין האָסטו געגעבען וויין. אָבער אברהם האָט בעסער געטהאָן. ער פלעגט אַרומגעהן, זוכען איבער'ן וועג. און אַז ער פלעגט טרעפען אַ רייזענדען פלעגט ער איהם בריינגען צו זיך אַהיים. דער וואָס איז נאָר ניט געוואוינט צו עסען ווייצען ברויט האָט ער געגעבען צו עסען ווייצען ברויט, און דער וואָס האָט ניט געוואוסט פון פלייש אָדער וויין, האָט ער געגעבען פלייש און וויין. און נאָר מעהר. אברהם האָט אויסגעבויט גרויסע פאַלאַסטען אויף אַלע וועגען, און אין די פאַלאַסטען האָט ער אָנגעגרייט שפייזען און געטראַנקען. און ווער עס פלעגט קומען פלעגט ער עסען און טרינקען און בענשען".

.10

ניט אַלעס דערצעהלט מען אַ ווייב

שמועס ניט צופיעל מיט דיין פרוי, אַזוי האָבען די חכמים פערזאָגט. עס זיינען דאָ זאַכען וואָס אַ מענש דאַרף צו זיין אייגענער פרוי ניט דערצעהלען. אָט איז אַ ביי שפיעל:

אַ מאַן קומט אין בית מדרש און מען גיט איהם דאָרט ניט אָב גענוג כבוד, אָדער ער צואווערטעלט זיך מיט אַ פריינד, דאַרף ער ניט, ווען ער קומט אַהיים, דערצעהלען זיין פרוי, אָט אַזוי און אַזוי האָט מען מיך בעליידיגט, אָט אַזוי און אַזוי האָט מיין פריינד געזאָגט צו מיר, און אָט אַזוי און אַזוי האָב איך איהם געענטפערט. ווייל דורכדעם וואָס ער דערצעהלט זיין פרוי ווי אַנדערע מענשען האַלטען פון איהם, מאַכט ער זיך קליין אין איהרע אויגען, און די פרוי וועלכע האָט פריהער געהאַט רעספּעקט באַר איהם

שפּאָט און לאַכט אָב פון איהם. און ווען זיין פריינד הערט פון דעם, זאָגט ער: "טאָמער האָבען מיר צווישען זיך אַ ביסעל צואווערטעלט געהט ער און טראָגט עס אָב צו זיין פרוי!" אָט אַזוי מאַכט ער נידעריג אי זיך, אי זיין פרוי, אי זיין חבר.

11

די הייליגקייט פון ארבייט

אַרבייט דאַרף מען ליעב האָבען. מען טאָהר ניט פיינד האָבען די אַרבייט.

ווען גאָט האָט די אידען געגעבען די תורה האָט ער זיי אויך פערזאָגט אַז זיי זאָלען אַרבייטען זעקס טעג אין דער וואָך און בלויז איין טאָג, דעם זיבעטען זאָלען זיי רוהען.

ליידיג אַרומגעהן בריינגט צו פערברעכענס פאַר וועלכע מען פערשולדיגט זיך מיט טויט. צום ביישפּיעל: אַ מענש זיצט אַ גאַנצע וואָך און טהוט קיין אַרבייט, דערנאָך אַז עס קומט ערב שבת און ער האָט ניט וואָס צו עסען, וואָס טהוט ער? מוז ער בעגעהן אַ פערברעכען און אויב עס מאַכט זיך אַז ער האָט ביי זיך צדקה געלד, פערנעהמט ער די געלד און פערשולדיגט זיך דורכדעם זיין לעבען. אַזוי זאָגט רבי עקיבא. רבי דוסתאי זאָגט: אַ מענש וואָס אַרבייט ניט אין די זעקס טעג פון דער וואָך וועט סוף כל סוף געצוואונגען ווערען צו אַרבייטען די גאַנצע זיבען טעג. אָט אַזוי ווי עס האָט זיך געטראָפען מיט איינעם וואָס האָט אַ גאַנצע וואָך ניט געוואָלט אַרבייטען. ערב שבת איז ער געוואָרען הונגעריג און איז אַרויס זוכען וואָס צו עסען, האָבען איהם געפאַנגען אַ באַנדע רויבער, האָבען איהם אָנגעבונדען אַ קייט אויפ׳ן האַלז און געצוואונגען צו אַרבייטען שבת.

רבי שמעון בן אלעזר זאָגט: אפילו אדם הראשון האָט גאָרנישט גענאָסען פון דער וועלט איידער ער האָט געטהאָן אַרבייט. די תורה דערצעהלט אונז (בראשית, ב) אַז גאָט האָט איהם איבערגעלאָזען אין גן עדן צו בעאַרבייטען דעם

גאָרטען און איהם צו היטען, און ערשט שפּעטער האָט גאָט איהם געזאָגט וועלכע פרוכט ער קען עסען.

רבי טרפון זאָגט: די שכינה איז גיט ארונטער צו די אידען ביז זיי האָבען ציערשט געארבייט, ווייל עס שטעהט געשריבען, גאָט האָט געזאָגט, (שמות, כח) "זיי זאָלען מיר מאכען א טעמפּעל וועל איך קומען אין רוהען צווישען זיי" אויך זאָגט ר' טרפון: א מענש שטארבט פאר דער צייט נאָר פאר ארומגעהן ליידיג.

רבי יהודה בן בתירא זאָגט: ווער עס האָט קיין מלאכה, איז דאָך ניט פריי פון ארבייט, אויב ער איז רייך און האָט א סך הויפען און פעלדער, זאָל ער געהן אין ארבייטען אין זיי, ווייל די תורה האָט פערזאָגט אז זעקס טעג אין דער וואָך מוז א מענש ארבייטען און טהאָן א מלאכה.

12

אהרן דער שלום מאכער

הלל האָט געזאָגט:

יעדער איינער דארף ליעב האָבען דעם שלום, אזוי ווי אהרן הכהן האָט געליעבט שלום און האָט זיך געפלייסט אז עס זאָל זיין פריעדען צווישען איין אידען און דעם אנדערן, און אויסער דעם האָט ער געזוכט אָבצוהאַלטען מענשען פון זינד.

ווי אזוי פלעגט אהרן אָבהאַלטען מענשען פון זינד? אז ער פלעגט געהן אין וועג און ער פלעגט בעגעגענען איינעם א שלעכטען מענשען, א רשע, פלעגט אהרן איהם אָבגעבען א פריינדליכען שלום עליכם. אויף מארגען אז דער רשע פלעגט וועלען טהאָן אימיצען עפּעס רשעות, אָדער בעגעהן א זינד געגען גאָט, פלעגט ער צו זיך זאָגען: "וועה איז מיר, ווי וועל איך נאָכדעם קענען ווייזען מיינע אייען פאר אהרן? ווי וועל איך איהם קענען קוקען אין פנים? ער האָט דאָך מיר געגעבען זיין האנד און מיר געוואונשען שלום?" און דער סוף פלעגט זיין אז דער רשע פלעגט די עבירה ניט טהאָן.

אז אהרן פלעגט זיך דערוויסען אז צוויי מענשען האָבען זיך צוקריעגט, פלעגט אהרן געהן צו איינעם, זיך אוועקזעצע, נעבען איהם און זאָגען, "מיין זוהן, ווייסטו וואָס דיין פריינד

טהוט? ער שלאָגט זיך אין האַרצען. רייסט קריעה אין קלאָגט, "וועה איז מיר, ווי וועל איך קענען צייגען מיינע אויגען פאַר מיין פריינד, נאָכדעם ווי איך האָב איהם אַזוי בעליידיגט?" און אַזוי פלעגט אהרן רוידען, ביז פון דעם מענשענ'ס האַרצען פלעגט פערשווינדען דער גאַנצער כעס. נאָכדעם פלעגט אהרן געהן צו דעם אַנדערען, און איהם זאָגען די זעלבע זאַך: "דיין פריינד קלאַפּט זיך אין האַרצען, ער רייסט אויף זיך די קליידער און עס פערדריסט איהם זעהר שטאַרק וואָס ער האָט זיך מיט דיר געקריעגט." און נאָכדעם אז די צוויי מענשען פלעגען זיך בעגעגענען, פלעגען זיי זיך ארומנעהמען און צוקושען.

13

וואו משה'ס נשמה איז בעהאַלטען

ווען משה האָט געדאַרפט שטאַרבען האָט דער אייבערשטער געזאָגט צום מלאך המות: "געה און ברייגג מיר משה'ס נשמה". איז דער מלאך המות געגאַנגען, האָט זיך אַוועקגעשטעלט פאַר משה'ן און האָט געזאָגט: "גיב מיר דיין נשמה". האָט משה אויף איהם בייז אָנגעשריען, און געזאָגט: "דאָרט וואו איך זיץ האָסטו אַפילו קיין רעכט צו שטעהן, און דו זאָגסט נאָך אז איך זאָל דיר געבען מיין נשמה!" איז דער מלאך המות אַוועק א פערשעדמטער.

האָט דער אויבערשטער ווידער געזאָגט צום מלאך המות: "געה און ברייגג מיר משה'ס נשמה". איז דער מלאך המות ווידער געגאַנגען צו דעם זעלבען אָרט, אָבער ער האָט דאָרט משה'ן מעהר ניט געפונען. איז דער מלאך המות אַוועק צום ים און געפרעגט ביים ים: "איז משה דאָ געווען?" האָט דער ים געענטפערט: "זייט די אידען זיינען אַריבערגעגאַנגען איבער מיר האָב איך איהם ניט געזעהן". דער מלאך המות איז געגאַנגען צו די בערג און האָט זיי געפרעגט: "איז משה דאָ געווען?" האָבען די בערג געענטפערט: "זייט די אידען האָבען בעקומען די תורה אויפ'ן בארג סיני האָבען מיר איהם ניט געזעהן". איז דער מלאך המות געגאַנגען צום גיהנם און געפרעגט: "איז משה דאָ געווען?" האָט דער גיהנם איהם געענטפערט: "זיין נאָמען האָבען מיר אפילו געהערט, אָבער מיר האָבען איהם קיינמאָל

געזעהן". צוליעצט איז דער מלאך המות געגאנגען צו די מלאכים אין הימעל און האט זיי געפרעגט. האבען די מלאכים געענטפערט: "גאט וויים וואו ער געפינט זיך. ער האט איהם זיכער בעהאלטען אין גן עדן".

און אזוי איז דאס טאקע געווען. דער אייבערשטער אליין האט משה'ס נשמה ארויסגענומען מיט א סוס און האט די נשמה בעהאלטען אונטער דעם כבוד הכבד.

14

דער דור הפלגה און די אנשי סדום

ליעב האבען מענשען איז זעהר א גרויסע זאך.

דער דור הפלגה איז געווען זינדיג געגען גאט אבער עס איז ביי זיי געווען ליעבע צווישען כעניש און מענש.

די אנשי סדום זיינען געווען זינדיג געגען גאט און דערצו האבען די מענשען פיינד געהאט איינער דעם אנדערען.

דארום, ווען גאט האט געוואלט בעשטראפען די מענשען פון דור הפלגה האט ער זיי צוזייהט און צישפרייט איבער אלע קאנטען פון דער וועלט, אבער ער האט זיי נעלאזט לעבען. ווען ער האט געוואלט בעשטראפען די אנשי סדום האט ער זיי אין גאנצען פערניכטעט.

15

די גרויסע נחמה

ווען עס איז נעשטארבען דער זוהן פון רבי יוחנן בן זכאי זיינען געקומען זיינע תלמידים איהם ט"יסטען. צו ערשט איז אריינגעקומען רבי אליעזר בן הורקנוס. ער האט זיך אוועקגעזעצט און געפרעגט: "רבי! ווילסטו איך זאל פאר זיר עפעס זאגען?" האט רבי יוחנן געענטפערט: "זאג". האט רבי אליעזר אזוי געזאגט: "אדם הראשון האט געהאט א זוהן און ער איז געשטארבען און דאך האט אדם זיך נעלאזט טרייסטען. און פון וואנען ווייסען מיר אז אדם האט זיך ועלאזט טרייסטען? ווייל מיר זעהען דאך פון דער תורה

אז ער האט ווייטער אנגעפיהרט זיין פאמיליען לעבען מיט חוה'ן. אזוי דארפסטו זיך אויך לאזען טרייסטען". האט רבי יוחנן געענטפערט: "ניט נעזונ מיינע אייגענע צרות, דארפסטו מיר נאך דערמאנען די צרות פון אדם הראשון".

נאכדעם איז אריינגעקומען רבי יהושע און האט געפרעגט: "רבי, וועסטו מיר אפשר ערלויבען דיר עפעס צו זאגען?" האט רבי יוחנן געענטפערט: "זאג". האט רבי יהושע אזוי געזאגט: "איוב האט נעהאט זיהן און טעכטער און זיי זיינען אויסגעשטארבען אלע אין איין טאג. דאך האט האט ער זיך נעטרייסט. און פון וואנען וויסען מיר אז איוב האט זיך נעטרייסט? פון דעם וואס ער האט געזאגט: "גאט האט נעגעבען, גאט האט נענומען, זאל זיין נאמען געבענשט זיין!" אזוי דארפסטו זיך אויך טרייסטען". האט רבי יוחנן געענטפערט: "ניט נעזונ מיינע אייגענע צרות, דארפסטו מיר נאך דערמאנען איוב'ס צרות".

שפעטער איז אריינגעקומען רבי יוסי. ער האט זיך אויפגעזעצט און געפרעגט: "רבי וועסטו מיר ערלויבען דיר צו זאגען א טרייסט ווארט?" האט רבי יוחנן געענטפערט: "זאג". האט רבי יוסי אזוי געזאגט: "אהרן האט נעהאט צוויי ערוואקסענע זיהן און בוידע זיינען נעשטארבען אין איין טאג, פון דעסטוועגען האט אהרן אנגענומען א טרייסט. און פון וואנען וויסען מיר אז אהרן האט זיך נעלאזט טרייסטען? עס שטעהט דאך אין דער תורה "וידם אהרן", אהרן האט געשוויגען. וועז א מענש שווייגט הייסט עס אז ער האט אויפגעהערט צו קלאגען און ער האט זיך שוין געטרייסט. אזוי דארפסטו זיך אויך לאזען טרייסטען". האט רבי יוחנן געזאגט: "ניט נעזונ מיינע צרות. קומסטו אזן דערמאנסט מיר נאך אהרן'ס צרות".

נאך רבי יוסי'ן איז אריינגעקומען רבי שמעון. "רבי, ווילסטו איך זאל דיר עפעס זאגען?" האט ער געפרעגט. "זאג", האט רבי יוחנן געענטפערט. האט רבי שמעון אזוי אנגעפאנגען: "דוד המלך האט נעהאט א זוהן און האט איהם פערלאזרען, און דאך האט ער זיך געלאזט טרייסטען. און פון וואנען וויסען מיר אז דוד האט זיך געלאזט טרייסטען? ווייל עס שטעהט אז ער האט זיך געטרייסט ביט בת שבע זיין פרוי און זי האט איהם געבוירען א זוהן, שלמה. אזוי. דארפסטו אויך אנגעהמען א טרייסט". האט רבי יוחנן געענטפערט: "הפנים דו דענקסט אז עס זיינען מיר ניט נענוג

מיינע אייגענע צרות, ווילסטו מיר נאָך דערמטנען דוי ס צרות!"

צולעצט איז אריינגעקומען רבי אלעזר בן ערך. ווי [illegible] רבי יוחנן האט איהם דערזעהען האט ער בעפוילען זיין דיע־נער ער זאל דעם נאסט אבגעבען גרויס כביד: "גיב איהם אב אלע כבודים, ווייל ער איז א גרויסער מאן". רבי אלעזר האט זיך אוועקגעזעצט, אזוי ווי די פריהערדיגע, און האט א פרעג געטהאָן: "רבי, מעג איך דיר זאגען א טרייסט וואָרט?" האט רבי יוחנן געענטפערט: "זאָג". האט רבי אלעזר אזוי געזאָגט:

"איך וועל דיר דערצעהלען א משל וואס פאסט זיך זעהר צו די אומשטענדען. א מלך האט געגעבען איינעם פון זיינע אונטערטהאנען א ווערטפולע זאך צו בעהאלטען. יע־דען טאָג פלעגט דער מענש וויינען און קלאָגען: "וועה איז מיר, ווען וועט שוין דער קעניג ביי מיר אבגעהמען דעם פקדון אין גאנצען, כדי איך זאל ניט דארפען טראגען אויף זיך אזא גרויסע פעראנטוואָרטליכקייט?" אזוי איז אייך מיט דיר, רבי. דו האָסט געהאט א זוהן, א געראטענער, א וואויל לערנער, און ער איז אוועק פון דער וועלט א גאנצער, ריין פון זינד. דארפסטו זיך טרייסטען וואס דו האָסט צוריק אב־געגעבען דעם פקדון א גאנצען".

"דו האָסט מיך געטרייסט, אלעזר, מיין זוהן", האט רבי יוחנן אויסגערופען און האט זיך בערוהיגט.

16

וואונדער זיך ניט אויף יוסף הצדיק

זאָלסט זיך ניט וואונדערן ווי אזוי יוסף הצדיק האָט גע־קענט ביישטערן דעם רייץ פון דער שעהנער זליכה. אנדערע צדיקים פון שפעטערע דורות האָבען אויך בייגעקומען אזעלכע נסיונות.

רבי צדוק איז געווען א גרויסער מאן אין זיין דור. איינ־מאָל איז ער גענומען געוואָרען אין געפאנגשאפט און עס האָט איהם אָבגעקויפט א רייכע אריסטאָקראטישע דאמע. די דאמע האָט אריינגעשיקט אין זיין צימער איינע פון איהרע שעהנסטע דיענסטען. ווי נאָר רבי צדוק האָט די דערזעהן, האָט ער אָבגעקעהרט זיינע אויגען צום וואנד, כדי ער זאָל

אויף איהר ניט קוקען. זיצעגדיג מיט'ן פנים צום וואנד האט ער א גאנצע נאכט געלערנט און ניט אויפגעהערט צו לערנען. ווען עס איז געוואָרען טאָג, איז די דיענסט געגאנגען צו איהר ווירטהין און האָט געזאָגט: "עס איז מיר ליעבער דער טויט. איידער צו האָבען אזא מאָדנעם מענשען פאר א מאן." די דאמע האָט געשיקט נאָך רבי צדוק און האָט איהם געפרעגט: "ווארום האָסטו בעליידיגט מיין דיענסט? ווארום האָסטו געהאנדעלט ניט מענשליך?" האָט רבי צדוק געענטפערט: "מיין שטאָם איז פון די כהנים גדולים, דארום האָב איך אנדערש ניט געקענט טהאָן." ווען די דאמע האָט דאָס גע־הערט, האָט זי געגעבען א בעפעהל איהם פריי צו לאָזען און זי האָט איהם אוועקגעשיקט מיט גרויס כבוד.

אויך זאָלסטו זיך ניט וואונדערן אויף רבי צדוק, ווייל רבי עקיבא האָט בעוויזען נאָך גרעסערס פון איהם. אז רבי עקיבא איז איינמאָל געקומען אין א פרעמד לאנד, האָט מען איהם פער'מסר'ט ביי דער הערשער. האָט דער הערשער איינגעקליבען צוויי זעהר שעהנע פרויען, האָט זיי ביידען צו־געפוצט אזוי ווי כלות וואָס מען פיהרט צו זייערע התנים, און זיי געשיקט צו רבי עקיבא'ן. די צוויי פרויען האָבען זיך אוועקגעזעצט נעבען איהם און געפאָדערט זיין ליעבע, אָבער ער איז געזעסען צווישען זיי און כסדר געשפיגען. און האָט זיי אפילו ניט געוואָלט רעכט אָנקוקען. זיינען די צוויי פרויען צוריק אוועק צו זייער האר און האָבען געזאָגט: "עס איז אונז ליעבער דער טויט איידער אזא מאן" דער הערשער האָט געשיקט נאָך רבי עקיבא און האָט איהם געפרעגט: "געפעלען דיר דען ניט די פרויען? זיינען זיי דען ניט אזעלכע מענשליכע בעשעפענישען ווי דו? האָט דען ניט דערזעלבער גאָט וואָס האָט דיך בעשאפען, זיי אויך בע־שאפען?"

"וואָס האָב איך געקענט טהאָן?" האָט רבי עקיבא ער־קלעהרט, "אז פון זייער לייב הערט זיך דער גערוך פון נבלות, טרפות און שרצים. דאָס וואָס זיי עסען, דאָס זיינען זיי."

17

משלים וועגען דעם יצר הרע

רבי יהודה הנשיא זאָגט:

אָט דאָס איז א משל וועגען דעם יצר הרע. צוויי מענשען זיינען אריינגעפאָהרען אין איין אכסניא. האָט מען אייגעם פון זיי ארעסטירט אויף דער בעשולדיגונג אז ער האָט בעגאַנגען א רויבעריי (וואָס פאר דעם פלעגט אמאל קומען א טויט שטראָף) ביי דעם פערהער אין געריכט האָט מען דעם רויבער געפרעגט: "האָסטו געהאַט א שותף אין דיין פערברעכען?" האָט ער דאָך געקענט זאָגען: "קיינער האָט מיר ניט געהאָלפען אין דעם פערברעכען". אבער וואָס טהוט ער? ער טראַכט זיך: "אז מען הרג'עט מיך זאָל מען שיין אייך הרג'ענען מיין חבר." אזוי איז אויך דער יצר הרע. ווייל ער ווייס אז ער וועט יענע וועלט ניט האָבען, טראַכט ער זיך: אזוי ווי איך האָב יענע וועלט פערלאָרען, וויל איך אז דער גאנצער קערפער זאל פערלירען יענע וועלט.

רבי שמעון בן יוחאי זאָגט:

צוליעב דעם יצר הרע וועלען אידען זיך קענען בעפרייען פון גיהנם. אָט איז א משל וועגען דעם.

א מלך האָט געהאַט א פעלד וואָס איז געווען פול שטייגער. זיינען געקומען מענשען און האָבען ביי איהם דעם פעלד אָבגעדונגען פאר צעהן מאָאָס ווייץ א יאָהר. די מענשען האבען זיך פלייסיג גענומען צו דער ארבייט. זיי האבען דעם פעלד בעמיסטיגט, ארומגעגראָבען, בעוואַסערט און אייסגעריסען די וועלדע גראָזען. אָבער נאָך אַלע ארבייט, האָבען זיי פון דעם פעלד אראָבגענומען קוים איין מאָאָס ווייץ פאר'ן גאנצען יאָהר. האָבען זיי זיך שטארק פערשולדיגט ביים קעניג. "וואָס איז דאָס?" האָט דער מלך געפרעגט. "אזוי ווענינ ווייץ ווילט איהר מיר געבען?" האָבען זיי איהם געענטפערט. "אדונינו המלך! דו ווייסט דאָך, אז איידער די האָסט אונז פערדונגען דעם פעלד האָסטו פון איהם גאָרנישט געהאַט, און נאָכדעם ווי מיר האָבען אין איהם אזוי פיעל ארבייט אריינגעלעגט, האָבען מיר קוים ארויסגעקראָגען איין מאָאָס ווייץ." אזוי וועלען די אידען זאָגען צו דעם אייבערשטען, ווען ער וועט זיי משפט'ען אויף יענער וועלט: "דו,

רבונו של עולם, האָסט דאָך געוואוסט וואָס פאַר אַ שווערער שטיין דאָס איז דער יצר הרע, וואָס דו האָסט אריינגעגעבען אין אונזער הארצען. און אָט דער יצר הרע לאָזט אונז ניט זיין גוט. מיר פלייסען זיך צו זיין גוט און פרום אָבער צו־ליעב איהם זיינען אונזערע גוטע טהאַטען אַזוי ווענינ!"

18

דער נעהויבענער מאָמענט

רבי שמעון בן אלעזר זאגט:

ווען דער אייבערשטער האט זיך געפיהלט אין א גע־הויבענעם מאָמענט האט ער ארויסגעזאגט יענעם שפרוך: "ואהבת לרעך כמוך" זאלסט ליעבען דיין מיטמענשען ווי זיך אליין. דער אייבערשטער האט אזוי געזאגט: "איך האב דיין מיטמענשען בעשאפען. אויב דו האסט איהם ליעב בין איך בעגלייבט דיך גוט צו בעלוינען פאר דעם, און אויב דו האסט איהם ניט ליעב, בין איך דער שטרענגער ריכטער דיך צו שטראָפען".

19

טרייהייט ברענגט פרייהייט

אַ אידישע מיידעל, פון א רייכע אידישע הויז, איז גע־פאנגען געוואָרען צוזאַמען מיט איהרע צעהן דיענסטען. אַ גוי האָט זיי צוגענומען צו זיך און זי האָט זיך ערצויגען ביי איהם אין הויז. איינמאָל גיט איהר דער גוי אן עמער און זאָגט צו איהר: "געה אין טראָג אריין וואסער אין הויז." האָט זיך איינגעשטעלט איינע פון איהרע דיענסטען, האָט צוגענומען דעם עמער און האָט געזאָגט צום גוי: "מיין האר! איך שווער ביי דיין לעבען אַז איך בין געווען איינע פון די פינף הונדערט דיענסטען וואָס איהר מיטער האָט געהאַט. לאָז מיך אַריינטראָגען די וואסער אַנשטאַט איהר." ויען דער גוי האָט דערהערט וועד די געפאנגענע איז יעווען, האָט ער זי בעפרייט צוזאַמען מיט איהרע צעהן דיענסטען.

20

גאָט׳ס צאָרן

א געפֿאַנגענע אידישע מיידעל האָט זיך אויפֿגעהאַלטען אין דער הויז פון א גוי. אייגמאָל קומט צו איהם זײַער בעל ההלום און זאָגט איהם אין שלאָף: "שיק די מיידעל אַוועק פון דיין הויז." האָט ער זי געוואָלט אַוועקשיקען, אָבער זייז פרוי האָט נית געלאָזען. נאָך אַמאָל איז דער בעל החלום געקומען און האָט איהם געזאָגט: "אַיב דו שיקסט זי נית אַוועק, וועסטו שטאַרבען." דער גוי האָט זיך ערשׂראָקען און האָט די מיידעל אַוועקגעשיקט. זי איז נענאַנגען אין ער איז איהר נאָכגענאַנגען צו זעהן וואָס וועט זיין איהר סוף. ביי א קוואַל האָט זי זיך אָבגעשטעלט צו לעשען איהר ׳אַרשט. ווי נאָר זי האָט זיך אַנגעשפּאַרט אָן וואַנד פון דעם קוואַל, איז אַרויסגעקומען א שלאַנג און האָט איהר א ביס געטהאָן. די מיידעל איז פון דעם ביס געשטאָרבען. ווען דער גוי איז צוריקגעקומען אהיים, האָט ער געזאָגט צו זיין פרוי:

"גאָט׳ס צאָרן האָט זיך אויסגענאָכען אויף דעם פּאָלק."

21

דער מענש איז א קלין וועלטעלע

רבי אלעזר דער זוהן פון רבי יוסי פון גליל זאָגט:

אמאָל איז געווען א מאָלער וואס איז געווען א קינסטלער צו מאָלען אויף האָלץ. ער האט זעהר ליעב געהאט א סך צו מאָלען. אבער ער האט נית געהאט ענוג האָלץ אויף וואָס צו מאָלען. דער קינסטלער האט זיך דאס געמוען צום הארצען. האט ער זיך אבער געעבען אן עצה, ער האט געמאָלט אין זאמד, געגאנגען און געמאָלט פערשיעדענע בילדער. אזוי איז אויך מיט דעם אויבערשטען. ער האט בעשאַפּען א שהנע וועלט מיט גרויס חכמה. האט ער אבער געוואָלט אז עס זאָלען זיין א כך אועלכע וועלטען. האט ער אלעס וואס ער האט בעשאפען אין זיין וועלט, אויבען אין הימעל און אונטען אויף דער ערד, אויך בעשאפען אין דעם כענשען. ער האט בעשאפען וועלדער אויף דער וועלט, האט ער אויך בעשאפען וועלדער אויף די מענשען. דאס איז האָאר

אויפ'ן קאפ. ער דאט בעשאפען ווילדע חיות אויף דער וועלט, האט ער אויך בעשאפען ווילדע חיות ביי מענשען. דאס זיינען די גערעכים וואס שלינגען איין אלעם. ער האט בעשאפען א זון אויף דער וועלט, האט ער בעשאפען א זון אין דעם מענשען. דאס איז די ליכטיגע שעהנהויט פון דעם מענשען. ער האט בעשאפען זאלץ וואסער אין דער וועלט. האט ער אויך בעשאפען זאלץ וואסער אין דעם מענשען. דאס זיינען די טרערען. כייערען אויף דער וועלט, מויערען אויך אין דעם מענשען. דאס זיינען די ליפען וואס בעשיצען איהם פון בייז. בערג אויף דער וועלט, בערג אויך אין דעם מענשען. דאס זיינען באקען וועלכע זיינען אזוי רונד און פול אזוי ווי בערג. טהורעמס אויף דער וועלט, טהורעמס אין דעם מענשען. דאס איז זיין האלז. שפיזדלען אויף דער וועלט, שפיזדלען אין דעם מענשען. דאס זיינען זיינע ארעמס. א קעניג אויף דער וועלט, א קעניג ביי דעם מענשען. דאס איז זיין קאפ. וויינטרויבען אויף דער וועלט, וויינטרויבען ביים מענשען. דאס איז זיין בלוט. מיהלען אויף דער וועלט, א מיהל ביים מענשען. דאס איז זיין מאגען. פערד אויף דער וועלט, פערד ביי מענשען. דאס זיינען די שענקעל. א מלאך המות אויף דער וועלט, א מלאך המות ביי דעם מענשען. דאס זיינען דעם מענשענ'ס פיס, וועלכע פיהרען איהם אהין וואו ער דארף שטארבען. בערג און טהאלען אויף דער וועלט, בערג אין טהאל איז יעדער מענש. שטעהט ער, איז ער א בערג, פאלט ער, איז ער א טהאל.

אט פון די זאכען זעהט מען אז אלעם וואס דער אויבערשטער האט בעשאפען אין דער וועלט האט ער אויך בעשאפען אין דעם מענשען.

22

צדקה און משפט

אברהם אבינו פלענט פריהער טהאן צדקה אין נאכדעם פלענט ער משפט'ן. דוד המלך פלענט פריהער משפט'ן און נאכדעם געבען צדקה.

וועז צוויי מענשען פלענען קומען צו אברהם אבינו זיך משפט'ן, און אייגער האט ביי דעם אנדערען געמאכט הונדערט טויזדען, פלענט אברהם געבען זיינע אייגענע הונדערט

גילדען צו דעם אָנגעקלאָגטען, און נאָכדעם פלעגט ער זיי ביידען הייסען פאַרלייגען זייערע טענות. ווען ער האָט די טענות אויסגעהערט און געפונען אז דער אָנגעקלאָגטער איז טאַקע שולדיג, פלעגט אברהם צו איהם זאָגען: "יעצט בעצאָהל איהם די הונדערט גילדען וואָס איך האָב דיר געגעבען". אויב עס האָט זיך אַרויסגעוויזען אַז דער אָנגעקלאָגטער איז דעם קלעגער גאָרניט שולדיג, פלעגט אברהם אביני זיי הייסען זיך צוטיילען די הונדערט גילדען און גערן לשלום אַהיים.

ווען עס פלעגען קומען צו דוד המלך צוויי מענשען אויף אַ דין תורה און איינער האָט געמאָנט הונדערט גילדען ביי דעם אַנדערען, פלעגט דוד פריהער אויסהערען זייערע טענות. אויב ער האָט געפונען אַז דער אָנגעקלאָגטער איז טאַקע שולדיג, פלעגט ער איהם געבען הונדערט גילדען און זאָגען: "דו האָסט פערלאָרען. נאַ דיר געלד און בעצאָהל איהם". אויב עס האָט זיך אַרויסגעוויזען אַז דער אָנגעקלאָגטער איז גאָר ניט שולדיג, פלעגט זיי דוד זאָגען: "געהט זיך אַהיים אין פריעדען".

23

א דרייפאַבער אונגליק

אַן אָרימע פרוי האָט געוואוינט אין דער נאַכבאַרשאַפט פון אַ גרויסען גוטסבעזיצער וועלכער האָט געראַט אַ סך פעלדער. איינמאָל זיינען די צוויי קינדער פון דער פרוי אַרויס אין פעלד צו קלייבען די אָבגעפאַלענע זאַנגען וואָס די תורה האָט געהייסען אַוועקגעבען צו אָרימע לייט אָבער דער בעל הבית פון דער פעלד האָט זיי ניט געלאָזט נעקמען. די מוטער איז געזעסען און מיט גרויס אונגעדולד געוואַרט אויף איהרע קינדער און געזאָגט צו זיך אַליין: "ווען וועלען שוין מיינע קינדער צוריק קומען פון פעלד? אפשר וועלען זיי עפּעס בריינגען צום עסען?" און די אונגליקליכע קינדער האָבען מיט ליידיגע הענד און מיט אַ ליידיגען מאָגען, און אָהן כחות, זיך געשלעפּט אַהיים און געזאָגט איינער צום אַנדערען: "ווען וועלען מיר שוין דערלעבען צו קומען אַהיים? אפשר האָט די מאַמע וואָס צו עסען פאַר אונז" און ווען זיי זיינען געקומען אַהיים מיט ליידיגע הענד און זייער מוטער

האָט אויך גאָרנישט געהאַט צו שטילען זייער הונגער, האָבען די קינדערלעך צוגעטוליעט זייערע קעפּעלעך צו זייער מו־טער׳ס קניע און זיי זיינען אַלע דריי אויסגעגאַנגען אין איין טאָג.

אָט פאַר אַזעלכע זינד בריינגט גאָט אַ פּעסט אויף דער וועלט. די וואָס האָבען קיין רחמנות אויף דעם לעבען פון אָרימע, מוזען אַליין בעצאָהלען מיט זייערע לעבעוט.

24

גאָט׳ס משפּט איז גערעכט

ווען די רוימער האָבען פער׳משפּט רבי שמעון בן גמליאל און רבי ישמעאל בן אַלישע צום טויט, און מע האָט זיי אַרויסגענומען אין אַן אָפּענעם פּלאַץ אוב דורכצופיהרען די הינריכטונג, איז רבי שמעון בן גמליאל געזעסען, זיך גע־וואונדערט און געפרעגט: "פאַרוואָס קומט אונז דער טויט? פאַרוואָס קומט אונז צו שטאַרבען אַזוי ווי פערבערעכער?"

"וועסטו מיר ערלויבען דיר עפּעס צו זאָגען?" האָט רבי ישמעאל געפרעגט.

"זאָג", האָט רבי שמעון בן גמליאל געענטפערט.

האָט רבי ישמעאל אַזוי געזאָגט:

"איך וועל דיר די זאַך ערקלערען. עס קען זיין אַז אַמאָל איז פאַר אונז פאָרגעקומען אַ משפּט און מיר האָבען ניט ריכטיג גע׳משפּט. אַמאָל זיינען די עדות געווען פאַלשע און מיר האָבען זיי ניט גוט חוקר ודורש געווען, און דערפאַר האָבען מיר זיך פערשולדיגט מיט׳ן לעבען. און אַמאָל קען זיין אַז מיר זיינען אַוועק אין בית המרחץ, אָדער מיר זיינען געזעסען אין דער היים און געגעסען און געטרונקען, און גראַדע אין דער צייט זיינען געקומען אַלמנות און יתומים און געבעטען מיר זאָלען זיי געבען אויף צו לעבען, און דער דיענער אונזערער האָט זיי געזאָגט אַז מיר זיינען פערנומען און מיר האָבען קיין צייט זיי צו זעהן, און די אַלמנה און דער יתום זיינען אַוועק מיט פערביטערטע הערצער. אָט זעהסטו דאָך, ווי עס קען זיין אַז מיר האָבען געזינדיגט און גאָר ניט געוואוסט פון דעם".

"איך שווער דיר ביים הימעל", האָט רבי שמעון בן גמליאל געזאָגט, "אויב ביי מיר איז ווען פאָרגעקומען אַזאַ

זאך. איך האָב געהאט שומרים וואָס פלעגן זיצען בייַ דער טיהר פון מיין הויז, און אז עס פלעגן קומען אַריטע לייט, פלעגען די שומרים זיי אַרייננעהמען אין הויז, געבען זיי עסן און טרינקען, און די אַרימע לייט פלעגען בעכשען".

"אפשר", האָט רבי ישמעאל ווייטער נעזאָגט, "אפשר אז דו ביזט נעזעסען און נע'דרשנ'ט אויף הר הבית, אין נעגענווארט פון די גרויסע אידישע לייט, האָסטו נעפיהלט שטאָלץ, און דאָס איז אויך א זינד".

"הער צו, ישמעאל מיין ברודער", האָט רבי שמעון נעענט־פערט. "איך בין בערייט אָנצונעהמען מיין אונגליק".

און וועז אפילו מען האָט זיי שוין נעפיהרט צו דער חריגה האָבען זיי נאָך אלץ אָבגענעבען כבוד איינער דעם אַנדער־רען. און זיי האָבען ביי דעם הינריכטער אזוי נעבעטען. רבי ישמעאל האָט נעזאָגט: "איך בין א כהן דער זוהן פון א כהן גדול, קומט מיר פריהער צו שטאַרבען. טייט מיך צוערשט, אום איך זאָל ניט דאַרפען צוזעהן דעם טויט פון מיין חבר". און רבי שמעון האָט נעזאָגט: "איך בין א נשיא דער זוהן פון א נשיא, מאַך מיר דעם טויט פריהער, אום איך זאָל ניט זעהן דעם טויט פון מיין חבר". האָט דער הינריכטער נעענט־פערט: "וואַרפט גורל". און דער גורל איז נעפאַלען אויף רבי שמעון בן גמליאל.

גלייך האָט דער הינריכטער איהם אבנעהאקט דעם קאָפּ. האָט רבי ישמעאל נעזומען דעם קאָפּ צו זיך אין שויס, און האָט נעווויינט און נעשריען: "דער הויליגער מויל! דער טרייער מויל! דער מויל וואָס פלעגט שיטען מיט פערל אין בריליאַנטען! וועה האָט דיך נעשלייידערט צו דער ערד? וועה האָט דיין צונג פערשמירט אין אש און שמויב?" און איידער ער האָט נעענדיגט זיינע רייד האָט דער הינריכטער איהם אויך אָבגעשניטען דעם קאָפּ.

25

עס האָט זיך ניט נעלוינט

רבי שמעון בן יוחאי איז איינמאל נעגאַנגען בעזוכען קראַנקע. האָט ער נעפונען איין חולה ווועלכער איז נעווען א נעשוואַלענער און האָט נעליטען אויף אן אינערליכע קראַנק־הייט. און די גאַנצע צייט האָט דער קראַנקער נעהאַלטען אין

איין לעסטערען נאָט'ס נאָמען. האָט צו איהם רבי שמעון בן יוחאי געזאָגט: "דו פּוסטער יונג! דו האָסט בעסער געדארפט בעטען נאָט ער זאָל אויף דיר זיך דערבארמען, אידער איהם צו לעסטערען".

"האָסט רעכט", האָט דער קראַנקער געזאָגט, "בעט איך טאקע נאָט אז ער זאָל צוגעהמען די יסורים פון מיר און זיי דיר אוועקגעבען".

"זעהר רעכט אויף מיר", האָט רבי שמעון בן יוחאי געזאָגט. "נאָט האָט מיר בעצאהלט דערפאר וואָס איך האָב פערנאכלעסיגט לערנען די תורה און האָב אויסגעבראכט מיין צייט אויף אזא אונדאנקבארען מענשען ווי דיזער".

מסכת סופרים

1

פערענטפערט מיט א משל

אַן אַפּיקורס האָט געפרעגט ביי רבי יהושע הגרסי: "פאַרוואָס איז ערלויבט צו שרייבען אַ ספר תורה אויף די פעל פון נבלות און טרפות?" האָט רבי יהושע געזאָגט: "לאָמיך דיר דיין פראַגע פערענטפערען מיט אַ משל. ציוויי מענשען זיינען פער'משפט געוואָרען צום טויט איינעם האָט הינגעריכטעט אַ הענקער און דעם אַנדערען האָט הינגעריכטעט דער קעניג אַליין. טאָ ווער איז חשוב'ער? עס פערשטעהט זיך אַז דער וועמען דער קעניג האָט גע'הרג'עט. אַזוי איז אויך די בהמה וואָס איז נעטויטעט געוואָרען פון דעם בעשעפער חשוב'ער פון דער וואָס אַ מענש האָט נעטויטעט".

"אויב אַזוי", האָט דער אַפּיקורס געזאָגט, "דאַרף מען דאָך די בהמה מעגען עסען".

"עס שטעהט אָבער דייטליך אַז עס איז פערבאָטען צו עסען נבלה און טרפה, טאָ וואָס קען איך דיר טהאָן?" האָט רבי יהושע געענטפערט.

2

די אבערזעצונג פון דער תורה

פינף אידישע געלעהרטע האבען אמאל איבערזעצט די תורה אין גריכיש פאר תלמי המלך. איז דאס דאן ביי אידען נעווען אזא אונגליק ווי אין דעם טאג ווען מען האט געמאכט דעם עגל, וויל עס איז אונמעגליך די תורה ריכטיג צו איבערזעצען אין אן אנדער שפראך.

ווי עס שיינט צו זיין איז תלמי ניט געווען ציפריעדען פון דער איבערזעצונג. האט ער געמאכט א צווייטען פערזוך צו איבערזעצען די תורה אין גריכיש. צו דייזען צוועק האט ער אייגענעלאדען צוויי און זיבציג אידישע געלעהרטע, וועלכע זיינען געווען בעקאנט אלס די "זקנים". ער האט קיינעם פון זיי נעזאגט וועגען וואס ער האט זיי פערופען, נאר באדרעם אז זיי זיינען נעקומען, האט ער זיי אריינגעזעצט אין צוויי אין זיבציג בעזונדערע הייזער, איז אריינגעקומען צו יעדען איינעם בעזונדער און האט איהם געזאגט: "איבערזעץ מיר די תורה פון משה אויער רבי". תלמי המלך האט נעוואלט פערזיכערען אז די זאכען זאלען זיך ניט העכער צוזאמענריידען און ניט ענדערען קיין זאך, נאר איבערזעצען אלעס וואס שטעהט אין דער תורה ווארט פאר ווארט.

אבער אין דער תורה זיינען דא איינינע שטעלען וואס אז מען איבערזעצט זיי ווארט פאר ווארט אין אנדער שפראך בעקומען זיי אן אנדער בעדייטונג, האבען די זקנים נעמאכט עבדערכנגען אין דרייצעהן פערשיעדענע שטעלען, און א גם איז נעשעהן אז אלע צוויי און זיבציג איבערזעצער האבען נעמאכט די זעלבע עבדערונגען, און אלע איבערזעצונגען זיינען נעווען נלייך.

אין די ספרי ההשבונים ווערט די מעשה אזוי דערצעהלט:

תלמי מלך מצרים וועלכער איז נעווען א קלוגער קענינ און האט נעוואלט פיהרען זיינע מענשען איז א גוטען וועג, האט איינמאל נעמעבען א בעפעהל זיינע מענשען אז זיי זאלען באר איהם זאכלען אלע ביכער פון נעזעץ, רעליגיאז און היסטאריש וואס זיינען דא אויף דער וועלט. די מענשען

האָבען בערייזט אַ סך לענדער און זיינען צוריקגעקומען מיט ניין הונדערט און פינף און זעכציג ביכער. האָט תלמי המלך זיי געהייסען ווייטער פאָהרען און איהם בריינגען נאָך ביכער ביז עס זאָל זיין אַ גראַדע צאָהל — טויזענד. די מענשען האָבען זיין בעפעהל אויסגעפיהרט. תלמי האָט זיך גענומען צו שטודירען די טויזענד ביכער אום אויסציקלייבען געזעצען פאַר זיין פאָלק. האָבען זיך דאָרט געפונען אייניגע אידישע רשעים אַז זיי האָבען צו איהם געזאָגט: "אונזער האַר קעניג! וואָס דאַרפסטו די גאַנצע אַרבייט און די מיה? שיק צו די אידען אין ירושלים און זאָלען זיי דיר געבען זייער תורה, וועלכע איז פאַר זיי געשריבען פון גאָט דורך זייער נביא, און פון דעם וועסטו לערנען ווי צו משפּט'ן דיין פאָלק און זיי פיהרען אין אַ ריכטיגען, קלוגען וועג". תלמי האָט געשיקט זיינע שלוחים צו די אידען און זיי האָבען איהם געשיקט אַ ספר, וואָס איז ניט געווען די תורה, ווייל די תורה האָבען זיי ניט געוואָלט געבען צו אַ פרעמדען וואָס איז ניט פון זייער גלייבען. ווען תלמי האָט אַריינגעקוקט אין דעם ספר וואָס די אידען האָבע איהם געשיקט איז דאָס איהם זעהר געפעלען געוואָרען. ער האָט אַוועקגעלייגט אַלע אַנדערע ביכער אָן אַ זייט און ער האָט געלערנט זיך און זיין פאָלק פון דעם ספר וואָס די אידען האָבען איהם געשיקט. אָבער די אידישע רשעים האָבען באַלד אויסגעפונען אַז די אידען האָבען ניט געשיקט דעם ריכטיגען ספר, האָבען זיי געזאָגט צו תלמי המלך: "די אידען האָבען דיך אָבגענאַרט. זיי האָבען פון דיר געמאַכט חוזק. זיי האָבען דיר ניט געשיקט זייער תורה, נאָר אַן אַנדער ספר וואָס זיי האָבען. ווען דו וואָלסט געזעהן די ריכטיגע תורה וואָלסטו אין דעם געפונען אַ סך בעסערע און קליגערע זאַכען".

ווען תלמי האָט דאָס געהערט איז ער געוואָרען שטאַרק בייז אויף די אידען און ער האָט זיי געשיקט אַ צווייטען מאָל זיינע שלוחים און געפאָדערט אַז מען זאָל איהם געבען די ריכטיגע תורה. ער האָט אָבער מורא געהאַט, טאָמער וועט מען איהם ווידער אָבנאַרען, האָט ער זיך געקליגט און האָט איינגעלאַדען די זיעבציג זקנים וואָס זיינען דאַן געווען ביי אידען, האָט יעדען איינעם פון זיי פערשפּאַרט איז אַ בעזונדער הויז, און איהם געהייסען אָנשרייבען די תורה אין גריכיש. האָט דער רוח הקודש גערוהט אויף די זקנים

און זיי האָבען אַלע איבערזעצט מיט איין נוסח. און אַלע איבערזעצונגען זיינען נעווען גלייך, ניט געענדערט איינע פון די אַנדערע אפילו אין איין וואָרט.

3

אויף א לעבעדיגען לאָזט זיך ניט טרייסטען

וועז יעקב'ס קינדער האָבען איהם געבראכט יוסף'ס העמד, וויאַלבע איז געווען פערשמירט מיט בלוט. און האָבען אירם נעוויאַלט מאכען צו גלויבען אז יוסף איז שוין טויט, האט יעקב'ן זיך ניט געוואלט טרייסטען, דאָס איז וויאַל טרייסטען הען מען זיך נאָר נאָך א טויטען, אבער ניט נאָר איינעם אין וועמעם טויט מען איז ניט זיכער.

וואָס האָט יעקב נעטהאן? ער איז געגאנגען אויף די בערג, האָט אויסגעתאקט צוועלף שטיינער, האָט אויף יעדען שטיין אָנגעשריבען דעם נאָמען פון א שבט, ראובן אויף דעם ערשטען, שמעון אויף דעם צווייטען און אזוי וויייטער. נאָכדעם האָט ער די שטיינער נעהויסען זיך קניען פאר דעם שטיין פון ראובן, האָבען זיי זיך ניט געקניעט. האָט ער זיי געהויסען זיך קניען פאר דעם שטיין פין שמעון האָבען די שטיינער זיך אויך ניט געקניעט. אבער וען עס איז געקומען צו יוסף'ס שטיין האָבען זיך אלע אַנדערע עלף שטיינער יא געקניעט. דאָס איז געווען א בעווייז אז יוסף לעבט נאָך, אָבער יעקב איז נאָך אלין ניט זיכער געווען און ער האָט געוואלט מאכען א צווייטע פראָבע. איז יעקב נעגאנגען און געמאכט א פראָבע מיט גארבען. ער האָט נענומען צוועלף גארבען פון פעלד, חאָט יעדען איינעם געגעבען א נאָמען פון א שבט. נאָכדעם האָט ער צו די גארבען געזאגט: "איך בעפעהל אייך זיך צו קניען פאר דעם גארב פון לוי, וויייל ער טראָגט די אורים ותומים" אָבער די גארבע האָבען זיך ניט געקניעט. האָט ער דערנאָך אויסגערופען: "איך בעפעהל אייך זיך צו קניען פאר דעם גארב פון יהודה, וויייל ער איז א מלך". אָבער די גארבען האָבען זיך ניט געקניעט. צולעצט אז ער האָט זיי נעהייסען זיך קניען פאר דעם גארב פון יוסף האָבען זיי זיך נעקניעט.

און דאָך איז יעקב'ן נאָך אלין ניט געווען קלאָר אויב יוסף לעבט.

מסכת שמחות

1

מען טאָר ניט שרעקען א קינד

א אינגעל האָט איינמאָל צובראָכען א גלאָז אים שבת. האָט דער פאָטער איהם אָנגעריסען אן אויער אין האָט איהם אָנגעשראָקען. דער אינגעל איז ענטלאָפען אין האָט זיך דער־טרונקען אין א ברונען. נאָכדעם ווי מען האָט א הם אַרויס־גענומען א טויטען האָט מען געפרעגט א שאלה ביי רבי עקיבא אויב מען זאָל מיט דעם קינד זיך בעגעהן ווי מיט א זעלבסטטערדער. האָט רבי עקיבא געהייסען אז מ׳זאָל איהם מקבר זיין מיט אַלע כבודים ווי עס געהער צו זיין.

פון דער געשיכטע איז צו זעהן אַז א קינד טאָהר מען ניט שרעקען. ענטוועדער דער פאָטער בעשטראָפט איהם גלייך, אָדער ער פערשווייגט און זאָגט גאָרנישט.

2

מיטגענומען זיין עשירות

שמואל הקטן איז געשטאָרבען ניט איבערלאָיענדיג קיין קינד נאָך זיך. האָבען איהם ר׳ גמליאל הזקן און ר׳ אלעזר בן עזריה אזוי בעקלאָגט:

"אָט דער פערדיענט אַז מען זאָל איהם בעוויינען.

אט דער פערדיענט אז מען זאל נאך איהם קלאגען. מלכים שטארבען און לאזען אויבער זייערע קרוינען צו זייערע קינדער. עשירים שטארבען און לאזען אויבער זייער רייכטהום צו זייערע קינדער. אבער שמואל הקטן האט געניטען אלע טויערע זאכען פון דער וועלט, זיין תורה און זיין גוטען נאמען, און איז מיט דעם אוועק אויף יענער וועלט".

3

פאטערליעבע און ליעבע צו דער תורה

וען רבי עקיבא'ס זוהן, שמעון, איז קראנק געוואָרען האט רבי עקיבא ניט אויפגעהערט צו לערנען מיט זיינע תלמידים אין בית המדרש. ער האט דעם תולה איבערגעלאזען אונטער דער השגחה פון א דיענער און האט מיט דעם דיענער אבגעמאכט אז ער זאל איהם פון צייט צו צייט לאזען וויסען וואס זיין זוהן מאכט.

עס איז נעקומען איין שליח און האט צו רבי עקיבא געזאגט: "ער לייבט זעהר שווער". האט רבי עקיבא געזאגט צו זיינע תלמידים: "פרעגט וויייטער וואס איהר ווילט פרעגען". שפעטער איז נעקומען א צווייטער שליח און האט געזאגט: "זיין קראנקהייט איז נאך שווער־ער געוואָרען". האט רבי עקיבא געזאגט צו זיינע תלמידים: "לערנט וויייטער". נאכדעם איז נעקומען א דריטער שליח און געזאגט: "ער נוסע"ט". גראדע אין דער מינוט האבען די תלמידים ביי רבי עקיבא נעחאלטען אין פרעגען א קשיא האט ער צו זיי נעזאגט: "פרעגט וויייטער". און ער האט בשום אופן ניט געוואלט שטערען די צייט פון לערנען. אבער זען א פערטער שליח איז נעקומען און האט איהם אנגעזאגט די טרויעריגע בשורה אז זיין זוהן איז שוין געשטאָרבען, האט ער אויפגעטאָן זיינע תפילין, נעריסען קריעה אין געזאגט צו די תלמידים: "ברידער אירען, הערט מיך אויס; ביז יעצט זיינען מיר נעווען פערפליכטעט צו דער תורה, אבער פון יעצט אן און וויייטער זיינען מיר פערפליכטעט אבצוגעבען דעם טויטען די עהרע וואס איהם קומט".

4

צולעב זיין פאטער׳ס כבוד

דער זוהן פון רבי חנינא בן תרדיון איז ארויס אויף א שלעכטען וועג. דער סוף איז געווען אז רויבער האָבען איהם געבאפט און איהם דער׳הרג׳עט. דריי טעג שפעטער האָט מען געפונען זיין טויטען קערפער. האָט מען אידם צוגעגרמען מיט גרויס כבוד, ארויפגעלייגט אויף א מטה, פרוינגעטראָגען אין שטאָדט, און וויל וועגען איהם האָט מען נאָרנישט געקענט זאָגען, האָט מען דערצעהלט די שעהנע מעלות פון זיין פאטער און מוטער.

מסכת כלה

1

רבי עקיבא האָט געטראָפען

אייגמאָל זיינען אידישע געלעהרטע געזעסען אין טויער פון שטאָט. זיינען פאַרבי זיי דורכגעגאַנגען צוויי אינגלעך. איינער האָט געטראָגען א היטעל אויפ'ן קאָפּ, דער אַנדערער איז געגאַנגען אָהן א היטעל. אויף דעם וועלכען איז געגאַנגען אָהן א היטעל האָט רבי אליעזר געזאָגט אז ער איז א ממזר. רבי יהושע האָט געזאָגט אז ער איז א בן הנדה. האָט רבי עקיבא געזאָגט: "ער איז ביידע זאכען".

האָבען רבי עקיבא'ס חברים איהם געפרעגט: "ווי אזוי וואָגסטו זיך צו רעדען אַנדערש ווי דיינע לעהרער?" האָט רבי עקיבא געענטפערט: "איך וועל בעווייזען אז איך האָב רעכט". איז ער אַוועק זוכען די מיטער פון דעם אינגעל און ער האָט זי געפונען אין מארק זיצענדיג מיט א קאָשיקעל ארבעס. "הער צו, מיין טאָכטער," האָט רבי עקיבא צו איהר געזאָגט, "אויב דו ווילסט מיר אויסזאָגען דאָס וואָס איך וועל ביי דיר פרעגען וועל איך דיר אריינברייגען אין גן עדן". האָט זי געזאָגט: "שווער מיר אז דו ווילסט אזוי טהאָן." רבי עקיבא האָט איהר געמאכט צו גלויבען אז ער האָט איהר געגעבען א שבועה, ער האָט איהר אבער די שבועה ניט געגעבען. "אלזא זאג מיר, וואָס איז דאָס פאר א אינגעל וואָס דו האָסט?" האָט רבי עקיבא געפרעגט. האָט די פרוי אזוי דערצעהלט: "וועז מען האָט מיר חופה געשטעלט בין

איך געווען א נדה. מיין גוטער, פרומער מאן האָט זיך פון מיר אָבגעשיידט, האָט דער אינטערפיהרער זיך מיט דעם בענוצט און האָט מיך פערפיהרט, און דאס איז זיין קינד".

האָבען דאן אלע געזאָגט: "געלויבט זאל זיין דער אויבערשטער וואס האָט עמטדעקט זיין סוד צו רבי עקיבא".

2.

רבי עקיבא'ס חכמה

רבי טרפון איז געווען זעהר רייך, נאָר מען פלעגט אויף איהם זאָגען אז ער גיט ניט נענוג צדקה לויט זיין גרויסע עשירות. איינמאָל האָט איהם געטראָפען רבי עקיבא, האָט ער צו איהם געזאָגט: "רבי! אויב דו ווילסט קען איך פאר דיר קויפען א שטאָדט, אדער צוויי". האָט רבי טרפון זיך אָנגעכאפט אן דעם פארשלאג און געזאָגט: "קויף". רבי טרפון האָט אויכגעצאהלט פיער טויזענד גאלדענע רענדלעך און האָט זיי געגעבען צו רבי עקיבא ער זאל האבען וואס צו בעצאהלען פאר די שטעדט.

רבי עקיבא האָט געגומען די געלד און האָט בעריטילט צו אָרימע לייט. א צייט שפעטער האָט איהם רבי טרפון ווידער געטראָפען. פרעגט ער: "וואו זיינען די שיזערט וואס דו האָסט געקויפט פאר מיר?" זאָגט רבי עקיבא: "קום מיט מיר, איך וועל דיר צייגען". רבי עקיבא האָט איהם געגומען פאר'ן האנד און געפיהרט אין בית מדרש. דאָרט האָט ער געגומען א תהלים און אויפגעלייגט אויף א טיש. האָבען זיי ביידע געגומען זאָגען תהלים. זיי האָבען געזאָגט אין געזאָגט, ביז זיי זיינען געקומען צו דעם פסוק "פזר נתן לאביונים", (עס מיינט: ער האָט צוגעבען אין צימייליט צו אָרימע לייט), האָט רבי עקיבא געזאָגט: "אט דאס איז די שטאָדט וואס איך האָב פאר דיר געקויפט".

וועז רבי טרפון האָט דאס געהערט, האָט ער זיך אויפגעשטעלט, האָט א קוס געטהאָן רבי עקיבא'ן אויפ'ן קאָפּ און האָט געזאָגט: "דו ביזט מיין רבי און מיין וועג ווייזער. מיין רבי אין תורה און מיין וועג ווייזער אין מענשליבקייט".

3

רבי עקיבא ערציהט א קדיש

רבי עקיבא איז איינמאָל געגאנגען אין א וויימען אָרט, האָט ער אויפ'ן וועג געטראָפען א מענשען טראָגען א שווערען פאַל האָלץ אויף זיינע שולטערען. דער טרעגער איז געגאנגען אין געקרעכצט און געזיפצט אין געוויינט אויפ'ן קול. רבי עקיבא האָט דערקענט אז דאס איז א טויטער וואס קימט אָב פאַר זיינע זינד. האָט ער איהם געפרעגט: "וואס אזיינס האָסטו געטהאָן?" האָט דער מת געענטפערט: "איך האָב ניט דורכגעלאָזען איין עבירה אויף יעגער וועלט וואס איך האָב ניט געטהאָן. אין יעצט טרייבט מען מיך אזוי ארום און מען הוט מיך אז איך זאָל זיך ניט אָברוהען אויף א מינוט". פרעגט רבי עקיבא: "האָסטו איבערגעלאָזען א זוהן?" זאָגט דער מת: "לאָי מיך געהן, האַלט מיך ניט אָב, ווייל איך האָב מורא פאַר די מלאכי הבלה. זיי טרייבען מיך מיט פייערדיגע בייטשען". זאָגט רבי עקיבא: "איך וועל זיי זאָגען אז זיי זאָלען דיך א ווייל צורוה לאָזען. דו ענטפער מיר אויף מיין פראגע".

"קיין קינד האָב איך ניט איבערגעלאָזען", האָט דער זינדיגער מת געענטפערט, "אָבער מיין פרוי האָב איך איבערגעלאָזען א שוויינגערע".

רבי עקיבא האָט זיך געלאָזט געהן נאָך דער שטאָדט וואו דער זינדיגער האָט געלעבט, און אז ער האָט זיך נאָכגעפרעגט אויף איהם ביי מענשען, האָבען זיי איהם דערצעהלט אז דער טויטער איז געווען דער ערגסטער מענש אויף דער וועלט. רבי עקיבא איז געגאנגען צו דער אלמנה, האָט איבערגעווארט די צייט ביז זי האָט געבוירען א זוהן. ער האָט דעם אינגעל געלאָזט מל זיין. נאָכדעם האָט ער איהם צוגענומען, איהם ערצויגען אין אידישקייט און געלערנט זאָגען קדיש אין שוהל.

א צייט שפעטער אז רבי עקיבא איז ווידער געווען אין דעם ווייטען אָרט, האָט זיך יענער זינדיגער צו איהם בעוויזען און איהם געדאנקט וואס ער האָט דורכגעפיהרט אז ער זאָל יעצט קענען האָבען רוה.

כלה רבתי

1

פון די קליינע קינדער׳ס וועלט

יעדען טאָג נעהט ארויס א מלאך פון הימעל חרוב צו מאכען די וועלט און אומקעהרען אלעס צוריק צו תהו ובוהו. אָבער וועז דער אויבערשטער קוקט זיך איין ווי קליינע קינדערלעך זיצען אין חדר און ווי תלמידי חכמים זיצען און לערנען אין די בתי מדרשות וועלט זיין כעס פערוואנדעלט איז רחמנות און ער לאָזט נים די וועלט אונטערגעהן.

וועז די איידען זיינען געשטאנען ביים ארג סיני, האָט זיי דער אויבערשטער געפרעגט: "וועט איהר אָננעהמען די תורה?" האָבען די איידען געענטפערט: "יא". האָב זיי דער אויבערשטער געפרעגט: "און וועט מיר גוט זאָגען פאר אייך אז איהר וועט די תורה לערנען און אָבהיטען?" האָבען די איידען געענטפערט: "אונזערע קינדער וועלען ערב זיין פאר אונז." האָט דער אויבערשטער געזאָגט: "נערענקט! אויב איהר וועט אָבהיטען די תורה איז גוט, און אויב ניט וועלען אייערע קינדער זיין פעראנטוואָרטליך ביי מיר."

2

די פרוכט פון שלום בית

אהרן הכהן וועלכער פלעגט זוכען צו מאכען שלום צווישען פרעמדע, פלעגט אויך מאכען שלום צוישען מאן און וויב. וועו עד פלעגט זיך דערוויסען פון א פּאָר פּאָלק וואָס האָבען זיך צוקריעגט און האלטען ביי א גט, פלעיט ער נעהן צום מאן און צו איהם אזוי זאָגען: "איך האָב נעהערט אז דו ווילסט זיך גט'ן מיט דיין חייב. פרעג איך דיר, צו וואָס זאלסטו דאָס טהאָן? עס קען זיין אז דו וועסט קריגען אן אנדער חייב אזוי ווי די, און עס קען זיין אז דו וועסט קריגען אן ערגערע. און אז דו וועסט שוין נעהמען אן אנדער ווייב, וועט זי דעם ערשטען מאָל וואָס דו וועסט זיך מיט איהר צוקריגען, דיר דערמאָנען ווי שלעכט דו ביזט געווען צו דיין ערשטער פרוי. איז שוין ניט בעסער אז דו זאלסט זיך האלטען ביי דער וואָס דו האָבט שוין?" און אויף אזא אופן האָט אהרן שלום געמאכט צווישען פיעלע פּאָרלעך. דער סוף איז געווען אז וועו א קינד איז ביי דער פּאָרעל געבוירען געווארען, און דער קינד איז נעווען א אינגעל. האָט מען איהם א נאָמען נעגעבען אהרן.

וועו אהרן איז געשטארבען האָבען נאָך איהם געווייגט מער נער, פרויען און קינדער. צו זיין לויה זיינען גענאנגען אכציג טויזענד בתודים וועלבע מען האָט גערופען אה"ן.

3

"אדע וועדש ניט אריינגעלאָזען"

רבי עקיבא און דרעי מיטרייזענדע פון ירושלים זיינען אנגעקומען אין דער גריכישער שטאָדט אתינא, אדער אטהענס. זיי האָבען זיך אבגעשטעלט אין אן אכסניא. דער בעל הבית האָט פאר זיי געמאכט א שעהנעם מאָהלצייט, זיי האָבען נעגעסען און געטרונקען, און נאכדעם האָט דער בעל הבית פון דער אכסניא אויפגעשטעלט פאר זיי פיער בעטען צום שלאָפען. איינע פון די בעטען וועלכע איז געווען א צובראָכענע איז געווען אנגעשפּאָרט אויף אן אנדער בעט.

נאָכדעם ווי די געסט זיינען אוועק אין זייער צימער שלאָפען, האָט דער בעל הבית געזאָגט צו זיך: "איך האָב געהערט אז די מענשען פון ירושלים זיינען זעהר קלוג. וועל איך געהן און אונטערהערען וואָס זיי ריידען צווישען זיך." האָט ער זיך געלייגט אין א פאָדערשטען צימער. הערט ער ביינאַכט ווי עס זאָגט דער וואָס איז געלעגען אויף דער צו־בראָכענער בעט: "איהר מיינט אז איך שלאָף אויף א בעט? עס הויבט זיך גאָר ניט אָן! איך ליעג דאַכט זיך אויף דער ערד, אָבער איך פיהל אז איך היינג אין דער לופטען." רופט זיך אָב א צווייטער: "די פלייש וואָס מיר האָבען געגעסען האָט געהאט א הינטישען טעם". זאָגט דער דריטער: "און דער וויין וואָס מיר האָבען געטרונקען האָט געשמעקט מיט בית עולם." רופט זיך אָב דער פערטער: "וואָס איז דער וואונדער? וואָס פאר א בעל הבית אזא ווירטשאַפט. דער בעל הבית איז ניט קיין כשר קינד, איז אלעס ביי איהם ניט כשר."

ווען דער בעל הבית האָט געהערט די רייד, האָט ער גע־זאָגט צו זיך: "איין זאַך האָבען זיי געזאָגט אן אמת, דאָס איז אז די בעט איז צובראָכען, אָבער די אנדערע דריי זאַכען זיינען ליגען." פון דעסטוועגען, אום צו בעפריעדיגען זיין אייגענע ניינעריגקייט, איז ער אויף מאָרגען אין דער פריה געגאנגען צום קצב און האָט צו איהם געזאָגט: "גיב מיר נאָך פלייש פון די זעלבע וואָס דו האָסט מיר געגעבען נעכטען." האָט דער קצב געענטפערט: "איך האָב ניט." האָט דער בעל אכסניא געפרעגט: "זאָג מיר, וואָס איז דאָס געווען פאר א פלייש? עס האָט געהאט זעהר א גוטען טעם." האָט איהם דער קצב געענטפערט: "איך האָב געהאט א יונגען שעפּסעל, א זויגלינג, איז זיין מוטער גע'פּגר'ט, האָט דער שעפּס גע־מוזט זויגען ביי אונזער צויג. גראדע נעכטען האָט מיר אויסגעפעהלט פלייש און דו ביזט געקומען. האָב איך דיר געמוזט געבען די פלייש פון יענעם שעפּס."

ווען דער בעל אכסניא האָט דאָס געהערט, האָט ער גע־זאָגט: "צוויי זאכען זיינען אמת, אָבער די אנדערע צוויי זאכען זיינען ליגען." איז ער נאָכדעם געגאנגען צום וויין־הענדלער און האָט איהם געפרעגט: "האָסט נאָך פון יענעם וויין וואָס דו האָסט מיר נעכטען פערקויפט?" האָט דער וויין הענדלער געענטפערט: "ניין." בעט איהם דער בעל אכסניא: "זאָג מיר, וואָס איז דאָס געווען פאר א וויין?" האָט דער וויין־הענדלער געענטפערט: "איך האָב געהאט א ווינשטאָק

וואָס איז געוואקסען אויף מיין פאָטער'ס קבר, האָב איך אויסגעקוועטשט די טרויבען, געמאכט פון דעם וויין און אריינגעטהאָן אין פעסער. ווען דו ביזט געקומען האָב איך קיין אנדער וויין געהאט, האָב איך דיר געגעבען פון דעם וויין."

"דריי זאכען זיינען אמת, אָבער איין זאַך איז ליגען", האָט דער בעל אכסניא געזאָגט צו זיך.

נאָכדעם איז ער געגאנגען צו זיין מוטער און האָט איהר געפרעגט: "זאָג מיר, וועמעס זוהן בין איך?"

"דו ביזט דיין פאָטער'ס", האָט די מוטער געענטפערט.

"זאָג מיר דעם אמת וועמעס זוהן בין איך", האָט דער בעל אכסניא געשריען, "אַז ניט וועל איך דיר דעם קאָפּ אראָבנעהמען."

האָט די מוטער זיך אזוי מודח געווען:

"דיין פאָטער האָט מיר קיין קינד ניט געגעבען, האָב איך מורא געהאט אז נאָך זיין טויט וועט זיין גאנצער פערמעגען, אויף וועלכען איך האָב אויך שווער געארבייט, איבערגעהן צו זיין משפּחה. האָב איך בעגאנגען א זינד און האָב אויף אַזא אופן געבראכט דיך אויף דער וועלט, און דו האָסט בעקומען מיין מאַן'ס גרויסען פערמעגען."

ווען דער בעל אכסניא האָט איינגעזעהן אז אלע פיער זאַכען זיינען אמת, האָט ער געזאָגט: "די מעגשען פון ירושלים זיינען זעהר געפעהרליך. אויב מען וועט זיי לאָזען קומען אַהער וועלען זיי מאכען די גאנצע שטאָדט פאר ממזרים. איז בעסער אז מען זאָל די אידען אין קיין אכסניא ניט אריינלאָזען."

און האָב איז געווען דער ערשטער האָטעל בעזיצער וואָס האָט פאר זיין גאסט הויז אָנגענומען דעם רעועל "אידען ווערען ניט אריינגעלאָזען."

מסכת דרך ארץ

I

א בעזוך ביי פילוסופוס

פיער אידישע געלעהרטע, רבן גמליאל, רבי יהושע, רבי אלעזר בן עזריה און רבי עקיבא, זיינען איינמאָל געקומען אין א שטאָדט וואו עס האָט געוואוינט א גרויס געלעהרטער מאן מיט'ן נאָמען פילוסופוס. אין אוועגד, אז זיי זיינען אָנגעקומען, האָט רבי יהושע געפרעגט ביי רבן גמליאל: "רבי, ווילסטו אז מיר זאָלען געהן בעזוכען פילוסופוס אונזער חבר?" האָט רבן גמליאל געזאָגט: "ניין". אויף מאָרגען אין דער פריה האָט איהם רבי יהושע ווידער געפרעגט: "ווילסטו אז מיר זאָלען געהן בעזוכען אונזער חבר פילוסופוס?" האָט רבן גמליאל געענטפערט: "יא". זיינען זיי געגאנגען און ווען זיי זיינען שוין געווען ביי דער הויז, האָט רבי יהושע אָנגעקלאַפּט אין טיהר. האָט פילוסופוס זיך געטראַכט: "דאָס איז די עטיקעטע פון חכמים." ביים צווייטען קלאַפּ אין טיהר האָט פילוסופוס איינגעוואַשען זיין געזיכט. זיינע הענד און פיס. ביים דריטען קלאַפּ האָט ער פאַר זיי געעפענט די טיהר. האָט ער זיך געטראַכט: ווי זאָל איך די אידישע חכמים בעגריסען? זאָל איך פריהער זאָגען שלום צו רבן גמליאל וועל איך דאָך ערנידערען די אנדערע. זאָל איך די אנדערע צוערשט בעגריסען וועט דאָס זיין א בעליידיגונג פאַר רבן גמליאל. האָט ער אזוי געזאָגט: "פריעדען

צו אייך, איתר אידישע חכמים, און איבערהויפט צו רבן גמליאל."

2

א נאסט דארף מען אכטען אן הויזן

רבי יהושע בן לוי האָט געזאָגט: "מעגישען וועלכע דו קענסט ניט זאָלסטו זיי היטען ווי ניבים און כבוד זאָלסטו זיי אבנשבען ווי צו רבן גמליאל".

געזאָגט האָט ער דאָס צוליעב אזא ערשאהרתנ.

איינמאָל איז א פרעמדער מאן געקומען צו רבי יהושע איבערנעבטיגען. האָט ער דעם נאסט גענעבען עסען און טרינקען און נאכדעם האָט ער איהם ארויפגעפיהרט אויפ'ן דאך שטיבעל שלאָפען. פון זלכערהייט וועגען האָט ער צוגעזומען דעם לייטער. וואס האָט דער נאסט געטהאן? האלבע נאכט איז ער אויפגעשטאנען, האָט צוגענומען אלע ווערטפולע זאכען וואס ער האָט דארט געפונען אן זיי אוינ־ געפאקט אין זיין מאנטעל. אבער וען ער האָט געוואָלט ארונטערגעהן האָט ער זיך צובראכען דעם קארק. אין דער פריה האָט איהם רבי יהושע דארט געפונען ליגענדיג. האָט ער צו איהם געזאָגט: "דו פוסטער יונג! אזוי טהוען נאר מיגישען אזעלכע ווי דו". האָט דער גנב געזאָגט: "רבי, איך האָב ניט געוואוסט אז דו האסט צוגענומען דעם לייטער".

"דו נאר איינער!" האָט רבי יהושע געענטפערט. "איך האָב אויף דיר נעהאלסען אן אויג נאר פון נעכטען".

3

ניט נעפאלגט דעם בעל הבית

אז איינער קומט צו נאסט דארף ער טהאן אלעם וואס דער בעל הבית הייסט איהם, אויב עס איז נאר א נערעכטע זאך. אמאל איז געווען א מעשה מיט שמעון בן אנטיפטרס. צו איהם פלעגען קומען נעסט, פלעגט ער זיי הייסען עסען און טרינקען. די נעסט פלעגען זיך לאָזען בענג בעטען און שוועדען ביי דער תורה אז זיי וועלען נאָרנישט נעהמען אין

מויל. אבער נאכדעם פלעגען זיי יא עסען אין טריינקען. ווען די געסט פלעגען זיך קלייבען אוועקצי[illegible] פלעגט זיי שמעון שלאגען מלקות.

ווען רבי יוחנן בן זכאי און די חכמים האבען נעהערט פון דער נעשיכטע, האט עס זיי פערדראסען. האבען זיי נעפרעגט צווישען זיך: "ווער ועט נעהן און איהם נעבען צו פערשטעהן אז ער טהוט אן עולה?" האט רבי יהישע נעוואגט: "איך ווילל נעהן און זעהן ווי ער פיהרט זיך אויף מיט זיינע געסט".

רבי יהושע איז אוועק אין דער שטאדט וואו שמעון בן אנטיפטרס האט נעוואוינט. ער האט איהם נראי"ע נעבונגען שטעהן ביי דער טיהר פון זיין הויז.

"פריעדען צו דיר, רבי!" האט יהישע נעוואגט.

"פריעדען צו דיר, רבי ומורי", האט שמעון נעענטפערט.

"איך זוך א הויז וואו איך זאל קענען איינשטעהן", האט רבי יהושע נעוואגט.

"קענסט זיין ביי מיר", האט שמעון נעענטפערט.

האבען זיך ביידע אוועקגעזעצט לערנען תורה אין זיי האבען נעלערנט ביז אוועגד. אויף מארגען אין דער פריה זאגט רבי יהושע: "רבי, איך ווילל נעהן אין מרחץ". האט איהם שמעון נעענטפערט: "טהו ווי דו ווילסט". אריין־נעהענדיג פון הויז האט רבי יהושע מורא נעדאט, טאמער וועט דער בעל הבית איהם נעבען א קלאפ פין הינטען, אבער יענער האט דאס ניט נעטהאן. קומענדיג צוריק פין מרחץ האבען זיי נעגעבען און נעטרונקען. נאכ'ן מאהלצייט האט רבי יהושע זיך נענומען קלייבען צו נעהן צוריק אהיים. "ווער ועט מיך בעגלייטען?" האט ער ישפרעגט. "איך וועל דיך בעגלייטען", האט דער בעל הבית נעענטפערט. מראכט זיך רבי יהושע: וואס וועל איך עקספערען די חכמים וואס האבען מיך נעשיקט? איך האב דאך נאהנישט אויסגעפונגען. נעהענדיג האט זיך רבי יהושע אומגעקעהרט צוריק. "וואהין האסטו זיך אומגעקעהרט צוריק?" האט דער בעל הבית נעפרעגט.

"איך דארף דיר עפעס פרעגען", האט רבי יהושע נעוואגט. "פאר וואס אלע מענשען וואס קומען צו דיר שלאג־סטו מלקות, און מיך האסטו ניט נעשלאגען?"

"רבי!" האָט שמעון געענטפערט, "דו ביזט א גרויסער חכם און דו ווייסט ווי זיך אויפצופיהרען. אָבער די אַנדערע מענשען אַז זיי קומען צו מיר און איך בעט זיי עסען, שווערען זיי זיך אַז זיי וועלען ניט עסען, און לסוף ברעכען זיי זייער שבועה. און איך האָב געהערט פון חכמים אַז פאַר אַזאַ עבירה קומט פערציג מלקות".

"אויב אַזוי", האָט רבי יהושע געזאָגט, "געבענשט זאָלסטו זיין וואָס דו טהוסט אַזוי. איך שווער דיר ביי דיין לעבען און מיינעם, אַז פאַר אַזאַ עבירה קומט מאַקע מלקות. זאָלסט זיי ווייטער געבען פערציג מלקות דיינע אייגענע און נאָך פערציג זאָלסטו זיי צולייגען פאַר די חכמים וואָס האָבען מיך געשיקט צו דיר".

4

הלל'ס פרוי

הלל האָט איינמאָל ערוואַרטעט א גאַסט, האָט מען פאַר איהם אָנגעגרייט א שעהנע סעודה. דערווייל, אין דער צייט וואָס הלל איז געזעסען מיט זיין גאַסט און געוואַרט אויפ'ן עסען, איז געקומען אַן אָרימאַן, האָט זיך אַוועקגעשטעלט ביים טיהר און האָט געזאָגט: "איך דאַרף היינט נעהמען א פרוי און איך האָב ניט וואָס איהר עסען צו געבען" האָט הלל'ס פרוי גענומען די גאַנצע סעודה און האָט דאָס אַוועקגעגעבען צום אָרימאַן.

גלייך נאָכדעם האָט זי פערקנאָטען אַן אַנדער טייג, געמאַכט א פאַנקוכען, אַריינגעטראָגען און דערלאַנגט צום טיש. האָט הלל געפרעגט זיין פרוי: "טאָכטער מיינע, פאַר וואָס האָסטו ניט געבראַכט דעם מאָהלצייט א ביסעל פריהער?" האָט זי איהם דערצעהלט די גאַנצע געשיכטע. האָט הלל געזאָגט:

"איך האָב אין הארצען זיך געטראַכט אַז ניט אומזיסט האָסטו זיך פערשפּעטיגט, ווייל איך ווייס אַז אַלעס וואָס דו טהוסט איז דאָס פון גאָט'ס וועגען."

5

בללים וועגען טיש עטיקעטע

א מענש זאָל ניט טרינקען פון א כוס און נאָכדעם געבען אַן אַנדערען צו טרינקען פון דעם, ווייל דאָס קען זיין שעד-

ליך צום געזונד. עס איז אמאל געווען אזא מעשה מיט רבי עקיבא, ווען ער איז געווען צוגאכט ביי איינעם. דער בעל הבית האט איהם דערלאנגט א בעכער ווין אבער צוערשט האט ער אליין פריהער א זופ געטהאן פון רגב בעכער. האט רבי עקיבא געזאגט: "טרינק דאס אויך אליין". נעדמט דער בעל הבית און גיסט אן פאר רבי עקיבא א צווייטען כוס און האט ווידער פריהער פערזוכט פון דעם אליין. זאגט רבי עקיבא נאך אמאל: "טרינק דאס איך אליין". בן עזאי וועלכער איז דערבייי געזעסען האט ראן אויסגרופען צום בעל הבית: "ביז וואנען וועסטו אלץ געבען צי רבי עקיבא טרינקען פון דיין מויל?"

נאך אמאל האט זיך געמאכט אז רבי עקיבא איז איינגעשטאנען אלם א גאסט ביי איינעם. האט ער בעל הבית אונטערגעשפארט א טעלער מיט א ברעקעל ברויט. רבי עקיבא האט נענומען דעם ברעקעל ברייט אין דאס אויפגענעסען. "רבי", האט דער בעל הבית געזאגט "איז דא אויפ'ן טיש ניטא קיין אנדער שטיקעל ברויט, ייאט די דארפסט גראדע דעם ברעקעל מיט וועלכען איך האב אינטערגעשפארט מיין טעלער?" האט איהם רבי עקיבא געענטפערט: "איך האב געמיינט אז די וועסט זיך אבבריהעמיט לעבליכע וואכער, אבער איך זעה אז מיט קאבעדינע וואסער בריהסטו זיך אויך ניט אב."

רבי עקיבא האט געמיינט צו זאגען: איך האב דיר גוואלט געבען אן אנצוהערעניס אז עס איז ניט רעכט אונטערצושפארען א טעלער מיט א שטיקעל ברויט, ציוינגסטו מיך אז איך זאל דיר דאס זאגען מיט באקצייהנער!

6

דריי אומגעקומען צולעב א קליינגקייט

געסט וואס קומען אין א הויז טהארען ניארגישט געבען ניט צו די קינדער פון דעם בעל הבית און ניט צו זיינע דינער, סיידען זיי בעקומען פון איהם פריהער אן ערלויבניס.

איינמאל, אין א הונגער יאהר, האט איינער איינגעלאדען דריי געסט. ער האט געהאט דריי אייער האט ער זיי דערלאנגט פאר די געסט. איז געקומען דער זוהן פון בעל הבית און האט זיך אוועקגעשטעלט פאר די געסט. עס האט

אויסגעזוהן אז דער אינגעל איז געווען הונגעריג. האט איי־
נער פון די געסט געזומען זיין איי און האט דאס אבגעגעבען
צום אינגעל. דער אנדער גאסט און דער דריטער האבען
אויך געטהאן דאס זעלבע. און ווען עס איז אריינגעקומען
דער באטער און האט געזעהן ווי זיין זוהן האלט איין איי
אין מויל און צוויי אין זיינע הענד, האט ער איהם אויפגע־
הויבען און א שליידער געטהאן צו דער ערד. דער אינגעל
איז פון דעם קלאפ געשמארבען. ווען זיין מוטער האט געזעהן
אז איהר קינד איז טויט, איז זי ארבגעשפרונגען פון דאך
און איז אויך געשטארבען. ווען דער באטער האט געזעהן
ווי ער האט אומגעברעבט צוויי מענשען לעבענס, איז ער
ארויף אויפ'ן דאך און האט זיך אויך דעם לעבען גענומען.

מסכת זבחים

1

ער פערלאָזט זיך ניט אויף סברות

רב יצחק בר יהודה פלעגט אָפט קומען לערנען ביי רמי בר חמי. שפעטער איז ער אוועק פון איהם און האָט אָנגעהויבען צו געהן לערנען ביי רב ששת. אויסמאָל בעגעגנט איהם רב יצחק און זאָגט צו איהם: "דו ביזט אזוי ווי יענער בעל גאוה ווָאס א פירשט האָט איהם געגעבען זיין חאנה, האָט ער זיך אייגנערעדט אז ער איז א מחותן מיט'ן פירשט. אזוי איז אויך מיט דיר. זייט דו האָסט אָנגעהויבען צו לערנען ביי רב ששת ביזטו נעוואָרען אזוי שטאָלץ ביי זיך, אזוי ווי דו וואָלסט אליין געווען א רב ששת".

רב יצחק האָט פערשטאַנען אז זיין אלטער רבי רעדט אזוי וויל עס פערדריסט איהם ווָאס ער איז אוועק לערנען ביי רב ששת. האָט ער איהם די זאך אזוי ערקלערט: "ניין, ניט פון גאוה וועגען לערן איך ביי רב ששת. די מעשה איז אזוי: וועז איך פלעג פרענגען ביי דיר א קשיא, פלעגסטו מיר די קשיא פערענטפערען מיט דיינע אן אייגענע סברות. אָבער נאָכדעם אז איך פלעג ארויסקומען אין א משנה פלעג איך זעהן אז דיין תירוץ שטימט ניט. אָבער אז איך פרעג עפעס פון רב ששת ערקלערט ער מיר פון א משנה, אין נאָכדעם

אז איך נעפין אפילו א משנה וואָס זאָגט אַנדערש, בלייבט דער תירוץ א תירוץ, ווייל איין משנה קען זאָגען צוויי און די אַנדערע קען זאָגען אַנדערש".

2

דער שרעק פון די גויאישע מלכים

רבי אלעזר המודעי זאָגט:

וועז נאָט האָט געגעבען די תורה צו די אידען האָט זיך זיין שטימע געהערט פון איין עק וועלט ביז'ן אנדערען, און אלע מלכים פון די אומות העולם זיינען געווארן פערציטערטע וועז זיי האָבען די געטליכע שטימע געהערט אין זייערע פאלאצטען. פאר גרויס שרעק האָבען זיי אנגעהויבען צו זאָגען שירה. נאָכדעם האָבען זיי זיך אלע פערזאמעלט ביי בלעם און האָבען איהם געפרעגט: "וואָס איז דאָס פאר א גרויסער רעש וואָס מיר האָבען נעהערט? אפשר ברייננט ער ווידער א מבול אויף דער וועלט?" האָט זיי בלעם געענטפערט: "דער אויבערשטער האָט שוין נעשווארען אז ער ברייננט מער קיין מבול אויף דער וועלט." האָבען זיי נעזאָגט: "ער האָט נעשווארען אז ער וועט ניט ברייננען א מבול פון וואסער, אבער עס איז דאָך מעגליך אז ער וועט ברייננען א מבול פון פייער."

"ניין", האָט זיי בלעם פערזיכערט, "ער האָט נעשווארען אז ער וועט קיין מבול ברייננען, עס מיינט: ניט פון וואסער און ניט פון פייער."

"טא וואָס בעדייט דער גרויסער טומעל וואָס מיר האָבען נעהערט?" האָבען די מלכים געפרעגט.

האט בלעם זיי די זאך אזוי ערקלעהרט: "דער אייבערשטער האט א טייערע ציערונג אין זיינע אוצרות וועלכע ער האט בעהאלטען יאהרען און יאהרען איידער ער האט די וועלט בעשאפען, און יעצט ניט ער די טייערע ציערונג אוועק צו זיינע קינדער".

מסכת מנחות

1.

משה און די תורה

רב יהודה האָט אַזוי דערצעהלט אין נאָמען פון רב:

ווען משה איז אַרויף אין הימעל האָט ער געפונען דעם אויבערשעטען זיצען און צייכענען שטריכעלעך און פאסיקלעך אויף די אותיות פון דער תורה. האָט משה געפרעגט: "רבונו של עולם! צוליעב וועמען בעמיהסטו זיך אַזוי? צו וואָס דאַרפסטו צוגעבען שטריכעלעך און פאסיקלעך?" האָט דער אייבערשטער געענטפערט: "אין די צוקינפטיגע דורות וועט זיין אויף דער ערד אַ מאַן, עקיבא בן יוסף וועט ער הייסען, און ער וועט אויף יעדען תג, אויף יעדען שטריכעלע, דרש'ענען בערג אויף בערג מיט הלכות".

"רבונו של עולם לאָז מיך איהם זעהן", האָט משה גע־בעטען.

"קעהר זיך אום אהינטער וועסטו איהם זעהן", האָט דער אייבערשטער געענטפערט.

משה האָט בעטראַכט די נשמות וואָס זיינען געזעסען אין הימעל. דאָס זיינען געווען די נשמות פון די צוקינפטיגע דורות. זיי זיינען געווען אויסגעזעצט אין שורות. ביי דער אכטצעהנטער שורה האָט ער דערזעהן רבי עקיבא זיצען מיט זיינע תלמידים. משה האָט זיך אַוועקגעזעצט און גענומען זיך

צוהערען וואָס זיי לערנען. האָט ער ניט פערשטאַנען וואָס זיי ריידען. דאָס האָט איהם אַזוי פערדראָסען דאָס זיינע כחות האָבען איהם פערלאָזען. משה האָט זיך ווייטער צוגע־הערט, און ווען עס איז געקומען צו אַ זאַך וואָס ער האָט יאָ פערשטאַנען, האָט ער געהערט ווי די תלמידים פרעגען ביי רבי עקיבא: "רבי, פון וואַנען נעהמסטו דאָס?" האָט רבי עקיבא זיי געענטפערט: "אַזוי האָט משה בעקומען דעם דין פון בארנ סיני". ווען משה האָט געהערט ווי מען דער־מאַנט זיין נאָמען ביים לערנען, האָט ער זיך בערוהיגט.

נאָכדעם האָט משה זיך אומגעקעהרט צום אייבערשטען און האָט געזאָגט:

"רבונו של עולם! דו האָסט אַזאַ גרויסען מאַן ביי זיך און מיך האָסטו אויסגעקליבען דורך מיר צו געבען די תורה צו די אידען?"

"שוויינ!" האָט דער אייבערשטער געזאָגט, "אַזוי איז מיר איינגעפאַלען אין מיין מחשבה".

"רבונו של עולם!" האָט משה ווידער געבעטען, "דו האָסט מיר בעוויזען עקיבא'ס תורה, צייג מיר אויך זיין שכר".

"גיב אַ קוק אהינטער דיך", האָט דער אויבערשטער געענטפערט.

משה האָט אַ קוק געטהאָן. ער האָט געזעהן אַ בילד פון דער צוקונפט, ווי מען רייסט פון רבי עקיבא'ן שטיקער פלייש, אַזוי ווי אין אַ יאטקע. דאָס איז געוויען די סצענע פון רבי עקיבא'ס טויט, ווי ער איז אומגעקומען על קידוש השם און די רוימער האָבען גערויסען זיין לייב מיט אייזערנע קאַמען. האָט רבי עקיבא אויסגערופען: "רבונו של עולם! אָט דאָס איז די תורה און דאָס איז איהר שכר?" האָט דער אויבערשטער ווידער געענטפערט: "שוויינ! אַזוי איז מיר איינגעפאַלען אין מיין מחשבה!"

2

פון אַ ווייז ווערט אַן ערנסט

פלימו האָט אייזמאָל געפרעגט ביי רבי'ן: "ווי איז דער דין אַז אַ מענש האָט צוויי קעפּ, אויף וועלכען קאָפּ דאַרף ער אָנטהאָן די תפילין?"

רבי האָט געמייוט אַז פּלימו מאַכט אַ שפּאַס, האָט ער געזאָגט: "פאַר דעם שפּאַס קלייב איך זיך אויס איינע פון די צוויי שטראפען. ענטוועדער געה אַוועק אין גלות, אָדער נעהם אויף זיך א חרם". אין דיזע רייד איז אָנגעקומען אַ מאַן און האָט רבי'ן געפרעגט אַ שאלה: "ביי מיר איז געבוירען אַ קינד, אַ בכור, מיט צוויי קעפּ. טאָ ווי פיעל טאָלער דאַרף איך געבען צום כהן אַלס פּדיון הבן?" רבי איז אַזוי איבערראַשט געוואָרען פון דער פּאַסירונג, האָס ער האָט געשוויגען. איז געקומען איינער פון די זקנים און האָט געזאָגט:

"ער דאַרף געבען צעהן טאָלער, פינף פאַר יעדען קאָפּ. ווייל דאָס קינד האָט צוויי קעפּ איז דאָס גלייך ווי צוויי בכורים וואָס זיינען געבוירען ביידע צוזאַמען".

3

א קליינע מצוה — א גרויסער שכר

די מצוה פון ציצית טראָגען איז איינע פון די קלענערע מצוות, אָבער דער שכר פון דעם איז זעהר גרויס, ווי מען זעהט פון דער געשיכטע וואָס רבי נתן דערצעהלט.

צווישען די תלמידים פון רבי חייא איז געווען איין תלמיד וואָס האָט זעהר שטאַרק געהיט די מצוה פון ציצית. איינמאָל האָט דער תלמיד געהערט אַז אין אַ גרויסער שטאָדט ביים ים געפינט זיך זעהר אַ שעהנע פרויענצימער וואָס נעהמט פיער הונדערט גאָלדענע רענדלעך פאַר איהר ליעבע. דער תלמיד איז געוואָרען זעהר נייגעריג זי צו זעהן, האָט ער איהר געשיקט פיער הונדערט גאָלדענע רענדלעך און זי האָט איהם בעשטעלט אַ צייט ווען ער זאָל קומען. ווען עס איז געקומען זיין צייט איז ער אַהין אַוועק, איז אָנגעקומען און האָט זיך אַוועקגעזעצט ביי דער טיהר פון איהר הויז. איז אריין איהר דיענסט און האָט געמעלדעט: "יענער מאַן וואָס האָט דיר געשיקט די פיער הונדערט גאָלדענע רענדלעך איז געקומען און ער וואַרט ביי דער טיהר". האָט די פרוי געענטפערט: "זאָל ער אַריין".

ווען דער גאַסט איז אַריינגעקומען האָט זי פאַר איהם אויסגעבעט זיבען בעטלעך. זעקס זייגען געווען פון זילבער און די אויבערשטע איז געווען פון גאָלד. צווישען איין בעט

און דער אַנדערער איז געשטאַנען אַ לייטער פון זילבער. דער לייטער צו דער העכסטער בעטעל איז געווען פון גאָלד. זי איז ארויף און האָט זיך אַוועקגעזעצט אויף דער אויבערשטער בעטעל. קוקענדיג אויף איהר האָט ער אייך גענומען קלעטערען, אָבער קלעטערענדיג האָבען זיינע ציצית זיך אַ חייב געטהאָן אין איהם אַ שמיץ געטהאָן אין פניה. האָט ער זיך ארונטערגעגליטשט און איז געבליבען זיצען אייף דער ערד. האָט זי זיך אייך ארונטערגעגליטשט און זיך געזעצט אויף דער ערד.

"איך שווער דיר ביי דעם גאָט פון רוימישען הערשער, אַז איך ווער דיך ניט אָבלאָזען ביז דו וועסט מיר זאָגען וואָס פאַר אַ בעקרער דו האָסט געפונען אין מיר" האָט די פרוי געזאָגט.

"אין איך שווער דיר ביי מיין גאָט", האָט דער גאַסט געענטפערט, "האָס דיין שעדנערע פרוי פון דיר האָב איך נאָך ניט געזעהן. אָבער מיר האָבען אַ מצוה און האָס איז ציצית. און ביי דיזער מצוה האָט גאָט צוויי מאָל דערמאַנט אַז ער איז אונזער גאָט. (אני ד' אלהיכם) דאָס מיינט אַז ער שטראַפט פאַר שלעכטעס און ער בעלוינט פאַר גוטעס. און דיזע ציצית האָבען ביי מיר אויסגעזעהן ווי פיער עדות וואָס וועלען געגען מיר עדות זאָגען אויב איך וועל בעגעהן אַ זינד.

האָט זי צו איהם געזאָגט: "איך שווער ביי דיין גאָט אַז איך וועל דיך ניט לאָזען געהן ביז דו וועסט מיר זאָגען דיין נאָמען, פון וועלכער שטאַדט דו קומסט, ווער דיין רבי איז און ווי הייסט דער בית מדרש אין יועלכען די לערנסט".

דער תלמיד האָט איהר פערלאַנג געטהאָן. ער האָט אַלעס אויפגעשריבען אין האָט איהר דעם פאַפיער געגעבען אין האַנד.

ווען דער תלמיד איז אַוועק האָט די פרוי גענומען איהר פערמעגען און האָט עס צוטיילט אויף דריי חלקים. איין דריטעל האָט זי אַוועקגעגעבען צו דער רעגירונג וואָס דאָס איז געווען די שטראף פאַר אָננעהמען אַן אַנדער גלויבען. איין דריטעל האָט זי פערטיילט צווישען אָרימע לייט, און איין דריטעל האָט זי מיטגענומען צוזאַמען מיט איהרע טייערע בעטען. זי איז געקומען צו רבי חייא און האָט איהם געבעטען: "רבי! איך וויל אָננעהמען דעם אידישען גלויבען". רבי חייא האָט איהר בעטראַכט און געפרעגט: "מיין טאַכ־

טער, זאָג מיר דעם אמת, אפשר האָסטו זיך פערליעבט אין איינעם פון מיינע תלמידים?" האָט יי איהם געווייען דעם צעטעל וואָס זיין תלמיד האָט איהר געגעבען און האָט דער־צעהלט די גאַנצע געשיכטע, צו צייגען אַז זי וויל ווערען אַ אידין נאָר דערפאַר ווייל דער אידישער גלויבען געפעלט איהר.

ווען רבי חייא האָט אויסגעהערט די גאַנצע געשיכטע האָט ער געזאָגט: "דו האָסט איהם כשר פערדיענט. נעה און נעהם איהם". און יענע בעטלעך וואָס זי האָט פריהער פערבעט צוליעב זינד, האָט זי נאָכדעם פערבעט אין ריינקייט און חייליגקייט.

4

וואָס טויג אונז דער יהוס?

איינמאָל האבען די רבנן געזאגט צו רבי פרידא: "רבי עזריה, דער איניקעל פון רבי אבטולס, וועלכער איז דער צעהנטער דור פון רבי אלעזר בן עזריה, וועלכער איז געוויען דער צעהנטער דור פון עזרא, שטעהט ביים טיהר און ווארט דו זאלסט איהם ערלויבען אריינצוקומען".

"וואס דערצעהלט איהר מיר זיין לאנגען יהוס צעטל?" האט רבי פרידא אויסגערופען. "אויב ער איז א למדן איז גוט, אויב ער איז אי א יחסן, אי א למדן איז דאָך צוויי מאָל גוט. אבער אויב ער איז בלויז א יחסן און לערנען קען ער ניט, זאָל איהם א פייער פערברענען".

"ער קען לערנען", האבען די רבנן געענטפערט.

"זאל ער אריינקומען", האט רבי פרידא געזאגט.

ווען רבי עזריה איז אריינגעקומען האט רבי פרידא בע־מערקט אז ער איז זעהר אומעטיג, האט ער פאר איהם גע־נומען זאגען תורה, איהם פרעהליכער צו מאכען.

5

אברהם'ס טרייסט

ווען דער בית המקדש איז חרב געוואָרען האט דער אוי־בערשטער געפונען אברהם אבינו שטעהן אין בית המקדש. האט דער אויבערשטער געפרעגט: "וואס טהוט מיין ליעבער

פרייגד ביי מיר אין הויז?" האט אברהם געענטפערט: "איך בין נעקומען וועגען די אנגעלענהייטען פון מיינע קינדער".

"דיינע קינדער האבען געזינדיגט און זיינען פערטריבען געוואָרען אין גלות", האט דער אויבערשטער געזאגט.

"אפשר האבען זיי געזינדיגט אומנערן", האט אברהם געזוכט צו פערטיידיגען.

"ניין, זיי האבען געזינדיגט מיט אבזיכט", האט דער אויבערשטער געזאגט.

"אפשר האבען געזינדיגט בלויז א קלייגע צאָהל פון זיי?" האט אברהם געפרעגט.

"די מייסטע פון זיי זיינען זינדיג", האט דער אויבערשטער געענטפערט.

"האסטו זיי דאך געדארפט דערמאָנען די מצוה וואס דו האָסט מיר נעגעבען", האט אברהם געטענה'ט.

"זיי האבען אויפגעהערט צו מלי'ען זייערע קינדער", האט דער אויבערשטער געענטפערט.

"אפשר אז דו וואלסט זיי געווארט א ביסעל לענגער וואלטען זיי תשובה געטהאָן", האט אברהם געזאגט.

"וואס בעסער עס איז זיי געווען אלס נרעסערע זינדער זיינען זיי נעווען", האט דער אויבערשטער בעווייזען מיט א פסוק (כי רשתבי צו תעלוד.)

וען אברהם האט געזעהען אז אלעס איז פערלאָרען און קיין זאך קען ניט העלפען האט ער ארויפנעלייגט די הענד אויפ'ן קאָפּ, און נעזומען שרייען און ווייגען: "מאָמער חס ושלום, איז שוין נאָר זיי נאָר קיין האָפנונג דאָ אויפ'ן אין דער צוקונפט?" איז ארויס א בת קול פון הימעל און האט איהם געענטפערט:

"דער אויבערשטער האט די אידען פערגליכען צו אן אויל'בערט בוים. אזוי ווי ביי אן אויל'בערט בוים ווערען ניט די פרוכטען צייטיג ביסלעך ווייז, נאָר אלע קומען אויף א מאל, אזוי וועט די אידישע נאציאָן שפעטער אויפבליהען אויף א מאל".

רבי יהושע בן לוי זאגט: פאר וואס זיינען אידען נעגליכען צו אן אויל'בערט בוים? אזוי ווי די בלעטער פון אן אויל'בערט בוים פאלען ניט אראנטער, ניט אין זומער און ניט אין ווינטער, אזוי ווערען אידען ניט פערלאָרען, ניט אויף דער וועלט און ניט אויף יענער וועלט.

רבי יוחנן ערקלעהרט דעם פערגלייך אזוי: אזוי ווי פון

אן אויפֿבערט בוים קען מען אויך ניט אריסקריגען סיידען דורך הייקען איהם, אזוי קענען די אידען ניט וועלען גוט סיידען דורך יסורים.

6

דאָס געבענטשט לאנד פון אַשר

דאס לאנד וואס האט געהערט צום שבט אַשר איז געווען בעריהמט מיט איהרע אויפֿבערטען וועלבע פֿלענען ארויסגעבען א סך אויך.

איינמאָל האבען די איינוואוינער פון דער שטאָדט לוד־קיא געדארפט האבען אויך, האבען זיי בעשטימט א שליח און האבען צו איהם געזאגט: "געה און בריינג אונז פאר הונ־דערט רענדלעך אויך". דער שליח איז אוועק נאָך ירושלים, האט מען איהם נעהייסען נעהן אין צור, אין צור האט מען איהם געהייסען נעהן אין נוש חלב, א שטאָדט וואָס האָט זיך געפונען אין דעם חלק לאנד וואס האט געהערט צום שבט אשר. וועז דער שליח איז געקומען אין נוש חלב און האט נאָכגעפרעגט, ווער עס האט אויך צו פערקויפען, האט מען איהם געזאגט: "נעה צו יענעם און יענעם". דער שליח איז געגאנגען און האט יענעם געפונען ביי דער ארבייט, ארומ־גראָבענדיג זיינע אויפֿבערט בוימער. "איך דארף האבען פאר הונדערט רענדלעך אויך, קענסטו דאס מיר פערקויפען?" האט דער שליח געפרעגט. "וואָרט ביז איך וועל ענדיגען מיין ארבייט", האט דער בעל הבית פון די אייפֿבערטען געענט־פערט.

דער שליח האט זיך אוועקגעזעצט וואַרטען. נאכדעם ווי דער בעל הבית איז פערטיג געוואָרען מיט זיין ארבייט, האט ער צוזאמענגעלייגט זיינע געצייג און ארויפגעלייגט דעם פאק אהינטער, אזוי ווי אן אריימער טאָג ארבייטער, און געהענדיג אין וועג האט ער, וואו ער האט געזעהן א שטיין, איהם אויפ־געהויבען און געשלייפערט אן א זייט. דער שליח האט נאָר ניט געקענט פערשטעהן ווי אזוי דער מענש וועלכער האט אויסגעזעהן צו זיין אן אריימער ארבייטער, זאל ביי זיך הא־בען א סך אויך. "עס שיינט צו זיין אז די אידען וואס הא־בען מיך געשיקט צו איהם האבען פון מיר שפאס געמאכט", האט דער שליח געזאגט צו זיך.

וועז דער שליח איז ענדליך געקומען מיט דעם מאן צו תורז, האט א דיענסט איהם געבראכט א קעסיל ווארימע וואסער. דער שליח האט זיך ארומגעוואשען. נאכדעם חאט די דיענסט איהם געבראכט א גאלדענעם בעקען מיט אויל און דער שליח האט אין דעם אייגנעטונקט זיינע הענד און פיס. נאכדעם ווי זיי האבען געגעבען אין געטרונקען, האט איהם דער בעל הבית אבגעמאסטען פאר הונדערט רענדלעך אויל. "אפשר דארפסטו מעהר אויל?" האט דער בעל הבית געפרעגט. "יא", האט דער שליח געענטפערט, "אבער איך האב מעהר קיין געלד". האט דער בעל הבית געזאגט: "אויב דו ווילסט נעהמען מעהר קענסטו נעהמען, איך וועל גיהן מיט דיר, אין דיין שטאדט, און דארט אבנעהמען דאס געלד". האט ער איהם אבגעמאסטען פאר נאך אכטצעהן רענדלעך אויל. און צוזאמען איז דער אויל געווען אזוי פיעל, דאס דער שליח האט ניט איבערגעלאזען ניט א פערד, ניט א מויל־אייזעל, ניט א קעמעל און ניט אן אייזעל, ווייל ער האט זיי אלע געמוזט דינגען אום אבצופיהרען דעם אויל וואס ער האט איינגעקויפט.

וועז דער שליח איז צוריקגעקומען אין זיין שטאדט, זייכען די שטאדט לייט ארויס איהם מקבל פנים זיין און איהם לויבען פאר די שליחות וואס ער האט אויסגעפיהרט, האט דער שליח געזאגט: "ניט מיך דארפט איהר לויבען, נאר אט דעם מאן וואס האט מיר פערקויפט פאר הונדערט רענדלעך אויל און עס קומט איהם ארויס נאך אכטצעהן רענדלעך".

מסכת חולין

1

מעשה לעך וועגען רבי פנחס בן יאיר

רבי פנחס בן יאיר איז אַמאָל געפאָהרען אויסקויפען אידען וואָס זיינען געווען געפאַנגען פון גויב. און געפאָהרען איז ער אויף זיין אייזעל וועלכע איז געווען בעגאַבט מיט אַן אונגעוועהנליכען פערשטאַנד און וועגען וועלכער מען פלעגט דערצעהלען גרויסע וואונדער.

געהענדיג אין וועג איז רבי פנחס בן יאיר אָנגעקומען ביי דעם טייך גינאי. האָט רבי פנחס אויסגערופען צום טייך: "גינאי! שפּאַלט דיינע וואַסערען און מאַך מיר אַ וועג איך זאָל קענען דורכגעהן!" האָט דער טייך געענטפערט: "דו געהסט טהאָן דעם ווילען פון דיין בעשעפער און איך טהו אויך דעם ווילען פון מיין בעשעפער. דו געהסט אויף אַ שליחות וואָס דו ביזט ניט זיכער אויב דו וועסט עס אויס־פיהרען אָדער ניט. אָבער איך געה אויף אַ זיכערען וועג".

"אויב דו מאַכסט מיר ניט אַ וועג", האָט רבי פנחס דעם טייך געוואָרענט, "וועל איך גוזר זיין אויף דיר אַז דו זאָלסט אין גאַנצען אויסגעטריקענט ווערען".

דער טייך האָט זיך ערשראָקען. זיינע וואַסערען האָבען זיך געשפּאַלטען, און עס איז געוואָרען אַ פרייער וועג.

צוזאַמען מיט רבי פנחס איז געגאַנגען נאָך אַ איד וואָס האָט געטראָגען ווייץ אויף מצות. האָט רבי פנחס געזאָגט צום

טייך: "מאך א וועג אויך פאר איהם, ווייל ער גיהט וועגען א מצוה". האָט דער טייך פאר דעם אויך געמאכט א וועג.

מיט זיי ביידען איז נעגאנגען אן ארַאבישער סוחר וועלכער האָט אויך געדארפט אריבערגעהן דעם טייך. האָט רבי פנחס נעזאגט צום טייך: "מאך פאר איהם אויך א וועג, כדי מען זאל ניט זאגען: אָט אזוי בעהאנדעלט מען מיט־רייזענדע?" האָט דער טייך נעשפאלטען זיינע וואסערען אויך פאר דעם ארַאבער.

רבי פנחס איז אָנגעקומען אויף אן אכסניא און האָט זיך דארט אכטעטעלט. האָט מען דארט געגעבען זיין אייזעל האָבער, אָבער די אייזעל האָט דאָס ניט געוואָלט עסען. האָט מען די האָבער איבערגעזיפט. די אייזעל האָט עס ניט גע־וואָלט פערזוכען. האָט מען די חאָבער איבערגעריניגט פון זאמד אין שטיינדלעך. אָבער די אינעל האָט עס אפילו ניט געוואָלט נעהמען אין מויל. דאן האָט רבי פנחס געזאגט צו די מענשען פון דער אכסניא: "אפשר האָט איהר נאך קיין מעשר נעטמען פון די האָבער?" האָט מען נעטמען מעשר און דאן האָט עס די אייזעל גענעסען.

"אט די אָריטע בעשעפענים נעהט יעצט אין א מיצוה זאך און איהר ווילט זי קארמענען מיט האָבער וואס מען האָט פון דעם קיין מעשר נעגובען!" האָט רבי פנחס זיי פידגע־האלטען.

רבי יהודה הנשיא האָט געהערט אז רבי פנחס פאהרט דורך, איז ער ארויס איהם מקבל פנים זיין. "אויב דו ווילסט קענסטו צו טיר קומען אויף מאהלציים", האָט רבי יהודה הנשיא געזאגט. "איך נעהם אן די אייגלאהונג", האָט רבי פנחס געענטפערט. דער נשיא האָט זיך שטארק דערפרעהט, ווייל עס איז געווען בעוואוסט אז רבי פנחס האָט קיינמאל נעמאכט "המוציא" אויף א פרעמדען שטיקעל ברויט, און אז ווי נאָר ער איז געוואָרען א זעלבסטשטענדיגער מענש האָט ער אפילו ביי זיין אייגענעם פאָטער ניט נעגעסען.

וועז רבי פנחס האָט בעמערקט אז רבי יהודה האָט זיך שטארק נעפרעהט, האָט ער צו איהם געזאגט: "די האָסט געמיינט אז איך האָב זיך פערשוואָרען קיין הנאה ניט צו האָבען פון אידען. אָבער די מעשה איז אזוי. אידען, אין כלל

גענומען, זיינען אָרענטליך. נאָר עס זיינען דאָ אַזעלכע וואָס ווילען געבען און האָבען ניט וואָס צו געבען, אַי עס זיינען דאָ אַזעלכע וואָס האָבען און ווילען ניט געבען. אָבער דו — אי דו האָסט, אי דו ווילסט, איז דאָס שוין עפּעס אַנדערש. נאָר גראַדע יעצט בין איך אין דער איילע אַוועקצופאָהרען וועגען אַ מצוה זאַך, אָבער ווען איך וועל קומען צוריק וועל איך זיך ביי דיר אָבשטעלען".

ווען רבי פּנחס איז צוריקגעקומען, האָט זיך געמאַכט אַזוי דאָס אנשטאַט אַריינצוגעהן גלייך אין דעם נשיא'ס הויז, איז ער דורך אַ סיבה אַריין אין דער טיהר פון אַ שטאַל וואו עס זיינען געשטאַנען ווייסע מוילאייזלען. "וואָס?" האָט רבי פּנחס אויסגערופען. "ער האָלט אַ מלאך המות אין הויז און איך וועל ביי איהם עסען?" (ווייסע מוילאייזלען זיינען גע־ווען פעררעכענט פאַר געפעהרליכע חיות, ווייל זייערער אַ ביס קען זיך קיינמאָל פערהיילען.) ווען רבי יהודה האָט גע־הערט אַז רבי פּנחס וויל צו איהם ניט אַריינקומען צוליעב די ווייסע מוילאייזלען, איז ער אַרויס איהם אנקעגען און האָט געזאָגט: "איך וועל זיי פערקויפען".

"ניין, דאָס טאָהרסטו ניט טהאָן", האָט רבי פּנחס גע־זאָגט, "ווייל עס שטעהט אין דער תורה "לפני עור לא תתן מכשול". עס קען זיי אָבקויפען איינער וואָס ווייס ניט אַז זיי זיינען געפעהרליך און מענשען קענען דורך דעם געשעדיגט ווערען".

"איך וועל זיי אַוועקשיקען אין וואַלד אַריין, אויף הפקר" האָט רבי יהודה הנשיא געזאָגט.

"ווען זיי וועלען זיין הפקר אין קיינער וועט אויף זיי אויפפּאַסען וועלען זיי נאָך מעהר שאַדען טהאָן".

"וועל איך זיי אַ. ויסנעהמען די צייהן אין אַרומשניידען זייערע קאַפּיטעס אַז זיי זאָלען ניט קענען בייסען און ניט בריקען".

"דאָס קענסטו אויך ניט טהאָן, צוליעב צער בעלי חיים".

"דאַן וועל איך זיי לאָזען טויטען".

"וועסטו עובר זיין אויף בל תשחית".

רבי יהודה האָט געהאַלטען אין איין מענה'ן און בעטען איהם, אָבער רבי פּנחס האָט זיך ניט געלאָזט איבערבעטען.

האָט זיך צווישען זיי אויפגעהויבען אַ יאַנד און האָט זיי צושיידט. און רבי יהודה הנשיא האָט געוויינט און גע־

זאָגט: "ווען צדיקים אַזעלכע ווי רבי פּנחס בן יאיר זיינען אַזוי גרויס ביים לעבען, היינט ווי גרעסער זיינען זיי נאָכ'ן טויט!"

נאָך אַ מעשה ווערט דערצעהלט וועגען רבי פּנחס בן יאיר'ס אייזעל.

איינמאָל האָבען גנבים צוגע'גנב'עט די אייזעל און זי איז ביי זיי אין זייער הייהל געווען דריי טעג און די גאַנצע צייט גאָרנישט געוואָלט עסען. אַז די דריי טעג זיינען אַריבער האָבען די גנבים אָנגעהויבען מורא צו האָבען, טאָמער וועט זי ביי זיי פּגר'ן פון הונגער, האָבען זיי זי שטילערהייד אָבגעפיהרט און אַוועקגעשטעלט ביי רבי פּנחס בן יאיר'ס טויער. האָט די אייזעל גענומען רעווען. רבי פּנחס האָט גלייך דערקענט איהר קול און ער האָט געזאָגט צו זיינע הויז מענ־שען: "געהט און עפענט דעם טויער פאַר דער אָרימער בע־שעפענים וועלכע האָט שוין דריי טעג ניט געגעסען, און גיט איהר טאַקע עפּעס צו עסען".

די הויז מענשען האָבען איהר געגעבען אַ ביסעל האָבער, אָבער די אייזעל האָט ניט געגעסען. זיינען זיי אַריינגעקומען און געזאָגט צו רבי פּנחס: "מיר האָבען איהר געגעבען האָבער אָבער זי עסט ניט".

"האָט איהר געגעבען תרומה און מעשר פון די האָבער?" האָט רבי פּנחס געפרעגט.

"האָסטו אונז ניט געלערנט דעם דין אַז קערנער וואָס מען גיט אַ בהמה צו עסען זיינען פּטור פון תרומה און מעשר?" האָבען די הויז מענשען גע'טענה'ט.

"וואָס זאָל איך טהאָן", האָט רבי פּנחס געזאָגט, "אַז די אָרימע בעשעפּענים נעבעך איז אויף זיך אַזוי שטריינג מחמיר דעם דין?"

2

רבי חנינא'ס געזונדהייטס רעגעלען

רבי חנינא איז געווען אַ דאָקטאָר. און מען דערצעהלט אויף איהם אַז ווען ער איז שוין געווען אַכציג יאָהר אַלט פלעגט ער שטעהן אויף איין פוס און אַראָבנעהמען דעם שוך

פון דער אנדער פוס און צוריק אנטהאן. אז מען האט איהם געפרעגט ווי אזוי ער קען בעווייזען אזא קונץ אויף די עלטערע יאהרען, האט ער געענטפערט: "די ווארימע וואסער מיט וועלכע מיין מוטער פלעגט מיך וואשען און דער אויל מיט וועלכען מיין מוטער פלעגט מיך שמירען אין מיינע קינדערשע יאהרען זיינען מיר בייגעשטאנען אין מיין עלטער."

3

שונא מתנות יחיה

רבי אלעזער האט פיינד נעהאט פרעמדעס. אז מען פלעגט איהם עפעס שיקען פון דעם נשיא'ס חויז פלעגט ער ניט אננעהמען, און אז מען פלעגט איהם ערגעץ איינלאדען אויף א מאחלצייט פלעגט ער ניט נעהן. דאס איז ווייל ער האט געהאלטען מיט שלמה המלך אז "שונא מתנות יחיה" — דער וואס האט פיינד געשענקטעס דער לעבט לאנג.

רבי זירא פלעגט אויך ניט אננעהמען קיין מתנות, אבער אז מען פלעגט איהם ערגעץ לאדען צו א סעודה, פלעגט ער נעהן, און ער פלעגט די זאך אזוי ערקלערען: "ווען איך נעהם אן איין איינלאדונג האלט עס יענער פאר א כבוד און יענער האט פון דעם הנאה, הייסט עס ניט אז ער שיינקט מיר דעם מאחלצייט".

4

א וואונדערליכע אפעראציאן

א רוימישער שווארצקינסטלער האט געזעהן א מענשען ארונטערפאלען פון א דאך אויף דער ערד. פון דעם פאל האט זיך ביי דעם געפאלענעם געשפאלטען זיין בויך און עס זיינען ארויס די נעדערים. דער שווארצקינסטלער האט גלייך געבראכט דעם געפאלענעם'ס זוהן און האט געמאכט א קונץ אז עס זאל אויסזעהן אז ער קוילעט איהם. דער פאטער זעהענדיג ווי זיין זוהן ווערט געקוילעט האט ער גענומען קרעכצען און זיפצען. און דורך דעם קרעכצען און זיפצען זיינען די ארויסגעפאלענע געדערים צוריק אריין אין זיין בויך. דאן האט דער שווארצקינסטלער פערנעהט

דעם בויך און האָט מיט זיין קונץ גערעטעט דעם מענשען'ס לעבען.

5
דער נאַטורפאָרשער

רבי שמעון בן חלפתא האָט ליעב געהאַט צו פאָרשען יעדע זאַך. איינמאָל איז איהם איינגעפאַלען אויסצופאָרשען אויב עס איז ריכטיג דאָס וואָס שלמה המלך האָט געזאָגט אַז מוראשקעס האָבען ניט קיין קעניג. "געה, דו פוילענצער, צו דער מוראשקע", האָט שלמה המלך געזאָגט אין משלי, "זעה און בעטראַכט איהר ארט לעבען אין לערן שכל. די מוראשקע האָט ניט קיין האַר, קיין אויפזעהער און קיין הערשער און פון דעסטוועגען גרייט זי אָן פון זומער אויף ווינטער".

אום צו דערגעהן ווי ריכטיג דאָס איז אַז מוראשקעס האָבען קיין הערשער, איז רבי שמעון בן חלפתא געגאַנגען אין רעכטען מיטען זומער, אין תקופת תמוז, האָט אויסגעזוכט אַ נעסט פון מוראשקעס און געוואַרט ביז איינע פון זיי וועט אַרויסקומען. מוראשקעס האָבען ניט ליעב די זון, האָט ער פערשפּרייט זיין מאַנטעל איבער דעם נעסט און געמאַכט אַ שאטען. איז גלייך אַרויסגעקומען אַ מוראשקע, און זיך אַרומגעדרעהט אין שאטען. רבי שמעון האָט אויף דער מוראשקע געמאַכט אַ סימן אַז עס זאָל איהם מעגליך זיין זי צו דערקענען פון די אַנדערע. די מוראשקע איז אַריין צוריק אין נעסט און עס איז געווען קענטיג אַז זי איז געגאַנגען אָנזאָגען די אַנדערע אַז די זון איז אַוועק און עס איז געוואָרען שאטיג. באַלד זיינען אַרויסגעקומען אַ גרויסע צאָהל מוראשקעס צוזאַמען מיט דער וואָס איז זיי געקומען אָנזאָגען וועגען דעם שאטען. רבי שמעון האָט גלייך אויפגעהויבען זיין מאַנטעל און עס איז ווידער געוואָרען זתיג. זיינען די אַנדערע מוראשקעס בייז געוואָרען אויף יענער, ווייל זיי האָבען געמיינט אַז זי האָט זיי אָבגענאַרט, און זיי האָבען איהר דער'הרג'עט אויפ'ן אָרט.

"יעצט זעה איך אַז זיי האָבען ניט קיין מלך", האָט רבי שמעון בן חלפתא געזאָגט, "ווייל אויב די מוראשקעס וואָלטען געהאַט אַ מלך [illegible] זיי פריהער ביי איהם

נעגומען ערלויבנים, איידער זיי האָבען יענע מוראשקע דער'הרג'עט".

.6

א משל נעגען א מרשעת

זיעבען יאָהר איז א מוקיבע נעווען בייז אויף א מוק. זי האָט צו איהם אזוי נעזאָגט:

"איך האָב נעזעהן ווי א מאן פון דער שטאָדט מחווא האָט זיך נעבאָדען אין וואסער. נאָכדעם איז ער ארוים פון וואסער און האָט זיך ארומנעדעקט מיט א לייִלעך. ביזטו נעקומען, האָסט זיך אוועקגעזעצט אויף איהם, נעווינט זיין בלוט דורכ'ן לייִלעך, און מיר האָסטו נאָר ניט נעזאָגט פון דעם טייערן איינפאל."

דאָס איז א משל נעגען א פרוי, א מרשעת, ווען דעדט צו איהר מאן אז ער זאָל טהאָן רשעות צו מענשען, ווייל דאָס מאכט איהר פערנעניגען. אין אמאָל טרעפט עס אז דער מאן טהוט עפעס אָב אימיצען א רשעות, אין ער דערצעהלט פון דעם ניט צו זיין פרוי. לאהר המעשה, אז די פרוי ווערט נעווואָהר פון דעם, ווערט זי בייז דערפאר ווען ער האָט איהר פון דעם ניט דערצעהלט, אזוי ווי יענע מוקיבע, ווען איז בייז נעווארען אויפ'ן מוק דערפאר ווען דער מוק האָט איהר נישט אויסגעזאָגט אז מען קען זויגען מענשליכע בלוט דורך א לייִלעך.

.7

דער לייב פון הונגער

א קיסר האָט איינמאָל נעזאָגט צו רבי יהושע בן חנניה: "אייער נביא (עמים, ג) פערגלייכט אייער נאָט צו א לייב. ווען איז דאָס פאר א גרויסקייט? א שטארקער יענער קען דעם לייב הרג'ענען".

"ניין", האָט נעענטפערט רבי יהושע, "ניט צו א לייב ווען אויף דער ערד פערגלייכט דער נביא אונזער נאָט, נאָר צו דעם לייב ווען איז פון אויבען, אין הימעל".

"ווייל איך אז דו זאָלסט מיר איהם צייגען", האָט דער קיסר נעזאָגט.

"זעהן קענסטו איהם ניט", האָט רבי יהושע געענט־פערט.

"דו מוזט מיר איהם צייגען!" האָט דער קיסר בעפויל־ען אין א שטרענגען טאָן.

רבי יהושע האָט געזעהן אז ער איז אין סכנה, האָט ער נאָט געבעטעט, אוז דער לייב וואָס איז אין הימעל איז פער־טריבען געוואָרען פון זיין אָרט און ער איז געלאָפען צו דער ערד. וועז דער לייב איז געווען ביי פיער הונדערט מייל פון דעם קיסר האָט ער געגעבען איין שטאַרקען ברום, האָבען אַלע מעוברה'ע פרויען מפיל געווען אוז די טויערן פון רוים זיינען איינגעפאַלען. וועז דער לייב איז געווען דריי הונ־דערט מייל ווייט, האָט ער וויעדער א ברום געטהאָן, זיינען פאר שרעק ביים קיסר ארויסגעפאַלען די צייהנער אוז ער אַליין איז ארונטערגעפאַלען פון זיין שטוהל.

"איך בעט דיך", האָט דער קיסר געזאָגט צו רבי יהושע, "בעט נאָט ער זאָל רחמנות האָבען אויף מיר אוז אומקעהרען דעם לייב צו זיין אָרט."

רבי יהושע האָט וויעדער מתפלל געווען אוז דער לייב איז צוריקגעקעהרט געוואָרען צו זיין פלאַץ.

8

נעהאַלט זעהן נאָט

אייניאַל האָט דער קיסר געזאָגט צו רבי יהושע בן חנניה: "איך וויל זעהן אייער נאָט." האָט ר' יהושע געענט־פערט: "דו קענסט איהם ניט זעהן."

"ווירקליך, איך מוז איהם זעהן!" האָט זיך דער קיסר איינגעשפאַרט.

האָט איהם ר' יהושע געגומען אוז אוועקגעשטעלט געגען דער זון, אין תקופת תמוז, אוז האָט צו איהם געזאָגט:

"קוק אויף דער זון!"

"איך קען ניט", האָט דער קיסר געענטפערט.

"דעה", האָט ר' יהושע געזאָגט, "וועז דו קענסט ניט קוקען אויף דער זון, וועלכע איז בלויז אוינע פון די פיל דיענער וואָס דער אויבערשטער האָט, היינט ווי קענסטו אָנקוקען די שכינה אַליין?"

9.

א צושטערטע סעודה

איינמאָל האָט דער קיסר געזאָגט צו רבי יהושע בן חנניה: "איך וויל מאַכען א סעודה פאַר אייער גאָט".

"דאָס קענסטו ניט טהאָן", האָט רבי יהושע געזאָגט.

ווארום קען איך דאָס ניט טהאָן?"

"ווייל ער האָט א זעחר גרויסע אַרמעע און דו קענסט ניט אָנגרייטען גענוג פאַר אַלעמען."

אָבער דער קיסר האָט זיך איינגע'עקשנ'ט אַז ער מוז מאַכען די סעודה.

"אויב אַזוי," האָט ר' יהושע געזאָגט, "טאָ געה און גרייט צו דעם מאָהלצייט ביי דעם ברעג פון דעם טייך רביתא, ווייל דאָרט איז דאָ א סך פרייער פלאַץ."

איז דער קיסר געגאַנגען און געאַרבייט גאַנצע זעקס חדשים אין זומער. איז געקומען א ווינד און האָט אַלעס אריינגעשליידערט אין וואסער. נאָכדעם האָט דער קיסר געאַרבייט און געאַרבייט און צוגעגרייט גאַנצע זעקס חדשים אין ווינטער, איז געקומען א שלאַקס רעגען און האָט אַלעס פערטרונקען.

"וואָס איז דאָס? ווער פערשלינגט עס מיינע סעודות?" האָט דער קיסר געפרעגט.

"דאָס זיינען דעם קיסר'ס דיענער וואָס געהען פאָר־אויס, רייניגען דעם וועג און בעשפּריצען דעם שמויב. זיי האָבען שוין זייער חלק אויפגעגעסען. יעצט קענסטו אָנ־גרייטען פאַר די אַנדערע דיענער וואָס וועלען קומען נאָך זיי", האָט רבי יהושע ערקלעהרט.

"ניין", האָט דער קיסר געענטפערט. "אויב זיין אַר־מעע איז אַזוי גרויס, איז אונמעגליך פאַר זיי זיך אָנצו־גרייטען."

10

ער גיט אַבער ער נעהמט ניט

איינמאָל האָט א פּרינצעסין געזאָגט צו רבי יהושע בן חנניה: "אייער גאָט איז דאָך א סטאָליער, ווייל עס שטעהט אין פּסוק "המקרה במים עליותיו", (ער לייגט אויס די באַל־

קענס פון זייגע העכערע צימערן אין וואסער), טאָ זאָל ער מיר מאַכען אַ שפּינדעל."

"זעהר גוט!" האָט רבי יהושע געזאָגט. נאָכדעם האָט ער מתפלל געווען און די פּרינצעסין איז קרעצית געוואָרען.

אין רוים איז געווען אַ מנהג, אַז ווען אימיצער איז קרעצית געוואָרען, פלעגט מען איהם אוועקזעצען אין מיטען מאַרק, איהם געבען אַ שפּינדעל אין האַנד, ער זאָל זיצען און וויקלען אויף דעם פאָדים, אום צוציעהען די אויפמערקזאַמקייט פון מענשען, אַז זיי זאָלען האָבען מיטלייד מיט איהם און גאָט בעטען פאַר איהם.

ווען די פּרינצעסין איז קרעצית געוואָרען האָט מען זי אויך אַוועקגעזעצט אין מיטען מאַרק מיט אַ שפּינדעל אין האַנד, און זי איז געזעסען און געוויקעלט פאָדים. איין טאָג איז רבי יהושע דאָרט דורכגעגאַנגען, און אַז ער האָט דערזעהן ווי זי זיצט און אַרבייט, האָט ער געפרעגט: "געפעלט דיר דער שפּינדעל וואָס מיין גאָט האָט דיר געגעבען?" האָט זי געענטפערט: "בעט דיין גאָט אַז ער זאָל פון מיר אַוועקנעהמען דאָס וואָס ער האָט מיר געגעבען." האָט רבי יהושע געענטפערט: "אונזער גאָט גיט, אָבער ער נעהמט ניט."

11

די זון און די לבנה

ווען די זון און די לבנה זיינען בעשאַפען געוואָרען, זיינען זיי געווען פון די זעלבע גרויס. האָט די לבנה געזאָגט צו דעם אויבערשטען: "פאַסט עס אַז צוויי מלכים זאָלען זיין ביידע גלייך און טראָגען די זעלבע קרוין?" האָט דער אויבערשטער געענטפערט: "אויב דו דענקסט אַזוי, טאָ מאַך זיך קלענער."

"רבונו של עולם!" האָט די לבנה גע'טענה'ט, "דערפאַר וואָס איך האָב דיר געזאָגט אַ גלייכע זאַך קומט מיר אַז איך זאָל קלענער ווערען?"

"טהו ווי איך זאָג דיר און דערפאַר וועסטו קיניגען ביי טאָג און ביי נאַכט," האָט דער אויבערשטער געזאָגט.

"וואָס טויג מיר קיניגען ביי טאָג?" האָט די לבנה ווידער גע'טענה'ט. "וואָס פאַר אַ בעטרעף האָט עס די בעלייכטונג פון אַ ליכטעל אין מיטען העלען טאָג?"

האָט איהר דער אויבערשטער געטרייסט: "געה און טהו ווי איך האָב דיר געהייסען, און דערפאר וועלען אידען צעהלען נאָך דיר זייערע טעג און יאָהרען."

12
די תפלה פון צדיקים

אין דעם דריטען טאָג פון דער וועלט בעשאפינג האָט די ערד אָנגעהויבען ארויסצוגעבען גרינע גראָז, אָבער די גראָז האָבען דערגרייכט בלויז ביז דער פלעכע פון דער ערד און ווייטער זיינען זיי ניט ארויס, ביז פרייטאָג, ווען אָדם איז בעשאפען געוואָרען און געבעטען גאָט פאר די גראָז, אַז ער זאָל זיי לאָזען ארויסשפּראָצען און וואַקסען אויף דער ערד, און בעציערען די וועלט מיט זייער שעהנקייט. דאָס צייגט אַז גאָט האָט שטארק ליעב די תפלה פון צדיקים.

13
דער גוטער צדוקי

אַ צדוקי איז איינמאָל געקומען צו רבי (ר' יהודה הנשיא) און האָט מיט זיינע אפיקורסישע רייד געוואָלט ציינען אַז עס זיינען דאָ צוויי געטער אויף דער וועלט. רבי האָט איהם זיינע טענות געמאַכט צו גאָרנישט. "גיב מיר דריי טעג צייט", האָט דער אפיקורס געזאָגט, "וועל איך דיך געבען אַן ענטפער אויף דיינע רייד."

די דריי טעג האָט רבי געפאסט. נאָך דעם לאַנגען תענית, אַז ער האָט זיך געזעצט צום טיש עסען, האָט מען איהם געזאָגט, אַז אַ צדוקי איז געקומען אין וואַרט ביים טהיר. "מען פערביטערט מיר מיין עסען", האָט רבי מיט אַ זיפץ געזאָגט. אָבער ווען ער איז צוגעגאַנגען צום טהיר האָט ער געזעהן אַז דאָס איז נאָר אַן אַנדער צדוקי, און דער צדוקי האָט געזאָגט:

"איך בין דיר געקומען אָנזאָגען אַ גוטע בשורה. דיין שונא האָט ניט געפונען וואָס צו ענטפערן אויף דיינע רייד, און אויס גרויס צער איז ער אראָפּגעשפּרונגען פון דאַך און איז דער'הרג'עט געוואָרען."

"ווילסטו מיט מיר עסען?" האָט רבי געפרעגט דעם צדוקי.

"יא", האָט דער צדוקי געענטפערט.

נאָכדעם ווי זיי האָבען געגעסען און געטרונקען, האָט רבי צו איהם געזאָגט: "ענטוועדער דו טרינקסט ביי מיר אַ כוס של ברכה, אָדער דו נעהמסט ביי מיר פערציג גאָלדענע רענדלעך."

"איך וועל בעסער האָבען די מצוה פון טרינקען אַ כוס של ברכה," האָט דער צדוקי געענטפערט.

איז אַרויס אַ בת קול פון הימעל און האָט געזאָגט: "וואויל איז צו דעם ביי וועמען אַ כוס של ברכה איז ווערטה פערציג גאָלדענע רענדלעך."

14

יעקב און די שטיינער

ווען יעקב איז ארויס פון באר שבע און איז געגאַנגען קיין חרן, האָט ער צו זיך געזאָגט: "פאַסט עס דען אַז איך בין פערבייגעגאַנגען דעם אָרט אויף וועלכען מיינע עלטערן פלעגען תפלה טהאָן און איך האָב דאָרט ניט תפלה געטהאָן?" מיינען האָט ער געמיינט דעם באַרג מוריה, אויף וועלכען עס האָבען תפלה געטהאָן אברהם און יצחק. האָט ער זיך געוואָלט צוריקקעהרען, אָבער גאָט האָט געטהאָן אַ נס, די ערד האָט זיך איינגעצויגען אין דער באַרג מוריה איז געקומען צו איהם. יעקב האָט תפלה געטהאָן און נאָכדעם האָט ער געוואָלט געהן ווייטער. האָט דער אויבערשטער געזאָגט: "דער צדיק איז געקומען אין מיין אכסניא און ער געהט אַוועק אָהן נאַכטלעגער! ניין, איך וועל איהם ניט לאָזען געהן." גלייך דארויף איז די זון אונטערגעגאַנגען און יעקב האָט געמוזט פערבלייבען אויף דעם אָרט אויף וועלכען עס איז שפּעטער געשטאַנען דער בית המקדש.

ווען יעקב האָט זיך געוואָלט לייגען שלאָפען און האָט זיך אויסגעבעט מיט שטיינער וואָס ער האָט דאָרט געפונען, האָבען די שטיינער אָנגעהויבען צו קריעגען זיך צווישען זיך. יעדער איינער האָט געזאָגט: "אויף מיר זאָל דער צדיק לייגען זיין קאָפּ!" איז וויעדער געשעהן אַ נס און פון אַלע שטיינער איז געוואָרען איין שטיין.

15

דעם מלאך״ס בקשה

נאָכדעם ווי יעקב אבינו האָט זיך געראנגעלט מיט דעם מלאך און האָט איהם בעזיעגט, האָט דער מלאך איהם גע־בעטען: "לאָז מיך יעצט געהן, ווייל דער מאָרגענשטערן איז שוין אויפגעגאַנגען." האָט יעקב געפרעגט: "וואָס ביסטו, א גנב אָדער א קאָרטענשפּיעלער, וואָס דו האָסט מורא פאַר די ליכטינע שיין פון טאָג?" האָט דער מלאך אַזוי גע־ענטפערט:

"זייט כ׳בין בעשאַפען געוואָרען האָב איך נאָך ניט געהאַט די געלעגענהייט צו זינגען שירה פאַר גאָט, און גראדע יעצט איז געקומען מיין צייט צו זינגען."

16

מען טאַר ניט נאַרען א גוי

שמואל האָט געזאָגט אַז מען טאָר ניט נאַרען מענשען און אַפילו א גוי. און אָבוואָהל שמואל האָט עס ניט געזאָגט דייטליך, ווייס מען דאָס פון זיינעם א ביישפּיעל.

שמואל איז איינמאָל אריבערגעפאָהרען א וואַסער אין א שיפעל. האָט ער געזאָגט צו זיין דיענער: "בעצאָהל דעם שיפער." דער דיענער האָט בעצאָהלט און שמואל האָט שטאַרק פאַראיבעל געהאַט. און פאַרוואָס האָט ער פאַראיבעל געהאַט? אביי זאָגט אַז דער דיענער האָט געהאַט א טרפה הוהן און ער האָט עס דעם שיפער, וועלכער איז געווען א גוי, אַוועקגעגעבען, און דער גוי האָט געמיינט אַז ער קריגט א כשרה הוהן. רבא זאָגט אַז שמואל האָט געהייסען דעם דיענער ער זאָל דעם גוי געבען א גלעזעל וויין, מיינענדיג ריינעם וויין, אָבער דער דיענער האָט איהם געגעבען וויין געמישט מיט וואַסער.

17

אן אינגליק צוליעב א שבאָס

איינער האָט זיינעם א פריינד געשיקט א פאַס מיט וויין

און פון איבען האָט ער ארויפגענאָמען בוימעל. דער פרייַנד האָט געמייַנט אז די פאָם איז נאָכצען פול מיט בוימעל, איז ער נעגאַנגען און האָט אייגעלאָדען פרייַנד צו נעניסען פון העם. וועז ער האָט אבער אויסגעפונען אז די פאָם עקזיסטירט ניט, האָט ער זיך באָר שאַנדע דערוואַרגען.

18

דער אמת טוט וועה

מיר זוטרא איז געגאַנגען פון סיכרא נאָך מחוזא. רבא און רב ספרא זייַנען נעגאַנגען פון מחוזא נאָך סיכרא. האָבען זיי זיך בעגעגנט. סר זוטרא האָט געמיינט אז די צוויי זייַנען נעקומען איהם מקבל פנים זיין, האָט ער נעזאָגט: "צי ייאָם האָט איהר זיך נעדארפט בעמיהען און נעהן מיר אנהענען אזא שטיק וועג?" האָט רב ספרא געענטפערט: "מיר האָבען ניט נעוואוסט אז דער רבי קומט. דאָך וועז מיר וואלטען נעייאָסט, וואָלטען מיר זיך נאָך מעהר בעמיהט."

ייַען מר זוטרא איז שוין אוועק וויייטער האָט רבא נעזאָגט צו רב ספרא:

"צו וואָס האָסטו איהם נעדארפט אויסזאָגען אז מיר זייַנען ניט נעקומען איהם מקבל פנים זיין? האָסטו נעזעהן ווי ער האָט זיך נעפיהלט נעקרייַנקט?"

"וועז איך וואָלט איהם ניט אייכנעזאָגט דעם אמת, וואָלט עם נעהייסען אז מיר נארען אוהם," האָט רב ספרא נע־ענטפערט.

"ייַין", האָט רבא נעזאָגט, "מיר וואָלטען איהם נאָר ניט נענארט. ער וואָלט זיך אליין נענארט."

19

נעזונדען די רעבעלען

האָט מר זוטרא נעזאָגט: "אין דיזען הינזיכט בין איך נעהיבען צו מיין באָטער אזוי וי עסיג נעזעהן וויין, וויל מיין באָטער פלעגט נעהן זעהן זייַנע ניטער צוויי מאל א טאָג אן אך נעה זיי זעהן בלויז איין מאל א טאָג. אבער דער ייאָם [illegible]

א רענדעל, ווייל ער זעהט וואָס מען דאַרף אין זיי בעצייטענס פערריכטען."

אביי פלעגט געהן זעהן זיינע גיטער יעדען טאָג. איינמאָל האָט ער געפונען זיין גערטנער טראָגען א בינטעל האָלץ וואס ער האט גע'גנב'עט אין אביי'ס גיטער. פרעגט איהם אביי: "וואוהין טראָגסטו עס?" האָט דער גערטנער געענטפערט: "איך טראָג די האָלץ צו מיין האַר אַהיים."

"דער תירוץ גילט ניט", האָט אביי געזאָגט, "ווייל די חכמים האָבען דיר שוין פערכאַפּט דעם וועג מיט דעם וואָס זיי האָבען געוואָרנט אַז א מענש דאַרף זעהן זיינע גיטער יעדען טאָג."

רב אסי פלעגט אויך געהן זעהן זיינע גיטער יעדען טאָג. "וואו זיינען דאָס די רענדלעך וואָס שמואל האָט געזאָגט אַז מען געפינט זיי ווען מען געהט זעהן די גיטער יעדען טאָג?" האָט ער געפרעגט.

איין טאָג, אַז רב אסי איז געקומען זעהן זיינע גיטער, האָט ער בעמערקט ווי א שטראָם וואַסער רייסט זיך ארויס פון דער ערד. האָט ער אַראָבגעכאַפּט פון זיך זיין מלבוש, האָט עס צוזאַמענגעוויקעלט און פערשטאָפּט די לאָך. נאכדעם האָט ער געמאַכט א געוואַלד, מענשען זיינען זיך צוזאַמענגעלאָפען און האָבען פעסטער פערשטאָפּט די לאָך, כדי די וואסערן זאָלען ניט פערפלייצען זיינע פעלדער.

"היינט האָב איך געפונען די רענדלעך וואָס שמואל האָט געזאָגט," האָט רב אסי בעמערקט.

20

אַבגעטהאַן דעם דלות

דער דלות איז פאר א לאנגע צייט נאָכגעגאַנגען א מענשען און האָט געזוכט א געלעגענהייט איהם אָרים צו מאַכען, אָבער ער האָט ניט געקענט, ווייל דער מאַן פלעגט זיך זעהר היטען ניט צו וואַרפען קיין ברעקלעך ברויט אין אַן אָרט וואו מענשען קענען טרעטען אויף דעם מיט די פיס. איינמאָל האָט דער מאַן געגעסען זיין מאָהלצייט אויפ'ן גראָז. האָט דער דלות זיך געטראַכט: אָט יעצט וועל איך איהם פאַלען, ווייל ער וועט זיכער איבערלאָזען ברעקלעך אין דעם גראָז.

אָבער נאָכדעם ווי דער מאַן האָט אָבגעגעסען, האָט ער גע־בראכט אַ גראָב אייזען, האָט אויסגעגראָבען די גראָז צוזאַמען מיט די ברעקלעך אין אריינגעוואָרפען אין וואַסער. נאכדעם האָט ער געהערט ווי דער דלות קלאָגט: "וועה איז מיר! יענער מאַן האָט מיך פערטריבען פון מיין רוה!"

21

זאָל איהם גאָט שטראָפען

אַמאָל איז געווען אַ מאַן וואָס האָט ניט אָבגעגעבען כבוד צו זיינע עלטערן, האָט מען איהם געבראכט צום בית דין, איהם צו משפּט'ען. האָט רב יהודה געזאָגט: "לאָזט איהם נעהן, ווייל פאַר אַזאַ פערברעכען האָט דער בית דין קיין רעכט צו משפּט'ען. יעדע מצוה וואָס שטעהט אין דער תורה אין עס איז דערביי אויסגערעכענט וואָס פאַר אַ לוין דער מענש קדיעגט דערפאַר, קען נאָר גאָט אַליין שטראָפען דעם יעניגען וואָס ברעכט די מצוה, און ביי כבוד אָב ואם שטעהט, אַז דער וואָס האַלט עהרליך פאַייער און מוטער, וועט איהם גאָט לאָזען לעבען לאַנג. דער [illegible] ניט דעם לוין, דער זאָל אויך געבען די שטראָף."

22

ווענינ רעספּעקט

ווען איסי בר היני איז געקומען פון בבל קיין ארץ ישראל און איז אריין צו רבי יוחנן אין הויז, [illegible] ער איהם געפונען לערנען מיט זיין זוהן. פרעגט איהם רבי יוחנן: "ווער איז יעצט דער ראש ישיבה ביי אייך אין בבל?"

"אבא אריכא", האָט איסי געענטפערט. (אבא אריכא, "דער לאַנגער אבא", דאָס איז געווען דער צונאָמען פון רב.)

"וואָס?" האָט רבי יוחנן אויסגערופען, "אבא אריכא רופסטו איהם, און דו זאָגסט נאָר ניט "אונזער רבי!" ווייסטו ווער ער איז? איך געדענק אַז איך פלעג זיצען אין בית המדרש זיעבצעהן רייהען הינטער רב, און איך פלעג צוזעהן ווי פייערדיגע פונקען פלעגען נעהן פון רב'ס מויל אין רבי'ס מויל און פון רבי'ס מויל אין רב'ס. און דו רופסט איהם אַזוי פשוט "דער לאַנגער אבא!"

(דעם צונאָמען אבא אריכא האָט רב בעקומען, ווייל ער איז געווען דער גרעסטער מאַן פון זיין דור.)

מסכת בכורות

1.

רבי יהושע בן חנניה געווינט א וועטע

איין מאָל האָט דער קיסר זיך געוועט מיט רבי יהושע בן חנניה אז די גריכישע געלעהרטע פון אַטהענס (סבי דבי אתינא) זיינען קליגער פון די אידען. "ניין", האָט רבי יהושע בן חנניה געזאָגט, "מיר זיינען קליגער פון זיי". האָט דער קיסר געזאָגט: "נו, אויב דו דענקסט אז דו ביזט קליגער פון זיי, דאן געה אין בעזיעג זיי מיט דיין חכמה און בריינג זיי אַהער צו מיר."

"גוט", האָט רבי יהושע געזאָגט, אָננעהמענדיג די ווערטע, "וויפיעל זיינען זיי?"

"זעכציג", האָט דער קיסר געענטפערט.

"אויב אזוי", האָט רבי יהושע געזאָגט, "הייס בויען א שיף מיט זעכציג שפּערן און אין יעדער קאמער זאָל מען אריינשטעלען זעכציג שטוהלען."

דער קיסר האָט פאר איהם געלאָזט בויען אזא שיף ווי ער האָט פערלאַנגט.

רבי יהושע איז אין דער שיף אָבגעפאָהרען נאָך אַטהענס. קומענדיג אין דער שטאָדט האָט ער גענומען נאָכפרעגען וואו די חכמים געפינען זיך, אָבער קיינער האָט איהם געוואָלט

זאָגען. איז רבי יהושע אריין צו אַ קצב, און ער האָט איהם נראדע געפונען ביי דער ארבייט, שניידענדיג א קוה אין חלקים.

"קענסטו מיר פערקויפען דיין קאָפּ?" האָט רבי יהושע געפרעגט.

"יא", האָט דער קצב געענטפערט.

"וויפיעל וועט עס קאָסטען?"

"אַ האַלבער גילדען."

"נאַדיר אַ האַלבען גילדען און גיב מיר דיין קאָפּ", האָט רבי יהושע געזאָגט.

דער קצב נעהמט דעם קאָפּ פון דער בהמה און גיט עס צו רבי יהושע. אָבער רבי יהושע וויל ניט נעהמען און זאָגט:

"איך האָב דען געזאָגט אַז איך וויל ביי דיר קויפען דעם קאָפּ פון דער קוה? איך האָב געזאָגט אַז איך וויל קויפען דיין קאָפּ."

דער קצב האָט ניט געוואוסט וואָס צו ענטפערן.

"אייב דו ווילסט אַז איך זאָל דיך אָבלאָזען און ביי דיר ניט מאָהנען דיין קאָפּ", האָט רבי יהושע געזאָגט, "דאַן קום און צייג מיר וואו עס געפינט זיך די הויז אין וועלכע אייערע חכמים האַלטען זיך אויף."

"איך האָב מורא דאָס צו טהאָן", האָט דער קצב געענטפערט, "ווייל דער וואָס צייגט אַ פרעמדען מענשען זייער הויז הרג'ענען זיי איהם."

"דו טהו אזוי," האָט רבי יהושע געזאָגט, "נעהם אַ בינטעל האָלץ אויף דיינע שולטערן, און אַז דו וועסט קומען נעבען זייער הויז, זאָלסטו דעם בינטעל אראָבלאָזען אויף דער ערד, אזוי ווי דו וואָלסט זיך וועלען אָברוהען."

דער קצב האָט איהם געפאָלגט. ווען רבי יהושע איז שוין געווען ביי דער הויז, האָט ער געזעהן אַז דאָרט שטעהען וועכטער אין דרויסען צו היטען אַז קיינער זאָל אַריינקומען, און וועכטער פון אינעווענדיג צו היטען אַז קיינער זאָל ארויסגעהן. ער האָט אויך זיך דערוואוסט אַז די חכמים האַלטען אַן אויג אויף די וועכטער. און ווען זיי זעהען צייכענס פון פוס טריט פון איינעם וואָס איז אריין אינעווענדיג טויטען זיי די אויסערע וואך. אויב זיי זעהען פוס טריט וואָס צייגען אַז אומיצער איז אריים אין דרויסען, הרג'ענען זיי די אינערע

וואַך. צו דעם צוועק איז דער שוועל פון דעם טויער געווען זעהר ברייט און איז געווען בעשאַטען מיט אַש אָדער מיט קלייען, אום אַז די פוס טריט זאָלען קענטיג זיין.

רבי יהושע האָט געווארט אויף אַ געלעגענהייט ווען די וועכטער האבען ניט שטארק געחיט, און ער איז געגאנגען, אין בערגעקעהרט זיינע שיך, עס הייסט, ער האָט געמאַכט אויפ'ן שוועל עטליכע שריט ריקווערטס, כדי עס זאָל אויסזעהן ווי אימיצער איז פון דאָרט ארויסגעגאנגען. ווען די גריכישע חכמים האבען דערזעהן די פוס טריט, האָבען זיי געמיינט אַז אימיצער האָט טאַקע פערלאָזען זייער הויז, האָבען זיי גלייך אויסגע'הרג'עט די אינערע וואַך. נאָכדעם איז רבי יהושע וויעדער צוגעגאַנגען צום טויער און האָט געמאַכט אַזעלכע פוס טריט, אַזוי ווי איינער וואָלט אריינגעקומען. האָבען די חכמים אויסגע'הרג'עט די אויסערע וואַך. אַז נאָכדעם, ווען קיין וועכטער זיינען שוין מעהר ניט געווען, איז רבי יהושע אריין אינעוועניג.

ווען ער איז אריינגעקומען האָט ער געפונען די יונגע זיצען אויבען און די אַלטע אונטען. די גריכישע חכמים האָבען די יונגע בכיון געגעבען דעם אויבען־אָן, כדי צו ברייגען רבי יהושע'ן אין אַ פערלעגענהייט.

"ווי זאָל איך טהאָן?" האָט זיך רבי יהושע געפרעגט, "זאָל איך צוערשט בעגריסען די וואָס זיצען אויבען, וועלען מיך די עלטערע וואָס זיצען אונטען דער'הרג'ענען דערפאר וואָס איך בעגריס די אינגערע פריהער. זאָל איך פריהער בעגריסען די וואָס זיצען אונטען, וועלען מיך די אויבערשטע דער'הרג'ענען. זיי וועלען זאָגען אַז זיי זיינען השיב'ער, ווייל זיי זיצען אויבען־אָן". האָט רבי יהושע זיך פערנייגט פאר'ן גאַנצען עולם און האָט זיי אַלעמען בעגריסט אויף אַ מאָל: "פריעדען צו אייך אַלעמען!"

"וואָס מהוסטו דאָ?" האָבען זיי איהם געפרעגט.

"איך בין דער אידישער חכם", האָט ער געענטפערט, "און איך בין געקומען לערנען חכמה פון אייך."

"אויב דו ביזט דער אידישער חכם," האָבען זיי געזאָגט, "לאָמיר דיר עפּעס פרעגען."

"גוט!" האָט רבי יהושע אויסגערופען. "אויב איהר וועט

מיך בעזיעגען וועט איהר מיט מיר קענען טהאָן וואָס איהר ווילט, אָבער אויב איך וועל אייך בעזיעגען, זאָלט איהר קומען און עסען א מאָלצייט ביי מיר אויפ'ן שיף."

האָבען זיי איהם געפרעגט אזא רעטעניש:

"א מאַן איז געגאַנגען נעהמען א פרוי, האָט זי איהם ניט געוואָלט. איז דערנאָך דער מאַן געגאַנגען און געזוכט א שעהנערע און פון נרעסערען יחוס. פרעגען מיר: צו וואָס איז ער געגאַנגען זוכען א בעסערע, ווען אפילו יענע האָט איהם ניט געוואָלט?"

האָט רבי יהושע גענומען א פלעקעל אין האָט פרובירט אריינשטעקען אונטען אין וואַנד. איז דאָס ניט געגאַנגען. נאָכדעם האָט ער דעם פלעקעל אריינגעשטופט אויבען, וואו עס איז געווען א לעכעל, איז דער פלעקעל געבליבען שטעקען. "אָט אזוי איז מיט דעם מאַן", האָט רבי יהושע ערקלעהרט. "דעם ערשטען מאָל האָט ער זיך ניט צוגעפאַסט, דעם צווייטען מאָל קען אויף זיין מזל זיך יא צופאַסען."

האָבען זיי איהם געפרעגט א צווייטע פראגע:

"איינעד האָט ענטליהען זיינעם א פריינד געלד און ער האָט געהאַט זעהר א שווערע ארבייט דעם הוב אויפצומאָהנען, פון דעסטיועגען האָט ער נאָכדעם ענטליהען געלד צו אַנדערע מענשען. פרעגען מיר: צו וואָס האָט ער ענטליהען צו אַנדערע, ווען ער האָט געזעהן ווי שווער עס איז געווען איינצומאָהנען פון דעם ערשטען?"

"דאָס זאָל אייך ניט וואונדערן", האָט רבי יהושע גע־ענטפערט. "אָט איז א ביישפיעל. א מאַן געהט אין וואַלד און האַקט אָן א שווערען בינטעל צווייגען, וועלכען ער קען אַליין ניט טראָגען אהיים. לאָזט ער דעם בינטעל ליגען און געהט ווייטער האַקען נאָך מעהר צווייגען. צו וואָס טהוט ער דאָס? ער טראַכט זיך אזוי: סאַי ווי וועל איך מוזען נעהמען העלפער צו טראָגען די משא אהיים, און צוזאַמען מיט העל־פער קען איך דאָך שוין טראָגען מעהר. אזוי איז מיט דעם מאַן וואָס האָט פערליעהען געלד. די אַנדערע מענשען וועלען איהם לייכטער מאַכען דעם יאָך פון דעם ערשטען, דעם שווערען צאָחלער."

ווען די גריכישע חכמים האָבען געזעהן אז זיי קענען רבי יהושע'ן ניט בייקומען אויף דעם וועג, האָבען זיי גענומען זוכען אַן אַנדער וועג ווי איהם בייצוקומען.

"זאָג אונז עפּעס אַ לינען", האָבען די גריכישע חכמים אויפגעפאָדערט רבי יהושע.

האָט ער אזוי דערצעהלט: "ביי אונז איז געווען אַ מוילעזעל, האָט זי געבוירען אַ מוילעזעלע, און ביי דעם נייגעבוירענעם איז געהאַנגען אַ צעטעל אז ער האָט געליהען ביי מיין פאטער הונדערט טויזענד גילדען."

"אָבער ווי קען אַ מוילעזעל האָבען קינדער?" האָבען זיי אויפגעפאָדערט רבי יהושע'ן.

"איהר האָט דאָך מיך געבעטען דערצעהלען אַ לינעי", האָט רבי יהושע געענטפערט.

האָבען זיי איהם ווייטער פּרובירט.

"בוי אונז אַ הויז אין דער לופט."

האָט ער געזאָגט אַ הייליגען שפּרוך און איז געבליבען היינגען צווישען הימעל און ערד.

"יעצט בריינגט מיר אַתער אַרויף צינעל מיט ליים", האָט ער צו זיי געזאָגט.

"ווי קענען מיר ארויפטראָגען צינעל מיט ליים אין דער לופט?" האָבען זיי געפרעגט.

"און ווי קען מען בויען אַ הויז צווישען הימעל און ערד?" האָט ער זיי צוריקגעפרעגט.

"זאָג אונז, וואו איז דער מיטעלפּונקט פון דער ערד?" האָבען זיי איהם געפרעגט.

רבי יהושע האָט אָנגעצייגט מיט זיין פינגער און געזאָגט: "אָט דאָ איז דער מיטעלפּונקט פון דער ערד."

"און ווער קען אונז איבערצייגען אַז דאָס איז אַזוי ווי דו זאָגסט?" האָבען זיי געפרעגט.

"בריינגט שטריק און מעסט אויס", האָט רבי יהושע געענטפערט.

"מיר האָבען אַ ברונען, ווייט אין פעלד, קענסטו איהם אונז בריינגען אַהער?"

רבי יהושע האָט זיי געבראַכט אַ ביכעל קלייען און האָט געזאָגט:

"מאַכט מיר אַ שטריק פון דיעזע קלייען, וועל איך אייך בריינגען דעם ברונען, און איב איהר קענט מיר קיין שטריק מאַכען פון די קלייען קען איך אייך ניט בריינגען דעם ברונען פון פעלד אין שטאָדט אַריין".

"מיר האָבען אַ מיהל איז עס צובראָכען, קענסטו אויף דעם צונייהען אַ לאַטע?"

"ציהט מיר ארויס פעדים פון דער מיהל, אַזוי ווי ווייבער ציהען ארויס פעדים פון אַ קלייד אום דאָס קלייד צו פערנע־הען, וועל איך אייך דאַן פערנעהען די מיהל."

"מיט וואָס שניידט מען אַ בייט אויף וועלכען עס וואק־סען מעסערס?"

"מיט די הערנער פון אַן אייזעל."

"האָט דען אַן אייזעל הערנער?"

"קענען דען מעסערס וואַקסען אויף אַ בייט?"

נאָכדעם האָבען די גריכישע חכמים איהם געבראכט צוויי אייער און געפרעגט: "זאָג אונז וועלכע איז פון אַ וויי־סע הוהן און וועלכע איז פון אַ שווארצע?"

האָט רבי יהושע געבראכט צוויי קעזלעך און האָט גע־פרעגט: "זאָגט איהר מיר, וועלכע קעז איז פון אַ שווארצע ציעג און וועלכע פון אַ ווייסע?"

פרעגען זיי איהם ווייטער: "ווען אַ היהנדעלע שטאַרבט אין דער איי פון וואַנען געהט ארויס איהר נשמה?"

"פון דעם זעלבען זייט דורך וועלכען עס איז אריין," האָט רבי יהושע געענטפערט.

און ווידער פרעגען זיי איהם אַ רעטעניש: "צייג אונז אַן אַרטיקעל וואָס איז ניט ווערט זיין שאדען."

האָט רבי יהושע געבראכט אַ גרויסע מאַטטע פון גע־פלאָכטענע שטרוי, וואָס מען ליינט אונטער די פיס. די מאַטטע איז געווען צו גרויס און האָט ניט געקענט אריין דורך דער טהיר. האָט ער געלאָזט בריינגען אַ גראָבאייזען, האָט אונטערגעגראָבען די וואַנט, גרעסער געמאַכט די טהיר, אום די מאַטטע זאָל אריין.

"אָט האָט איהר אַן אַרטיקעל וואָס איז ניט ווערטה דעם שאדען וואָס מען האָט געמאַכט צוליעב איהם".

נאָכדעם ווי רבי יהושע האָט זיי בעזיעגט אין אַלעס, האָט ער זיי אויפגעפאָדערט אַז זיי זאָלען האַלטען זייער אָבמאַך מיט איהם און קומען צו איהם אויפ'ן שיף, וואו ער וועט פאר זיי מאַכען אַ מאָהלצייט.

רבי יהושע האָט זיי אריינגעפיהרט אין שיף איינציגווייז, יעדען איינעם אין אַ בעזונדער צימער. און אַזוי ווי אין יעדען איינעם פון די צימערן זיינען געווען זעכציג שטוהלען, האָט יעדער איינער געמיינט, אַז די אַנדערע ניין און פופציג חכמים וועלען אויך אריינגעפיהרט ווערען איז דעם זעלבען

צימער מיט איהם. נאָכדעם ווי ער האָט יעדען אויסגעם פון די זעכציג געהאַט אין אַ בעזונדער צימער, האָט רבי יהושע געגעבען אַ בעפעהל צום קאַפּיטאַן פון שיף, אַז ער זאָל אויפהויבען דעם אַנקער און לאָזען די שיף נעהען צוריק נאָך רוים.

איידער זיי זיינען אָבגעפאָהרען פון גריכישען פּאָרט, האָט רבי יהושע מיטגענומען אַ ביסעל ערד פון זייער לאַנד. און ווען זיי זיינען אין ים אָנגעקומען צו אַ געוויסען אָרט, האָט רבי יהושע מיטגענומען אַ קרוג מיט ים וואַסער. די ים־וואַסער האָט די אייגענשאַפט דאָס עס פערשלינגט אין זיך אַנדערע וואַסערן און נאָכדעם שפּייט עס די אַנדערע וואַסערן אַרויס. די ערד און די ים וואַסער האָט ער געדאַרפט האָבען פאַר זיין צוועק, ווי מיר וועלען זעהען ווייטער.

ווען רבי יהושע האָט געבראַכט די גריכישע חכמים צום קיסר, האָט דער קיסר געזעהן אַז זיי זיינען זעהר נידערגעשלאָגען און געבראָכען אין גייסט, ווייל זיי האָבען געפיהלט אַז מען האָט זיי פערפיהרט אין אַ פרעמדען לאַנד.

"זיי זעהען גאָר ניט אויס ווי די גריכישע חכמים", האָט דער קיסר געזאָגט צו רבי יהושע. "פון וואַנען ווייס אויך אַז דאָס זיינען די ריכטיגע? אפשר האָסטו מיך גאָר אָפּגענאַרט און מיר געבראַכט אַנדערע מענשען."

האָט רבי יהושע גענומען די ערד וואָס ער האָט מיטגעבראַכט און האָט עס געשליידערט די חכמים אין זייערע פּנים'ער, און ווי זיי האָבען דערשמעקט זייער אייגענע ערד, האָבען זיי געמיינט אַז זיי זיינען נאָך אויף זייער אייגען לאַנד. האָבען זיי צוריק בעקומען זייער מוטה און זיי האָבען אָנגעהויבען צו ריידען מיט הוצפה געגען קיסר. אין [illegible] קיסר בייז געוואָרען און האָט געזאָגט צו רבי יהושע: "איך גיב זיי איבער אין דיינע הענד, טהו מיט זיי וואָס דו ווילסט."

רבי יהושע האָט גענומען דעם קרוג וואַסער וואָס ער האָט געברענגט פון ים, און האָט די ים וואַסער אריינגעטהאָן אין אַ פאַס, נאָכדעם האָט ער געהייסען די חכמים זיי זאָלען אָנפילען די פאַס מיט פרישע וואַסער. אָבער וויפיעל וואַסער זיי האָבען געגאָסען האָבען די ים־וואַסער אַלץ אויסגעשפּיגען און די פאַס האָבען זיי ניט געקענט פול מאַכען. זיי האָבען אַזוי לאַנג געאַרבייט ביז זייערע אַרעמס האָבען זיך אָבגעריסען פון זייערע שולטערן און זיי האָבען געהאַט אַ ביטערן סוף.

2

א כבוד וואָס איז אן אום־כבוד

רב הונא בר חייא איז געווען א גרויסער מאן. אלע אי־
דישע געלעהרטע פלעגען קומען צו איהם פרענען דאָס וואָס
איז זיי שווער געווען צו פערשטעהן. איינמאָל האָבען זיך
צו איהם געקליבען אויף א בעווך רבה און רב יוסף און פיער
הונדערט פאָאר אנדערע אידישע געלעהרטע. זעהן רב הונא
האָט געהערט אז זיי קומען האָט ער פאר זיי אָנגענרייט שטוה־
לען און געמאכט אטערע הכנות. דערוויל איז רב הונא ע־
ווארען א שטייער איינמאָהנער. וועהן די אידישע געלעהרטע
האָבען פון דעם געהערט, האָבען זיי איהם געשיקט זאָגען:
"האלט זיך ביי דיין נייעם כבוד, סיר וועלען צו דיר ניט
קומען." עס איז דאן געווען אָנגענומען א רעגעל ביי די אי־
דישע חכמים, דאָס אויב זייערער א חבר ווערט א שטייער
איינמאָהנער, מאכט מען איהם אוים חבר, ווייל די שטייער
איינמאָהנער פלעגען דריקען דאָס פאלק.

וועהן רב הונא האָט געהערט אז די חכמים האָבען זיך
אָבגעשיידט פון איהם, האָט ער זיי געשיקט זאָגען אז ער
האָט אויפגעגעבען זיין אמט און זיי קענען צו איהם קומען.
רב יוסף איז ניט געגאנגען, אָבער רבה איז יא געגאנגען. רב
יוסף האָט געהאלטען מיט דעם דין אז וועהן א שטייער אויס־
מאָהנער גיט אפילו אויף זיין אמט, נעהמט מען איהם אלץ
ניט צוריק אין הבר'שאפט, און רבה האָט געהאלטען מיט
דעם אנדערן דין, אז א שטייער איינמאָהנער גיט אויף זיין
אמט, ווערט ער א מענש מיט אלעמען צונלייך.

3

אינשטיצר בלינדווייז

רב בר אידי איז געזעסן א שמיש ביי רב ששת. איינמאָל
האָט ער נעהערט פון אידם א שטיקעל תורה, האָט ער עם
איבערגעזאָגט אין בית המדרש און האָט ניט געזאָגט אז ער
האָט עם נעהערט פון רב ששת. וועהן רב ששת האָט פון דעם
נעהערט, האָט איהם די זאך שטארק פערדראָסען, און ער האָט

געזאָגט: "דער מאן וואָס האָט מיך אַזוי געביסען זאָל איהם אַ שלאַנג בייסען."

און ווארום האָט עס רב ששת'ן אַזוי פערדראָסען? דאָס איז ווייל רבי יוחנן האָט אַמאָל געזאָגט אין נאָמען פון רבי שמעון בן יוחאי, אַז אַ תלמיד חכם, וואָס איז שוין אפילו טויט און אימיצער זאָגט איהער אַ גוטע זאַך אין זיין נאָמען, בעוועגען זיך זיינע ליפען אין קבר.

4

אַ צו שטרענגע שטראָף

רבי צדוק איז געווען אַ כהן און ער האָט ביי זיך גע־האַט אַ שעפס, וואָס איז געווען אַן ערשטלינג — אַ בכור. אַזאַ בכור האָט אַ כהן ניט געטאָרט קוילען פאַר זיין אייגענעם געברויך, אויך ניט שערען זיין וואָל און ניט האבען קיין נוצען פון איהם ביז דער בכור בעקומט אַ פעהלער — אַ מום. עס פלעגען זיך געפינען אַזעלבע כהנים, וואָס זיי־נען געווען עמי הארץ, גראָבע יונגען, און זיי פלעגען בכיון מאַכען אַ פעהלער אין דעם בכור, כדי פטור צו ווערען פון אַן אומזיסטען פרעסער.

מאַכט זיך איינמאָל אַ צופאַל, אַז רבי צדוק גיט זיין בכור עסען האָבער פון אַ געפלאָכטענעם קאָרב, דער בכור צושניידט זיך אַ ליפּ אָן די ריטער און ווערט אַ בעל מום.

רבי צדוק האָט זיך פערטראַכט. ער האָט מורא געהאַט אַז מען וועט איהם חושד זיין אין אַ שווינדעל. איז ער געקומען צו רבי יהושע און האָט איהם געפרעגט: "האָבען די חכמים געמאַכט עפּעס אַן אונטערשייד צווישען אַ כהן אַ למדן און אַ כהן וואָס איז אַן עם הארץ? מען קען דאָך מיך ניט חושד זיין אַז איך זאָל מיין בכור בכיון מאַכען פאַר אַ בעל מום?"

"מיר האָבען יאָ געמאַכט אַן אונטערשייד", האָט רבי יהושע גענטפערט.

נאָכדעם איז רבי צדוק געגאַנגען צו רבן גמליאל, וועלכער איז געווען דער ראש ישיבה פון יבנה, און האָט איהם אויך געפרעגט דיזעלבע פראַגע.

"ניין!" האָט רבן גמליאל געענטפערט. "מיר האָבען

ניט געמאכט אן אונטערשייד, אזן א כהן וואס איז א למדן שטעהט אויך אונטער א חשד."

"אבער רבי יהושע האט מיר נעזאגט, אז עס איז יא דא אן אונטערשייד", האט רבי צדוק גע'טענה'ט.

"וואלט ביי אלע תלמידי חכמים וועלען זיך צוזאמענקומען אין בית המדרש", האט רבן גמליאל איהם געבעטען.

זיען אלע זיינען נעקומען האט רבן גמליאל געהייסען רבי צדוק'ן פרעגען זיין שאלה. האט רבי צדוק זיך אריבגעשטעלט און נעפרעגט:

"איז דא ביי אינז אן אונטערשייד צווישען א כהן א למדן און א כהן וואס איז אין עם הארץ?"

"ניין!" האט רבי יהושע נעענטפערט.

האט רבן גמליאל אריבערגעגעבן: "מיר האט דאך מיר אין דיין נאמען נעזאגט אז עס איז יא דא אן אונטערשייד! יהושע שטעל דיך אויף און זאל מען אריבהערען די בעוויזע נעגען דיר!"

רבי יהושע האט זיך אריבגעשטעלט אין מיט גרויס רבנזעה האט ער נעזאגט: "ווי קען איך טהאן? וועז נאר איך אליין ווי'ס נעשעבט אין יעצער וואלט נעוועז טויט, קען א העבעדיגער אבליזיקענען די רייד בי א טויטען. אבער יעצט, אז איך לעב אין ער לעבט אויך, ווי קען א לעבעדיגער אבליזיקענען די רייד פון א לעבעדיגען?"

רבן גמליאל האט זיך נעזעטצען צו הערצען מיט די תלמידי חכמים, אין רבי יהושע איז נעבליבען שטעהן אויף זיינע פיס א פערשעמטער, ווייל ער האט זיך ניט נעהאנט צוריק זעצען אויף זיין פלאץ אהן די ערלויבנים פון דעם ראש ישיבה. די פערזאמלטע האבען ניט נעהאט צוזעהן דעם צער פון רבי יהושע. די שטראף איז נעווען צו שטרענג. האבען זיי נעמיטען שרייען צו חוצפית, וועלבער איז נעווען רבן גמליאל'ס איבערזאגער (מתורגמן): "שוויג!" און ער איז שטיל געבליבען.

.5

דאס געזעץ פון אמאריאו

מענשען וואס זיינען נעהר עהנליך אייגע צו די אנדערע אין וואיקם אוז אין קאליר, דארפען ניט חתונה האבען צווי-

שען זיך. די נאטור פאדערט אז מענשען זאלען זיין אויס־
געמישט. א הויכער מאן זאל ניט נעהמען א הויכע פרוי,
וויל עם קען פון זיי ארויסקומען א ריעז. א קורצער מאן
זאל ניט נעהמען א קורצע פרוי, וויל עס קען פון זיי ארויס־
קומען א קארליק. א בלאנדער מאן זאל ניט נעהמען א
בלאנדע פרוי, וויל עם קען פון זיי ארויסקומען א צי בלאכעם
קינד. א ברונעט זאל ניט נעהמען א ברונעטין, וויל עם קען
פון זיי ארויסקומען א קינד וואס איז צו שווארץ.

מסכת ערכין

1

די רעפאַרמען האָבען ניט געטויגט

א פייפעל איז געווען אין בית המקדש. איז ער געווען פון איינפאַכען ראָהר (טראסטניק), גלאַט איז ער געווען, דין איז ער געווען און פון משה'ס צייטען איז ער געווען. האָט דער מלך געהייסען און מען האָט דעם פייפעל מיט גאָלד בעגילט. איז שוין זיין שטימע מעהר ניט געווען אַזוי זיס. האָט מען דאָס בעשלאַגענע גאָלד ארונטערגענומען און דעם פייפעל'ס קול איז ווידער געוואָרען אַזוי זיס ווי פריהער.

א צימבעל איז געווען אין בית המקדש. פון קופער איז ער געווען געמאַכט, און זיין שטימע איז געווען זעהר זיס. איז ער איינמאָל קאַליע געוואָרען. האָבען די חכמים געלאָזט אַראָב בריינגען די גרויסע קינסטלער פון אלעקסאַנדריען, און זיי האָבען דעם צימבעל פערריכט, אויסגעבעסערט. אָבער דער קלאַנג פון צימבעל איז ניט מעהר געווען אַזוי זיס. האָט מען ארונטערגענומען די פערבעסערונג און דער קלאַנג איז ווידער געיאָרען אַזוי זיס ווי געווען.

א שטייסעל איז אין בית המקדש געווען. פון קופער איז

זי געווען און פון משה'ס צייטען איז זי פערבליבען. ביים שטויסען די קטורת פלעגט די שטויסעל פון זיך ארויסגעבען פון זיך זיסע קלאנגען וואס פלעגען בעווירצען די קטורת און מאכען רייכער זייער אראמאט. איינמאל איז די שטויסעל קאליע געוואָרען. האָט מען אראָבגעבראכט קינסטלער פון אלעקסאנדריען און זיי האָבען זי אויסגעבעסערט. האָט די שטויסעל פערלוירען איהר איינגעשאפט צו בעווירצען די קטורת. דער סוף איז געווען אז מען האָט אוועקגענומען די פערבעסערונג, און די שטויסעל איז וויעדער געוואָרען וואָס זי איז געווען.

2

דעם מענשענ'ס חכמה טוי ניט

רבי שמעון בן גמליאל דערצעהלט:

דער טייך שלוח האט זיינע וואסערן ארויסגעגעבען דורך א קליינע רינע, וואָס איז געווען ניט גרעסער פון אן איסר (אזא מטבע). און דאָך האָט דער טייך ארויסגעגעבען פון זיך גענוג וואסער פיעל מען האָט בעדארפט. האָט דער מלך גע־הייסען און מען האָט די רינע ברייטער געמאכט, איז געוואָרען ווענינער וואסער. האָט מען די רינע צוריק קליין געמאכט, האָט דער טייך ארויסגעגעבען מעהר וואסער. אָט דאָס איז וואָס דער נביא האָט געזאָגט (ירמיה ט'): זאָל דער חכם זיך ניט בעריהמען מיט זיין חכמה."

3

א וואונדערליכער שפיעל אינסטרומענט

אין שמואל'ס נאָמען ווערט דערצעהלט:

א שפיעל אינסטרומענט איז געווען אין בית המקדש, האָט ער אין זיך געהאט 10 לעכלעך. יעדעס לעכעל האָט פון זיך ארויסגעגעבען צעהן פערשיעדענע נגונים. צוזאמען האָט דער אינסטרומענט ארויסגעגעבען הונדערט נגונים. אין א משנה ווערט דערצעהלט אז יעדעס לעכעל האָט פון זיך ארויס־געגעבען הונדערט נגונים. הייסט עס, צוזאמען האָט דער שפיעל אינסטרומענט ארויסגעגעבען טויזענד נגונים.

4

דער בונט ביים ים סוף

ווען די אידען זיינען אדיבער דעם ים סוף, האָבען זיי גע־מאַכט אַ בונט. זיי האָבען ניט געקענט גלויבען אַז פרעה און זיין אַרמעע זיינען דערטרונקען געוואָרען, און די אידען האָ־בען געזאָגט: "אזוי ווי מיר זיינען ארויס פון ים פון איין זייט, וועלען זיי ארויסקומען פון דער אַנדער זייט." האָט דער אייבערשטער געזאָגט צום שר של ים (דער מלאך וואָס הערשט איבער'ן ים): "ווארף ארויס פרעה'ן מיט זיין אַרמעע אויף דער יבשה און זאָלען די אידען זעהן אַז זיי זיינען טויט!" האָט דער שר של ים גענומען טענה'ן: "רבונו של עולם! שיקט זיך דאָס עפּעס אַז ווען אַ האַר גיט אַ מתנה צו זיין קנעכט זאָל ער חרטה האָבען און די מתנה נאָכדעם פון איהם צוריקנעהמען?"

"איך וועל דיר אָבגעבען אַן אַנדער מתנה, אַנדערהאַלבען מאָל אַזוי גרויס", האָט דער אויבערשטער געענטפערט. "פרעה האָט געהאַט זעקס הונדערט רייטוועגען, וועל איך דיר שפּע־טער דערפאַר געבען סיסרא'ס ניין הונדערט רייטוועגען."

"רבונו של עולם!" האָט דער שר של ים ווייטער געזאָגט, "ווי וועל איך ביי דיר אויפמאָנען דיין צוזאָג? קען דען אַ קנעכט מאָנען ביי זיין האַר?"

"דער טייך קישון וועט ערב זיין פאַר מיר", האָט דער אויבערשטער גענטפערט.

גלייך דארויף האָט זיי דער ים ארויסגעוואָרפען.

5

דעם מענשענ'ס צונג

דער אויבערשטער האָט אַזוי געזאָגט צו דער צונג: "זעה ווי איך האָב דיך בעשיצט אַז דו זאָלסט ניט זינדיגען. אַלע גליעדער פון דעם מענשען שטעהען און דו ליעגסט. אַלע גליעדער פון דעם מענשען געפינען זיך אין דרויסען און דו

געפינסט זיך אינווענינ. און נאָך מעהר: איך האָב דיך פער־זיכערט מיט צוויי שוץ־ווענד, איינע פון ביין און די אַנדערע פון פלייש. וואָס נאָך פאר אַ בעשיצונג קען איך דיר צוגעבען, דו פאַלשע צונג?" (מה יתן לך ומה יוסף לך לשון רמיה?)

6

א ברכה וואָס איז א קללה

צופיעל לויבען אַ מענשען קען איהם בריינגען מעהר שא־דען ווי נוצען.

שלמה המלך האָט געזאָגט (משלי כ"ז): "דער וואָס בענשט זיין פריינד אויפ'ן הויכען קול, אין אַ שעהנעם פריה־מאָרגען, ווערט זיין ברכה פערדעכענט פאר אַ קללה."

רב דימי ערקלעהרט דאָס מיט אַ ביישפּיעל.

איינער איז געקומען צום אַנדערען אויף נאַכט־לעגער. האָט מען דעם גאַסט זעהר גוט אויפגענומען, געגעבען עסען און טרינקען און אַ ווייכען געלעגער צו שלאָפען. אויף מאָרגען געהט ארויס דער גאַסט אין מיטען מאַרק און שרייט אויס הויך, פאר אַלעמען: "דער אויבערשטער זאָל בענשען יענעם און יענעם דערפאר וואָס ער האָט זיך אַזוי בעמיהט פון מיינעטוועגען!" דער סוף איז אַז מענשען דערוויכען זיך אַז יענער איז אַ גוטער מכניס אורח, קומען זיי צו איהם און פערשאפען איהם מיה און בריינגען איהם אויס געלד.

7

זיי האָבען פיינט מוסר

רבי טרפון האָט געזאָגט:

"עס איז מיר אַ וואונדער, אויב אין היינטיגען דור גע־פינט זיך א מענש וואָס קען זאָגען מוסר און וואָס מען וויל הערען זיין מוסר. זאָל ער זאָגען איינעם: "נעהם ארויס אַ שפּענדעל פון דיינע צייהנער", וועט דער אַנדערער איהם

ענטפערן: "נעהם אוועק דעם באלקען וואס איז צווישען דיינע אויבען."

רבי אלעזר בן עזריה האט געזאגט:

"ביי מיר איז נאר א גרויסע פראגע, אייב אין היינטיגען דור איז דא א מענש וואס קען זאגען מוסר."

רבי יוחנן בן נורי הערצעהלט: "הימעל און ערד זיינען מיינע עדות, אז א סך מאל איז עקיבא בן יוסף (דאס איז דער גרויסער רבי עקיבא), געשטראפט געוואָרדען צוליעב מיר, וויל איך פלעג איהם אנקלאגען ביי רבן גמליאל, און ער האט מיך נאך מעהר ליעב בעזיצען דערפאר. אזוי ווי אין פסוק שטעהט (משלי ט'): "שטראף ניט א ליץ, א פוסטען קאפ, וויל ער וועט דיר וועדען א שונא. שטראף א חכם און ער וועט וועדען דיין פרייגד".

8

ניט געזאלט פערשטעהן

רב הונא אזן חייא, דער זוהן פון רב, זיינען אויפמאל געזעסען ביי שמואל'ן. האט חייא געזאגט צו שמואל'ן: "זעה בעשיין מיך. רב הונא שלאגט מיך." שמואל האט רב הונא'ן פירגעהאלטען און רב הונא האט אויף זיך גענומען אז ער זאל חייא'ן מעהר ניט שלאגען. נאכדעם ווי חייא איז אוועק, האט רב הונא געזאגט צו שמואל'ן: "דו מיינסט אז אומזיסט האב איך איהם געשלאגען? ניין, ניט אומזיסט. לאמיך דיר דערצעהלען וואס ער האט געטהאן." ווען שמואל האט אויסגעהערט וואס רב הונא האט איהם דערצעהלט, האט ער געפרעגט: "פארוואס האסטו מיר די זאבעו ניט דערצעהלט אין זיין געגענוואַרט?" האט רב הונא געענטפערט: "עס האט זיך מיר ניט געוואלט פערשעהמען רב'ס א זוהן".

מסכת תמורה

1

דער רבי און דער תלמיד

רב דערצעהלט: ווען משה רבינו האָט געדארפט פערלאָזען די וועלט צו געהן אין גן עדן, האָט ער געזאָגט צו יהושע זיין תלמיד: "פרעג מיך יעצט אַלעס וואס דו ווייסט ניט, אָדער וואָס דו ביזט אין ספק." האָט יהושע געענטפערט: "רבי! האָב איך דיך ווען פערלאָזען אויף אַ מינוט? בין איך ווען פון דיר אוועקגעגאַנגען? איך בין דאָך אימער געזוען נעבען דיר און געלערנט און דארום איז מיד אַלעס קלאָהר. דו האָסט דאָך אַליין געשריבען וועגען מיר (שמות ל"ג) "און זיין דיענער יהושע בן נון האָט קיינמאָל פערלאָזען זיין געצעלט". ווען משה האָט געהערט ווי יהושע האַלט פון זיך אזוי פיעל, אז דער תלמיד מיינט דאָס ער ווייס פיעל דער רבי אליין, האָט עס איהם פערדראָסען און ער איז שוואַך געוואָרן. און פאר דעם וואס יהושע האָט פערשאַפט משה'ן פערדרוס, איז ער געשטראָפט געוואָרען מיט דעם וואָס ער האָט פערגעכען דריי הונדערט הלכות און זיעבען הונדערט זאכען זיינען איהם ניט קלאָהר געוואָרען און ער איז וועגען זיי געווען אין ספק.

די אידען וועהענדיג אז יהושע קען זיי אויף א סך זאכען ניט געבען קיין קלאָתרע תשובה, האָבען זיי געמאכט א בונט געגען איהם און געזאָגט אז זיי וועלען איהם טויטען אויב ער וועט זיי ניט ערקלעהרען אלעס וואָס זיי ווילען וויסען. האָט דער אויבערשטער געזאָגט צו יהושע'ן: "זאָגען זיי קענסטו ניט, טאָ נעה און בעשעפטיג זיי מיט מלחמה, אז זיי זאָלען קיין צייט ניט האָבען צו טראכטען וועגען אנדערע זאכען." און גלייך נאָך דעם תאָט יהושע אָנגעהויבען צו פיהרען זיינע בעריהמטע מלחמות.

2.

די בעגעגעניש

וועז אז אָרימאן קומט צו א בעל הבית און בעט איהם: "גיב מיר אויף צו לעבען" און דער בעל הבית העלפט איהם, איז טאָ, אויב ניט, איז "עשיר ורש נפגשו", מאכט גאָט צווישען זיי א בעדייטענדע בעגעגעניש; דעם וואָס ער האָט געמאכט פאר א רייכען מאכט ער אָרים, און דעם אָרימאן מאכט ער רייך.

מסכת מעילה

1

א קאפיטעל אידישע צרות

איינמאָל האָט די רוימישע רעגיערונג ארויסגעגעבען א גזרה אויף אידען אז זיי זאָלען ניט היטען שבת, ניט מל'ען זייערע קינדער, און אז זייערע פרויען זאָלען ניט אָבהיטען ריינקייט. איז געגאַנגען רבי ראובן בן איסטרובלי און האָט זיך אַרומגעשוירען זיינע האָאָר פון פאָרענט און האָט איבער־געלאָזען לאָקען פון הינטען, כדי ער זאָל אויסזעהן ווי א גוי. נאכדעם האָט ער געמאַכט בעקאַנטשאַפט אין די רעגיע־רונגס־קרייזען מיט די העכסטע בעאַמטע און ער פלעגט זיצען און ריידען מיט זיי.

איינמאָל האָט ער מיט זיי פערפיהרט א שמועס וועגען דער אידענפראגע. "הערט וואָס איך וועל אייך פרעגען," האָט רבי ראובן געזאָגט צו די רוימישע בעאַמטע, "אז אימי־צער האָט א שונא, דארף ער איהם זעהן רייך מאַכען אָדער אָרים מאַכען?"

"געוויס אָרים מאַכען", האָבען די רוימער געזאָגט.

"אויב אזוי מוזט איהר ענדערען אייער טאַקטיק מיט די אידען", האָט זיי ר' ראובן געזאָגט. "איהר דארפט זיי ניט

לאָזען אַרבייטען אום שבת, ווייל מיט דעם וואָס איהר צווינגט זיי צו אַרבייטען אום שבת, האָבען זיי נאָך אַ טאָג פערדיענסט. און נאָך מעהר, ווען איהר לאָזט זיי שבת רוהען, לאָזען זיי זיך אין דעם טאָג וואויל געהן און זיי בריינגען אויס דאָס געלד וואָס זיי האָבען פערדיענט אין די וואָכענטעג, און ממילא ווערען זיי בדלות."

"ער האָט רעכט!" האָבען די רוימער געזאָגט, און זיי האָבען גלייך אָבגעשאַפט די גזירה פון שבת.

נאָכדעם האָט זיי ר' ראובן געשטעלט אַ צווייטע פראגע:

"אויב אימיצער וויל בעקעמפפען אַ שונא, דארף ער איהם מאַכען שוואַכער אָדער שטאַרקער?"

"געוויס דארף ער זוכען איהם אָבצושוואַכען", האָבען די רוימער געענטפערט.

"טאָ לאָזט די אידען מל'ען זייערע קינדער צום אַכטען טאָג, וועלען זיי זיין שוואַך."

"ער האָט וויעדער רעכט!" האָבען די רוימער געזאָגט, און זיי האָבען די צווייטע גזירה אויך אָבגעשאַפט.

"און יעצט וויל איך אייך פרעגען אַ דריטע פראַגע", האָט ר' ראובן געזאָגט. "אַז איינער האָט שונאים, דארף ער זוכען צו פערגרעסערען זייער צאָהל אָדער צו פערקלענערען?"

"עס פערשטעהט זיך אַז צו פערקלענערען", האָבען די רוימער געענטפערט.

האָט ער זיי בעוויזען אַז ווען אידישע פרויען וועלען אָב־היטען ריינקייט, וועלען ווענינער אידען געבוירען ווערען. די רוימער האָבען איהם געגלויבט און זיי האָבען די דריטע גזירה אויך אָבגעשאַפט.

באלד נאָכדעם האָבען זיי דערקענט אַז ער איז אַ איד, האָבען זיי די גזירות צוריק אייגעפיהרט.

האָבען אידען אָנגעהויבען צו פרעגען: חער וועט יעצט געהן און זוכען אָבצושאַפען די גזירות?

האָט מען פאָרגעשלאָגען אַז עס זאָל געהן רבי שמעון בן יוחאי, ווייל ער איז געוואוינט מיט נסים. מען האָט אויך פאָרגעשלאָגען אַז מיט איהם זאָל געהן אַלס בעגלייטער רבי אלעזר, דער זוהן פון רבי יוסי.

אָבער רבי יוסי, דער פאַטער פון רבי אלעזר האָט מורא געהאַט צו לאָזען זיין זוהן געהן מיט רבי שמעון, ווייל רבי

שמעון איז געווען זעהר א פינקטליכער מענש מיט א שטרענ־
נער דיסציפלין. האָט ער געזאָגט: "ווי קענט איהר פאָדערן
ביי א פאטער אז ער זאָל ערלויבען צו לאָזען זיין זוהן געהן
אין סכנה?" רבי שמעון בן יוחאי האָט ניט פערשטאַנען אז
מיט דעם וואָרט סכנה מיינט רבי יוסי איהם, האָט ער גע־
זאָגט: "אָט, אז מיין פאָטער יוחאי וואָלט געלעבט, וואָלט
ער זיך אפשר אויך גקוויינקעלט מיך צו לאָזען געהן צוליעב
דער סכנה."

האָט איהם רבי יוסי געגעבען צו פערשטעהן: "ניט פאר
דער סכנה פון די שונאי ישראל האָב איך מורא, איך האָב
מורא טאָמער וועסטו מיין זוהן שטראָפען."

"איך נעהם אויף זיך אז איך וועל איהם ניט שטראָפען,"
האָט רבי שמעון געגעבען זיין פערשפּרעכען.

פון דעסטוועגען האָט ער איהם דאָך געשטראָפט. דען
אויפ'ן וועג האָט מען ביי זיי געפרעגט א שאלה און רבי אלעזר
האָט אָבגעקעהרט זיין קאָפּ אָן א זייט און האָט שטילערהייד
גע'פסק'ענט דעם דין, מיינענדיג אז רבי שמעון הערט איהם
ניט. אָבער רבי שמעון האָט יאָ געהערט און איז געוואָרען
גוט בייז פאר דעם וואָס רבי אלעזר האָט זיך געוואַגט צו
פסק'ענען א שאלה אין זיין געגענוואַרט. האָט רבי שמעון
געזאָגט: "פון דעם ווי דו פערקרימסט דיינע ליפען איז צו
זעהן אז דו ביזט א גרויסער לערנער. זאָל דער זוהן זיך
גאָרניט צוריקקעהרען צו זיין פאטער!"

גלייך נאָך דער קללה איז רבי אלעזר קראַנק געוואָרען
אויף א געפעהרליכער האַלז קראַנקהייט און ער איז געלעגען
אויפ'ן שיף אין גרויס הייץ. רבי שמעון האָט זיך דערמאָהנט
אָן זיין פערשפּרעכען וואָס ער האָט געגעבען צו רבי יוסי אז
ער וועט זיין זוהן ניט שטראָפען, האָט ער תפלה געטהאָן און
רבי אלעזר איז געזונט געוואָרען.

ווען זיי זיינען שוין געווען נאָהנט פון רוים, איז זיי געקו־
מען אנקעגען בן תמליון, וועלכער איז געווען א שד, אָדער
א שוואַרצקינסטלער, וואָס האָט מענשען געקענט מאַכען צו
גלויבען אז א רוח איז אין זיי אריין. זאָגט בן תמליון צו
די צוויי אידישע שלוחים: "ווילט איהר אז איך זאָל געהן
מיט אייך און אייך אויסהעלפען?" האָט רבי שמעון זיך
צואוויינט אין געזאָגט: "הגר, די דיענסט פון אברהם אבינו
האָט געהאַט די זכיה אז א מלאך זאָל זיך צו איהר בעווייזען

דריי מאָל, און איך האָב נאָך קיין מלאך ניט געזעהן אפילו איין מאָל. זאָל שוין קומען דער נס פון ערגעץ אַנדערש, אָבער זאָל ער נאָר קומען!"

בן תמליון האָט אָבגעמאַכט מיט רבי שמעון אַזוי. ער, בן תמליון, וועט פריהער אַוועק צום קיסר'ס פּאַלאַסט און וועט אריין אין דער פּרינצעסין, אָדער ער וועט איהר מאַכען צו גלויבען אַז אַ רוח איז אין איהר אריין. און נאָכדעם זאָל קומען רבי שמעון בן יוחאי צו דער פּרינצעסין און זאָגען: "בן תמליון, ארויס!" וועט דער רוח אַרויסגעהן.

ווען די צוויי אידישע שלוחים זיינען אָנגעקומען אין רוים האָבען זיי געהערט ווי אַלע ריידען פון דער גרויסער געשעהעניש, דאָס אַ רוח איז אַריין אין דעם קיסר'ס טאָכטער און אַז דער קיסר האָט אָנגעבאָטען אַ גרויסע בעלוינונג צו דעם וואָס וועט דעם רוח ארויסטרייבען. רבי שמעון האָט זיך געלאָזט מעלדען צום קיסר אין געזאָגט אַז ער נעהמט זיך אונטער דעם רוח אַרויסצוטרייבען. ווען מען האָט איהם געבראַכט אין דער געגעניוואַרט פון דער פּרינצעסין, האָט רבי שמעון אויסגערופען צוויי מאָל: "בן תמליון, ארויס! בן תמליון, ארויס!" און באַלד איז דער רוח אַרויס.

"אַלס אייער לוין קענט איהר בעטען וואָס נאָר איהר ווילט", האָט דער קיסר געזאָגט צו די אידישע שלוחים, און ער האָט געהייסען זיי אריינפיהרען אין זיין שאַצקאַמער, וואו עס האָבען זיך געפונען די טייערסטע אוצרות און אויך די רעגיערונגס ארכיוועז, און ער האָט זיי געהייסען נעהמען וואָס זייער הארץ גלוסט. האָבען זיי געזוכט ביז זיי האָבען געפונען ענעם שרייבען אין וועלכען עס ווערען אויסגערעכענט די דריי גזירות אויף די אידען. אָט דאָס האָבען זיי צוגענומען אַלס זייער בעלוינונג און זיי האָבען דעם פּאַפּיער צוריסען.

מסכת תמיד

1

אלכסנדר מוקדון'ס צעהן פראגען

צעהן פראגען האט אלכסנדר מוקדון געפרעגט ביי די חכמים פון דרום.

ערשטענס האט ער זיי געפרעגט: "וואס איז ווייטער, פון הימעל ביז צו דער ערד, אָדער פון מזרח ביז מערב?"

האבען די חכמים געענטפערט: "פון מזרח ביז מערב איז ווייטער. א בעווייז אז ווען די זון איז אין מזרח אדער אין מערב קען מען אויף איהר קוקען, אָבער ווען זי איז אין מיטען הימעל קען מען אויף איהר ניט קוקען. דאָס צייגט אז ווען די זון איז אין מיטען הימעל איז זי פיעל נעהנטער צו דער ערד".

א צווייטע פראגע האט ער זיי געפרעגט: "וואס איז פריהער בעשאפען געוואָרען, הימעל אָדער ערד?"

"הימעל איז צוערשט בעשאפען געוואָרען", האבען די חכמים געענטפערט, "ווייל אין דער תורה שטעהט אז גאָט האט צוערשט בעשאפען הימעל און ערד. הימעל גאָר צוערשט".

א דריטע פראגע: "וואָס איז פריהער בעשאפען געוואָרען, ליכט אדער פינסטערניס?"

"דאס קען קיינער ניט ערקלעהרען", האבען זיי נעענטפערט.

זיי האבען איהם אפילו נעקענט ענטפערן אז פינסטערניס איז פריהער בעשאפען געוואָרען, אבער זיי האבען מורא נעהאט אז ער וועט זיי נאכדעם פרעגען וועגען אזעלכע זאכע זאבען וואס נעהערען צו די נעהיימניסע פון חימעל. האבען זיי איהם גלייך אבגעשניטען אז ער זאל וויטער ניט פרעגען.

האט ער זיי נאכדעם נעפרעגט א פיערטע פראגע: "ווער איז א חכם?"

האבען זיי נעענטפערט: "דער וואס קען פאראויסזעהען דעם רעזולטאט פון יעדע זאך וואס דער מענש טהוט".

א פינפטע פראגע: "ווער איז א נבור?"

דער ענטפער איז נעווען: "דער וואס בעהערשט זיין וויללען".

א זעקסטע פראגע: "ווער איז אן עושר?"

דער ענטפער: "דער וואס איז צופריעדען מיט דעם וואס ער פערמאָגט".

א זיבעטע פראגע: "וואס זאל א מענש טהאָן אום לאנג צו לעבען?"

דער ענטפער: "ער זאל זיך טויטען". עם הייסט ער זאל זיך האלטען קליין, לעבען מיט א כאָאס, ניט זוכען קיין פערנניגענס וואס קירצען אָב די יאָהרען.

אן אכטע פראגע: "וואס זאל א מענש טהאָן אום צו שטארבען?"

דער ענטפער: "ער זאל לעבען". עם הייסט, ער זאל פרעסען, זויפען און לעבען א טאָג.

א נייגטע פראגע: "וויי קען א מענש וועהרען בעליעבט ביים פאלק?"

דער ענטפער: "ער זאל ארויסציעהען האס צו דער רעגיערונג און העצען נעגען דעם הערשער".

"נייין", האט אלכסנד מוקדון נעזאגט, "איך האב א בעסערע עצה. דער וואס וויל בעליעבט וועהרען ביים פאלק, זאל רעידען גוטס אויף דעם הערשער, און צום הערשער זאל ער רעידען גוטס אויף פאלק, און ער זאל בעווענען דעם

הערשער צו מאכען לייכטער דעם יאָך פון זיינע אונטער־טאַנען און זיי צו טהאָן טובות".

נאכדעם האָט אלכסנדר געפרעגט א צעהנטע פראַגע: "וואו איז בעסער צו וואוינען, אויף'ן ים, אָדער אויף דער יבשה?"

האָבען די חכמים געענטפערט: "אויף דער יבשה איז בעסער, ווייל די אַלע וואַס פאָהרען אַרום אויף'ן ים, בערו־הינען זיך ניט ביז זיי קומען אויף דער יבשה".

נאכדעם ווי די חכמים האָבען דעם קעניג פערענטפערט אַלע זיינע צעהן פראַגען, האָט ער א פרעג געטהאָן: "ווער פון אייך איז דער קליגסטער?"

"מיר זיינען אַלע גלייך", האָבען זיי געענטפערט, "ווייל מיר אַלע האָבען דיר געגעבען די זעלבע תשובות".

"וואַרום ווילט איהר ניט אַנגעהמען אונזער גלייבען?" האָט זיי אלכסנדר געפרעגט. "איהר ווייסט דאָך, אַז מיר זיינען די מאַיאָריטעט און מיר הערשען איבער אייך".

"דאָס איז קיין בעווייז ניט, וואָס איהר הערשט איבער אונז", האָבען די חכמים געענטפערט, "מאַכט איז ניט רעכט. אָט דער שטן בעזיענט אויך מענשען און ער געוועל־טיגט איבער זיי".

"איך וועל פועל'ן ביי אַלע מלכים און זיי וועלען אַרויס־געבען א בעפעהל אַז מען זאָל אייך אַלעמען אויס'הרג'נען", האָט אלכסנדר זיי פרובירט אַנשרעקען.

"דו האָסט די מאַכט אין דיינע הענט דאָס צו טהאָן", האָבען די חכמים געענטפערט, "אָבער מיר האָפען, אַז דו וועסט ניט וועלען בלייבען א ליגנער און דו וועסט היטען דיין פערשפּרעכען, אַז דו וועסט אונז קיין שלעבטס טהאָן".

אלכסנדר איז געווען צופריעדען מיט זייערע תשובות און ער האָט זיי גלייך אָנגעטהאָן טייערע קליידער און זיי געגעבען גאָלדענע האַלז בענדער אַלס א בעלוינונג.

2

אלכסנדר מוקדון מאַכט א ווייטע רייזע

איינמאָל זאָגט אלכסנדר מוקדון צו די חכמים פון דרום: "איך וויל מאַכען א רייזע נאָך דער לאַנד אַפריקי".

"דאס קענסטו ניט טהאן", האבען זיי איהם געענט־פערט, "ווייל אין מיטען וועג געפינען זיך די הרי חושך, גרויסע בערג וואָס פערשטעלען די זון און עס איז דאָרט פינסטער בייטאָג אַזוי ווי ביינאכט".

"וואָס זאָל איך טהאָן?" האָט אלכסנדר געזאָגט. "איך האָב זיך אַ וואָרט געגעבען, אַז איך זאָל אַהין געהן, דאַרום פרעג איך אייך אַן עצה ווי זאָל איך אַהין דערגרייכען".

האָבען זיי איהם געגעבען אַן עצה:

"נעהם ווייסע אייזלען פון מצרים, וועלכע קענען געהן אין דער פינסטער, און נעהם מיט אויך גרויסע קנוילען שטריק. בינד אָן דעם אָנפאַנג פון שטריק ביים ערשטען פינסטערען באַרג אין דאָס איבעריגע האַלט אין דיין האַנד, כדי דו זאָלסט זיך קענען ריכטען נאָך דער שטריק צו קומען צוריק צו דיין אָרט".

אלכסנדר האָט אַזוי געטהאָן. ער איז אָנגעקומען אין אַ געגענד וואס איז געווען בעוואוינט דורכאויס פון פרויען. האָט ער מיט זיי געוואָלט פערפיהרען מלחמה. האָבען די פרויען צו איהם אַזוי געזאָגט: "צו וואָס זאָלסטו געגען אונז פיהרען קריעג? אויב דו וועסט אונז בעזיעגען, וואָס וועט די וועלט זאָגען: "אייך מיר אַ העלדישער מלך! ער האָט בעזיעגט אַ ווייבערשע פאָלק!" און אויב מיר וועלען דיך בעזיעגען, וועט די וועלט זאָגען: "אָט איז אַ מלך וואָס ווייבער הייבען איהם בעזיעגט!"

אלכסנדר האָט איינגעזעהן אַז זיי האָבען רעכט, האָט ער צו זיי גערעדט מיט גוטען און האָט געבעטען אַז זיי זאָלען איהם בריינגען ברויט צו עסען.

די פרויען האָבען איהם געבראַכט גאָלדענע לאַבענס ברויט אויף גאָלדענע טישען.

"עסען דען ביי אייך מענשען גאָלדענעם ברויט?" האָט אלכסנדר געפרעגט.

האבען די פרויען געענטפערט:

"אויב דו האָסט געוואָלט בלויז ברויט, האָסטו דען ניט געקענט געפינען ברויט צו עסען אין דיין אייגענעם לאַנד? צו וואָס האָסטו דען געמאַכט אַזאַ ווייטע רייזע? ניט מעהר, דו ביזט אויסען צו פערכאַפען גאָלד און פערמעגענס, האָבען מיר דיר געבראַכט וואָס דיין בעגעהר איז".

יוען אלכסנדר מוקדון איז פון דאָרט אַוועק, האָט ער

אָנגעשריבען אויף דעם טויער פון דער ווייבערשער הויפּט־שטאָדט דיזע ווערטער: "איך, אלכסנדר מוקדון, בין געווען א נאר מיין נאָנצען לעבען, ביז איך בין נעקומען אין דעם לאנד אפריקי און געלערנט שכל פון ווייבער".

אויף'ן וועג צוריק האָט ער זיך אָבגעשטעלט ביי א קוואל ווָאסער צו עסען זיין מאָהלצייט. האָט ער ביי זיך געהאט נעזאָלצענע פישלעך. ווען ער האָט זיי אָבגעוואשען אין די קוואל ווָאסער, זיינען די פישלעך לעבעדיג געווָארען. "עס שיינט צו זיין, אז דיזער קוואל קומט פון גן ערן", האָט אלכסנדר געזאָגט.

אייניג זָאגען, אז ער האָט מיט דעם ווָאסער זיך אָבּ־געוואשען דעם פּנים. אנדערע זָאגען, אז ער איז נאָכגענאָּ־גען דעם גאנצען וועג פון ווָאנען דער קוואל איז נעלאָפען, ביז ער איז אָנגעקומען צו דעם טויער פון גן ערן. "עפענט מיר דעם טויער!" האָט ער אויסגערופען. האָט מען איהם פון דָארט געענטפערט: "דיזער טויער איז נאָר פאר צדיקים". זעהענדיג אז ארריינגעהן קען ער ניט, האָט אלכסנדר נע־בעטען: "איך בין א מלך, בין שטאַרק געאָכטעט אין דער וועלט, און אויב איהר ווילט מיך ניט ארריינלאָזען, טאָ גיט מיר כאָטש עפּעס". האָט מען איהם געגעבען א מענש־ליכע אויג.

וועז אלכסנדר האָט נעבראָכט די אויג צו זיך אהיים, האָט ער נענומען א וואָג, ארויפגעלייגט די אויג אויף איין שאָל און אויף דער אַנדער שאָל האָט ער ארויפגעלייגט זיין גאנצע גאָלד און זילבער, האָט די אויג אַלעס אריבערגע־וואויגען. "וואָס בעדייט עס?" האָט אלכסנדר געפרעגט ביי די אידישע חכמים. האָבען זיי איהם דעם וואונדער אזוי ערקלעהרט: "דאָס איז די אויג פון א בשר ודם, וועלכע קען קיינמאָל ניט ווערען זאט מיט גאָלד און זילבער, ביז דער מענש שטאַרבט".

"פון וואָנען וווייסט איהר, אז דאָס איז אזוי?" האָט אלכסנדר געפרעגט.

"אום זיך צו איבערצייגען אין אונזערע רייד", האָבען די חכמים געזאָגט, "נעהם א ביסעל ערד און פערדעק דאָס אויג".

און ווען מען האָט די אויג צוגעדעקט מיט ערד, איז זי גלייך לייכט געווָארען.

מסכת נדה

1

וועגען עסען און טרינקען

אבא שאול דערצעהלט:

איך בין אמאָל געווען א קברן, האָב איך בעטראַכט די טויטע ביינער און האָב בעמערקט אזוי: דער וואָס טרינקט שטארקען וויין, זיינען די ביינער זיינע פערברענט. דער וואָס טרינקט וויין געמישט מיט צופיעל וואַסער, זיינען די ביינער זיינע טרוקען, אָחן זאַפט,און דער וואָס טרינקט וויין געמישט מיט דער ריכטיגער פּאָרציע וואַסער, זיינען די ביינער זיינע זאַפטיג.

איך האָב אויך בעמערקט, אַז דער וואָס טרינקט מעהר ווי ער עסט, זיינען די ביינער זיינע פערברענט. דער וואָס עסט מעהר ווי ער טרינקט, זיינען די ביינער זיינע טרוקען. דער וואָס עסט און טרינקט אין דער ריכטיגער מאָס, זיינען די ביינער זיינע זאַפטיג.

2

ווען דער מענש ווערט געבוירען

ווען דער מענש געהט ארויס פון זיין מוטער'ס בויך, לייכט א ליכט איבער זיין קאָפּ און ער זעהט פון איין עק

וועלט ביז'ן אנדערען. אין דו זאלסט זיך נאר ניט וויאנדערען אויף דעם. מיר זעהען דאך, אז א מענש שלאפט דא אין זעהט א חלום וואס קומט פאר פאר טויזענדער מיל ווייט. אין זיין גאנצען לעבען לעבט דער מענש ניט אזוי גליקליך ווי אין יענער ציים, איידער ער איז געבוירען געוואָרען. ער לערנט די גאנצע תורה אין וויים אלץ נעהיימניסע פון היטעל. אבער באלד ווי ער קומט ארויס אין דער אטמאספערע פון דיזער וועלט, קומט א מלאך אן ניט איהם א לייכטען פאטש איבער'ן מויל אין הורכדעם פערגעסט דער מענש אלעס וואס ער האט געוואוסט. און מען בעד שוועדט איהם אזוי: "דו זאלסט זיין א צדיק און ניט קיין רשע. און וען אפילו די גאנצע וועלט זאגט אז דו ביזט א צדיק, זאלסטו, אין דיינע אויגען, זיך האלטען פאר א רשע".

2

מיט א גוטען נאמען בעגעט מען

רב פפא איז אייגמאל אנגעקומען אין דער שטאדט תואר. האט ער זיך געזוכען נאכפרעגען: "געפינט זיך דא א תלמיד חכם, וועל איך איהם געהן מקבל פנים זיין". דען אזוי איז געווען דער מנהג אז א גאכט וואס איז א תלמיד חכם דארף אבשטאטען א בעזוך צום תלמיד חכם פון דעם אָרט. האט איהם אן אלטע פרוי געזאגט: "עס איז דא א גרויס געלעהרטער מאן און ער הייסט רב שמואל, הלואי זאלסטו זיין אזוי ווי ער". האט רב פפא געזאגט צו זיך: "או מען בעגעט זיך מיט איהם איז א בעוויז אז ער איז א גוטער און פרומער מאן. איז רב פפא צו איהם גענגען און רב שמואל האט לכבוד דעם גאסט געשאכטען אן אָקס און געמאכט א גרויסען מאהלצייט, און האט מיט איהם תורה געלערנט.

3

או מען דעדט אז ניט אמוסט

רבא האט געזאגט:
אבוואהל קיין לשון הרע דארף מען ניט אננעהמען, דאן

דאַרף מען צו דעם שענקען אויפמערקזאַמקייט. עס זיינען אַמאָל געווען מענשען אין גליל וואָס אויף זיי איז אַרויס אַ קלאַנג אַז זיי האָבען גע'הרג'ט אַ מענשען. זיינען זיי גע־קומען צו רבי טרפון אין האָבען איהם געבעטען: "רבי, בעהאַלט אונז!" האָט ער צו זיי געזאָגט: "ווי זאָל איך טהאָן? איך זאָל אייך ניט בעהאַלטען וועט מען דאָך אייך זעהן אין מען וועט אייך פאַנגען. זאָל איך אייך יאָ בעהאַלטען, האָבען דאָך די רבנן געזאָגט אַז אָבוואָהל מען דאַרף קיין בייזע קלאַנגען ניט גלויבען דאָך דאַרף מען זיי אין אַכט נעהמען, טאָמער איז דאָס דאָך אמת. טאָ, געהט און בע־האַלט אייך אַליין".

4

ווען צייהנער זיינען אַבעריג

רבי חנינא בר שלמה האָט געזאָגט אין נאָמען פון רב:

ווען ביי דעם מענשען הייבען שוין אָן אויסצופאַלען די צייהנער דאַן הויבען אָן זיינע פערדיענסטען צו ווערען קלענער.

השמטות

איינינע דורכגעלאָזענע אגדות וועלכע ווערען דאָ צוגעגעבען אלס ביילאגע.

1

צום ערנסט מוז מען זיין גוט געשטימט

איידער רבה פלעגט אָנפאַנגען לערנען דעם שיעור מיט זיינע תלמידים אין דער ישיבה, פלעגט ער צוערשט דער־צעחלען א וויציגען אנעקדאָט, אדער זאגען א שארפען וויץ און די תלמידים פלעגען ווערען פרעהליך און גוט געשטימט. לסוף פלעגט ער ווערען ערנסט און אנהויבען זאגען זיין שיעור.

2

נאטורוויסענשאפט

רבי זירא האָט איינמאָל געפונען רב יהודה'ן שטעהן ביי דער טיהר פון זיין שווער'ס הויז, און ער האָט בעמערקט אז רב יהודה איז געווען זעהר אויפגעלייגט, פרעהליך, און עס האָט אויסגעוויזען אז ווען מען זאָל איהם פרעגען וועגען אלעס וואָס איז דאָ אין דער וועלט וואָלט ער ערקלערט.

פרעגט איהם רבי זירא: "פארוואָס געהען ציעגען פאָר־אויס די סטאַדע און די שעפּסען געהען נאָך זיי?"

"זיי געהען אין דערזעלבער אָרדנונג ווי די וועלט איז בעשאַפען געוואָרען. צוערשט איז געווען פינסטער, נאָכדעם ליכט. ציעגען וועלכע זיינען מייסטענס שווארץ געהען דאָרום פריהער, שעפּסען וועלכע זיינען מייסטענס ווייס געהען נאָכדעם." אזוי האָט רב יהודה ערקלערט.

"ווארום זיינען שעפּסען בעדעקט מיט עקען און ציעגען זיינען ניט בעדעקט מיט עקען?"

"די וואָס דעקען אונז צו מיט זייער וואָל זיינען בעדעקט, די וואָס בעדעקען אונז ניט זיינען זיי אויך ניט בעדעקט."

"ווארום האָט א קעמעל א קורצען עק?"

"ווייל ער עסט שטעכעדיגע גראָזען און מיט א לאַנגען עק וואָלט ער געהאַט שווערינקייטען ביים געהן צווישען די גראָזען."

"ווארום האָט אן אָקס א לאַנגען עק?"

"ווייל ער האַלט זיך אויף אין זומפּען און ער דאַרף האָבען א לאַנגען עק צו פערטרייבען די מוקען."

"ווארום האָט א היישעריק א ווייכען האַרן?"

"ווייל ער האַלט זיך אויף צווישען האַרטע געוויקסען. און אַז דער האָרן וואָלט געווען שטייף, וואָלט ער זיך לייכט אָבגעבראָכען און דער היישעריק וואָלט בלינד געוואָרען. שמואל האָט געזאָגט אַז ווער עס וויל בלינד מאַכען א חיישעריק זאָל ער אָבבראָכען זיין האָרן."

"פאר וואָס ביי היהנער געהט דער אונטערשטער ברעם אַרויף און אַריבער דעם אויבערשטען ברעם?"

"דאָס איז ווייל היהנער שלאָפען אויף באַלקענס און אויף פּאָליצעס, און ווען דער רויך פון הויז זאָל ארייז אין זייערע אויגען קענען זיי בלינד ווערען."

3

נעשה ונשמע

ווען די אידען זיינען געשטאַנען ביים באַרג סיני און זיי האָבען געזאָגט "נעשה" צוערשט און "נשמע" נאָכדעם.

(מיר וועלען "טהאָן און הערען", אנשטאָט צו זאָגען מיר וועלען פריהער הערען און נאָכדעם וועלען מיר טהאָן) זיינען אראָבגעקומען זעקס חונדערט טויזענד מלאָכים פון הימעל, און יעדער מלאך האָט יעדען אידען אָנגעטהאָן צוויי קרוינען, אייניעם פאר "נעשה" און אייניעם פאר "נשמע". און וועז די אידען האָבען נעזינדיגט זיינען געקומען צוועלף הונדערט טויזענד מלאכי חבלה און יעדער אייניער האָט אראָבגענומען א קרוין.

4

וועד עם אכטעט שבת וועדט רייך

רבי חייא בר אבא דערצעהלט:

אימאָל בין איך אייניגעשטאנען ביי א בעל הבית אין לודקיא, האט מען פאר מיר געבראכט א גאָלדענעם טיש וועלכען זעבעזהען מענשען האָבען גענאָגען, און זעבעזהען זילבערנע קייטען זיינען גענוגען אין איהם אייניגעפאסט, און אויף דעם טיש זיינען גענוגען טעלער, כוסות, קריגלען און פלעשער, אין וועלכע עס האָבען זיך נעפונען אלערליי מינים מאכלים און אלערליי מינים זיסע פירות און געווירצען, און וועז די מענשען האבען דעם טיש אוועקגעשטעלט האבען זיי נעזאגט דעם פסוק (תהלים, כ"ד): "לד' הארץ ומלואה", צו נאָט נעהערט די ערד און אלעס וואס עס נעפינט זיך אויף איהר. און וועז זיי האבען דעם טיש אוועקגענומען האבען זיי נעזאגט דעם פסוק (תהלים קט"ו) : "השמים שמים לד' והארץ נתן לבני אדם", די הימלען זיינען נאָט'ס הימלען, האב נעזעהן די גרויבע עשירות מיט דעם הערליכען פאראר, האָב איך דעם בעל הבית נעפרעגט: "מיין זוהן, זאָג מיר, מיט וואס האָבטו זוכה נעווען צו אזא נדולה?" האט ער נעענטפערט: "איך בין נעווען א קצב, און יעדען מאָל וואס עס פלעגט זיך מיר מאכען א שעהנע בהמה, פלעג איך זאגען: "אט די זאל זיין אויף שבת". האב איך נעזאגט: "וואויל איז דיר וואס דו האָבט אזויגס דערלעבט און געבענשט זאל זיין דער אויבערשטער וואס האט דיך אזוי בעלויגט".

5

דער טיישער געהירט—"שבת"

איינמאל האָט דער רוימישער קיסר געזאָגט **צו רבי** יהושע בן חנניא: פארוואס האט אייער שבת'דיגע געקעכטס אזא נוטען אראמאט?" האָט ר' יהושע געענטפערט: "מיר האָבען א געווירין וואָס הייסט שבת, און דאָס טהוען מיר אריין אין אונזער געקעכטס, און אָט דעריבער שמעקט עס אזוי פיין."

"קענסטו מיר געבען א ביסעל פון דעם געהירץ?" האָט דער קיסר געפרעגט.

"ווער עס היט שבת דעם חעלפט דעם געווירץ, **און** ווער עס **היט** ניט שבת דעם קען עס ניט העלפען", האָט **רבי יהושע** ערקלעהרט.

6

דערקענט דעם גנב

מר זוטרא איז איינמאל איינגעשטאנען **אויף** אן אכסניא, איז גראדע דאן פערלאָרען געגאנגען א זילבערנער בעכער פון דער אכסניא און מען האָט ניט געוואוסט ווער דאָס האט גע'גנב'עט. שפעטער האט מר זוטרא געזוכן ווי אייגער וואשט זיינע הענד און ווייסט זיי אָב אן א־עכטען בגד וואָס איז געהאנגען אויפ'ן וואנד. האָט מר זוטרא געזאָגט: "אָט דער מענש קומערט זיך גאָר ניט ווענען דעם אנדערעמס געלד". האט ער דעם פערדעכטיגטען געבונדען און ער האט זיך מודה געווען אז ער איז געווען דער גנב.

7

געשיכטען איך א פאלשען אמת

איינער האט געמאכט ביים אנדערן געלד, אבער יענער האָט ניט געוואלט בעצאָהלען. האָט ער איהם געבראכט צו

רבא'ן אויף א דין תורה. "בעצאהל מיד!" האט דער קלענער נעזאגט. "איך האב דיר שוין לאנג בעצאהלט", האט דער אנגעקלאגטער נעענטפערט.

"אויב דו האסט איהם ווירקליך בעצאהלט", האט רבא נעזאגט, "דאן שווער אויף דעם".

איז דער אנגעקלאגטער אוועק, האט ערגעץ נעקראנען א פוסטען שטעקען, און אין דעם שטעקען האט ער אריינ־נעלייגט די סומע נעלד וואס ער האט ביי יענעם נעליהען, און איז זיך מיט דעם שטעקען נעגאנגען צום בית דין שווע־רען. ביים שווערען, וועו ער האט נעדארפט נעהמען דעם ספר תורה אין האנד, האט ער געבעטען דעם קלענער אז ער זאל אויף דער ווייל צוהאלטען דעם שטעקען. נאכדעם האט ער נעשוואָרען אז אלעם וואס ער האט ביי יענעם נעליהען האט ער איהם שוין צוריק אבגענעבען.

וועו דער קלענער האט נעהערט ווי דער אנגעקלאגטער האט פאלש נעשוואָרען, איז ער געוואָרען אזוי אויפגערענט דאס ער האט פאר כעס צובראכען דעם שטעקען, און אז דער שטעקען האט זיך צובראכען האבען זיך אויסגעשאטען די מטבעות וואס זיינען אין דעם נעווען בעהאלטען און זיך נע־נומען קיקלען אויף ערד ערד. דאן האט מען נעזוהן אז דער אנזעצער האט נעשוואָרען אויף אן אמת, אבער ער איז דאך אן אנזעצער.

8

ארעם אבער שטאלץ

ר' יהודה איז געווען זעהר ארים, אזוי ארים דאס ער האט ניט נעהאט א נאכצען בנד אויף זיך אנצוטהאָן. אבער דאך איז ער געווען צופריידען, האט זיך ניט בעקלאגט, און איז געווען צו שטאלץ אפילו צו לאָזען מענשען וויסען פון זיין דלות.

איינמאל האט זיין פרוי בעקומען א ביסעל וואל און זי האט פון דעם זיך געמאכט א מין מאנטעל. וועו זי פלענט דארפען ארויסגעהן אין מארק פלענט זי אנטהאָן דעם מאנ־טעל, און וועו ר' יהודה פלענט דארפען געהן דאוונען פלענט ער דאס אנטהאָן, און אזוי צופריידען איז ער געווען מיט דעם שותפות'דיגען מאנטעל דאס יערען מאל וועו ער פלענט איהם

אנטהאָן פלעגט ער מאכען א ברכה: "געבענשט זאל זיין דער וואָס האָט מיך בעקליידט אין א מאַנטעל".

א צייט שפּעטער האט ר' שמעון בן גמליאל גיזר תענית געווען. א גרויסער עולם איז זיך צוזאמענגעקומען אין שיטל. אבער ר' יהודה איז ניט געקומען. ווי עס זעהט אויס, האט ניט געפּאסט צו קומען צו אזא וויכטיגע פערזאמלונג פון אזא גרויסען עולם אין א מאַנטעל. האָט ר' שמעון בן גמליאל גענומען נאָכפרעגען ווארום ר' יהודה איז ניט געקומען. האט מען איהם אויסגעזאגט דעם סוד אז ר' יהודה האט ניט א רעכטען בגד וואס אנצוטהאָן. נעהמט ר' שמעון און שיקט איהם צו א שליח מיט פאסענדע קליידער. אבער ווען דער שליח איז געקומען, האט ר' יהודה די קליידער ניט אנגענומען. "איך בין רייך, אָט זעהסטו?" האָט ר' יהודה געזאָגט און אויפגעהויבען א שטרויענעם טעפּיך. "נאָר איך וויל ניט הנאה האבען פון דער וועלט". און א נס איז געשעהן אז אונטער דעם טעפּיך האבען זיך בעוויזען א גרויסע צאָהל גאָלדענע רענדלעך, און דער גאנצער צימער איז געווען פול מיט זיי.

פֿעהלער אויסבעסערונגען

ערשטער טייל.

זייטע 105, ענדע פון "נאפט און באלזאם", שטעהט "זיך אנשמיעקען מיט דעם פיינעם אראמאט".
דארף שטעהן: "זיך אננעהמען מיט דעם פיינעם אראמאט".
זייטע 115, 13טע שורה, שטעהט: "איהם געזאגט זאל ער געהן".
דארף שטעהן: "איהם געזאגט ער זאל געהן".

צווייטער טייל.

זייטע 75, שורה 27, שטעהט: "טליתים פאר צדיקים".
דארף שטעהן: "תכלת פאר צדיקים".
זייטע 123, שורה 5, שטעהט: "שטיקער ווייסע טוך".
דארף שטעהן: "שטיקער ווייסע זייד".
זייטע 296, שורה 18, שטעהט: "פון דער ערד".
דארף שטעהן: "פון א רינע".

אחר חתימת הספר

ערשטער באַנד, זייטע 188, קאַפּיטעל 6, אנשטאט „דער גנב איז געגאַנגען אין ביהמ"ד פרעגען", דאַרף שטעהן: ריש לקיש איז געגאַנגען.

אין זעלבען באַנד, זייטע 288, אַכטע שורה פון קאַפּיטעל 23, אנשטאט „יהודה בן פפוס", דאַרף שטעהן: פפוס בן יהודה.

צווייטער באַנד, זייטע 155, לעצטע שורה פון קאַפּיטעל 79, דאַרף זיך לעזען: זי אַוועקגענומען פון זיין נאַכבאַרשאַפֿט.

אין זעלבען באַנד, זייטע 158, קאַפּיטעל 85, אנשטאט „דער אייזעל האַט געוואַלט הערנער", דאַרף שטעהן: דער קעמעל האַט געוואַלט הערנער.